Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

DIPLOMSKA NALOGA

BREZPOSELNI KOT DRUGORAZREDNI DRŽAVLJANI

Nevenka Žutić

Ljubljana, 2011

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Nevenka Žutić
Naslov naloge: Brezposelni kot drugorazredni državljani
Mentorica: doc. dr. Jelka Zorn
Kraj: Ljubljana
Leto: 2011
Št. strani: 165 Št. bibliografskih opomb: 7 Št. virov: 68 Št. prilog: 4

Deskriptorji: delo, delovna etika, brezposelnost, globalizacija, neoliberalizem, revščina, družbene neenakosti, politika zaposlovanja, nestrpnost do brezposelnih, krčenje socialnih pravic

Povzetek:
Teoretični del naloge se ukvarja s pojmoma dela in brezposelnosti, opisuje nekatere trende, ki vplivajo na položaj in vrednotenje brezposelnih oseb, preleti zakonodajo, v kateri so opredeljene pravice brezposelnih oseb, ter opiše in ovrednoti politiko zaposlovanja, ki se kljub velikim družbenim spremembam še vedno oklepa norm iz časov industrijske družbe.
Raziskovalni del prikazuje stiske in deprivacije brezposelnih, njihove aktivnosti, stališča, zadovoljstvo z institucijami, strokovnjaki in programi pa tudi njihove potrebe, na katere pa politika zaposlovanja ne odgovarja, ampak kvečjemu reproducira obstoječe družbene razmere. Pri delu z brezposelnimi bi bilo potrebno večje upoštevanje družbenih razmer ter zmanjšanje nadzora in prisil, kar bi odprlo prostor za bolj individualiziran pristop, več zagovorništva, mediacije in sodelovanja med brezposelnimi, službami za zaposlovanje in delodajalci.

Title: The unemployed as second class citizens

Descriptors: work, work ethic, unemployment, globalization, neoliberalism, poverty, social inequalities, employment policy, intolerance towards the unemployed, reducing of social rights

Abstract:
Theoretical introduction is dealing with concepts of work and unemployment, describing some trends that effect the position and valuation of unemployed persons, skims through legislation that defines rights of unemployed and describes and evaluates the employment policy which still clings to standards of industrial society, although social conditions have significantly changed.
Empirical part is pointing out the distresses and deprivations of the unemployed, their activities, contentment with institutions and programmes as well as their needs, to which employment policy fails to respond and rather reproduces the existent social conditions.
Working with unemployed larger consideration of social conditions would be needed. Reducing of control and constraint would open space for more individualized approach, advocacy, mediation and cooperation between unemployed, services and employers.

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

DIPLOMSKA NALOGA

BREZPOSELNI KOT DRUGORAZREDNI DRŽAVLJANI

Mentorica: doc. dr. Jelka Zorn

Nevenka Žutić

Ljubljana, 2011

Počasi umira, kdor postane suženj navad,
ki si vsak dan postavlja iste omejitve,
kdor ne zamenja rutine, kdor si ne upa
zamenjati barv, kdor ne govori s tistimi, ki
jih ne pozna.

Pablo Neruda

PREDGOVOR

Moje predrazumevanje problematike brezposelnosti temelji na lastni izkušnji brezposelnosti in na preštudirani literaturi. Na podlagi obojega trdim, da so brezposelni nekakšni drugorazredni državljani, saj jim je zaprt dostop do standardne plačane zaposlitve, kar pripelje do mnogih zapletov in deprivacij na finančnem, socialnem in psihofizičnem področju. Poleg tega je brezposelnost v družbi enačena z brezdelnostjo in ne na primer z opravljanjem neplačanih del zase in za druge. Razumljena je kot lastna krivda posameznika oziroma kot posledica nevednosti, premajhnega prizadevanja ali celo nepripravljenosti za delo, kar se jasno kaže v zaostrovanju pogojev za pridobitev denarne socialne pomoči in v nekaterih programih aktivne politike zaposlovanja. V medijih, pri politikih in v javnosti nasploh pa v govoru o brezposelnih prihaja tudi do tako imenovanega hierarhičnega obrata, ko marginalizirana manjšina postane domnevno nevarna za večinsko prebivalstvo: v skladu s tem so brezposelni razglašeni za lenuhe in izkoriščevalce davkoplačevalcev.

V nalogi želim prikazati to problematiko z očmi uporabnikov, zanima me, kako se brezposelni počutijo v opisani situaciji, kakšne so njihove aktivnosti, kako so zadovoljni s strokovnjaki in programi, kakšne so njihove potrebe in kako bi jih bilo mogoče podpreti oziroma kaj bi lahko sami storili za izboljšanje svoje situacije.

Raziskava bi lahko služila strokovnjakom, ki delajo z brezposelnimi, kot informacija o željah ter potrebah uporabnikov pa tudi samim brezposelnim kot pomoč pri razumevanju in reševanju njihovega položaja. Nalogo pa bi si želela videti tudi kot svoj skromni prispevek k zavzemanju za pravice zapostavljenih državljanov.

Iskreno se zahvaljujem udeležencem in udeleženkam svoje raziskave, ker so bili pripravljeni deliti svoje misli, občutke in izkušnje z mano. Zahvaljujem se tudi doc. dr. Jelki Zorn za njene predloge, nasvete in komentarje, svojemu očetu, ki je nalogo lektoriral, in svoji družini, ki me je podpirala v času študija.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD 7

1.1. DELO 7

1.1.1. Opredelitev pojma 7

1.1.2. Stališča do dela v predindustrijskih družbah 7

1.1.3. Izvor sodobnih stališč do dela 8

1.1.4. Alternativni pogledi na delo v industrijskem kapitalizmu 9

1.1.5. Pomen dela za sodobnega človeka 10

1.1.6. Plačano in neplačano delo 11

1.2. BREZPOSELNOST 12

1.2.1. Opredelitev pojma 12

1.2.2. Prvi zametki koncepta brezposelnosti 12

1.2.3. Brezposelnost v sodobnem pomenu 15

1.2.4. Pomanjkljivosti statistik o brezposelnih 16

1.2.5. Vzroki brezposelnosti 17

1.2.6. Teorije brezposelnosti 17

1.2.7. Posledice brezposelnosti za posameznika 18

1.3. POSTMODERNI TRENDI 21

1.3.1. Globalizacija 21

1.3.2. Individualizacija 23

1.3.3. Potrošništvo 25

1.3.4. Instrumentalizacija delovne etike 26

1.3.5. Nestrpnost do brezposelnih 28

1.4. PRAVNI AKTI, POMEMBNI ZA BREZPOSELNE 31

1.4.1. Akti Organizacije združenih narodov 31

1.4.2. Akti sveta Evrope in Evropske skupnosti 32

1.4.3. Konvencije Mednarodne organizacije dela (MOD) 32

1.4.4. Ustava Republike Slovenije 34

1.4.5. Zakon o urejanju trga dela 35

1.5. POLITIKA ZAPOSLOVANJA 37

1.5.1. Opredelitev pojma 37

1.5.2. Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji (APZ) 38

1.5.3. Pasivna politika zaposlovanja 42

1.5.4. Kritike politike zaposlovanja 46

2. PROBLEM 55
3. METODA 57
3.2. MERSKI INSTRUMENT 57
3.3. POPULACIJA IN VZOREC 57
3.5. ANALIZA PODATKOV 58
4. REZULTATI 61
4.1. Stiske in deprivacije 61
4.2. Dnevne aktivnosti 63
4.3. Nestrpnost 63
4.3.1. Zaznavanje nestrpnosti 63
4.3.2. Občutki ob nestrpnosti 64
4.3.3. Stališča v zvezi z nestrpnostjo 65
4.3.4. Reakcije na nestrpnost 66
4.4. Zadovoljstvo z Zavodom za zaposlovanje 66
4.4.1. Svetovalka zaposlitve 66
4.4.2. Zavod kot institucija 67
4.4.3. Posredovanje zaposlitev 69
4.4.4. Pravila 69
4.5. Zadovoljstvo z aktivno politiko zaposlovanja 70
4.5.1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve 70
4.5.2. Usposabljanje in izobraževanje 72
4.5.3. Programi za povečevanje socialne vključenosti 73
4.6. Zadovoljstvo s centrom za socialno delo 74
4.6.1. Odnos strokovnih delavcev 74
4.6.2. Denarna socialna pomoč 74
4.7. Težave z nekaterimi službami, s katerimi prihajajo v stik brezposleni 75
4.8. Predlogi brezposelnih glede institucij, strokovnjakov in programov 76
4.8.1. Predlogi glede Zavoda za zaposlovanje 76
4.8.2. Predlogi glede centra za socialno delo 78
4.9. Trg dela 79
4.10. Samopodoba 80
4.11. Viri moči 82
4.12. Vizija prihodnosti 82
4.13. Predlogi v zvezi s tem, kar bi brezposelni sami lahko storili za izboljšanje svojega položaja in ovire pri tem 83

4.13.1. Delovanje na individualni ravni 83
4.13.2. Delovanje na skupinski ravni in ovire pri tem 84
5. RAZPRAVA 86
6. SKLEPI: 92
7. PREDLOGI: 95
8. VIRI 99
9. PRILOGE 103
10. POVZETEK 164

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. DELO

1.1.1. OPREDELITEV POJMA

Delati je ena izmed osnovnih človekovih potreb. Biti dejaven, ustvarjati je določnica človeka, hkrati pa okoliščine dela zapolnjujejo veliko različnih človeških potreb […]. Delo je kompleksen pojav, saj s tem izrazom poimenujemo tako obsežno množico dejanj, početja, dogodkov in okoliščin, da bi jim le stežka našli skupni imenovalec.« (Flaker *et al.* 2008: 142)

Daheim in Schoenbauer delo opredeljujeta kot »izmenjavo ljudi z njihovim naravnim in socialnim okoljem za zagotovitev življenjskih sredstev.« (v Zorc Maver 2007: 10)

»Delo je izvrševanje nalog, ki zahtevajo mentalni in fizični napor in imajo za cilj produkcijo dobrin in storitev za zadovoljevanje človekovih potreb.« (Giddens 1997: 307, prevod moj)

Keith Grint (v Haralambos in Holborn 1995: 185), ki je poskušal najti ločnico med delom in nedelom, je na koncu sklenil, da je delo družbeno opredeljeno in da je vsaka definicija značilna za določeno družbo v določenem času. V modernih zahodnih družbah je najpogosteje mišljena vrsta dela zaposlitev. Vendar pa ta oblika dela ni edina. Kako obravnavamo druge dejavnosti, na primer gospodinjstvo, je stvar razlage, pri čemer je pomembno tudi, čigava razlaga ima večjo težo. Podrejenost domačega gospodinjskega dela je primer patriarhalne ideologije pri vrednotenju dela.

Stališča do dela se torej razlikujejo zgodovinsko in so različna ne samo v različnih družbah, temveč so lahko tudi znotraj posamezne družbe žarišče sporov. V ozadju stališč do dela so vrednote določene družbe, večkrat pa tudi interesi nosilcev moči (*ibid.*).

1.1.2. STALIŠČA DO DELA V PREDINDUSTRIJSKIH DRUŽBAH

V družbah lovcev in nabiralcev se je produktivna dejavnost ohranjala na potrebnem minimumu in se je torej delalo toliko, kolikor je bilo potrebno za preživetje. Ko je bilo hrane dovolj, je bilo konec tudi lova in nabiranja. Dihotomija delo/prosti čas takrat še ni obstajala (Grint v Haralambos in Holborn 1995: 186).

Za stare Grke je bilo delo "področje potrebnega" v nasprotju s "področjem svobode." Svobodni državljani so delo prezirali (Grint v Haralambos in Holborn: 185, narekovaji v izvirniku). Posvečali so se politiki in kulturnemu ustvarjanju (Beck 2009: 203).

Plenilska ljudstva zgodnjega srednjega veka so bolj kot delavca na zemlji cenila vojščaka. Tudi židovska in krščanska tradicija je bila bolj naklonjena razmišljanju kot delu. V Bibliji je bog naložil človeku delo kot kazen za greh (Zuboff v Haralambos in Holborn 1995: 186).

V srednjem veku je imela delitev dela drug pomen kot danes. Plemstvo ga je imelo za nekaj neplemenitega, stvar nižjih stanov. Celo na pravnike in zdravnike je gledalo zviška, saj sta bila to zanje "meščanska poklica" (Beck 2009: 203, narekovaji v izvirniku).

V predindustrijski Evropi se je delo v glavnem opravljalo doma ali v njegovi bližini. Nižji razredi so se preživljali s poljedelstvom in domačo tekstilno proizvodnjo (Grint v Haralambos in Holborn 1995: 186). Zuboffova trdi, da so imeli domači tekstilni delavci nadzor nad svojim delom in so se upirali poskusom tistih, ki so jih želeli pripraviti do bolj vnetega dela. Sociologi omenjajo navado "svetega ponedeljka", ko so se ljudje ostale dni še posebej trudili, da so bili ta dan lahko prosti. Istočasno pa višji razredi za fizično delo še naprej niso kazali nobenega zanimanja (v Haralambos in Holborn 1995: 187).

1.1.3. IZVOR SODOBNIH STALIŠČ DO DELA

O začetkih sodobnega pojmovanja dela pa že lahko govorimo v poznem srednjem veku (14. in 15. stol). Takrat se je močno povečalo število prebivalstva, kar je vodilo do revščine in potrebe po skrbi za revne, delo pa je pričelo pridobivati na pomenu (Zorc Maver 2007).

Nekateri sociologi na podlagi Webrovih idej dokazujejo, da je pri tem igral pomembno vlogo protestantizem, zlasti kalvinizem. Kalvinisti so verjeli, da so za delo poklicani od boga. Oblikovala se je tako imenovana delovna etika (Haralambos in Holborn 1995: 186). "Koncept […] vključuje miselnost, da je nedostojno počivati in biti zadovoljen s tistim, kar že imaš. Treba si je prizadevati za več. Delo je vrednota sama po sebi in vselej plemenita dejavnost. Ne delati je zlo in nemoralno." (Bauman 2001, v Zorn 2005: 333)

Delo je bilo tako povzdignjeno na nivo moralne dolžnosti. Podobno so razmišljali tudi viktorijanci, ki so povzdigovali varčevanje namesto zapravljanja in so čez vse cenili marljivo delo in umirjen način življenja (Haralambos in Holborn 1995: 186).

Bauman (v Zorn 2005: 333-334) poudarja, da so k razvoju delovne etike veliko prispevale tudi potrebe zgodnjih industrijalcev. Ti so potrebovali tovarniške delavce, ki pa jih je bilo sprva težko pripraviti do tega, da sprejmejo enolično, nesmiselno delo. Zato je bilo potrebno spremeniti definicijo dela oziroma odnos do njega. To jim je uspelo tudi s pomočjo koncepta delovne etike. Delavci so tako postali predmet množične indoktrinacije s strani delodajalcev,

ki so pridigali o norosti zapravljanja časa in obsojali brezdelje (Lee in Newby v Haralambos in Holborn 1995: 187).

V tovarni je bilo treba delati ne glede na občutek za človekovo dostojanstvo in smiselnost opravljenega dela. […] [Zato] je bilo treba [delavce] prisiliti, da v imenu delovne etike (plemenitosti dela) sprejmejo življenje, ki ni bilo posebej plemenito. […] Tako je revščina postala moralno vprašanje; revnim in "prostovoljno brezdelnim" so zapovedali tovarniško delo – ne le zaradi ekonomskega učinka, ampak tudi za moralno nalogo (Bauman 2001, v Zorn 2005: 334, oklepaj in narekovaji v izvirniku).

Z industrializacijo ter kasnejšo delitvijo dela in profesionalizacijo je vedno bolj prihajalo v ospredje pojmovanje dela kot plačane zaposlitvene dejavnosti. "[…] mišljenje, da obstaja smiselno in izpolnjeno življenje tudi preko neplačanih dejavnosti, je bilo vse bolj in bolj izrinjeno iz vsakdanjega pojmovanja in razumevanja tega pojma." (Zorc Maver 2007: 10)

Vendar pa se preko zaposljivosti ne ustvarja samo bogastva, marveč specifičen človek, tip človeka, ki ga družba dela potrebuje: normaliziran-normiran človek, ki tej družbi odgovarja. Zaposljivost ne proizvaja samo dobrin in bogastva, materialne blaginje, marveč tudi dušo določene mentalne, psihične ali duhovne drže, motivacije in dispozicije, ki šele omogočajo konkretne družbene vzorce (*op. cit.:* 12).

1.1.4. ALTERNATIVNI POGLEDI NA DELO V INDUSTRIJSKEM KAPITALIZMU

Konceptu delovne etike so se še v industrijskem kapitalizmu zoperstavljali različni avtorji, med njimi anarhist Kropotkin, ki ga navaja Grint. Kropotkin je napadel viktorjance z besedami: " Pustite, da najprej zadovoljimo naše življenjske potrebe, veselje in svobodo. In ko bodo vsi izkusili to blagostanje, se bomo lotili dela, da uničimo zadnje sledi buržoaznega sistema, njegove moralnosti, ki izhaja iz računovodskih knjig." (v Haralambos in Holborn 1997: 187)

Na idejah Kropotkina temeljijo tudi prepričanja Boba Blacka, ameriškega pravnika in anarhista. Ta je delo opredelil kot prisilno aktivnost, ki jo diktirajo ekonomisti in politiki zaradi svojih ciljev. V takšnem delu Black vidi razloge za večino bede v svetu. Delovno mesto je po njegovem norčevanje iz svobode [mockery of freedom], teoretiki, ki delo

povezujejo s svobodo, pa hinavci. Zaradi delovnega mesta naj bi ljudje postali omejeni in togi ter ne bi imeli časa za prijateljstvo in druge pomembne aktivnosti. Po mnenju Boba Blacka je edina pot v svobodo osvoboditev od dela in zaposlitve. Opravljale naj bi se samo nujno potrebne dejavnosti in še to prostovoljno, kot igra, kakor je bilo to v lovskih združbah (Wikipedia, the free encyclopedia 2011).

1.1.5. POMEN DELA ZA SODOBNEGA ČLOVEKA

Giddens (1997: 306) pravi, da za večino ljudi danes delo predstavlja velik del življenja in je velikokrat povezano z garanjem, s skupkom nalog, ki bi jih radi minimalizirali ali pa se jim, če je le mogoče, izognili. Vendar pa je delo več kot samo to, saj se ljudje sicer ne bi počutili tako izgubljeni, če postanejo brezposelni. V modernih družbah je delo pomembno zaradi ohranitve samozavesti. Tudi če so delovni pogoji slabi in naloge dolgočasne, je delo vendarle strukturni element človekove samopodobe.

Za sodobnega človeka je delo postalo *največja samoumevnost sveta* (Beck 2009: 203, poudarek moj). Tu so pomembne mnoge karekteristike dela:

- *denar:* plače so glavni vir, s katerim ljudje zadovoljujejo svoje potrebe;
- *stopnja aktivnosti*: pri delu človek pridobiva in uporablja svoje delovne sposobnosti ter porablja svojo energijo;
- *struktura časa:* delo človeku nudi strukturirano okolje in mu daje občutek smisla in reda;
- *raznolikost:* človeku daje dostop do konteksta, ki je nasproten domačemu okolju, in možnost opravljanja še česa drugega kot domačih nalog;
- *druženje:* delo je priložnost za širjenje socialne mreže (Giddens 1997: 306);
- *identifikacija:* kadar nas neznanec povpraša, kdo smo, se najpogosteje predstavimo s svojim poklicem in s tem damo nekaj ključnih informacij o sebi, denimo glede potreb, sposobnosti, družbenega in ekonomskega položaja (Beck 2009: 204);
- *pogodbena osnova:* z vključenostjo v svet dela posameznik dobi pravice državljana in pravico sklepanja pogodb (Flaker *et al*. 2008:147);
- *temeljna družbena izkušnja:* "V poklicu se posamezniku odpre dostop do družbenih razmerij. Morda bi se celo dalo reči, da skozi šivankino uho svojega delovnega mesta ´imetnik poklica´postane ´sooblikovalec sveta´ v malem. "(Beck 2009: 205)

"Delo je univerzalna človekova pravica, hkrati pa sodobna družba sistematično izključuje cele kategorije prebivalstva iz tega, kar imenuje mezdno delo. "(Flaker *et al*. 2008: 142) "Ljudje,

ki nimajo pogodbenega statusa, ki izhaja iz njihove zaposlenosti, dobijo v sistemu socialne varnosti nadomestne ali prehodne statuse kot na primer dijaka, študenta, brezposelnega, bolnika, upokojenca, invalida ali gospodinje." (*op. cit.:* 147) "Seveda pa to, da so te kategorije izključene iz sveta dela, ne pomeni, da nič ne delajo. Narobe, delajo zelo veliko različnih stvari, za katere pač niso plačani." (*op.cit.:* 142)

1.1.6. PLAČANO IN NEPLAČANO DELO

Pogled na delo kot plačano dejavnost je za Giddensa (1997: 307-308) velika poenostavitev, saj je v naši družbi zelo prisotno tudi neplačano delo, kot je denimo popravljanje lastnega avta, vrtnarjenje, skrb za bolne in ostarele, vzgoja otrok ali gospodinjstvo. Prav zadnje, ki ga večinoma opravljajo ženske, je navadno neplačano, čeprav je nedvomno delo, dostikrat celo zelo težko in izčrpavajoče.

Izraz gospodinjsko delo je prišel v rabo takrat, ko je prišlo do delitve med delovnim mestom in domom (Oakley 1974, v Giddens 1997: 325), to pa se je zgodilo z industrializacijo, ko so se delavci zaposlovali izven doma. Istočasno je domače delo postalo nevidno, medtem ko se je za pravo delo vedno bolj smatralo delo, ki je plačano (*ibid*).

Na delo, ki je opravljeno izven sfere plačanega dela, se gleda zviška ali pa je spregledano. […] Delo ni več ustvarjanje nečesa, kar ima vrednost za ustvarjalca, pač pa služba, to je družben odnos. Aktivna ženska, ki ki vodi gospodinjstvo ter vzgaja otroke, je nekaj drugega kot ženska, ki ´dela´, ne glede na to, kako nekoristni ali celo škodljivi so učinki njenega dela (Illich 1978: 83, prevod moj).

Odkar že skoraj vsaki človekovi potrebi streže profesionalec, je brezposelnost dobila status brezdelnosti in si jo je nemogoče zamisliti kot priliko za avtonomno, koristno delo zase ali za druge. Delo ne velja več za delo, če ni načrtovano, vodeno, nadzorovano s strani profesionalca in vpeto v razmerja moči (Illich 1978).

Flaker in sodelavci opozarjajo, da je večina neplačanega dela prav tako namenjena blagovni menjavi in je priključena na mezdno delo. "Tudi ko kupujemo v trgovini, ustvarjamo menjalno vrednost; ko pospravljamo stanovanje, vzpostavljamo pogoje mezdnega dela in blagovne produkcije." (Flaker *et al.* 2008: 145) Giddens (1997: 326) poudarja pomen

gospodinjskega dela za ekonomijo, saj prispeva velik delež bogastva ter podpira ostalo ekonomijo s tem, da nudi zastonj storitve za populacijo, ki opravlja plačano delo.
Primer neplačanega dela je tudi prostovoljstvo, ki ima pomembno družbeno funkcijo (*ibid*.).
Flaker in sodelavci dodajajo, da z neplačanim delom velikokrat ne ustvarjamo uporabnih vrednosti neposredno zase, temveč za druge. V skladu s tem je za Darjo Zaviršek tudi čakanje delo, saj če denimo pacienti ne bi čakali strokovnega osebja, to ne bi moglo opraviti svojega dela (v Flaker *et al.* 2008).
Podobno bi lahko rekli tudi za brezposelno osebo, ki na zavodu za zaposlovanje čaka na vrsto pri svoji svetovalki zaposlitve.

1.2. BREZPOSELNOST

1.2.1. OPREDELITEV POJMA

Tako kot koncepta dela tudi koncepta brezposelnosti ni tako lahko opredeliti, kot se zdi na prvi pogled. Biti brezposeln pomeni biti brez dela, pri čemer pa je spet mišljeno zgolj plačano delo (Giddens, 1997: 327).
Po definiciji Mednarodne organizacije dela o brezposelnosti govorimo takrat, ko oseba v referenčnem časovnem obdobju ni delala več kot določeno število ur, pri čemer je bila na razpolago za delo in ga je aktivno iskala najmanj štiri tedne (Wikipedia, the free encyclopedia 2011). Vendar pa države različno opredeljujejo časovno obdobje, največkrat gre za en teden, ter število ur, pri čemer gre največkrat za eno uro. Prav tako se države razlikujejo v upoštevanju oziroma neupoštevanju določenih vrst dela. Ponekod je denimo študentsko delo zajeto v trg dela, ponekod ne (Rapuš Pavel in Dekleva 2007). Stopnja brezposelnosti se meri tako, da se število brezposelnih deli s številom celotne delovne sile in pomnoži s sto (Auster, 1996).

1.2.2. PRVI ZAMETKI KONCEPTA BREZPOSELNOSTI

Brezposelnost ni bila vedno prepoznana kot taka in sistematično merjena, zato so zgodovinski podatki pomanjkljivi.
Sam koncept je bil zgodovinsko dobro dokumentiran v tudorski[1] Angliji, ko se je zaradi povečanja prebivalstva in razpustitve samostanov veliko revežev znašlo brez pomoči (Wikipedia, the free encyclopedia 2011). Leta 1531 je Henrik VIII. ukazal prešteti berače, ki

[1] Tudorji so bili angleška kraljeva rodbina, ki je vladala v letih 1485-1603

zaradi slabotnosti, starosti ali bolezni res niso bili sposobni delati. Tem je bilo beračenje dovoljeno, vendar so morali imeti posebno dovolilnico (Geremek 1996: 173). Zdrave berače je bilo dovoljeno bičati, označevati in celo obešati, če so prekršili zakon (Wikipedia, the free encyclopedia 2011). Razlikovanje med delazmožnimi in tistimi, ki za delo niso bili sposobni, se je nadaljevalo tudi z "Zakonom o revežih", ki je bil sprejet ob koncu vladanja Elizabete I. Nezmožne so namestili v špitale ali jim dodelili strogo določeno podporo, delazmožnim pa so odkazali delo. V ta namen so morali imeti na voljo zaloge surovin (Geremek 1996: 175). "Zdrave berače" je čakalo prisilno delo. Ta ukrep so sprva izvajali v zavetišču Bridewell, nekdanji kraljevi rezidenci. Po njegovem vzoru je kasneje nastala mreža prisilnih delavnic (workhouses) (*op. cit.:* 242-244, oklepaj in narekovaji v izvirniku). Tam so bili prebivalci deležni tudi nravstvene in verske vzgoje (Foucault, 1998: 62).

V istem času so se drugod po Evropi soočali s povečanjem prebivalstva, ki ga kmetijstvo ni bilo več zmožno prehraniti. Množico mobilnih ljudi so povzročale tudi verske vojne. V Franciji so si prizadevali izkoreniniti brezposelnost in beračenje. Leta 1532 je pariški parlament sklenil poloviti berače, jih vkleniti in prisiliti v dela na mestni kanalizaciji. V letu 1606 je izšel odlok, ki je določal, da je pariške berače treba prebičati na javnem mestu, jim vžgati znamenja na ramena, jih ostriči do golega ter pognati iz mesta, pri čemer so jim vrnitev preprečevale čete lokostrelcev, ki so jih namestili pred vrati mestnega obzidja.

Takšne ukrepe izključevanja pa je v sredini sedemnajstega stoletja nadomestilo veliko zapiranje. V sklopu le-tega so vse mogoče kategorije ljudi, med njimi reveže, brezposelne, prestopnike, brezumneže in vse druge, ki jim je bilo skupno to, da niso imeli dela, zaprli v razne ustanove. Zanje so sicer poskrbeli na državne stroške, vendar pa je bila cena za to osebna svoboda. Skrb za zapornike so v pariškem Splošnem špitalu zaupali upravnikom, ki jim je kralj podelil tako rekoč neomejeno oblast brez priziva. Pri izvrševanju le-te pa so jim bili na voljo sramotilni stebri, železni ovratniki, ječe in temnice. Takšne ustanove so opravljale dvojno funkcijo: v kriznih obdobjih so preprečevale nemire, ki jih je povzročala brezposelnost in revščina, v mirnih obdobjih pa so omogočali poceni delovno silo. Zaprti so namreč morali delati in prispevati k skupni blaginji, hkrati pa naj bi jih delo poboljšalo. Vira revščine oblastniki namreč niso videli v pomanjkanju hrane ali v brezposelnosti, temveč v nedisciplini in nenravstvenosti. Z delom naj bi se pregnalo brezdelje, ki je bilo po takratnem pojmovanju vir vsega zla (Foucault 1998: 56). Izsledki neke raziskave iz leta 1749, opravljene med obsojenci, naj bi pokazali, da hudodelci niso bili obrtniki ali kmetje, saj le ti mislijo

samo na delo, ki jih hrani, temveč brezdelneži, ki se pečajo z beračenjem (Foucault 1984: 121).
Tako naj bi zavodi zagotavljali tudi univerzalno delovno pedagogiko za tiste, ki so se pokazali nepokorne (*op. cit.:* 121-122).

Ta tako zelo koristna delovna pedagogika bo pri lenem subjektu znova zbudila veselje do dela, ga s silo postavila v sistem interesov, v katerem bo garanje dajalo več ugodnosti, kakor lenoba, okrog njega pa bo ustvarila majhno, omejeno, poenostavljano, prisiljujočo družbo, v kateri se bo jasno pokazala maksima: kdor ne dela, naj ne je (Foucault, 1984: 122).

Foucault (1998: 56) opisuje, kako so se upravniki ustanov včasih dogovarjali z zasebnimi podjetniki, ki so uporabili delovno silo iz azilov, dobiček pa sta si "stranki" razdelili med sabo.
Velike ustanove, v katere so zapirali ljudi, so v dobi klasicizma rasle po vsej Evropi, bodisi v obliki zapornih ustanov, špitalov, verskih ustanov, poboljševalnic in že omenjenih prisilnih delavnic. V poboljševalnici v Hamburgu je pravilnik določal, da morajo vsi zaprti delati, od izkupička pa so dobili četrtino. V ustanovi v Bicetru naj bi upravniki celo prišli na idejo, da bi konje, ki so črpali vodo, zamenjali z izmenjajočimi se skupinami zapornikov. In vendarle je obveljalo, da je za nemire v tej ustanovi krivo brezdelje, ki ga je možno ozdraviti samo z delom (*op. cit.:* 57).
Na področju Slovenije je bilo v času vladanja Marije Terezije sprejetih več odredb o prepovedi beračenja. Dekret iz leta 1784 je kot kazen za beračenje določal tridnevni zapor ob kruhu in vodi ter kazen s šibanjem. Med dobrodelne ustanove oziroma zavode so tudi na našem ozemlju sodile prisilne delavnice in kaznilnice, sprva združene v isti ustanovi (Anžič 2002: 85-95). "Vanje so spravljali zločince in zapirali delomrzneže, ki jih nihče ni uspel pripraviti do dela, poštenja in reda." (Dolenc v Anžič 2002: 85) Sredi 19. stoletja pa je bila ustanovljena nova, samostojna prisilna delavnica, kamor so sprejemali predvsem tiste, ki so prekršili zakon, ki so razuzdano živeli in delali nemir, ter postopače, lenuhe in zanikrneže, ki naj bi se izogibali delu. V teh delavnicah se delavci niso smeli pogovarjati med sabo, dovoljene so bile kazni v obliki opominov, graje, dodelitve težjega dela ter odbitka pri hrani. Obvezna sta bili služba božja in pouk. Odpustitev je predlagala uprava v dogovoru z dušnim

pastirjem, če je ta pričal, da je oseba dobro poučena v veri in svojih dolžnostih (Anžič 2002: 85-95).

Nekaj časa so na našem območju delovali tudi ubožni inštituti, katerih namen je bila pomoč obubožanim in preprečevanje vzrokov, ki so vodili v revščino. Ljudje, ki so želeli podporo, so morali oddati prošnjo ubožnim očetom, ki so potem skupaj s pomembnimi ljudmi s tistega lokalnega področja odločili o podpori in jo osebno izročili prosilcu (*op. cit.:* 26-34).

1.2.3. BREZPOSELNOST V SODOBNEM POMENU

O brezposelnosti v današnjem pomenu je v grobem mogoče govoriti od takrat, ko je nastal trg delovne sile in je ta postala blago (Wikipedia the free encyclopedia 2011). Prvi pogoj za to pa je bil, da je delavec postal osebno svoboden.

Sužnji ne morejo biti brezposelni, saj zanje skrbi gospodar, čigar lastnina so. V srednjem veku sistem služabništva in gospostva tudi ni dopuščal brezposelnosti, podložniki so bili vezani na zemljo, a hkrati pod zaščito zemljiškega gospoda, ki jih je lako prodal skupaj z zemljo, vendar pa jih ni mogel odpustiti (Garraty v Svetlik 1985: 13).

Brezposelnost dobi svoj pravi družbeni pomen in težo šele z institucionalizacijo dela v obliki posla ali zaposlitve. Tlačanu je bila zagotovljena eksistenca na koščku zemlje, ki jo je lahko trajno obdeloval, delavec pa posel lahko izgubi. V primerih, ko je bila zaposlitev le občasna ali dodatna oblika aktivnosti posameznika, s pomočjo katere si je izboljšal svoj materialni položaj in se je sicer lahko preživljal z obdelovanjem zemlje ali s kakim drugim samostojnim delom, ga brezposelnost ni posebej prizadela. Toda čim bolj so samostojni kmetje postajali zemljiški ali industrijski delavci in čim bolj kot so obrtniki oziroma drobni blagovni producenti propadali in prehajali med proletariat, tem bolj kritično je postajalo vprašanje brezposelnosti, saj je zaposlenost postala zanje edina oblika uporabe delovne sile in edini način preživetja (Svetlik 1985: 14).

Sam termin brezposelnosti se je pojavil konec devetnajstega stoletja, ko so pričeli ta pojav tudi analizirati (Garratty v Svetlik 1985: 22). Takrat so pričeli brezposelne preštevati. Oblikovali so se kriteriji, po katerih so posamezniki šteli za brezposelne. Pri tem so pomembno vlogo igrali razni raziskovalci in sindikati (Garside v Svetlik 1985: 22). Slednji so

preštevali svoje člane, ki so izgubili zaposlitev in je niso uspeli ponovno dobiti. Državne statistike so se za pojav brezposelnosti začele zanimati kasneje, vsekakor pa po ustanovitvi prvih državnih služb za zaposlovanje v začetku 20. stoletja. Državne komisije so pri ugotavljanju brezposelnosti poudarjale predvsem sposobnost in voljnost delati ter potrebo posameznika po zaposlenosti. Tako so denimo ženske, katerih možje so imeli zaposlitev, veljale za preskrbljene.

V Angliji so prvi uvedli prakso, da so se morali brezposelni javljati državnim uradom, s čemer naj bi dokazovali, da so na razpolago za zaposlitev (Svetlik 1985: 23). "Registracija brezposelnih pri službah za zaposlovanje in redno javljanje tem službam je še danes osnovni način za pridobitev statusa brezposelne osebe pa tudi za ugotavljanje obsega brezposelnosti." (*ibid.*)

Brezposelnost je celo 19. stoletje nihala in doživela vrhunec v tridesetih letih dvajsetega stoletja (Giddens 1997). Polni zaposlenosti smo se najbolj približali po drugi svetovni vojni. To obdobje se je končalo z naftno krizo sredi sedemdesetih let (Glazer in Hazl 2002: 202).

Pri nas v socialističnem obdobju odkrite brezposelnosti skorajda ni bilo in je lahko delo dobil vsak za delo zmožen človek (Kopač 2002: 163). Kriza brezposelnosti je Slovenijo zajela konec osemdesetih let prejšnjega stoletja. Od takrat ima brezposelnost tudi pri nas značaj enega največjih družbenih problemov (Križanič 2002: 103).

1.2.4. POMANJKLJIVOSTI STATISTIK O BREZPOSELNIH

Statistike o brezposelnih prikazujejo, koliko ljudi ne opravlja plačanega dela in ga išče in so samo indirektno povezane s številom ljudi, ki dejansko ne delajo ali pa opravljajo neplačana dela. Zato kritiki opozarjajo, da so takšne metode merjenja neprimerne, saj izpuščajo veliko število ljudi. Mnogi delovno sposobni ljudje so denimo v zaporih, kjer lahko delajo ali pa tudi ne, mnogo jih je po dolgotrajnem iskanju zaposlitve obupalo, mnogi so samozaposleni ali bi to želeli biti ali pa so se predčasno upokojili, pa bi še želeli delati. Podobno velja za ljudi, ki prejemajo invalidske pokojnine pa bi še vedno želeli delati na delovnih mestih, ki bi bila prilagojena njihovemu zdravstvenemu stanju, tiste, ki delajo s skrajšanim delovnim časom in bi radi delali polno, matere, ki so prisiljene ostati doma, čeprav bi rade delale ipd. (Wikipedia, the free encyclopedia 2011).

Tipično za te statistike je tudi, da prikazujejo delovno silo samo v povezavi s plačanim delom. Takšne statistike so dovzetne za razne manipulacije, kot je na primer utrjevanje prepričanja,

da je brezposelnost manjša, kot je v resnici, s strani vladajočih politikov, ki hočejo tako prikazati svojo politiko kot učinkovito.

1.2.5. VZROKI BREZPOSELNOSTI

Glede na vzroke ekonomisti razlikujejo naslednje kategorije brezposelnosti:

- koncept *prostovoljne brezposelnosti* temelji na prepričanju, da je delo vedno na voljo za tiste, ki želijo delati. Ta koncept je najstarejši, primer takšnega pojmovanja je že omenjeno dogajanje v tudorski Angliji, pa tudi drugod po Evropi v poznem srednjem veku. Danes za prostovoljno brezposelne veljajo tisti, ki niso pripravljeni sprejeti dela za tržno mezdo ali se zaradi njega preseliti v drug kraj (Svetlik 1985: 25-30);
- *frikcijska brezposelnost* se pojavi, kadar delavci menjajo službo, vendar ne pričnejo takoj z delom v novi službi. Brezposelni so le krajši čas, ko iščejo službo ali čakajo, da prevzamejo novo delovno mesto;
- do *strukturne brezposelnosti* pride, kadar so na voljo tako delovna mesta kot delavci, vendar pa obstaja neskladje med zahtevami delovnih mest in veščinami delavcev;
- *ciklična brezposelnost* se pojavi takrat, ko število nezaposlenih krepko preseže število delovnih mest (Haralambos in Holborn 1995: 249-250);
- *dolgotrajna brezposelnost* je po definiciji Evropske unije brezposelnost, ki traja več kot eno leto in je pomemben indikator socialne izključenosti (Wikipedia 2011);
- nekateri teoretiki govorijo tudi o *prikriti brezposelnosti* (Svetlik 1985: 37-39). To je brezposelnost, ki ni prikazana v državnih statistikah in sem o njej pisala že v razdelku o pomanjkljivosti državnih statistik;
- vrsta prikrite brezposelnosti je *podzaposlenost*, ko ljudje sicer delajo, vendar ta dela niso v skladu z njihovimi delovnimi zmožnostmi, stopnjo izobrazbe in podobno (*ibid.*);
- do *tehnološke brezposelnosti* pride zaradi nove tehnologije, kar pospeši ukinitve delovnih mest najprej v proizvodnji, kasneje pa tudi v upravi (Beck 2009: 211).

V postmoderni se razmere dodatno zaostrujejo zaradi trendov, ki jih bom podrobneje opisala v naslednjem poglavju.

1.2.6. TEORIJE BREZPOSELNOSTI

Britanski ekonomist J. M. Keynes in njegovi zagovorniki so se osredotočali predvsem na ciklično naravo brezposelnosti. Poudarjali so pomen državnih intervencij za zmanjševanje le-

te. Zagovarjali so na primer državne subvencije, kreiranje delovnih mest in večje obdavčenje bogatih.

Nasprotno stališče pa je zastopal ameriški liberalno tržni ekonomist Milton Friedman. Menil je, da določena stopnja brezposelnosti mora obstajati, saj pride v nasprotnem primeru do inflacije. Zahteval je zmanjševanje vladnih izdatkov za brezposelne.

Karl Marx pa je vzroke za brezposelnost videl kot posledico samega kapitalističnega sistema. Menil je, da obdobju povpraševanja po delavcih vedno sledi recesija, ko brezposelnost narašča in sili k znižanju plač, gospodarstvo pa se prične spet širiti. Kapitalisti potrebujejo delavce, ki jih je mogoče zaposliti v obdobju konjunktur in odpustiti v času recesije. Ta del delovne sile Marx imenuje rezervna armada delovne sile. Brezposelni so torej žrtev cikličnega delovanja kapitalističnega gospodarstva.

Marksisti opozarjajo na razmerje med vladajočimi kapitalisti in podrejenimi delavci. Slednji se zaradi medsebojnega boja za delovna mesta ne morejo združiti v boju proti kapitalistom, ti pa nekaznovano zmanjšujejo pravice delavcem.

Marx je menil, da ta položaj ne more večno trajati. Ko bodo delavci spoznali, da so izkoriščani, bodo razvili razredno zavest ter zrušili kapitalizem, čemur bo sledil prehod v socializem in končno komunizem (Wikipedia, the free encyclopedia 2011).

1.2.7. POSLEDICE BREZPOSELNOSTI ZA POSAMEZNIKA

Brezposelnost je zagotovo stresna situacija, na katero pa se ljudje različno odzovejo. Stopnja prizadetosti je odvisna od njihovih osebnih značilnosti, preteklih izkušenj, socialnega statusa, stopnje, v kateri brezposelnost ogroža posameznikove cilje (Žorga in Poljšak Škraban 2007) in še marsičesa. " Brezposelnost je poseg v človekovo zavestno duševno, telesno in socialno integriteto, nanj pa se vsakdo odziva po svoje." (Pačnik 1995: 14)

Posledice bom v grobem razdelila na finančne, socialne ter psihofizične, čeprav se med seboj prepletajo.

1.2.7.1. Finančne posledice

"Najočitnejše posledice brezposelnosti so finančne narave. Izgubi zaposlitve sledi zmanjšanje prihodkov, kar posledično vodi v relativno ali absolutno revščino." (Scherr v Zorc Maver 2007: 13) Brezposelni se lahko zadolžijo, v državah, kjer je za njihovo socialno varnost slabo poskrbljeno, pa lahko postanejo brezdomni in podhranjeni (Wikipedia the free encyclopedia

2011). Poseben problem je kriminalizacija, saj so se brezposelni v finančni stiski prisiljeni oprijeti strategij, ki niso vedno legalne (Jordan 1995).

1.2.7.2. Socialne posledice

Zaposlitev daje občutek identitete in je vir odnosov zunaj družine. Brezposelnemu se zmanjšajo socialni stiki (Fagin in Little v Haralambos in Holborn 1995: 255), zaradi česar se poveča občutek osamljenosti in izključenosti (Scherr v Zorc Maver 2007). Dostikrat se tako pričnejo trgati prijateljske in sorodstvene vezi, človek pa ima tudi težave pri vzpostavljanju novih stikov. Brezposelni so velikokrat finančno odvisni od svojih družinskih članov, kar jih običajno navdaja z nelagodjem in zadrego (Kavar Vidmar v Žorga in Poljšak- Škraban 2008). Zaradi svoje negotovosti lahko postanjo negativno naravnani do drugih ljudi, doživljajo jih kot grožnjo in se jim vedno bolj odtujujejo (Pačnik 1995: 46).

Zaposlenost predstavlja za posameznika socialno priznanje in možnost udeležbe pri oblikovanju družbenega in individualnega življenja. Nezaposlenost lahko pomeni zmanjšanje te možnosti, kar povečuje občutke nemoči, izgube nadzora nad lastnim življenjem in povečanje apatije (Scherr v Zorc Maver 2007:13).

Služba človeku predstavlja psihološki okvir za organiziranje časa. Brez organizacije časa človek živi kar tako v tri dni, se pravi brez cilja in smisla. Zaradi pomanjkanja denarja so omejene tudi možnosti vključitve v prostovoljne aktivnosti (Fagin in Little v Haralambos in Holborn 1997: 256).

1.2.7.3. Psihofizične posledice

Izguba dela človeku načne samospoštovanje. Prične dvomiti o sebi, kar se kaže v vedno večji negotovosti in malodušju. Odvisnost od drugih stopnjuje njegovo občutljivost in ranljivost, porušen je občutek varnosti, ki je zelo pomemben za konstruktivno delovanje človeka (Pačnik 1995).

Kavar Vidmarjeva navaja, da brezposelni posamezniki doživljajo hude psihične in osebne stiske, ki se kažejo v občutkih nemoči, neperspektivnosti ter depresiji (v Žorga in Poljšak - Škraban 2008). Nedvoumno je ugotovljena tudi povezanost med problemi nezaposlenosti in samomori (Pačnik 1995:12).

Posebno nevarnost predstavlja naučena nemoč, ki se pojavlja pri ljudeh, ki so se že znašli v okoliščinah, ki jih niso mogli nadzorovati. Takšen človek se nauči verjeti, da nima vpliva na dogodke, zato se ne udejstvuje več v reševanju svojih težav (Pačnik 1995: 100).

Hanse in Engstrom (v Žorga in Poljšak- Škraban 2008) navajata izsledke raziskav, ki kažejo na povezanost nezaposlenosti s povečanim krvnim tlakom, fizično neaktivnostjo, nevrotskimi simptomi in splošno duševno bolehnostjo. Šibkejše zdravje je lahko tudi posledica težav pri pri izražanju svojih težav zaradi občutkov sramu.

Nezaposleni so bolj nagnjeni k zasvojenosti in nesrečam ter trpijo za psihosomatskimi težavami, kot so denimo težave v delovanju srca in ožilja, razjeda želodca, astma ali kožni ekcem (Pačnik 1995: 25-26) .

1.2.7.4. Prepoznani blažilci stresa

Po Pačnikovem (1995) mnenju si mora brezposelni aktivno prizadevati za zmanjševanje stresa. Avtor predlaga zdravo prehrano, skrb za telesno kondicijo, sproščanje in pozitivno razmišljanje. Koristno je, če človek svojo stisko razume, saj jo na ta način lažje rešuje.

Brezposelnemu so lahko v pomoč različne dejavnosti, bodisi neplačana dela, ki jih opravljajo doma, ali pa športne in interesne dejavnosti zunaj doma. Koristno je dodatno izobraževanje, saj je dokazano, da to ne poveča samo človekovih zaposlitvenih možnosti, temveč pripomore k večji samozavesti, boljši samopodobi in večjemu življenjskemu zadovoljstvu, ki je podlaga za telesno in duševno zdravje. Lackovič Grginova navaja raziskave, ki kažejo, da imajo nezaposleni z visoko stopnjo izobrazbe manj psiholoških težav kot tisti z nižjo (v Žorga in Poljšak- Škraban 2008).

Izredno pomembna je socialna spodbuda, ki jo brezposelni lahko najdejo pri partnerju, družini, prijateljih, soudeležencih prostočasnih dejavnostih ter nenazadnje tudi strokovnjakih (Pačnik 1995: 87-88). "Kar se tiče socialne spodbude, mora imeti človek, ki je izgubil delo, intimne, zaupljive odnose, ki omogočajo izmenjavo problematičnih informacij, ter socialno solidarnost ali povezanost v odnosih, kot je na primer občutek, da si del družine, skupine ali česa drugega." (Pačnik 1995: 88) V takšnih pogojih človek spet doživi občutek varnosti in zaupljivosti, ki mu je pri učinkovitem reševanju njegove problematike nujno potreben (*ibid*.).

Ključni dejavnik ogroženosti pa za brezposelne slej ko prej ostaja materialno pomanjkanje, zaradi katerega so možnosti za nekatere zgoraj naštete dejavnosti zelo omejene. V zvezi z

omilitvijo finančne stiske je v preteklosti že večkrat potekala razprava o univerzalnem temeljnem dohodku, do katerega bi bil upravičen vsak državljan.

1.3. POSTMODERNI TRENDI

V postmoderni se razmere za brezposelne zaostrujejo zaradi trendov, ki jih bom opisala v nadaljevanju.

1.3.1. GLOBALIZACIJA

"Pojem globalizacije se nanaša na politične, tehnološke in socialne procese, za katere je značilno zmanjševanje prostorskih in časovnih distanc." (Giddens v Zorc Maver 2007: 11)

S pojmom globalizacije se opisuje medsebojna odvisnost, ko govorimo o denarju, ljudeh, pomenih, vrednotah in idejah, ki se širijo čez meje nacionalnih držav in zajemajo svet v celoti. Proces je spodbujen s tehnološkim napredkom, ki povezuje vse države sveta (Leskošek 2005a: 241).

Vendar pa globalizacija povzroča tudi velike socialne razlike, ki so posledica tehnološkega napredka in tako imenovane korporacijske globalizacije (*ibid*).

V vseh gospodarskih sektorjih poteka tehnološko nadomeščanje, zaradi katerega izgubljajo delo milijoni ljudi. Mnoga podjetja so na račun odpuščanja in zmanjševanja stroškov dela povečala dobičke (Rifkin 2007). "To omogoča široka uporaba mikroelektronike v povezavi z novimi organizacijskimi oblikami za preostalo delo. Numerično krmljeni orodni stroji – elektronski avotmatski sužnji nove dobe – najprej prevzamejo velik del dela v proizvodnji, računalnik pa skrči tudi delo v upravi in pisarni." (Beck 2009: 211). "V novem visokotehnološkem svetu svetovnega gospodarstva in trgovine postanejo [delavci] najprej pogrešljivi, potem nepomembni in končno nevidni." (Rifkin 2007: 313). Edini razvijajoči se sektor je sektor znanja, v katerem pa je prostora le za maloštevilne elitne strokovnjake.

Nekateri odpuščeni delavci sicer uspejo ponovno najti delo, vendar za manjšo plačo in brez socialnih prispevkov, saj cena delu vedno bolj pada (*op. cit*.: 12).

S korporacijsko globalizacijo je mišljen prost pretok kapitala, ko podjetja selijo svojo proizvodnjo in kapital na področja z manj davčne regulative in ohlapnejšo delovno zakonodajo, ali pa doma najemajo tuje delavce, s katerimi domači delavci ne morejo

tekmovati, saj jim delo ne omogoča več preživetja (Beznik 2005). Tako domači delavci postajajo odvečni in ne služijo več niti kot rezervna armada dela (Bauman 2001, v Zorn 2005). Prihaja do razmaha tako imenovanega "off shore" podjetništva, ki manjša moč države, saj ji zaradi globalnega delovanja kapitala ni več potrebno blažiti nasprotij med delom in kapitalom v nacionalnih okvirih (Dragoš 2005: 47-51, narekovaji v izvirniku). Državam pravila vse bolj diktirajo velike transnacionalne ali lokalne korporacije (Leskošek 2005a).
Vedno bolj nemočni so tudi sindikati in politične stranke, ki so nekdaj zastopale delavske interese in silile uprave podjetij, da so dobiček delile z delavci v obliki večjih plač in boljših delovnih pogojev. Njihovo orožje, ki je stavka, je namreč izgubilo na pomenu, saj lahko podjetja s pomočjo novih tehnologij obratujejo s pomočjo minimalnih ekip, polega tega pa lahko najemajo delovno silo od drugod ali pa selijo proizvodnjo drugam. Tako dobički večinoma pripadejo delničarjem v obliki dividend in vodilnim uslužbencem v obliki napihnjenih plač (Rifkin 2007).
Korporacije v svojem prizadevanju po povečanju dobičkov vplivajo tudi na davčno politiko in zahtevajo zmanjševanje socialne države v skladu z ideologijo neoliberalizma, ki temelji na prepričanju, da je vmešavanje države v prosti trg nedopustno (Leskošek 2005, 2008).

Včasih je imela država blaginje pomembno vlogo pri stalni rekomodifikaziji (pripravi na delo) delovne sile. Poleg tega je poleg delovne sile ohranjala v stalni pripravljenosti tudi rezervno armado delovne sile. Današnji problem je, da odvečna delovna sila morda ne bo nikoli postala blago. Nekdaj so delodajalci videli smisel v plačevanju davkov in v državi blaginje, ki je omogočila komodifikacijo delovne sile in ohranjala rezervno armado delavcev, danes pa v tem ne vidijo več smisla, ker je upadla potreba po delovni sili (Bauman 2001, v Zorn 2005: 341, oklepaji v izvirniku).

Če torej [danes] socialna država pobira davke od premožnih, da bi z zbranimi sredstvi podpirala revne, ki so izpadli iz tržne tekme ali pa sploh niso imeli priložnosti, da bi se je udeležili, potem ne le, da [po mnenju neoliberalistov] duši svobodo (podjetnikov), ampak moralno kvari celo družbo, ker prerazdelitev utemeljuje z nevoščljivostjo do bogatih. Logika "offshore" ne priznava nikakršne pravice države do regulacija razmerja med svobodnim podjetništvom in enakostjo državljanov. Skrbeti za socialno varnost s porazdelitvijo sredstev

od premožnih k revnim pomeni po tej logiki uničevati svobodo in varnost, oboje hkrati (Dragoš 2005: 50, narekovaji in oklepaj v izvirniku).

Neenakost po […] mnenju [neoliberalistov] ni posledica strukturnih, sistemskih značilnosti, temveč sposobnosti, ambicij in moralnih izhodišč posameznikov, ki se znajdejo na dnu ali na vrhu družbene lestvice. Tisti na dnu morajo sprejeti odgovornost za svojo "izbiro" in preživeti v pogojih, ki so si jih ustvarili (Leskošek 2005a: 246, narekovaji v izvirniku).

Še eden od procesov, ki jih diktirajo bogati, je fleksibilizacija trga delovne sile. Fleksibilne oblike dela so tiste oblike, ki bolj ali manj odstopajo od klasične pogodbe o zaposlitvi. Najpogostejše so zaposlitev za določen čas, zaposlitev s krajšim delovnim časom od polnega, dela na domu ali na daljavo ter začasno delo preko zaposlitvenih agencij (Ignjatovič v Leskošek 2008). Za te oblike dela so značilne zaposlitvena negotovost (lažje odpuščanje brez obveznosti), funkcionalna negotovost (premeščanje z enega mesta na drugo), nevarnost delovnega mesta, plačna negotovost (nizki, nestalni dohodki, neredna izplačila), zmanjšan dostop do ugodnosti iz pravic iz dela, nestalnost delovnega časa, omejena možnost kolektivnega ugovora oziroma pritožbe ter skupnega zastopanja interesov, omejena možnost dostopa do novega znanja, izobraževanja, usposabljanja in podobno (Precarious´Non-Standard Employment 2002, povzeto po Leskošek 2008).
Fleksibilizacija trga dela naj bi povečala moč gospodarstva, v resnici pa je njen namen zmanjševanje pravic delavcev in s tem povečevanje dobičkov bogatih. Posledica teh procesov za revne je, da v zadnjem času niti zaposlitev ni več varovalka pred revščino, saj se število zaposlenih revnih povečuje (Leskošek 2008).

1.3.2. INDIVIDUALIZACIJA

Individualizacija je pojav, ki ga je sprožila velika ekonomska rast po drugi svetovni vojni, ko je zaposlitev izboljšala standard večine ljudi v razvitih državah. Tako so ljudje lahko postali bolj avtonomni, niso bili več toliko vezani na tradicijo in družinske vezi (Beck 2009:108). Lahko so bolj samostojno odločali, kako bodo živeli. Postali so "[…] vedno bolj odvisni od samih sebe in od svoje lastne delovno tržne usode z vsemi tveganji, možnostmi in protislovji. " (*ibid.*)

Vse bolj se je pričel poudarjati pomen lastnih odločitev, lastnih sposobnosti in zavzetosti pri oblikovanju svojega življenja. "V individualizirani družbi se mora pod grožnjo permanentne zapostavljenosti vsak posameznik naučiti, da samega sebe dojema kot središče delovanja, kot načrtovalni biro svojega lastnega življenja, svoje sposobnosti, usmeritve, partnerstva itd."(*op. cit.:* 200).

"[…] zmanjšujejo [se] področja, na katerih skupaj zastavljeno delovanje vpliva na lastno življenje in povečujejo se prisile, da bi lastno življenje oblikovali sami in sicer tudi in ravno tam, kjer ni nič drugega kot produkt razmer. " (*op. cit.:* 199)

Za posameznika institucionalni položaji, ki ga determinirajo, niso več le dogodki in razmere, ki se usujejo nanj, temveč obenem tudi *posledice odločitev, ki jih je sam sprejel*, ki jih mora videti kot take in jih kot take predelati. […]. Če je bilo tisto , kar ga je zadelo, nekoč udarec usode, poslan od boga ali narave, na primer vojna, naravne katastrofe, smrt zakonca, skratka dogodek, za katerega sam ni nosil nobene odgovornosti – so danes to vse prej dogodki, ki veljajo za "osebni poraz", od neopravljenega izpita do brezposelnosti ali ločitve (*op. cit.:* 200, poudarek in narekovaji v izvirniku).

Referenčna enota, v katero udari strela (brezposelnosti in revščine), ni več skupina, razred, temveč *tržni individuum* v svojih posebnih okoliščinah. Cepitev naše družbe v vse manjšo večino imetnikov delovnih mest in v naraščajočo manjšino brezposelnih, predčasnih upokojencev, priložnostnih delavcev in tistih, ki sploh nimajo več dostopa do trga delovne sile, je v polnem teku (*op.cit.:* 134, poudarek in oklepaji v izvirniku).

Beck (2009: 107-229) v svojem pisanju izpostavi zlasti tri stvari. Prva je, da se zaradi teh procesov izgublja razredna zavest, čeprav družbene enakosti ostajajo nespremenjene oziroma se še povečujejo. Razlika je v tem, da se ljudje ne čutijo več pripadnike iste družbene skupine oziroma istega družbenega razreda, saj so zavzeli različne preživitvene strategije in osvojili različne življenjske stile. Druga stvar, na katero opozarja Beck, je ta, da se hkrati s procesi individualizacije krepi tudi institucionalizacija in standardizacija. Če so bili ljudje prej odvisni od tradicionalnega okolja, so zdaj odvisni od trga dela, izobrazbe, potrošnje, socialnopravnih uredb, mode in še marsičesa drugega. S to odvisnostjo pa so postali odprti za različne manipulacije. Tretje, kar po Beckovem mnenju velja izpostaviti, pa je, da se ljudem njihove

stiske in deprivacije ne kažejo več kot posledice strukturnih in sistemskih dejavnikov, ki vse bolj vplivajo na življenja posameznikov, pač pa jih imajo za posledico lastnih napačnih odločitev.

Lahko bi torej rekli, da manj kot imajo ljudje vpliva na dejavnike, ki so odločilni za njihovo življenje, bolj jih dojemajo kot individualne in manjša je kohezija znotraj družbenih skupin.

"Individualizacija je tudi ideologija, ki sproži mispercepcijo posameznikove moči, neprepoznavanje sistemskih protislovij in prostovoljno podvrženje najintenzivnejši kolonizaciji lastne intimnosti. […]."(Kovačič 2008: 126)

Privatizacija sistemskih problemov in zgolj privatno iskanje rešitev povzroča politično, to je skupinsko nemoč nasloviti problem kot sistemski in ga skušati upravljati na tej ravni. Politični učinek ideologije individualizacije je torej depolitizacija. Šele odsotnost političnega angažmaja, ki bi pripeljal do razmeram ustreznega razrednega intreresnega zastopstva, je tisti nujni pogoj, ki individualizaciji […] podeli status objektivnega in neizbežnega procesa (*ibid.*).

1.3.3. POTROŠNIŠTVO

Bauman (v Zorn 2005: 336) pravi, da je vsaka družba oblikovala določene standarde dostojnega življenja, katerih nezmožnost doseganja pomeni stres, trpljenje in izključenost.

Po Baumanu današnja družba vključuje svoje člane predvsem z vidika zmožnosti kupovanja proizvodov, ki jih ponuja trg. "Potrošništvo postane način, kako so ljudje sploh vključeni v družbo in prepoznani ´kot ljudje´." (*op. cit.*: 333)

Bauman pravi, da se pestrost proizvodov in priložnosti ljudem kaže kot večanje izbir, v resnici pa morda lahko izbirajo med proizvodi, ne morejo pa izbirati, če bodo postali potrošniki ali ne (*op. cit.:* 335-336). Tudi Galbraith poudarja, da je suverenost potrošnika prevara, saj je v resnici potrošnja diktirana s strani proizvajalcev s pomočjo oglaševanja in sodobne prodajne promocije (Galbraith 2010: 20-25).

Potrošništvo je bilo umetno sproženo na prelomu prejšnjega stoletja, ko so ekonomisti opazili, da so delovni ljudje zadovoljni že s plačo, ki jim omogoča zadovoljiti nekaj več kot osnovne potrebe, in zato niso zainteresirani za nadurno delo. Hkrati ni bilo nikogar, ki bi kupoval proizvode, ki so se kopičili ob povečani produkciji. Zato so poslovni voditelji s pomočjo oglaševanja ustvarili nezadovoljnega potrošnika in vcepili ljudem potrebo po proizvodih, ki si

jih prej niso želeli ali pa so jih proizvajali doma. Tako so ljudi sčasoma pripravili do nenehnega zapravljanja, ki so ga še dodatno spodbujali s krediti (Rifkin 2007: 79-87).

V potrošniški družbi je normalno življenje življenje potrošnikov, preokupiranih z izbiranjem in iskanjem priložnosti za različna doživetja. Srečno življenje pomeni, zgrabiti čim več takih priložnosti. Revni nimajo dostopa do normalnega srečnega življenja, ker so neustrezni potrošniki in socialno degradirani (Bauman, v Zorn 2005: 336).

Potrošništvo je torej v polnem teku, revni pa so zaradi njega še toliko bolj zapostavljeni in zaničevani. "V družbi, kjer so življenjski projekti v veliki meri zgrajeni okoli potrošniške izbire, revščina predstavlja globoko družbeno zavrnitev, saj revni ne morejo v predpisani meri izpolnjevati svoje temeljne funkcije, ki jim je predpisana v tej družbi." (Jurančič Šribar 2007: 160)

1.3.4. INSTRUMENTALIZACIJA DELOVNE ETIKE

Kot že rečeno, delovna etika izhaja iz protestantizma in je še posebej prišla do izraza v dobi industrializacije, ko je služila discipliniranju delavcev v tovarnah, srečamo pa jo že tudi prej pri preganjanju in segregiranju revežev ob demografski eksploziji v srednjem veku.
Danes v tovarnah delavcev več ne primanjkuje, še več, dobiček korporacij raste sorazmerno z manjšanjem zaposlenih. Tudi če bi korporacije delavce potrebovale, s tem ne bi imele težav, saj bi jo lahko novačile od drugod. Vendar pa koncept delovne etike ostaja vsenavzoč. Kaže se v programih za brezposelne, ki so oblikovani za čimprejšnjo vrnitev na trg dela, čeprav je očitno, da je možnosti za zaposlitev vse manj, ter v stigmatizaciji prejemnikov denarne socialne pomoči (Bauman 2001, v Zorn 2005).

Neizrečena predpostavka delovne etike je, da je večina ljudi zmožna delati za denar in da je vse, kar posedujejo, rezultat njihovega preteklega dela. Večina ljudi opravlja svojo dolžnost in bilo bi nepošteno zahtevati, da svoje pridobitve delijo z drugimi, ki niso izpolnili svojih obveznosti (Bauman 2001, v Zorn 2005: 333).

"Ta dejstva so splošno družbeno sprejeta, zato noben posameznik ni deležen večje kritike kot tisti, ki pobegnejo od delovnih obveznosti. […] obsojanje postane še hujše, ko je alternativa delu denarna pomoč. […] Slednja je najmanj ugledna med državnimi izdatki." (Galbraith 2010: 28)

Zaprositi za denarno socialno pomoč danes pomeni priznati svojo nesposobnost sodelovanja v tržni tekmi, če ne celo nemoralnost oziroma odsotnost delovne etike.

Moč delovne etike je tudi razlog za problem odtegnitve dostojanstva, ki je vsaj tako resen vidik brezposelnosti kot vidik revščine. Imeti službo – s čimer jasno pokažeš, da imaš določeno vrednost na trgu delovne sile – je predpogoj za spoštovanje samega sebe kot prvorazrednega državljana. […]. Pri delovni etiki gre za dolžnost, ne pa za iskanje pozitivnih povračil v obliki priznanja in zadoščenja. Gre za to, da se človek izogne obtožbi, da je zastonjskarski postopač (Dore 2004: 84).

Galbraith (2010: 26-30) izpostavlja tudi problem, da je delo za različne ljudi precej različna izkušnja. Večina ljudi se zaveda, da mora delati, čeprav je delo zanje dostikrat nezanimivo in enolično, da bi si s tem zagotovil preživetje, različne dobrine ter ugled v družbi, medtem ko življenjski užitki nastopijo po koncu delavnika. Tisti pa, ki v delu uživajo, so redki in praviloma najbolje plačani. Zato se Galbraithu zdi tudi uporaba besede "delo" v obeh primerih prevara.

Beseda ´delo´ enakovredno vključuje tiste, za katere je delo utrujajoče, dolgočasno, neprijetno, in tiste, za katere je čisto zadovoljstvo brez sence obveznosti. Superiornost in ukazovanje drugim lahko v posamezniku vzbudita zadovoljiv občutek samopomembnosti. ´Delo´ [torej] istočasno opisuje tisto, kar je podrejeno in kar je vzrok prestiža, plačila in zadovoljstva (*op cit.:* 27).

"[Danes] za dobre veljajo tisti, ki delajo z užitkom. In prav tako tisti, ki so bogati in dobro živijo, izkoriščajo ugodje brezdelja, osebna prijateljstva, javni interes in nastopanje ter pogosto nič ne delajo." (Galbraith 2010: 28) Veblen, ki je raziskoval družbene navade ameriških bogatašev, opisuje, da je bilo zanje najpomembnejše, kako popestriti svoje brezdelje (v Galbraith 2010: 29).
"Delo je [torej] razumljeno kot nekaj bistvenega za revne; sprostitev od dela pa je priporočljiva bogatim. " (*ibid.*)
Zelo problematično pri konceptu delovne etike je tudi to, da pozitivno vrednoti samo plačano delo. "V govorici delovne etike se delo, ki ostane zunaj trga delovne sile in ga ni mogoče

prodati, imenuje brezposelnost. Gre za diskriminacijo, za različno obravnavo in vrednotenje dela. “ (Bauman 2001, v Zorn 2005: 343)

Bauman opozarja, da je delovna etika danes instrumentalizirana. Če je prej služila disciplineranju delavcev v tovarnah, pa danes služi preložitvi odgovornosti za brezposelnost na brezposelne same, s tem da jih prikazuje kot nemoralne in lene. “Postala je učinkovito sredstvo, da si operemo roke in vest – da se znebimo občutka krivde, da smo prepustili svoje državljane trajni odvečnosti. Čistost rok in vesti dosežemo tudi z moralnim zaničevanjem revnih in moralno odvezo ostalih.” (*op. cit.:* 341). Brezposelni in revni naj bi bili ljudje brez delovne etike, zato niso vredni, da bi družba poskrbela zanje. Ko javnost enkrat osvoji to logiko, se ji tudi ukinjanje socialne varnosti za brezposelne ne zdi več sporno (Leskošek 2006, 2008).

1.3.5. NESTRPNOST DO BREZPOSELNIH

Vesna Leskošek (2005b: 9) nestrpnost označuje kot “[…] ideje in prepričanja, ki vključujejo podreditve drugih ali je njihov cilj preprečiti njihovo polnopravno udeležbo v družbi, kar dosežejo tako, da jih razglasijo za neustrezne, barbarske, neumne, lene, izkoriščevalce, kriminalce, nemoralne, skratka potencialno nevarne za večinsko prebivalstvo.”

Z nestrpnostjo so povezani predsodki in sovražni govor. “Predsodki se izražajo skozi vsakdanji govor, fraze, šale, dvoumnosti. Kažejo se predvsem v nespoštljivem, netolerantnem odnosu do drugih oziroma drugačnih.”(Ule 2005: 27) Ule dodaja, da se izražanje predsodkov v zadnjem času ne odraža več neposredno, pač pa prikrito, simbolno (*op. cit.:* 22).

Moderni rasisti se nočejo izdati, celo zavedati se nočejo svojega rasizma. Svoje predsodke opravičujejo pred javnostjo in pred seboj s čedalje bolj “zahtevnimi” manjšinami, ki ogrožajo “svoboščine in pravice ljudi”, na primer pravico do varnega življenja, do varnega gibanja, in ki živijo na račun davkoplačevalcev (Ule, 2005: 23, narekovaji v izvirniku).

V nasprotju s poprejšnjim odkritim nasiljem do drugih skupin, se rasizem zdaj kaže v ignoriranju, distanci in cinizmu (*op. cit.:* 22).

Jost in Banaji trdita, da predsodki ohranjajo obstoječi status quo v družbi, saj " […] opravičujejo izkoriščanje marginalnih skupin in uspeh drugih s tem, da naredijo te razlike za dozdevno upravičene in naravne." (v Ule 2005: 29)

So neformalne institucije vsakdanjega sveta, ki prevajajo določene stvarne odnose neenakopravnosti, dominacije in podrejenosti med družbenimi skupinami v območje vsakdanjega sveta in obratno, določena razmerja med različnimi skupinami v vsakdanjem svetu ljudi postavljajo v splošen okvir veljavnih družbenih norm, vrednot in institucij (*op. cit*.: 28).

"Dominantni socialni predsodki in rasizmi imajo svojo dokaj jasno vlogo opravičevanja sveta, to je konkretnih razmerij moči, privilegijev in diskriminacij." (*op. cit.:* 29)

Sovražni govor so "[…] besede, katerih namen je poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, postaviti v podrejen položaj, nekoga prikazati kot nečloveka, tretjerazredno necivilizirano bitje […]." (Leskošek 2005b: 81) Cilj je podreditev, ustrahovanje in utišanje marginalnih skupin (*op. cit.:* 93). Še posebej je nevaren, kadar prihaja iz prostorov moči, saj le- ti urejajo vsakdanje življenje ter določajo pravice in možnosti ljudi (*op. cit:* 94).

Tarče vseh našetih oblik nestrpnosti so pri nas že dolgo ljudje iz južnih republik nekdanje Jugoslavije, ljudje drugih ras, istospolno usmerjeni, matere samohranilke, v zadnjem času pa tudi brezposelni in revni ljudje nasploh. Slednji so prikazani pedvsem kot lenuhi in izkoriščevalci države in davkoplačevalcev (*op. cit.:* 10-11). Pri tem je predmet spotike predvsem to, da naj bi bili socialni transferji tako visoki, da se brezposelnim ne bi splačalo sprejeti plačane zaposlitve. Po tej logiki bi bilo brezposelnim potrebno ukiniti denarno pomoč in jih tako prisiliti k delu ne glede na to, če plačilo omogoča preživetje oziroma dostojno življenje.

Nedoh (2006) meni, da takšno pojmovanje služi potlačitvi pravega problema, ki pa ni visoka višina socialnih transferjev ampak dejstvo, da so plače tako nizke, da jih dohitevajo socialni transferji. Po avtorjevem mnenju je označevanje brezposelnih kot lenuhov le del ideologije, katere jedro je pojem lenobe. Ta pojem, ki je že sam po sebi meglen, v tem smislu pod skupni imenovalec združi več vrst ljudi. Najprej naj bi lenuhi bili brezposelni oziroma prejemniki denarne socialne pomoči in sicer tako tisti, pri katerih je lenoba v resnici prisotna v smislu nekakšnega svetovnega nazora kot tudi tisti, pri katerih nesprejemanje zaposlitve ne pomeni nujno lenobe ampak posledico slabih izkušenj, negotovosti oziroma pomanjkanja motivacije v

finančnem smislu. Z oznako lenuha pa ni prizaneseno niti tistim, ki so sicer zaposleni a na delu ne kažejo zadostne prizadevnosti, ne glede na vzrok (ki je lahko tudi slaba plača, slabi delovni pogoji in podobno), in ne tistim, ki se na delu vedejo v skladu z delovno zakonodajo in se svojim pravicam niso pripravljeni odpovedati v imenu pripadnosti podjetju, kar pričakuje delodajalec. V vseh primerih pa ideološki pojem lenobe služi discipliniranju (potencialnih) delavcev in zniževanju njihovih pravic iz dela.

Kapitalu lahko neovirano služijo samo dehumanizirani ljudje brez pravic, ki jih lahko upravljajo.[…] Cilj boja proti socialni državi je torej nesporen: zagotoviti dovolj ljudi, ki se jim odreka človečnost, da bi bili na razpolago za izkoriščanje in s tem v službi kapitalskih interesov ozke skupine ljudi, ki jim vedno bolj služijo tudi države. Skrb teh je zmanjšati pravice in zagotoviti, da se ljudje temu ne bodo upirali (Leskošek 2008: 17).

Radej (2004: 147) meni, da "ekonomska nepravičnost sama najbolj navaja k delovni abstinenci in je le racionalen odziv na slabe pogoje za nekatere vrste ekonomskega naprezanja […]."

Prostovoljna brezdelnost je res družben problem, vendar ne zaradi parazitske narave lenuhov, ampak ker opozarja, da je nekaterim marginalizacija primernejša izbira kot vključitev. Kot aktivnen odziv marginaliziranih na vsiljene ekonomske izbire je prostovoljna brezdelnost *način upravljanja sebe* (*op. cit.:* 150, poudarek v izvirniku).

Nestrpnost do brezposelnih se pojavlja tudi med politiki in lahko služi tudi kot sredstvo za nabiranje glasov in utrjevanje moči. Pojavlja se tudi v obliki sovražnega govora, saj blatenje določenih skupin naleti na odobravanje pri vedno večjem številu volilcev (Leskošek 2005a: 247). Današnje voditelje pa bolj zanima, kako pritegniti volilce kot pa solidarnost in ščitenje civilnih in političnih pravic, ki naj bi varovale manjšine (Jordan 1995).
Vesna Leskošek (2008) navaja bivšega ministra, po mnenju katerega je brezposelnost v Sloveniji posledica dejstva, da za Slovence delo ni vrednota. Današnji minister pa je v intervjuju za Mladino na vprašanje, kaj meni o tem, da je denarna socialna pomoč nižja od praga preživetja, odgovoril, da je prva pot do ugodnega socialnega položaja delo, zato prejemnike spodbujajo, da si ga najdejo. Minister je v istem intervjuju o svojem strokovnem

kolegu Dragošu, ki je v prejšnjih številkah revije opozarjal na problematičnost krčenja socialne države, pripomnil, da (Dragoš) morda misli, da je treba mlademu človeku, ki je po končanem šolanju zabredel in nima motivacije za delo, v nedogled dajati denarno socialno pomoč. Minister pri tem ni pojasnil, kaj pomeni zabresti po končanem šolanju, hkrati pa je v svoji izjavi potrdil opažanja Vesne Leskošek (2005b: 95), ki opozarja, da so v zadnjem času deležni nestrpnosti tudi tisti, ki se zavzemajo za človekove pravice. Po mnenju Svetlika "jokanje s tistim, ki je nesrečen", pomeni le, da "namesto enega jočeta dva" (Mladina, 18. Februar 2011).

Če se še nekoliko vrnem k pojmu lenobe, je zanimivo, da je ta povsem sprejemljiva, kadar gre za bogate. Omenila sem že Veblena, ki je raziskoval družbene navade ameriških bogatašev. Za slednje je bil pobeg od dela samoumeven, še več, najpomembnejše zanje je bilo, kako popestriti svoje brezdelje (v Galbraith 2010).

Pri pojmovanju brezposelnih kot lenuhov pa sta seveda povsem zanemarjeni dejstvi, da je brezposelnost večinoma posledica zunanjih, sistemskih dejavnikov, ter da številni brezposelni, zlasti ženske, opravljajo neplačano delo.

Jordan (1995) poudarja, da se antagonizmi večajo tudi zato, ker so se brezposelni in revni v odsotnosti priložnosti kar se tiče legalnih praks, prisiljeni oprijemati tudi nelegalnih aktivnosti vseh vrst, v skrajnem primeru celo kriminala. V strahu za privatno lastnino in individualno varnost se tako vzpostavljajo koalicije za ščitenje interesov premožnih pred revnimi.

Zanimivo je, da Jordan nekatere nelegalne aktivnosti, zlasti delo na črno, zagovarja, saj meni, da so samo posledica zahtev po fleksibilnosti na trgu dela ter zaostrovanju pogojev za pridobitev socialnih transferjev (Jordan 1996, v Dragoš 2008).

1.4. PRAVNI AKTI, POMEMBNI ZA BREZPOSELNE

1.4.1. AKTI ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV

Temeljne pravice za primer brezposelnosti so določene v *Splošni dekleraciji človekovih pravic,* ki jo je sprejela Generalna skupščina združenih narodov 10. decembra 1948. Dekleracija v 23. členu določa, da ima vsakdo pravico do dela, do proste izbire zaposlitve, pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev ter varstva pred brezposelnostjo. V istem členu dekleracija določa pravico vsakega do enakega plačila za enako delo. Vsakdo, kdor dela, ima

pravico do pravične in zadovoljive nagrade, ki zagotavlja njemu in njegovi družini človeka vreden obstoj in ki naj se po potrebi dopolni z drugimi sredstvi socialnega varstva.

V 25. členu dekleracija določa, da ima vsakdo pravico do takšne življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini blaginjo, zdravje, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo, ter do varstva v primeru brezposelnosti.

V *Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah,* ki jo je 16. decembra 1966 sprejela Generalna skupščina združenih narodov, je prav tako določena pravica do dela, ki obsega pravico do možnosti zaslužka s svobodno izbranim in sprejetim delom (6. člen). Vsakdo, kdor dela, ima pravico do pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev (7. člen). V 9. členu je določena pravica do socialne varnosti, vključno s socialnim zavarovanjem. Vsakdo ima pravico do življenjskega standarda, ki zadostuje zanj samega in za njegovo družino (11. člen).

1.4.2. AKTI SVETA EVROPE IN EVROPSKE SKUPNOSTI

Revidirana *Evropska socialna listina* (Ur. l. RS, št. 24/1999 – MP, št. 7/99), ki jo je sprejel Svet Evrope leta 1996, v 1. členu določa pravico do dela. Države, ki jih listina zavezuje, morajo učinkovito varovati pravico delavca, da se preživlja s poklicem, ki si ga je svobodno izbral. Težiti morajo k doseganju polne zaposlenosti, ustanoviti in vzdrževati službe za zaposlovanje ter zagotavljati ali spodbujati primerno poklicno usmerjanje, usposabljanje in rehabilitacijo.

12. člen določa pravico do socialne varnosti, ki mora dosegati vsaj raven, ki jo določa *Evropski kodeks o socialni varnosti* (Ur. l. RS – MP, št 29/2003). Slednji določa dajatve za devet socialnih primerov, med katerimi je tudi primer brezposelnosti.

V aktih Evropske skupnosti je prav tako določena pravica do socialne varnosti, in sicer v *Listini temeljnih pravic delavcev* (1989) in v *Listini temeljnih pravic EU* iz leta 2000 (Novak *et al.* 2006: 381).

1.4.3. KONVENCIJE MEDNARODNE ORGANIZACIJE DELA (MOD)

Temeljna mednarodna pravila oziroma standardi o pravicah brezposelnih oseb in dolžnosti države so določene zlasti v konvencijah in priporočilih MOD. Konvencije in priporočila MOD določajo dolžnosti držav in pravice posameznikov na področju oganizacije službe za

zaposlovanje in posredovanje dela, dohodkovne varnosti za brezposelne osebe ter politike zaposlovanja (Bubnov Škoberne in Strban 2010: 313).

Na področju politike zaposlovanja in spodbujanja zaposlovanja Slovenijo zavezujejo naslednje konvencije:

- *Konvencija št. 2 o brezposelnosti* (Sl. Novine Kr. SHS, ŠT. 95/XXII), sprejeta 29. oktobra 1919: v njej je v 2. členu določeno, da je država članica, ki bo ratificirala to konvencijo, dolžna ustanoviti sistem brezplačnih javnih uradov za zaposlovanje, ki bo pod kontrolo osrednje oblasti ter imenovati organe, v katerih bodo zastopani predstavniki delodajalcev in delavcev, in ki bodo tem uradom svetovali. Prav tako je Mednarodnem uradu za delo dolžna pošiljati obvestila, ki se nanašajo na brezposelnost, ter na sprejete in načrtovane ukrepe v boju proti brezposelnosti (1. člen).

- *Konvencija št. 88 o organiziciji službe zaposlovanja* (Ur. l. FLRJ – MP, št. 9/58), sprejeta 9. julija 1948: v njej je v 1. členu zapisano, da mora vsaka članica, za katero konvencija velja, organizirati in vzdrževati javno in brezplačno službo zaposlovanja. Ustanovljena je lahko v okviru nacionalnega sistema zavodov za zaposlovanje, ki so pod nadzorom lokalne oblasti (2. člen). Njena naloga je pomagati delavcem, da dobijo ustrezno zaposlitev, delodajalcem pa, da rektutirajo delavce, ki ustrezajo potrebam podjetij. Registrirati mora iskalce dela, zabeležiti njihove sposobnosti, izkušnje in nagnjenja ter, če je potrebno, preveriti njihove fizične in strokovne sposobnosti in jim pomagati pri njihovi poklicni usmeritivi, strokovnemu izobraževanju in redaptaciji. Od delodajalcev pa mora pridobiti natančne informacije o prostih delovnih mestih, ki so jih v službi prijavili, in o pogojih, ki jih morajo delavci izpolniti, ter napotiti kandidate, ki izpolnjujejo zahteve poklicne in fizične sposobnosti, na prosta delovna mesta (6. člen).

- *Konvencija št. 122 o politiki zaposlovanja* (Ur. l. SFRJ – MP, št. 34/71), sprejeta 9. julija 1964: v 1. členu določa, da mora vsaka članica, za katero ta konvencija velja, oblikovati politiko napredka, katere osnovni namen je vsestranska polna in prosto izbrana zaposlitev. Ta politika bi morala stremeti k temu, da bo dela za vse, ki ga iščejo in so na razpolago zanj, da bo to delo po možnosti čim bolj donosno, da bo izbira zaposlitve prosta in da bo imel vsak delavec brez diskriminacije možnost pridobiti ustrezne kvalifikacije in tako dobiti ustrezno zaposlitev ter pri svojem delu uporabljati svoje kvalifikacije in talent.

Dolžnosti države in pravice brezposelnih oseb so določene v naslednjih konvencijah:

- *Konvencija št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti* v primeru brezposelnosti (Ur. l. FLRJ – MP, št. 1/55), sprejeta 4. junija 1952, določa minimalne pravice do denarnih dajatev, s katerimi se nadomešča izpad dohodka v devetih socialnih primerih, med katerimi je tudi primer brezposelnosti. Vsaka članica, za katero ta del konvencije velja, je zavarovanim osebam dolžna zagotoviti dajatve za čas brezposlenosti, če do izgube zaslužka pride zaradi nezmožnosti zavarovane osebe, ki je sposobna in voljna delati, da dobi ustrezno zaposlitev (19. in 20. člen).
- *Konvencija št. 44 o zagotavljanju prejemkov ali dodatkov osebam, ki so proti svoji volji brezposelne* (1934): v njej so določena osnovna pravila za sistem denarnih dajatev za primer brezposelnosti. Po vzoru njenih določb so bili oblikovanji sistemi zavarovanja za brezposelnost v evropskih državah.
- *Konvencija št. 168 o pospeševanju zaposlovanja in preprečevanju brezposelnosti* je novejšega datuma (1988) in opredeljuje razmerje med socialno varnostjo in zagotavljanjem zaposlovanja. Določa prednost ukrepov za pospeševanje zaposlovanja pred ukrepi socialne varnosti. Sistem denarnih dajatev mora biti določen tako, da brezposelnih oseb ne odvrača od iskanja oziroma sprejemanja zaposlitve (Bubnov Škoberne in Strban, 2010: 314).

1.4.4. USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

V Ustavi Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/1991 in nasl., v nadaljnem besedilu URS) je Slovenija deklerirana kot socialna država (2. člen), vendar pa je v 50. členu opredeljeno, da imajo državljani pravico do socialne varnosti pod pogoji, ki jih določa zakon.
Z 49. členu je zagotovljena svoboda dela, v skladu s katero naj bi imel vsakdo prosto izbiro zaposlitve. Vsakemu je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto. Prisilno delo je prepovedano.
V 66. členu je opredeljena dolžnost države ustvarjati možnosti za zaposlovanje in delo ter zagotavljanje njunega zakonskega varstva.
Pomembni se mi zdita tudi določbi, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen) ter da Slovenija na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine (5. člen).

1.4.5. ZAKON O UREJANJU TRGA DELA

Zakon o urejanju trga dela (Ur. l. RS, št. 80/2010, v nadaljnem besedilu ZUTD) se je pričel uporabljati 1.1.2011 in je nadomestil prejšnji zakon, Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. l. RS, št. 107/2006 – UPB1 in nasl., v nadaljnem besedilu ZZZPB).

ZUTD uvaja ukrepe države na trgu dela, s katerimi se zagotavljata izvajanje storitev javne službe na področju zaposlovanja in ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter delovanje sistema zavarovanja za primer brezposelnosti. Določa tudi izvajalce ukrepov, predpisuje pogoje in postopke za uveljavljanje posameznih pravic in storitev, ki jih določa ta zakon, urejaja način financiranja ukrepov ter spremljanje, vrednotenje in nadzor nad njihovim izvajanjem ter ureja zagotavljanje dela delavcev drugemu uporabniku (1. člen).
Namen zakona je s hitrejšim ukrepanje države na trgu dela povečati varnost iskalcev zaposlitve, vzpostaviti mrežo izvajalcev vseživljenjske karierne orientacije in posredovanja zaposlitve, ki bo omogočala svobodno izbiro zaposlitve oziroma poklica, skladnega s posameznikovimi kompetencami in možnostmi zaposlitve, ter doseganje čim višje stopnje zaposlenosti. Povečanje varnosti in večja zaposljivost se zagotavljata tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so namenjeni usposabljanju in izobraževanju v skladu s potrebami trga dela, pospeševanju zaposlovanja in odpiranju novih delovnih mest.
Vsakdo ima skladno s tem zakonom dostop oziroma pravico do svetovanja in pomoči v potrebnem obsegu, da se prepreči in odpravi njegova brezposelnost, ter obveznost, da aktivno prispeva k temu (3. člen).

1.4.1.1. Ukrepi države na trgu dela in izvajalci teh ukrepov

ZUTD v 15. členu določa vrste ukrepov države na trgu dela, ki so: vseživljenjska karierna orientacija[2] in posredovanje zaposlitve[3] kot storitvi za trg dela, aktivna politika zaposlovanja, zavarovanje za primer brezposelnosti ter zagotavljanje pravic iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezsposelnosti.

[2] Vseživljenjska karierna orientacija zajema aktivnosti, ki omogočajo identifikacijo sposobnosti, kompetenc in interesov za sprejemanje odločitev na področju zaposlovanja, izobraževanja, usposabljanja in izbire poklica ter omogoča vodenje življenjskih poti tako, da se posamezniki teh sposobnosti in kompetenc naučijo in jih uporabljajo (18. člen)

[3] Posredovanje zaposlitve obsega aktivnosti iskanja primerne ali ustrezne zaposlitve iskalcu zaposlitve in napotitev iskalca zaposlitve k delodajalcu ter aktivnosti iskanja ustreznega ali primernega delavca za delodajalca. Storitev se izvaja ob upoštevanju izobrazbe ali poklica, delovnih izkušenj in usposobljenosti iskalca zaposlitve.

Zakon v 72. členu določa tudi izvajalce ukrepov. To so Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje kot javni zavod, ki je organiziran enotno za območje republike Slovenije in izvaja svojo dejavnost na sedežu in po organizacijskih enotah, domači ali tuji pravni subjekti, ki pridobijo koncesijo, ter javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije (73. člen).

1.4.1.2. Brezposelna oseba po ZUTD

Po ZUTD se za brezposelno osebo šteje iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno [4] oziroma primerno [5] zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ter poleg tega ni v delovnem razmerju, ni samozaposlen, ni poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu, ni kmet ali upokojenec in nima statusa študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let (8. člen).

Aktivno iskanje zaposlitve pomeni predvsem redno spremljanje objave prostih delovnih mest in pravočasno prijavljanje na prosta delovna mesta oziroma vrste dela v skladu z zaposlitvenimi cilji v zaposlitvenem načrtu, odzivanje na napotnice zavoda in drugih izvajalcev ukrepov po ZUTD, ter udeleževanja zaposlitvenih razgovorov na vabilo delodajalca, zavoda ali drugih izvajalcev ukrepov zavoda in drugih izvajalcev ukrepov po tem zakonu (11. člen).

---

[4] Ustrezna zaposlitev je zaposlitev:
- za nedoločen ali določen čas s polnim delovnim časom oziroma krajšim delovnim časom od polnega, če je bila predhodno ugotovljena invalidnost,
- na delovnem mestu, ki ni oddaljeno več kot tri ure vožnje z javnim prevoznim sredstvom ali organiziranim prevozom delodajalca od kraja bivanja od delovnega mesta in nazaj, oziroma dve uri od kraja bivanja od delovnega mesta in nazaj, če brezposelna oseba živi v skupnem gospodinjstvu z otrokom, mlajšim od 15 let
- ki ustreza vrsti in ravni dokončane izobrazbe, če je iskalev prve zaposlitve oziroma ponovno išče zaposlitev po prekinitvi zaposlitve za najmanj dve leti ali ki ustreza vrsti in ravni zahtevane izobrazbe za opravljanje dela na delovnem mestu, ki ga je oseba opravljala večino časa v zadnjih 12 mesecih pred nastankom brezposelnosti, in se določi z zaposlitvenimi cilji v zaposlitvenem načtru, pri določanju katerih se upoštevajo še delovne izkušnje, dodatna znanja in zmožnosti osebe in možnosti na trgu dela (12. Člen ZUTD).

[5] Primerna zaposlitev po tem zakonu je zaposlitev:
- za nedoločen ali določen čas z najmanj polovičnim delovnim časom,
- na delovnem mestu, ki ni oddaljeno več kot tri ure vožnje z javnim prevoznim sredstvom ali organiziranim prevozom delodajalca oziroma dve uri od kraja bivanja osebe do delovnega mesta in nazaj, če živi oseba sama v skupnem gospodinjstvu z otrokom, mlajšim od 15 let.
- ki ustreza vrsti in največ eno raven nižji izobrazbi osebe glede na ustrezno zaposlitev, ki se določi z zaposlitvenimi cilji v zapolstivenem načrtu najkasneje v štirih mesecih os vpisa v evidenco brezposelnih oseb.
- primerna zaposlitev se brezposelni osebi lahko ponudi po treh mesecih od prijave v evidenco brezposelnih oseb, če ni brezposelnih oseb, za katere bi bila ta zaposlitev ustrezna (13. Člen ZUTD).

V zvezi z iskanjem zaposlitve se lahko zagotavlja nadomestilo za potne in poštne stroške (17. člen).

1.4.1.3. Zaposlitveni načrt

Zaposlitveni načrt je pisni dogovor med brezposelno osebo in zavodom ali drugim izvajalcem ukrepov, v katerem skupaj opredelita zaposlitvene cije, časovno opredelita potrebne aktivnosti brezposelne osebe pri iskanju zaposlitve in vključevanje v ukrepe APZ z namenom čim hitrejše zaposlitve ter opredelita migracijsko območje iskanja zaposlitve (113. člen).

1.4.1.4. Razlogi za prenehanje vodenja v evidenci brezposelnih oseb

Zakon navaja razloge za prenehanje vodenja osebe v evidenci brezposelnih oseb. Zavod preneha voditi osebo v evidenci, če oseba ni več brezposelna po določbah tega zakona, se sama odjavi iz evidence brezposelnih oseb, odkloni vključitev v program APZ ali krši obveznosti, sprejete s pogodbo o vključitvi v program, odkloni ustrezno ali primerno zaposlitev ali si pri razgovoru za zaposlitev ne prizadeva za pridobitev zaposlitve, ne išče aktivno zaposlitve ali pa je ugotovljeno, da je delala oziroma dela na črno ter če odkloni podpis zaposlitvenega načrta (132. člen).

Z izbrisom iz evidence brezposelnih oseb oseba izgubi pravico do denarnega nadomestila oziroma denarne socialne pomoči.

1.5. POLITIKA ZAPOSLOVANJA

1.5.1. OPREDELITEV POJMA

Čeprav naj bi bil v modernih kapitalističnih državah trg delovne sile temeljni mehanizem alokacije delovne sile (Trbanc 1992, v Kopač 2002: 144), pa prihaja v njegovem delovanju do številnih disfunkcij, ki se najočitnejše izražajo v naraščanju brezposelnosti (Kopač, 2002: 144).

Moderne socialne države skušajo te disfunkcije popraviti, pri čemer uporabljajo različne oblike regulacije. Med najpomembnejše sodi politika zaposlovanja, ki je sestavni del ekonomske in socialne politike.

Na trg delovne sile skušajo moderne države vplivati najprej z izvajanjem različnih ukrepov in programov, ki so usmerjeni na usklajevanje ponudbe in povpraševanja po delovni sili ter na

regulacijo obeh, kar imenujemo "aktivna" politika zaposlovanja, po drugi strani pa korigirajo evalvacijsko funkcijo predvsem s socialno politiko, v kateri najdemo ukrepe, s katerimi država zagotavlja posameznikom socialno oziroma dohodkovno varnost ob brezposelnosti. Ti ukrepi so del "pasivne" politike zaposlovanja (*ibid.,* narekovaji v izvirniku).

Vendar pa ločevanje ukrepov in programov politike na "aktivne" in "pasivne" v praksi ni enostavno, saj denarne dajatve prav tako vplivajo na trg dela, hkrati pa je upravičenost do njih pogojena s številnimi obveznostmi brezposelnih oseb (*ibid.).*
V zadnjem času je večji poudarek na aktivnosti brezposelne osebe, saj naj bi po logiki ekonomistov denarni transferji negativno vplivali na dolžino iskanja zaposlitve in naj bi se nazadovoljne zaposlene osebe tako pogosteje odločale za menjavo zaposlitve, tvegale brezposelnost ter bi dlje časa iskale zaposlitev zase (Kopač 2002).

1.5.2. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI (APZ)

APZ je nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjšanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Brezposelne osebe imajo zaradi povečanja svojih zaposlitvenih možnosti pravico in obveznost, da se v te ukrepe vključujejo (ZUTD, 28. člen).

Zamisel o APZ je nastala v okviru švedskega razvojnega modela v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja. Z naraščanjem strukturne brezposelnosti se je vse bolj uveljavljala v praksi, kot splošno veljavna politika zaposlovanja pa je bila sprejeta v devetdesetih letih prejšnjega stoletja (Svetlik in Batič 2002: 196).

V Sloveniji smo se z idejo APZ seznanili v osemdesetih letih, dokončno pa se je prav tako uveljavila v devetdesetih (*ibid*.).
Program APZ pri nas sprejme vlada Republike Slovenije po posvetovanju s socialnimi partnerji za proračunsko in plansko obdobje. Vsebuje štiri ukrepe s posameznimi aktivnostmi, ki predstavljajo osnovna področja za natančnejše instrumente oziroma programe poseganja na trg dela v sodobnih družbah.
Za vsak ukrep se določijo ciljne skupine, ki se bodo vključevale v izvajanje, postopek izvedbe, merila upravičenosti in izbora, upravičeni stroški, obdobje upravičenosti, način

izplačil, način poročanja in vrednotenja ter opredelitev, ali aktivnost predstavlja državno pomoč. Opredeli se tudi okvirni obseg sredstev za vsako aktivnost in predvideno število vključitev (Program ukrepov APZ za obdobje 2007 -2013, www.mddsz.gov.si). Prednost pri vključevanju v ukrepe APZ imajo osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključena v noben ukrep APZ (ZUTD, 35. člen).
Osebam, ki so vključene v ukrepe APZ, se lahko zagotavlja celotno ali delno pokrivanje stroškov z raznimi denarnimi prejemki, kot so dodatek za aktivnost, prevoz in stroške izobraževanja (ZUTD, 37. člen).

1.5.2.1. Glavni izzivi za APZ v obdobju 2007-2013

Program ukrepov APZ za obdobje 2007-2013 kot glavne izzive na področju zaposlovanja, na katere naj bi se odzvali s predvidenimi ukrepi, izpostavlja:
- visok delež dolgotrajno brezposelnih,
- strukturno brezposelnost,
- nizko stopnjo zaposlenih starejših,
- visoko stopnjo brezposelnih mladih,
- naraščanje brezposelnih oseb z višjo in visoko izobrazbo ter
- povečevanje deleža brezposelnih žensk.

(Program ukrepov APZ 2007 – 2013, www.mddsz.gov.si).

1.5.2.2. Osnovni strateški cilji APZ

Program ukrepov APZ za obdobje 2007-2013 si je kot osnovne strateške cilje zastavil:
- povečevanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti,
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost in povečanje prehoda v zaposlitev,
- zmanjševanje strukturne brezposelnosti,
- povečevanje zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin, povečevanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih,
- spodbujanje novega zaposlovanja, ter
- okrepitev socialne vključenosti. Z okrepitvijo socialne vključenosti je mišljeno predvsem znižanje deleža prejemnikov denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči med brezposelnostjo (Program ukrepov APZ 2007 – 2013, www.mddsz.gov.si).

1.5.2.3. Ukrepi programa APZ 2007 – 2013

1.5.2.3.1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve

Namen tega programa je svetovanje in pomoč posameznikom pri iskanju zaposlitve ter seznanjanje z zaposlitvenimi možnostmi, prav tako pa tudi poglobljena obravnava določenih skupin oseb, katere namen je izboljšanje zaposlitvenih možnosti in odpravljaje ovir pri iskanju zaposlitve.

Kot predvidene aktivnosti v okviru tega ukrepa program opredeljuje:

- *poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje:* izvajale se bodo zlasti aktivnosti, ki ki pomagajo pri iskanju zaposlitve, ki spodbujajo in motivirajo osebe za iskanje zaposlitve ter omogočajo pridobivanje veščin za iskanje zaposlitve;
- *Pomoč pri iskanju zaposlitve:* sem se štejejo moduli poglobljenega svetovanja in preizkušanja usposobljenosti. Nadgradnja so različne delavnice in zaposlitveni klubi, ki razvijajo veščine, odpravljajo zaposlitvene ovire in pomagajo pri iskanju zaposlitvenega cilja in zaposlitve ter razvoju kariere;
- *razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev:* spodbujal se bo razvoj novih in inovativnih oblik informiranja, svetovanja, motiviranja in pomoči pri iskanju zaposlitve. Posameznike se bo motiviralo za tiste poklice, pri katerih obstaja neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, izobraževanje in usposabljanje za te poklice (Program ukrepov APZ 2007-2013, www.mddsz.gov.si).

1.5.2.3.2. Usposabljanje in izobraževanje

Namen tega ukrepa je povečevanje zaposljivosti in konkurenčnosti na trgu dela s pridobivanjem novega znanja, spretnosti in zmožnosti in z dvigom izobrazbe in kvalifikacijske ravni zaposlenih in brezposelnih. Predvidene aktivnosti v okviru tega ukrepa so:

- *progami institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije:* sem sodijo izobraževanja, tečaji, seminarji in druge krajše oblike usposabljanja za pridobivanje dodatnega ali poglabljanja znanja, priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja za brezposelne in zaposlene. Spodbujalo se bo zlasti usposabljanje za izrazito iskane poklice in za tiste, ki so netipični za moške oziroma ženske;

- *programi praktičnega usposabljanja:* sem sodijo usposabljanje na delovnem mestu, učne delavnice, nadomestna zaposlitev, ki omogoča pridobitev praktičnih izkušenj na več delovnih mestih, ter sistem za prenos znanj, izboljšanje spretnosti in zmožnosti. Tudi pri teh aktivnostih bo poudarek na usposabljaju za izrazito iskane poklice;
- *programi izobraževanja:* sem sodijo aktivnosti formalnega izobraževanja, usposabljanja za življenjsko uspešnost in projektnega učenja za mlade, ki bodo namenjeni predvsem povečanju zaposljivosti in prilagodljivosti brezposelnih oseb na trgu dela, dvigu njihove izobrazbe in kvalifikacijske ravni ter zmanševanju strukturnega neskladja na trgu dela;
- *usposabljanje in izobraževanje zaposlenih za ohranitev delovnih mest;*
- *preventivni in inovativni projekti na trgu dela:* sem sodijo projekti, s katerimi naj bi se preprečeval prehod v brezposelnost ali dolgotrajno brezposelnost ter usposabljanje za potrebe trga dela (Program ukrepov APZ 2007-2013, www.mddsz.gov.si).

1.5.2.3.3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja

Ukrep ima namen spodbujanja zaposlovanja in samozaposlovanja oseb, ki po usposabljaju želijo uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti, ter spodbujanje zaposlovanja najtežje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, posebno prejemnikov denarne socialne pomoči. Predvidene aktivnosti v okviru tega ukrepa so:
- *spodbujanje samozaposlovanja:* v okviru te aktivnosti se bosta brezposelnim osebam in osebam v postopku izgubljanja zaposlitve zagotavljali svetovalna pomoč in subvencija za samozaposlitev;
- *subvencije za zaposlitev teže zaposljivih skupin brezposelnih oseb:* mišljeno je subvenconiranje delodajalca, ki zaposli te osebe za določen ali nedoločen čas;
- *povračilo stroškov dela:* mišljen je zlasti davek na plače in prispevki delodajalcev za nadomeščanje delavk na porodniškem dopustu;
- *spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij:* ta aktivnost je namenjena spodbujanju mobilnosti in uvajanju prožnih oblik zaposlitve. V ta namen se bodo podpirali tudi inovativni prijemi in praksa delodajalcev, ki bodo razvijali in uveljavljali zaposlitvi prijazno okolje z usklajevanjem delovnih in družinskih obveznosti, učinkovito upravljanje človeških virov z raznimi oblikami povezovanja mlajših in starejših delavcev ter kakovostni sisem internetnega usposabljanja za vse skupine delavcev;

- *ohranitev delovnih mest:* gre za delovna mesta v podjetjih, ki so v prestrukturiranju, ter produktivna delovna mesta v gospodarstvu, ki so ogrožena zaradi izrednih dogodkov ali naravnih nesreč (Program ukrepov APZ 2007-2013, www.mddsz.gov.si).

1.5.2.3.4. Programi za povečevanje socialne vključenosti

Namen tega ukrepa je spodbujati socialno vključenost ljudi, torej uresničevati in uveljaviti aktivnosti in projekte za ustvarjanje okolja, ki bo motiviralo ljudi k aktivnosti in v katerem bodo lažje in hitreje našli delo, hkrati pa uživali tudi potrebno raven socialne zaščite. Predvidene aktivnosti v okviru tega ukrepa so:

- *spodbujanje socialnega vključevanja in delovne aktivnosti*: aktivnost je namenjena spodbujanju socialnega vključevanja tistim, ki potrebujejo posebno pomoč pri vključitvi v trg dela. Del tega ukrepa so javna dela, pomoč na domu, osebna asistenca, zaposlitveni projekti za invalide in podobno. Prav tako sem sodijo projekti organizacije in izvajanja začasnega ali občasnega humanitarnega dela, kakor določa Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS št. 54/1992 in nasl, v nadaljevanju ZSV). Namenjeno je zlasti dolgotrajno brezposelnim osebam in prejemnikom denarne socialne pomoči za ponovno aktiviranje na socialnem in delovnem področju;
- *spodbujanje zaposlitvenih zmogljivosti:* primer takega programa je oblikovanje in izvajanje netržnih zaposlitvenih projektov, pedvsem za razvoj novih oblik socialnih programov ter socialnovarstvenih in drugih storitev v javnem interesu;
- *inovativni programi za pospeševanje socialnega vključevanja in boja proti zapostavljanju na trgu dela:* primer so projekti za krepitev socialne vključenosti in boja proti diskriminaciji (Program ukrepov APZ 2007-2011, www.mddsz.gov.si).

1.5.3. PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Pasivno politiko zaposlovanja navadno imenujemo zagotavljanje socialne varnosti v primeru brezposelnosti, ki jo pri nas zagotavljata dva sistema, sistem socialnega zavarovanja, iz katerega izhaja denarno nadomestilo, in sistem denarnih pomoči za osebe, ki predhodno niso bile zaposlene in nimajo sredstev za preživetje (Kopač 2002: 160).

Prvi je zagotovljen z ZUTD, ki je stopil v veljavo s 1.1.2011, drugi pa na podlagi ZSV, ki pa velja le še do 1.6.2011, ko se bo pričel uporabljati nov Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Ur. l. RS št. 61/2010, v nadaljnem besedilu ZSVarPre).

1.5.3.1. Denarno nadomestilo

Denarno nadomestilo je pravica iz zavarovanja za primer brezposelnosti. Pridobi ga zavarovanec, ki ni postal brezposeln po svoji volji ali krivdi, ki ima status brezposelne osebe in je bil pred nastankom brezposelnosti zavarovan najmanj devet mesecev v zadnjih 24 mesecih.

Trajanje denarnega nadomestila je osvisno od zavarovalne dobe, osnova za njegovo odmero pa je povprečna mesečna plača zavarovanca, prejeta v obdobju osmih mesecev pred mesecem nastanka brezposelnosti (61. člen ZUTD), s tem da se prve tri mesece izplačuje v višini 80% od osnove, nadaljnje mesece pa v višini 60% od osnove (62. člen ZUTD).

Pravica do denarnega nadomestila preneha, če se zavarovanec zaposli, samozaposli, upokoji, postane popolnoma nezmožen za delo, je v priporu več kot šest mesecev ozroma nastopi prestajanje zaporne kazni daljše od šest mesecev, če je opustil sprotno obveščanje zavoda o izplačilu dodatnega dohodka, če se je sam odjavil iz evidence brezposelnih oseb, če odkloni vključitev v APZ, odkloni ustrezno ali primerno zaposlitev, odkloni podpis zaposlitvenega načrta, če je delal oziroma dela na črno ali če ni aktivni iskalec zaposlitve (65. člen ZUTD).

1.5.3.2. Denarna socialna pomoč

Po ZSV se z denarno socialno pomočjo upravičencu zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje (19. člen).

Upravičenci do denarne socialne pomoči so osebe, ki si niso mogle zagotoviti minimalnega dohodka za preživljanje iz razlogov, na katere same niso mogle vplivati (20. člen).

Oseba, ki zaprosi za denarno socialno pomoč, mora prej izčrpati vse druge možnosti preživljanja, bodisi z delom, pravicami iz dela ali zavarovanja, dohodki iz premoženja in iz drugih virov oziroma z nadomestili ali prejemki po drugih predpisih ali s pomočjo tistih, ki so ga dolžni preživljati ali na kak drug način (20. člen).

V 23. členu zakon določa, da se denarna socialna pomoč ne dodeli osebi, ki ima premoženje ali prihranke, višje od 60 osnovnih zneskov minimalnega dohodka. V premoženje ne sodi stanovanje, v katerem vlagatelj živi, ter vozilo, če njegova vrednost ne presega 35 kratnika osnovnega zneska minimalnega dohodka. Vendar pa v 31. členu zakon dodaja, da se denarna pomoč lahko ne dodeli ali se dodeli v nižjem znesku, če je mogoče sklepati, da je dohodek delno zagotovljen, ker ima oseba prihranke, ki ne dosegajo zneska iz 23. člena. Prav tako se po 31. členu denarna socialna pomoč lahko ne dodeli ali se dodeli v manjšem znesku, če

oseba živi z osebami ali ji pri preživljanju pomagajo osebe, ki niso njeni družinski člani in je tudi niso dolžni preživljati.

31. člen je torej v določenem nasprotju z 20. in 23. členom, zato se sprašujem, po katerem členu naj bi se odločalo.

Pri dodelitvi denarne socalne pomoči se upoštevajo dohodki vlagatelja in njegovih družinskih članov.

Denarna pomoč se dodeli v manjšem znesku, če ima oseba dohodke, ki pa ne dosegajo minimalnega dohodka. V tem primeru se dodeli znesek, ki predstavlja razliko med dohodkom vlagatelja in minimalnim zneskom, ki je potreben za preživetje (23. člen).

Do denarne socialne pomoči ni upravičena oseba, ki ne dosega minimalnega dohodka iz razlogov, na katere je mogla vplivati ali ki brez utemeljenih razlogov zavrača, se izogiba ali opušča aktivnosti, ki lahko privedejo do zaposlitve oziroma do drugega načina izboljšanja socialnega položaja zanjo in za njene družinske člane. Med te razloge sodijo neprijavljenost pri pristojnem organu za zaposlovanje ter neutemeljena odklonitev primernega dela (24.člen).

Dolžina denarne socialne pomoči je omejena in sicer se prvič dodeli največ za obdobje treh mesecev. Če so okoliščine, ki so podlaga za dodelitev po treh mesecih nespremenjene, se lahko dodeli ponovno in sicer največ za obdobje 6 mesecev. Lahko pa se dodeli tudi največ za obdobje enega leta, če zaradi starosti nad 60 let, bolezni ali invalidnosti ali drugih okoliščin ni mogoče pričakovati izboljšanja socialnega položaja upravičenca (33. člen).

Zakon o socialnem varstvu v 36.b členu opredeljuje tudi delovne obveznosti upravičencev do denarne socialne pomoči v času prejemanja in sicer so dolžni sprejeti vsako zaposlitev, delo po podjemni pogodbi ali pogodbi o naročilu avtorskega dela, po treh mesecih pa tudi primerno začasno ali humanitarno delo, s tem da mora takšno delo ustrezati telesnim in duševnim zmožnostim osebe po mnenju rehabilitacijske komisije in biti opredeljeno v zaposlitvenem načrtu osebe v skladu z ZZZPB, ki je medtem nehal veljati.

Primerno začasno humanitarno delo je opredeljeno kot aktivnosti na področju nepridobitnih dejavnosti na delih, ki niso del rednega procesa in se izvajajo v splošno korist z namenom izboljšanja socialne integracije in zaposlitvenih možnosti upravičenca do programa denarne socialne pomoči. Delovne aktivnosti so časovno omejene.

Oseba, ki tako zaposlitev oziroma delo odkloni ali prekine, izgubi pravico do denarne socialne pomoči in do nje ni upravičena naslednjih šest mesecev od izgube te pravice (36. c člen).

Trajna denarna pomoč se dodeli upravičencu staremu nad 60 let in pa tistemu, ki je po mnenju invalidske komisije trajno nezmožen za delo in je brez vsakšnih dohodkov ter premoženja, nima nikogar, ki bi ga bil dolžan preživljati, in živi doma.
Samski osebi oziroma družini se kot posebna oblika denarne socialne pomoči dodeli izredna denarna socialna pomoč, če je ugotovljeno, da se je samska oseba oziroma družina iz razlogov, na katere ni mogla vplivati, znašla v položaju materialne ogroženosti.
Izredna socialna pomoč se lahko dodeli v enkratnem znesku, kadar gre za trenutno materialno ogroženost samske osebe oziroma družine (enkratna izredna pomoč) ali pa za obdobje, kadar center za socialno delo ugotovi, da gre za materialno ogroženost, ki bo trajala več kot dva meseca (izredna pomoč) (31. b člen).
V vlogi za enkratno pomoč oziroma izredno pomoč mora vlagatelj natančno navesti, za kakšen namen potrebuje pomoč, in natančno opredeliti višino sredstev, ki jih potrebuje. Upravičenec je dolžan prejeto pomoč porabiti za namen, za katerega mu je bila le-ta dodeljena (31.c člen).

1.5.3.2.1. Spremembe, ki jih prinaša ZSVarPre

ZSVarPre pri ugotavljanju materialnega položaja posameznika v 4. odstavku 9. člena uvaja domnevo, da obstaja med dvema osebama, ki nista sklenili zakonske zveze, izvenzakonska skupnost, če se jima je rodil skupni otrok. To zakonsko domnevo bo moral vlagatelj oziroma vlagateljica izpodbijati oziroma dokazovati, da ne živi v zunajzakonski skupnosti. Zakon tako uvaja še en mučen postopek za vlagatelje in vlagateljice.
Zakon v 12. členu povečuje obseg dohodkov in prejemkov, ki se štejejo kot lastni dohodek. Po novem zakonu bodo v lastni dohodek šteli denimo tudi otroški dodatek ter dodatek za aktivnosti po predpisih, ki urejajo zaposlovanje. Po novem zakonu prihranki oziroma premoženje ne smejo presegati višino 48 osnovnih zneskov minimalnega dohodka (27. člen), vendar pa je v 31. členu navedeno, da se lahko center za socialno delo odloči, da se denarna socialna pomoč ne dodeli oziroma se dodeli v nižjem znesku, če ima samska oseba prihranke v višini nad 500 evrov, oziroma premoženje, ki ne dosega višine prihrankov ali vrednosti premoženja iz 27. člena. Tako kot v ZSV obstaja torej tudi tu neskladje med dvema členoma, zato se ponovno sprašujem, po katerem členu se bo odločalo in v kakšnem primeru.
Novost v zakonu je tudi ta, da se v premoženje šteje tudi stanovanje, v katerem upravičenec živi, če le to presega vrednost primernega stanovanja (24. člen).

Morda najbolj problematičen pa je 36. člen zakona, v katerem je določeno, da se upravičencu oziroma upravičenki do denarne socialne pomoči, ki je v zadnjih treh letih pred vložitvijo vloge prejel oziroma prejela denarno socialno pomoč najmanj štiriindvajsetkrat in je lastnik oziroma lastnica nepremičnine, z odločbo o upravičenosti do denarne socialne pomoči prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik oziroma lastnica je, v korist Republike Slovenije. Ista določba velja za prejemnike in prejemnice varstvenega dodatka za osebe z nizko pokojnino.

Z uveljavitvijo tega zakona neha veljati pojem državna pokojnina (79. člen), do katere so bili po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS št. 106/1999 in nasl.), upravičeni vsi državljani, ki niso izpolnjevali pogojev za starostno pokojnino. Takšna oseba bo upravičena le do denarne socialne pomoči pod pogoji, ki na splošno veljajo za pridobitev te pravice.

V 42. členu zakon določa, da je upravičenec, ki je v zadnjih 12 mesecih denarno pomoč prejel več kot devetkrat, dolžan sprejeti vsako zaposlitev, ki mu jo ponudi oziroma na katero ga napoti zavod.

Mislim, da ZSVarPre v veliki meri zmanjšuje obseg pravic in bo tako poslabšal socialni položaj mnogih državljanov, zlasti mater samohranilk, starejših in tistih, ki zaradi dolgotrajne brezposelnosti oziroma preživljanja s pomočjo zaposlitev, ki jih delovna zakonodaja ne regulira, ne bodo mogli izpolniti pogojev za starostno pokojnino. Posledično se bo poslabšal tudi socialni položaj njihovih družin. Zaradi prepovedi obremenitve nepremičnin bodo prikrajšani njihovi potomci oziroma dediči .

Osebe, ki živijo v stanovanju, ki je večje od stanovanja, ki velja za primerno, bodo stanovanje prisiljeni prodati pod ceno.

Hkrati pa se bo s uveljavitvijo tega zakona povečal pritisk na upravičence oziroma upravičenke do denarne socialne pomoči.

1.5.4. KRITIKE POLITIKE ZAPOSLOVANJA

1.5.4.1. Prisilna integracija

Bill Jordan (1995) v zvezi s politiko zaposlovanja govori o prisilni integraciji, temelječi na zdaj že dobro znanem prepričanju, da je socialna izključenost določenih ljudi posledica preveč radodarnega sistema denarnih pomoči. Ker naj bi bila večina brezposelnosti torej prostovoljna, je edini način, kako brezposelne pripraviti do dela, v tem, da so kriteriji za

socialne transferje strožji in da so socialni transferji pogojeni, tako da so ljudje prisiljeni sprejeti delovno disciplino in obveznost, da preživljajo sebe in svoje otroke. Jordan poudarja, da gre z ekonomskega stališča pri delovnih mestih, ki so sestavni del APZ, vedno za nepomembna delovna mesta, ki so temu primerno tudi plačana [the marginal utility of an extra job equals the marginal cost]. Tudi Srečo Dragoš opozarja, da gre za ničvredna delovna mesta, za katera se ne dobi niti minimalna plača in jih država ne bi smela ščititi (Tribuna-on.net, maj 2010). Jordan take oblike zaposlovanja primerja s prisilnim zaposlovanjem, ki ga poznamo iz zgodovine. Mišljene so že opisane prisilne delavnice pa razni zapori ter taborišča. Vse te oblike prisilnega zaposlovanja so imele slabo in neučinkovito produkcijo. Jordan vidi vzroke v tem, da je prisilno zaposlovanje že samo posebi destimulirajoče, poleg tega pa je malo verjetno, da bo človek, ki je bil prisiljen v neko delo oziroma program in si ga ni sam izbral, delal dobro. Precej bolj verjetno je, da bo na delu uporabljal "orožje šibkejših" (Scott v Jordan, 1995), s čimer je mišljeno početje, kot so majhne tatvine, razne sabotaže ter simuliranje bolezni. Bill Jordan (1995) v svojem razmišljanju izrazi tudi upanje, da so časi suženjstva minili.

Prisilno zaposlovanje je problematično tudi z vidika določil številnih pravnih aktov, ki govorijo o prosti in svobodni izbiri zaposlitve (23. člen Splošne dekleracije človekovih pravic, 6. člen Mednarodnega akta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, 1. člen revidirane Evropske socialne listine, 49. člen URS, 3. člen ZUTD) in mislim, da se lahko vsaj dotaknem vprašanja, če ne gre nemara za prisilno delo, ki ga URS v 49. členu prepoveduje.

Med cilji APZ je omenjeno vključevanje socialno najbolj izključenih. Za takšne veljajo prejemniki denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči, kar se mi zdi sporno. Oseba, ki ji je denarno nadomestilo poteklo, do denarne socialne pomoči pa ni upravičena ter zato ostaja odvisna od partnerja ali celo otrok, je gotovo bolj socialno izključena od osebe, ki prejema denarno nadomestilo. Zato se mi pri tem cilju poraja sum, da ne gre za okrepitev socialne vključenosti, ampak za razbremenitev javnih financ.

Ustavila bi se tudi ob besedi "kariera", ki je po Kovačičevem (2008) mnenju zavajajoča. Avtor pojasnjuje, da za večino ljudi mezdno delo predstavlja službo, to je instrumentalno dejavnost, s katero zasluži sredstva, ki mu šele omogočajo samouresničevanje. Po drugi strani pa kariera pomeni samouresničevanje s samim delom. Kovačič svari, da je človek, ki v delu vidi samouresničitev, tako prej pripravljen spregledati, da so delovne razmere slabe in plačilo majhno. "Garači, ki verjamejo v samouresničevanje, so pripravljeni enormno delati pod

kakršnimikoli (oz. najrazličnejšimi) pogoji. "(Kovačič 2008: 132, oklepaji v izvirniku). Ob takšnem samouresničevanju se človek lahko dojema kot nekakšen neodvisen menedžer samega sebe, pri tem pa izgublja zavest o sistemskih nepravičnostih in razlikah v razmerjih moči (*ibid*).

Sporno se mi zdi tudi, da se z ukrepi spodbujajo prožne oblike dela, saj so delavcem na takih delovnih mestih v manjši meri zagotovljene pravice iz dela, delodajalec jih lažje odpušča, poleg tega pa so prav te oblike zaposlitev v veliki meri pripomogle k pojavu zaposlenih revnih. Podobno bi lahko rekla o spodbujanju samozaposlovanja, saj je znano, da je tveganje revščine pogosteje med samozaposlenimi kot med zaposlenimi (Leskošek *et al.,* v Leskošek, 2008).

Politika zaposlovanja tako v veliki meri sodeluje pri zmanjševanju pravic delavcev, s tem ko mišljenje in delovanje brezposelnih prilagaja (vedno bolj fleksibilnemu) trgu dela. Kakor so bili brezposelni nekdaj deležni verske in moralne vzgoje, tako so zdaj vzgajani v duhu "kariere" in fleksibilnega trga dela.

1.5.4.2. Selektivnosti in subsidiarnost denarnih socialnih pomoči

Jelka Zorn (2005:16-17) opozarja, da je za sistem, v katerem so denarne socialne pomoči odvisne od premoženjskega stanja in pogojene z iskanjem plačane zaposlitve, problematičen iz več razlogov. Najprej takšen sistem vzpostavlja in reproducira normalnost zaposlovanja in nenormalnost brezposelnosti ter zapostavlja neplačano delo in s tem veliko število ljudi, ki jim takšen sistem ne omogoča avtonomije in dostojanstva.

Vesna Leskošek poudarja zatiralske učinke takšnega sistema, saj so kriteriji za dodeljevanje pravic pogosto takšni, da so za ljudi mučni in povezani z izgubo samospoštovanja. Temeljijo namreč na predpostavki, da bodo ljudje te pravice skušali zlorabiti, kar se v praksi kaže kot povečana kontrola in nadzorovanje (Leskošek 1994, v Zorn, 2005: 12).

Srečo Dragoš (2004) navaja švedsko študijo, ki našemu sistemu očita neprijaznost do uporabnika in njegovo stigmatizacijo, polega tega pa naj bi bile dajatve preveč usmerjene na družino in premalo na posameznika.

Pisala sem že, da je v delovanju institucij zelo prisotna delovna etika, ki se kaže v tem, da mora prejemnik ves čas dokazovati iskanje dela in sprejemati dela, ki jih ponuja zavod, in že v samem dejstvu, da prejemnik ni smel postati brezposeln po lastni volji ali krivdi. Takšna delitev je obstajala že v srednjem veku, ko reveže delili na zaslužne in nezaslužne.

Barry (2004:71) meni, da je v zahtevi, da morajo brezposelni v vsakem trenutku biti pripravljeni za delo, nekaj norega, saj lahko končno svoj prosti čas uporabijo tudi za samousposabljanje, sodelovanje pri skupnostnih opravilih ali pa pri pomoči sosedom. Majhen postranski zaslužek, ki ga pri tem lahko pridobijo, se zdi Barryju povsem legitimen.
Danes je jasno, da država ni zmožna zagotavljati pogojev za delo ter da podjetja delavcev več ne potrebujejo in da služijo na račun odpuščanja. Zato je način reševanja brezposelnosti, ki uporablja koncept delovne etike, dvoumen in hinavski (Zorn 2005:16). "Čeprav vsakemu odraslemu ne moremo več zagotoviti stalne zaposlitve, ki bi mu prinašala spodobno plačo, je ta empirično zastarela vizija ´normalnosti´ danes na normativni ravni zasidrana trdneje kot kdajkoli prej." (Offe 2004: 113)

Življenje, ki odstopa od uradnih standardov normalnosti, normativno - pedagoško disciplinirajo. Postanejo zarotovalci in zagovorniki nekdanjih gotovosti, ki veljajo samo še za vedno manjši del populacije. Tako se zaostrijo nasprotja med institucionalno zasnovano in družbeno veljavno "normalnostjo", in zgradba industrijske družbe je tik pred zdrsom v normativno-pravno (Beck 2009: 198, poudarki in narekovaji v izvirniku).

Beck meni, da bi institucije morale iti v korak s časom, namesto da se vedno bolj oklepajo norm in konceptov, ki jim stvarnost vedno manj ustreza. "Na mnogih področjih igramo gledališče po scenariju industrijske družbe, čeprav vlog, ki so tu predpisane, v razmerah, v katerih delujemo in živimo, sploh ne moremo več izvajati, in igramo sebi in drugim, čeprav hkrati vemo, da v temelju vse poteka popolnoma drugače." (Beck 2009: 342)
Zornova meni, da je selektivnost denarnih socialnih pomoči škodljiva tudi za celotno skupnost.

Na ta način je skupnost takoj razdeljena na tiste, ki samo prispevajo, in tiste, ki samo prejemajo. Posledica je delitev skupnosti (namesto povezanosti) in izključevanje (namesto vključevanja). To pomeni, da lahko skupnost davkoplačevalcev postane dominantna (ne glede na to, ali so v večini ali manjšini) in uporabi svojo politično moč za produciranje kategorije neustreznih, manjvrednih državljanov. Ko je taka kategorija ljudi enkrat vzpostavljena, je ni težko marginalizirati in obtožiti za njen lastni neuspeh, neučinkovitost, pasivnost […]. (Zorn 2005: 17, oklepaji v izvirniku)

Načelo subsidiarnosti pravi, da je za svojo socialno varnost in blagostanje prvenstveno odgovoren vsak posameznik sam in da se država vključi šele, ko "odpove" posameznik in njegova socialna mreža. S tem pa se pozablja, da je država obvezana zagotavljati pogoje za delo ter za enake možnosti ljudi (Zorn 2005:11, narekovaj v izvirniku).

Zato se mnogi avtorji (Bauman 2001, Van Parijs 2004, Radej 2004, Barry, 2004, Offe 2004) zavzemajo za uvedbo univerzalnega temeljnega dohodka, do katerega bi bil upravičen vsak državljan ne glede na svoje dohodkovno in premoženjsko stanje, ne glede na to, s kom živi in ali je pripravljen delati ali ne. Tako bi bilo preživetje ločeno od udeleženosti v (danes za marsikoga nedosegljivi) plačani zaposlitvi, pravica do minimalnega dohodka pa bi temeljila na pravici vsakega državljana do dostojnega življenja (Zorn 2005).

Kot alternativna oziroma dodatna možnost za zagotavljanje kvalitetnega življenja ljudi, ki nimajo zadostnih sredstev za preživetje, pa je zanimiva tudi ideja o socialni valuti, ki jo je v svoji knjigi predstavil Jeremy Rifkin. Ideja sicer sega v začetke 20. stoletja, ponovno pa jo je aktualiziral Edgar Cahn, preofesor prava na kolumbijski univerzi. Temelji na pričakovanju, da bo za vsako pomoč, ki jo nudiš nekomu, nekega dne nekdo pomagal tebi. Gre za to, da posameznik ali posameznica daruje uro svojega časa skupnosti ter prejme enourni kredit za enourno delo v obliki časovnega dolarja. Zbrane časovne dolarje lahko potem uporabi za pridobivanje blaga in storitev od drugih ljudi v časovni banki, skupaj s hrano, obleko, računalniki, pravnimi in zdravstvenimi storitvami, bivališči, prevoznimi storitvami in celo vpisovanjem v šolske programe.

Rifkin navaja, da v Združenih državah deluje nad 250 bančnih sistemov za "časovne dolarje", podobne projekte pa pod različnimi imeni poznajo tudi v Veliki Britaniji, na Japonskem in drugod.

Nekateri programi časovnih dolarjev omogočajo ljudem, da svoje ure, ki so jih namenili skupnosti, menjajo za različne storitve, denimo popravilo avtomobila, pravne storitve ali plesne učne ure.

Takšni programi so po Rifkinovem mnenju način, kako nepolno zaposleni ali nezaposleni lahko uporabijo svoj potencial in sicer tako za služenje skupnosti kot za preskrbovanje svojih družin (Rifkin 2007:44-49, narekovaji v izvirniku).

1.5.4.3. Demontaža socialne države

Pojem socialne države se na splošno uporablja za državo, ki s svojo zakonodajo in drugimi aktivnostmi skrbi in je odgovorna za zadovojevanje socialnih potreb in socialnih interesov posameznika (Bubnov Škoberne in Strban 2010: 28). Temelji na socialnih vrednotah, kot so človekovo dostojanstvo, socialna pravičnost, vzajemnost, solidarnost in enako obravnavanje (*op. cit.:* 34-37).

Nastala je kot produkt delavskih in sindikalnih bojev v času industrializacije. Do njih je prihajalo zaradi razrednih neenakosti, ki jih je produciral kapitalizem (Leskošek 2010).

Podlaga države blaginje je bilo prepričanje, da je kapitalizem potrebno nadzorovati. Po Rusu ima namreč trg močno alokativno funkcijo, ne zna pa poskrbeti za distribucijo dohodka in zato »ne sme in ne more biti edini regulator socialne stratifikacije in še manj edini oblikovalec socialnega, političnega in kulturnega življenja.« (Rus, 1990, v Leskošek 2008: 14, poudarek v izvirniku)

"Neenakosti, ki jih povzroča trg, so bile [tako] razglašene za nespremenljive. Prišlo je do obrata od sistema tržne dominacije v sitem, kjer je neenakosti, ki jih je povzročal trg, nadzorovala država." (Leskošek 2008: 14, poudarki v izvirniku).

Vendar pa v zadnjem času spet prevladujejo neoliberalistične težnje, ki skušajo zmanjšati socialno državo v skladu z logiko, da se država ne sme vmešavati v prosti trg in da bogati niso dolžni plačevati za revne, saj je revščina posledica njihove nesposobnosti in pomanjkanja delovne etike. Takšne težnje in razmišljanje se odražajo tudi v ZSVarPre, ki ga je slovenski državni zbor sprejel brez širše razprave in kljub ostremu nasprotovanju stroke.

Srečo Dragoš meni, da je socialna politika pri nas popolnoma podrejena ekonomski, čeprav bi v odnosu do nje morala igrati enakovredno in avtonomno vlogo. Avtor ugotavlja, da je socialna država pri nas pravzaprav že "padla", saj je na višino, ki še omogoča preživetje, postavljena minimalna plača, denarne socialne pomoči pa so tako še dosti nižje. Tako je človek, ki je odvisen od denarne socialne pomoči, že pahnjen pod mejo revščine.

Demontaža socialne države po Dragoševem mnenju temelji na več ideoloških predpostavkah Prva je ideja o lenuhih in izkoriščevalcih države ter o pasivnosti prejemnikov denarne socialne pomoči. Po tej logiki morajo biti socialni transferji nizki, da se ljudi spodbudi k delu (Dragoš, Tribuna.net, 2010). Kot odgovor na to Zidarjeva opozarja, da je revščina velikokrat

povezana s slabim psihofizičnim zdravjem, ki se s poglabljenjem revščine zaradi nizkih socialnih transferjev samo še utrjuje in se ljudje zato niti ne morejo posvetiti iskanju dela (Zidar v Marn 2010).

Dragoš dodaja, da se teza o lenobi uporablja samo pri revnih. Nasprotno pa pri stimuliranju ljudi, ki opravljajo najbolje plačane poklice, prevladuje stališče, da jih je treba stimulirati z visokimi nagradami (v Marn 2010). Na tovrstne nedoslednosti opozarja tudi Gailbraith (2010).

Druga ideološka predpostavka je, da je potreben nadzor nad prejemniki denarne socialne pomoči, ker veliko ljudi sistem socialnih pomoči zlorablja. Dragoš ob tem opozarja, da zlorabe niso glavni problem obstoječega sistema. Problem je bolj v tem, da veliko ljudi teh pravic kljub upravičenosti ne uveljavlja (v Marn 2010). Zaradi bojazni pred zaplembo nepremičnin pa se utegne število teh ljudi še povečati.

Poleg ideologije o lenuhih, izkoriščevalcih države in goljufih je argument proti socialni državi tudi pomanjkanje denarja. V skladu s tem naj bi bilo potrebno krčiti socialne pravice in večati nadzor nad že obstoječimi prejemniki denarne socialne pomoči. Dragoš razlaga, da so takšni ukrepi brezplodni, saj na ta način ni mogoče ničesar privarčevati, in sicer zato, ker so ti izdatki občutno manjši od drugih izdatkov v družbi, pa tudi zato, ker so se ljudje, ki padejo pod mejo revščine in nimajo nikogar, ki bi jim pomagal, prisiljeni zateči v kriminal. Tako je potrebno sredstva, ki so bila prej namenjena za socialne transferje, preusmeriti v financiranje kazenske države (Tribuna-on.net, 2010).

Nekateri avtorji poudarjajo, da se v naši državi skuša prihraniti samo na račun najranljivejših skupin prebivalcev. Tako na primer država lahko zaseže nepremičnino dolgotrajnega prejemnika denarne socialne pomoči, kar argumentira tako, da vračanje denarne pomoči omogoča sredstva za druge potencialne prejemnike. Vendar pa istočasno ni dopusten poseg v pravico do zasebne lastnine in dedovanja, ko gre na primer za lastnike podjetij, ki delavcem ne plačujejo prispevkov (Mandič v Marn 2010).

Romana Zidar se sprašuje, zakaj ne bi raje preračunali, koliko sredstev bi država pridobila od neizplačanih davkov gospodarskih družb, neizplačanih socialnih prispevkov in plač, saj se po njenem ravno tu ustvarjajo razmere, ki prisilijo posameznike in posameznice, da zaprosijo za denarno socialno pomoč (v Marn 2010).

Problem skrbi za revne torej ni v pomanjkanju denarja, ampak v pomanjkanju politične volje (Dragoš, Tribuna-on.net, maj 2010), tu pa si oblikovalci zakonodaje, kot že rečeno, pomagajo

s propagiranjem neoliberalnih načel o pravičnosti trga kot najpomembnejšega regulatorja družbenih razmer in prikazovanjem revnih kot moralno oziroma kako drugače spornih.
Vesna Leskošek meni, da je neugoden položaj revnih posledica strukurnih, sistemskih značilnosti ne pa njihova lastna volja, zato mora država, ki jih omogoča ali jih ne zna odpraviti, tem ljudem omogočiti dostojno preživetje. Pri tem je potrebno upoštevati, da so mnogi bogati pridobili svoje premoženje na račun revnih, na primer z goljufijami, kot je ne odvajanje prispevkov v pokojninsko blagajno in s tem oškodovanjem delavcev za osnovne pravice (Leskošek 2005c: 90-91). "Iz podjetja v stečaju vodilni delavci nikoli ne izstopijo revni, proizvodni delavci pa vedno."(*op. cit.:* 91). Pomembno in večkrat spregledano dejstvo pa je tudi, da so v Sloveniji mnogi obogateli s privatizacijo in denacionalizacijo in si svojega premoženja prav tako niso pridobili z delom (Leskošek 2005c, Dragoš 2004).

Premožni so zaradi načina, kako so premoženje pridobili, dolžni prispevati v skupno blagajno, iz katere črpajo revni. In revni se za to ne smejo počutiti manjvredne ali biti hvaležni za skrb. Zaradi tega, ker so bili izkoriščani ali pa niso imeli enakih možnosti, imajo pravico do denarja, ki ga prejemajo. Še več, pravico imajo do takšne vsote, ki bo višja od praga revščine v državi, v kateri bivajo, in ki bo dostojno preživetje definirala kot visoko kakovost bivanja in ne kot doseganje eksistenčnega minimuma (Leskošek 2005c: 91).

Takšno obravnavanje pa si mnogi, zlasti ženske zaslužijo tudi zato, ker prispevajo k skupnosti z opravljanjem neplačanih del.
Socialni transferji pa niso pomembeni le kot dejavnik pri zmanjševanju tveganja revščine, (Zidar v Marn 2010), obstoj socialne države je tudi pogoj za demokratično družbo, saj brez socialnih in ekonomskih tudi civilne in politične pravice za veliko večino ljudi ne pomenijo veliko (Leskošek 2008).

Enakost je ključna demokratična vrednota. Razumevanje enakosti se giblje od odprave razrednih privilegijev do izenačevanja možnosti za vertikalno in horizontalno mobilnost vseh državljanov.[…] Svoboda ni v odsotnosti državne intervencije, ampak v oblikovanju realnih možnosti osebnega razvoja slehernega človeka (Leskošek 2008: 14).

“Če ljudi ne ločuje velik blaginjski prepad, potem lažje komunicirajo kot državljani, ki živijo v isti politični skupnosti.”(*ibid.*) Socialna država je “edina varovalka proti razsutju kapitalističnega gospodarstva in proti družbeni dezintegraciji” (Dragoš, Mladina, 11. 3. 2011). Vsaka družba, ki je ustvarila margino, ki nima niti za preživetje, je razpadla, kar se konec koncev marsikje že dogaja (Dragoš, Tribuna-on.net, 2010). Povečanje kriminala in nasilja vseh vrst, razsajanje najstniških tolp, povečana ksenofobija in neofašistični izpadi so le nekateri simptomi (Rifkin 2007: 329-342).

2. PROBLEM

Brezposelnost je za človeka težka preizkušnja, saj ga razvrednoti, potisne v finančno stisko in socialno izolacijo. Zaradi pomanjkanja sredstev ima močno omejene možnosti na mnogih prepletajočih se področjih, kot so zdravje, izobraževanje, socialni stiki in preživljanje prostega časa. Vsemu naštetemu pa se pridružuje brezbrižnost in sovražnost s strani javnosti in nadzor in pogojevanje s strani Zavoda za zaposlovanje ter Centra za socialno delo.

Brezposelnost je v družbi vedno obstajala, a če so brezposelni prej služili kot rezervna armada dela, so zdaj postali nekoristni, celo odvečni. To je ena od posledic korporativne globalizacije in neoliberalistične politike, ki zahtevata prost pretok kapitala ter omogočata selitev proizvodnje in najemanje delovne sile od drugod. Ker kapital zdaj deluje globalno, državi ni več treba blažiti nasprotij v nacionalnih okvirih, saj delovne sile ne primanjkuje več, velike korporacije pa vplivajo na davčno politiko in posledično upadanje socialne države. Le to pa legitimizirajo z ideologijo, ki brezposelne prikazuje kot krivce za svoj položaj, kot lenuhe in izkoriščevalce davkoplačevalcev.

Brezposelni, še zlasti tisti, ki so upravičeni do denarnega nadomestila ali denarne socialne pomoči, morajo ves čas dokazovati svojo aktivnost pri iskanju plačane zaposlitve, v skladu s konceptom delovne etike, ki je včasih služila discipliniranju delavcev v tovarnah, danes pa, ko tovarniško delo ni več potrebno in velika podjetja služijo na račun odpuščanja, služi preložitvi odgovornosti za brezposelnost na brezposelne same in zmanjševanju socialnih pravic.

Brezposelni so se dolžni redno javljati na zavodu za zaposlovanje in prinašati dokazila o aktivnem iskanju zaposlitve. Zaradi finančnih težav so se prisiljeni zaposlovati v sivi ekonomiji ali pa sprejemati slabo plačana dela brez prihodnosti, ki so sestavni del aktivne politike zaposlovanja. Dolžni so se vključevati tudi v programe izobraževanja in usposabljanja, kjer jih učijo prilagajati se zahtevam trga dela.

V primeru odklanjanja katere od teh aktivnosti jim je zagroženo z izbrisom iz evidence iskalcev zaposlitve, ki ima za posledico ukinitev številnih pravic, od katerih so najpomembnejše denarno nadomestilo, denarna socialna pomoč ter zdravstveno zavarovanje za osebe brez prihodkov. Takšen izbris služi tudi umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti, ki jo lahko izkoristi vsakokratna vlada kot dokaz učinkovitosti svoje politike.

V raziskavi sem želela izvedeti več o tem, kakšne deprivacije doživljajo brezposelni, kako preživljajo dneve, koliko zaznavajo nestrpnost s strani družbe, kako zaznavajo, reagirajo na ideologijo, ki jih prikazuje kot brezdelneže, izkoriščevalce države in davkoplačevalcev.

Zanimalo pa me je tudi, kako takšna oseba gleda nase, kakšni so viri moči, stališča do politike zaposlovanja, zadovoljstvo s strokovnjaki in programi, s katerimi prihajajo v stik, in kaj bi od strokovnjakov potrebovali, kakšne programe bi predlagali in kaj menijo, da bi lahko sami še storili za izboljšanje svojega položaja.
Raziskava bi lahko služila strokovnjakom, ki delajo z brezposelnimi, kot povratna informacija o njihovem delu in informacija o željah ter potrebah uporabnikov, pa tudi samim brezposelnim kot pomoč pri razumevanju in reševanju njihovega položaja.

Spremenljivke:
- starost
- poklic
- čas prijavljenosti na Zavodu za zaposlovanje
- prejemnik, prejemnica denarne socialne pomoči (da, ne)
- občutki deprivacije
- dnevne aktivnosti
- zaznavanje nestrpnosti/sovražnosti s strani domačih, medijev, politikov
- občutki in reakcije na nestrpnost
- izkušnje in zadovoljstvo z Zavodom za zaposlovanje (pravila, pomoč, svetovalka)
- vključenost v programe APZ
- zadovoljstvo s programi APZ
- izkušnje s CSD (osebni odnos, pomoč)
- predlogi v zvezi z institucijami, strokovnjaki in programi
- samopodoba
- viri moči
- vizija prihodnosti
- predlogi o tem, kaj bi sami lahko storili za izboljšanje svojega položaja

3. METODA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Moja raziskava je kvalitativna, saj sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi in pripovedi, in je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način. Je tudi poizvedovalna, ker si ne prizadeva proučiti celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, ampak se omejuje na manjše število primerov (Mesec, 1997). Moj namen ni bil posplošiti dobljenih podatkov na celotno populacijo, pač želim približati problem in ga pokazati z očmi prizadetih.

Sklepanje temelji na analitični indukciji, to pomeni, da v nasprotju s statistično indukcijo, kjer nas zanima bolj navzočnost ali odsotnost oz. kvantitativna navzočnost posameznih enot, pogostost, razlike in korelacijske zveze, tu proučujemo, kako so posamezne lastnosti, procesi ali dogodki med seboj povezani, v kakšnih odnosih oziroma razmerjih so (Mesec, 1997).

3.2. MERSKI INSTRUMENT

Podatke sem zbirala s pomočjo delno strukturiranih intervjujev. S sogovorniki in sogovornicami sem bila v neposrednem stiku. Pripravila sem vprašalnik in načeloma postavljala vsem enaka vprašanja v enakem vrstnem redu, čeprav jih nisem vedno povsem enako formulirala. Prizadevala sem si predvsem za to, da bi sogovorniki oziroma sogovornice vprašanje čim bolj razumeli. Postavljala sem tudi podvprašanja, ki so služila poglobitvi ter razjasnitvi povedanega oziroma usmerjanju na ključne teme. Včasih je kakšen sogovornik ali sogovornica rekel/rekla kaj takega, kar mi je služilo kot iztočnica za dodatno vprašanje, ki se mi je sproti porodilo in se mi je zdelo pomembno za mojo raziskavo. Tako se je tu in tam zgodilo, da sem kakšnemu sogovorniku oziroma sogovornici postavila kakšno vprašanje, ki ga drugim nisem.

3.3. POPULACIJA IN VZOREC

Moji sogovorniki in sogovornice so bile osebe, ki so bile v času pogovora najmanj pol leta prijavljene na Zavodu za zaposlovanje kot iskalci in iskalke zaposlitve. Ena oseba je bila v

tem času podzaposlena, a je bila pred tem skoraj leto dni prijavljena na Zavodu. Intervju je bil opravljen z 12 osebami. Upoštevala sem ljudi, ki so bili prijavljeni na katerem koli uradu za delo v Sloveniji. Vzorec je bil priročen, saj sem intervjuvala ljudi, ki so mi bili dostopni in pripravljeni sodelovati z mano. Prve sogovornike in sogovornice sem poiskala v svoji širši socialni mreži ali v socialni mreži svojih bližnjih, vsakega sogovornika oziroma sogovornico pa sem tudi povprašala, če pozna še koga, ki bi bil pripravljen sodelovati. Nekateri so mi povedali še za kakšno osebo, ki sem jo potem vključila, se pravi, da sem se deloma posluževala tudi načina »snežene kepe«.

Ena oseba, za katero sem menila, da bi utegnila biti zanimiva sogovornica, je intervju odklonila. Kot razlog je navedla slabe izkušnje z ljudmi, ki jim je zaupala, in strah, da bi kaj od povedanega prišlo na uho svetovalki na zavodu za zaposlovanje. Neka druga oseba pa je sprva pristala na intervju, kasneje pa se mi je stalno izogibala. Verjetno ni želela sodelovati, zato sem tudi njo izločila.

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala v aprilu in maju 2011. Z osebami se se srečala, kjer so same želele. Nekaj jih je prišlo na moj dom, nekateri so želeli, da pridem jaz k njim, z nekaj osebami pa sem se srečala v lokalih, ki so jih predlagali. Vse osebe so vedele, da imam tudi sama izkušnje z brezposelnostjo in sem bila o njih tudi pripravljena govoriti, saj sem menila, da se bodo tako počutili manj ogrožene. Vsem sem povedala, da je pogovor anonimen in da lahko spremenim kakšen podatek, ki bi utegnil razkriti njihovo identiteto. Pri zapisu in analizi intervjujev sem uporabljala izmišljena imena, razen v enem primeru, ko mi je sogovornik zagotovil, da glede tega nima težav. V času pogovora sem si zapisovala na papir, po pogovoru pa sem vprašanja in odgovore prepisala na računalnik. Zapisala sem jih v parafrazirani obliki, vendar sem skušala ostati čim bližje originalu (Mesec, 1997). Spremenila ali izpustila sem nekatere podatke, ki bi utegnil razkriti identiteto posameznega sogovornika. Česar sogovornik ni želel, nisem zapisala.

3.5. ANALIZA PODATKOV

Podatke sem analizirala s pomočjo kvalitativne analize. Najprej sem zapisala posamezne intervjuje, to je napisala vprašanja in odgovore. V odgovorih sem podčrtala dele besedila, ki

so se mi zdeli pomembni za raziskavo, in jih izpisala po posameznih sogovornikih po abecednem redu glede na prvo črko imena. Izpisani deli intervjuje so postali enote kodiranja, ki sem jih zapisala drugo pod drugo. Ob njih sem si zapisala prvo črko imena sogovornika oziroma sogovornice in številko enote, da sem kasneje vedela, kje sem to enoto dobila. Enotam kodiranja sem potem pripisala izraze in pojme, ki so jim po moji sodbi ustrezali.

Primer:

M49: Človek mora delati, ne moreš biti brezposeln. / **poudarjanje pomena dela**
M50: Želim si, da bi dobila službo in kolikor toliko spodobno plačilo za svoje delo. / **dostojno plačana zaposlitev**
M51: Zavod daje subvencije, tako da se reši brezposelnega za eno leto. Delodajalci pa ne znajo ceniti dobrega delavca. Ko poteče čas, vzamejo drugega. / **izkoriščanje subvencij s strani delodajalcev**
M52: sami pa imajo zelo velike zahteve. V enem razpisu so napisali, da se od kandidata pričakuje »nadpovprečno pripravljenost delati«. Mi lahko poveš, kaj je to »nadpovprečna pripravljenost«? / **velike zahteve delodajalcev**
M53: Smo brez vpliva. Tisti, ki ga imajo, bi morali pomagati. Nihče pa se danes ne bori za človekove pravice. / **pomanjkanje vpliva**
N1: Nimaš občutka varnosti, nobenega finančnega zaledja. / **pomanjkanje občutka varnosti**
N2: Nimaš motivacije, nimaš niti za kaj zjutraj vstati. / **pomanjkanje motivacije**
N3: Brezposelnost prinese občutke neke manjvrednosti / **občutki manjvrednosti**
N4: Doživljam stiske, ker je to boj, saj je socialna premajhna, da bi se preživela, in moram izkoristiti vsako možnost dodatnega zaslužka. Stres, ki pa že ni več stres, ker si v to prisiljen. / **prisiljenost v delo v sivi ekonomiji**

Pojme sem združila v kategorije, znotraj katerih sem oblikovala različne podkategorije. Kategorije pa sem spet združevala v nadrejene kategorije oziroma vsebinske sklope.

Primer:

10. BREZPOSELNOST IN SAMOPODOBA
Slaba samopodoba
M44: Sem tak človek, da čutim, da se poneumljam, ker se ničesar ne učim.
N35: Sigurno, da brezposelnost vpliva nate. Imaš slabšo moralo, ker nisi družbeno koristen.
T21: Brez službe je samopodoba slabša. Nisi v stiku z ljudmi, pade ti motivacija, umsko stagniraš.
V30: Nisem zadovoljna s sabo. Vse mi gre na živce. Včasih se nimam volje niti urediti.
D29: Velike probleme imam s tem. Že itak imam slabo samopodobo, zdaj je pa še toliko slabše. Sprejela bi delo pod svojimi zmožnostmi, tudi v proizvodnjo sem poslala prošnjo, pa me niso niti poklicali. Tudi za majhen denar bi delala, da bi se počutila boljše.
Negativen vpliv brezposelnosti kljub osebni trdnosti
G40: Čeprav sem trmast in zato nimam posebnih težav, vendarle nisem čisto imun na vpliv brezposelnosti. Zdi se mi za malo, ker mislim, da sem bistveno bolj sposoben od marsikoga glede znanja in učljivosti.
Odvisnost samopodobe od stopnje aktivnosti
S32: Kakor kdaj. Bolj kot sem aktivna, boljše je.
Občasno slabša samopodoba
A29: Pride dan, ko se počutim manjvredno. Pri sebi moram razčiščevati, da ima tudi to, da sem doma, pozitivne učinke, predvsem glede otroka, ker sem več z njo. Moraš si nekako poštimati v glavi, biti pozitiven.
Prepričanje, da bi zaposlitev izboljšala samopodobo

K27: Več energije bi imela, če bi bila zaposlena.
N36: Vem, da bi se lahko boljše počutila, če bi imela službo, razen če bi me tam napsihirali.

Realen, uravnotežen pogled nase

B26: Nimam ekstremov, češ da sem zmagovalec, nisem pa tudi emo. Sem fer do svojih patologij, zavedam se pa tudi svojih dobrih strani.

Dobra samopodoba, vendar sum, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja

L25: Nimam kakih problemov s tem, čeprav je to morda samo obrambni mehanizem, ker ni mogoče, da to ne bi vplivalo nate.

4. REZULTATI

Dobljene podatke sem razdelila na več vsebinskih sklopov: stiske in deprivacije, dnevne aktivnosti, nestrpnost, zadovoljstvo z zavodom za zaposlovanje, predlogi, zadovoljstvo z aktivno politiko zaposlovanja, zadovoljstvo s CSD, trg dela, samopodoba, viri moči in na koncu predlogi, kaj bi brezposeni sami lahko storili za izboljšanje svojega položaja.

4.1. STISKE IN DEPRIVACIJE

Rezultati kažejo, da je življenje brezposelnih oseb daleč od lagodnega, saj doživljajo številne stiske in deprivacije, ki se kažejo na socialnem, finančnem in psihičnem področju, pri nekaterih pa so povezane tudi s honorarnim delom in delom v sivi ekonomiji, v katero so se zaradi finančne stiske prisiljeni zatekati.

Na socialnem področju se stiske in deprivacije kažejo predvsem v pomanjkanju socialnih stikov: *Najbolj sem prikrajšana glede druženja s sodelavci, več sem doma, nimam socialnih stikov.* Ena od mojih sogovornic se socialnim stikom celo izogiba zaradi občutka lastne neustreznosti: *Izogibaš se ljudem, ker misliš, da je s tabo nekaj narobe […]Izogibam se celo svojim bližnjim, se zapiram, ni komunikacije.*

Na finančnem področju se stiske in deprivacije kažejo predvsem kot finančna stiska (*S socialno je samo prebijanje, še za osnovno ni, toliko da plačaš položnice.* / *Hudo je tudi glede denarja, to te še dodatno potre.*), pomanjkanje občutka varnosti (*Nimaš občutka varnosti, nobenega finančnega zaledja.*) ter omejenost pri zadovoljevanju otrokovih potreb: *Ne morem mu [sinu] tudi omogočiti stvari, ki so finančno pogojene.* Veliko mojih sogovornic in sogovornikov poroča o relativni revščini: *Za preživetje sicer imam, ker sem špartanski tip in če nekaj ne rabim, pač ne rabim. Ni navlake. Ne morem pa si privoščiti nobenega luksuza. Ni morja, ni smučanja, ni prostočasnih aktivnosti razen tistih brezplačnih.* / *Ne morem pa si nič privoščiti.* / *Pogrešam luksuz, kot je časopisje, prireditve, avto.*

Eden od mojih intervjuvancev je opozoril na razvoj kulture revščine med brezposelnimi: *Mislim tudi, da se pri vseh nas, ki smo že nekaj časa brez zaposlitve, razvije kultura revščine: ne štediš, denar, ki ga dobiš, takoj zapraviš, živiš za danes, ker veš, da bo jutri še slabše. Ni prihodnosti.*

Številni intervjuvanci in intervjuvanke se počutijo prikrajšane, ker so še vedno odvisni od bližnjih ali pa so se prisiljeni zaposlovati v sivi ekonomiji: *Še vedno sem tudi odvisen od*

drage mame. / Ostajam odvisna od pomoči bližnjih. / Sem hkrati nezaposlen in honorarec in delavec na črno, saj je življenje drago in ni variante, da bi brez tega pokril stanovanjske stroške, kaj šele, da bi kaj pojedel. / Doživljam stiske, ker je to boj, saj je socialna premajhna, da bi se preživela, in moram izkoristiti vsako možnost dodatnega zaslužka. Stres, ki že ni več stres, ker si v to prisiljen.

Na psihičnem področju se pojavljajo zlasti občutki manjvrednosti, zapostavljenosti in nekoristnosti: *So pa obdobja, ko se počutim ponižano, manjvredno, neizpolnjeno, neuspešno. / Počutim se manjvredno, ker ne dobivam pohval, priznanja. / Počutim se nekoristno, nepotrebno.* Dva sogovornika poročata o depresiji: *Ker imaš več časa razmišljati, priplavajo na dan tudi določene subjektivne stvari iz preteklosti, ker si na tleh, si temu bolj podvržen. Se zaležiš in si v luknji, iz katere ne vidiš priložnosti.* Nekateri sogovorniki in sogovornice govorijo tudi o zaskrbljenosti, pesimizmu in pomanjkanju motivacije: *Nimaš motivacije, nimaš niti za kaj zjutraj vstati*. Sogovornica, ki je prisiljena delati na črno, omenja psihično izčrpanost: *Jaz pa včasih tudi nimam več energije, ker sem psihično utrujena in se mi včasih res več ne da, se prepustim.*

Brezposelni so občutljivi na besede bližnjih, tudi take, ki niso mišljene slabo, ali pa jih prizadene pokroviteljski odnos okolice: *Prizadelo me je, ko je mama rekla: "Sem mislila, da boš našla delo:" Sicer ni tako mislila, ampak tisti, ki je zaposlen pač ne razume. / Ker sem imela težave z duševnim zdravjem, mi je zadnjič nekdo predlagal, da bi šla v invalidsko, glede na to, da sem zadnjo službo pustila, ker mi je bila prenaporna. Zelo me je iztirilo. Kakor da bi ne bila sposobna delati.*

Stiske in deprivacije se pojavljajo tudi v sferi honorarnega dela in dela v sivi ekonomiji, v katera so nekateri prisiljeni. Sem bi lahko uvrstila neredne in nizke dohodke, ki ne omogočajo preživetja (*Honorarno delam, vendar se s tistim, kar dobim, ne bi mogla preživeti.*), pomanjkanje prostega časa, omalovaževanje s strani redno zaposlenih (*Ljudje tvojega profila, ki so v rednem delovnem razmerju, gledajo zviška nate, te omalovažujejo zaradi tvojega statusa.*) in prizadetost zaradi izgube honorarnega dela: […] *sem hkrati izgubil 3 honorana dela naenkrat, kar meje pa zelo demoraliziralo.*

Eden od intervjuvancev in ena intervjuvanka sta uvodoma dejala, da se ne počutita prikrajšana. Intervjuvanec je dopuščal možnost, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja (*Mogoče boš rekla, da si lažem, da zanikam in mogoče je to res. Ampak moje*

videnje je tako.), intevjuvanka pa je kot razlog navedla visoko stopnjo aktivnosti (*Trenutno niti ne, ker se veliko ukvarjam z otrokom in občasno honorarno kaj napišem*.).

4.2. DNEVNE AKTIVNOSTI

Rezultati moje raziskave ne podpirajo stereotipa, da brezposelnost nujno pomeni tudi brezdelnost. Udeleženci in udeleženke raziskave opravljajo številna dela, predvsem neplačana dela, kot so skrb za otroka (*Hčerki se maksimalno posvečam, veliko časa preživiva skupaj, bereva, delava za šolo*), gospodinjska dela, druga domača dela (*Skrbim za vrt, za psičko, ukvarjam se z ročnimi deli*) in pomoč prijateljem. Nekatere intervjuvanke in intervjuvanci se zavedajo pomena gospodinjskih del in menijo, da so ta dela v družbi podcenjena. *Mislim, da je gospodinjsko delo podcenjeno. Jaz sem za to, da bi ženska dobila dodatek za to delo. / Vendar pa mi povej, kdo danes ceni takšno delo […] Ti povem, da se večkrat sprašujem, kako bi bilo, če vsega tega ne bi počela, kako bi stvari tekle. Tako pa se vse smatra za samoumevno.*

Poleg neplačanih del intervjuvanci in intervjuvanke navajajo razna priložnostna dela (*Delala sem v kriznem timu in tam nekaj malega zaslužila*), kot svoje aktivnosti pa so navajali tudi iskanje dela, prostočasne dejavnosti, iskanje socialnih stikov, kulturno-umetniško udejstvovanje in precej pogosto izobraževanje*: Delam pa tudi za šolo / Berem članke, knjige, se sama izobražujem / Dokončujem diplomo pa tudi sicer se ves čas neformalno izobražujem, berem strokovno literaturo, dnevne informacije. Učim se tudi od drugih, na primer pisati spletne strani in podobno.*

Samo ena intervjuvanka je govorila o "lenarjenju", pa še ta je v zvezi s tem poudarila, da ne gre toliko za lenobo kot za izgubo volje in motivacije, da bi karkoli počela, in da ima ob pasivnosti slabo vest v odnosu do svojih staršev.

4.3. NESTRPNOST

4.3.1. ZAZNAVANJE NESTRPNOSTI

Intervjuvanci in intervjuvanke povečini zaznavajo nestrpnost, nekaj pri medijih in politiki, zlasti pa v ožjem okolju. Pri tem se srečujejo z nekritičnim pisanjem medijev in različnimi stališči kot so ta, da brezposelni nočejo delati (*Te pa ljudje sprašujejo, kako da nisi našel*

službe, saj je danes dovolj dela.), da so lenuhi in izkoriščevalci davkoplačevalcev ali pa da si za zaposlitev vsaj ne prizadevajo dovolj. Eni od sogovornic je bivša sodelavka celo dejala, da bi takšne, ki nočejo delati, nagnala kopat jarke.

Širša okolica meni, da bi brezposelni morali sprejeti delo pod vsakršnimi pogoji: *Sva se pa zapela s prijateljem, ker sem mu povedala, da se mi je na enem razgovoru direktor zdel grozen in ogaben, da tam za nobeno ceno ne bi delala. Prijatelj je rekel, da je to neumno in da moraš vzeti vse, kar ti pride pod roke.* Delo pa, ki ga brezposelni opravljajo doma, se enači z nedelom: *V sorodstvu mi kdo reče, da nič ne delam, da lahko spim, jaz pa se ukvarjam z otrokom. Tudi intelektualno delo se smatra za nobeno delo. Večina ljudi ne razume, da se izobražuješ. Sorodniki rečejo: "Tebi je lahko, če si doma." Kot da je nekaj vredno samo, če obuješ visoke petke in greš v službo.*

Ena od intervjuvank je doživljala tudi pomenljive pripombe ostalih brezposelnih: *Eden, ki ga poznam, mi je rekel: "Zdaj si pa brez službe." Pa je tudi sam brez nje.* Samo ena uporabnica pa je zaznavala nestrpnost strokovnih delavcev na CSD, ki se je kazala predvsem v vzvišenem odnosu: *Ko prideš na CSD, te gledajo zviška, češ še eden na novo.*

Glede odnosov z bližnjimi so moji intervjuvanci in intervjuvanke v različnih položajih. Nekateri doživljajo nestrpnost tudi s strani domačih (*Očitki. Starši mi govorijo, naj si čim prej najdem službo. / Sin pa je tudi živčen, ker vidi, da nisem v pravem elementu*.), nekateri pa poročajo o strpnem odnosu le-teh: *Doma mi nihče nič ne očita. / Jaz tega ne občutim toliko, ker imam pri sebi ljudi, ki vedo, kako je to, če nimaš službe.*

Samo ena intervjuvanka je dejala, da nestrpnosti sploh ne doživlja, ob tem pa je priznala, da medije načrtno ignorira: *Ne, je pa res, da ne gledam televizije. Načrtno sem se odločila, da je ne bom, ker sama ne morem nič spremeniti, da mi bodo pa še energijo jemali, da se me bo to dotikalo in se bom sekirala in obemenjevala…Jaz potrebujem energijo za druge stvari.*

4.3.2. OBČUTKI OB NESTRPNOSTI

Glede občutkov ob nestrpnosti brezposelni najpogosteje navajajo prizadetost: *Me prizadene, potlači. / Včasih me zelo prizadene in sem se sposobna še nekaj dni sekirati.* Pojavljajo se tudi jeza, občutki manjvrednosti, odrinjenosti pa tudi ogroženosti: *Drugače je, če delaš za svoj denar in ti ni treba živeti v strahu, kdaj se ti bo socialna na kaj usedla.*

Eden od intervjuvancev je dejal, da je do te mere razvil obrambni mehanizem racionalizacije, da mu je vseeno: *Razvil sem takšen obrambni mehanizem, da mi je vseeno. Pošiljal sem*

prošnje, tudi na delovna mesta, ki so bila nekaj kvalifikacijskih stopenj nižje. […] Dopovedoval sem si, da ne morem nič spremeniti, prosil sem, agitiral pri ljudeh, ko nisem po uradni poti nič našel. […] Pa sem si rekel: "Jebiga. Kaj pa boš?"

4.3.3. STALIŠČA V ZVEZI Z NESTRPNOSTJO

Veliko intervjuvank in intervjuvancev mi je enostavno dejalo, da se z očitki ne strinjajo*: Jaz ne [nisem lenuh], ker imam voljo in željo delati. […] Službo intenzivno iščem, pošiljam prošnje pa ni odgovora. / […]*ni prav, da tako govorijo, *ker želim delati, iščem službo in sem se v ta namen tudi usposabljala. / Če bi meni kdo rekel, da sem lenuh, bi me to ne prizadelo, ker vem, da imam svojo resnico, da bi rada delala.*

Nekaj intervjuvancev in intervjuvank meni, da je nestrpnost posledica nepoznavanja situacije (*Drugi tega ne razumejo in to ozko, površno dojemajo. / Jaz tega ne občutim kot sovražnost, mislim, da gre za nepoznavanje situacije. Ljudje se ne zavedajo, kako je. / Jaz mislim, da politiki nimajo vpogleda in se ne srečujejo z ljudmi.* Nekateri dodajajo, da tisti, ki ne poznajo situacije ali pa (v primeru politikov) ne storijo nič, da bi se situacija izboljšala, ne bi smeli obsojati: *In to govorijo taki, ki imajo dobro plačo. Bodi še ti brezposeln pa se preživi. / Najlažje je govoriti, obsojati. Tisti, ki imajo strogo mnenje, ga bodo spremenili šele, ko bodo sami to okusili. / Ne moreš obsojati, če ne poznaš ozadja. / Ko bodo kaj spremenili v smislu dodajanja delovnih mest, bodo pa lahko govorili.*

Eden od intervjuvancev meni, da je nestrpnost posledica pomanjkanja empatije in se je v zvezi s politiki izrazil takole: *So profil sadista in patološkega narcisa, ki mu manjka empatije in se ne zna vživeti v druge in jim škoduje.* Nekaj intervjuvancev pa se tudi zaveda, da so razlogi za brezposelnost sistemski in da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom: *Smešni se mi zdijo, ker vem, da tako samo nabirajo glasove / […]iščejo krivce pri najšibkejših, takih, ki se ne morejo braniti.*

Zanimivo je, da je pri brezposelnih zelo izraženo prepričanje, da pa vendarle obstajajo ljudje, ki državo izkoriščajo: *Eni res iščejo krivine. / Je pa res, da za ene to, kar si rekla, tudi drži. […] se načrtno odločijo, da bodo na socialni in ne dajo nič od sebe.)* V tem smislu bi lahko govorila o nestrpnosti med brezposelnimi. Samo en sogovornik pa je izrazil sum, da se morda tudi sam nagiba v to smer oziroma da mogoče ne bi bil prejemnik denarne socialne pomoči, če bi to ne bila pogosta praksa: *Sem pa že pomislil, da to počnem zato, ker počnejo tudi drugi*.

4.3.4. REAKCIJE NA NESTRPNOST

Brezposelni se večinoma konfrontirajo s posamezniki, ki izražajo nestrpnost. Pri tem navajajo argumente (*Izrazim mnenje, kakšna je situacija, naj on stopi v mojo kožo. Kako je, če dobiš 300 evrov na mesec in moraš preživeti. / Povem mu, da nismo mi krivi, da bi bilo tudi delodajalce treba malo pogledati, saj ravnajo z nami, kot da smo ničvredni ljudje.*), ter zavračajo očitke kot neresnične: *Branim se, da to ni res.* Ena od intervjuvank velikokrat izrazi stališče, da ima pač vsakdo pravico do svojega mnenja, eden od intervjuvancev pa reagira celo s ponudbo za zaposlitev: *Če pa se najde kakšen pameten, ki govori, da ne delam, da ničem delati, mu pa rečem, naj me zaposli.*

Razen konfrontacije udeleženci in udeleženke raziskave navajajo še molk, ki pa ga intervjuvanka ne smatra za zdravega (*Mislim, da ni dobro, da sem tiho, ker povedati pomeni postaviti se zase. Zaradi sebe je to dobro narediti.*), samodopovedovanje, da ima vsakdo pravico do svojega mnenja ter umik: *Pri bebcih pa nimam kaj iskati in grem stran*. Za eno od sogovornic predpostavljam, da se je nekoč spuščala v konflikte, a se je to izkazalo za nekoristno, saj pravi takole: *Vedno manj pa sem agresivna, predvsem napram staršem.* Eden od sogovornikov pa svojo jezo izraža na konstruktiven način: *Sem izjemno jezen, kar pokažem v svojem udejstvovanju*.

4.4. ZADOVOLJSTVO Z ZAVODOM ZA ZAPOSLOVANJE

4.4.1. SVETOVALKA ZAPOSLITVE

Pri svetovalkah zaposlitve bi glede na pripovedi svojih sogovornikov in sogovornic lahko izluščila njihove pozitivne in negativne plati. Med pozitivnimi poudarjajo predvsem prijaznost (*Je prijazna. / Glede pogovora je v redu, tu nimam kaj reči.*), odnos zaupanja (*Do zdaj sem imel opravka z dvema in obe sta bili super. S prvo sva bila že napol prijatelja, z drugo pa se da vse zmenit in ne teži. / Zelo sem zadovoljna, ker je življenjska in ji lahko zaupam. Imam srečo.*) in realističen odnos: *Niti ni tako slaba. Ve, da sem specifičen primer, ko sem honorarno delal, sem povedal, in me je pustila pri miru. / Se kar da zmenit z njo, je človeška. Zadnjič mi je poslala sporočilo, da iščejo človeka za kruh prodajat. Povedala sem ji, da zaradi hrbtenice za fizično delo nisem sposobna, in se je dalo zmenit, da je to umaknila.*

Samo ena uporabnica je dejala, da je zadovoljna s svetovalko zaposlitve, ker ji le-ta pomaga pri iskanju zaposlitve: *Trudi se, da bi mi priskrbela službo, me obvešča, kam naj pošljem prošnjo, da bom med prvimi. Vzame si čas, ne priganja.*

Kot negativne plati pa uporabniki in uporabnice navajajo predvsem birokratski odnos (*Ona pač opravlja svojo papirologijo, vedno mi postavlja ista vprašanja, na vsakem javljanju isto, vse napiše in to je to. / Odnos je korekten, vendar pa birokratski. Si številka, ki jo mora obdelati, te popiše in se te čim prej znebi.*), izvajanje pritiska (*Do zdaj je bila v redu, zadnje čase pa je začela izvajati pritisk nad mano. […]Da bom morala začeti iskati službo bolj široko, na večih področjih, če ne, me lahko izbriše iz evidence. Ne zdi se mi prav, da mi grozi, ker ve, da se trudim.*) in dejstvo, da jim svetovalka ne nudi pomoči pri iskanju zaposlitve: *Ni mi v nobeno pomoč. / Svetovalka mi je obrazložila, da si moramo službo sami iskati, da zdaj ni več tako kot nekoč. Najlažji možni odgovor. Ne vem, zakaj potem sploh obstajajo.* Nekateri uporabniki in uporabnice se tudi zavedajo, da na odnos svetovalke vplivajo še nekatere okoliščine, predvsem omejene možnosti: *S svetovalko sem zadovoljna, ker sem seznanjena z njenimi omejitvami. Zavedam se, da več, kot naredi, ne more. / V programe me je vključila, ker me je morala. Tudi ona je zamenljiva uslužbenka, ki se boji za svojo službo.* Odnos svetovalk pa je odvisen tudi od odnosa uporabnikov: *Je pa res, da sem tudi jaz fer do nje. Nikoli nisem bil frajerček, vedno sem se vljudno pogovarjal z njo.*

4.4.2. ZAVOD KOT INSTITUCIJA

Sama institucija Zavoda za zaposlovanje med uporabniki in uporabnicami uživa zelo majhen ugled in zelo majhno zaupanje. Večina jih meni, da gre za nekoristno, birokratsko ustanovo (*Delajo pač svojo papirologijo. / Zavod se ukvarja samo s statistiko in evidencami, medtem ko bi njihova osnovna vloga morala biti posredovanje zaposlitev. / Zavod ne služi svojemu namenu, je le sam sebi namen.*), ki s svojim ravnanjem prikriva sistemske razloge za brezposelnost (*Zavod prikriva, da je zaposlitev danes odvisna od socialnega položaja in mreže in ni toliko povezana s sposobnostjo posameznika.*) ter v resnici služi umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti (*Če te ni, te izključijo, potem se pa hvalijo, da so zmanjšali brezposelnost. / Svetovalka mi je sama povedala, da imajo procentualno določeno, koliko ljudi je treba spraviti z zavoda, ker se ne javljajo ali zavrnejo kakšno službo. Iščejo tiste, ki jih bodo spravili dol.*) in disciplineranju delavcev: *Sam zavod pa je zasnovan kot nek instrument prisile za delavce, ki jim lahko grozijo, da jih bodo nadomestili brezposelni. Tako*

jim lahko grozijo in jim kratijo pravice. Korist pa po mnenju mnogih mojih sogovornikov in sogovornic Zavod nudi le tistim, ki so tam zaposleni: *Ona [svetovalka] pač tam sedi in moje prepričanje je, da ji omogočam službo, pa se mi za to nikoli ne zahvali. / Je institucija, ki koristi tistim, ki so tam zaposleni, da imajo službo.*

Ena od mojih sogovornic poroča tudi o superiornem odnosu nekaterih uslužbencev Zavoda do brezposelnih. Takole opiše svojo izkušnjo: *Če te vržejo z Zavoda in se lahko po določenem času spet prijaviš, moraš iti na predavanje. In tam nam je neka ženska rekla: "Če boste v redu, boste mogoče nekoč kot jaz." Kakor da smo omejeni, zaostali, bolni. Totalna diskriminacija. Prizadelo me je.*

Druga sogovornica pa je imela izkušnjo s popolno neobčutljivostjo na svojo stisko: *Sem morala vrniti denar za izobraževanje, jaz pa šole nisem mogla dokončati, ker zaradi poškodbe nisem mogla opravljati prakse. Imela sem izvide, pa ni nič pomagalo. Morala sem vrniti denar. Hotela sem se dogovoriti, da bi šla na komisijo, kjer bi ugotovili, da prakse res nisem mogla opravljati, pa nisem niti enkrat mogla priti do direktorja, čeprav sem uporabila vse načine, pisno, ustno, klicala po telefonu. Kakor da ga ni.*

Eden od sogovornikov pa je opozoril tudi na to, da se mu zdi problematično, ker Zavod vedno več dela prepušča podizvajalcem, s čemer je mislil na zaposlitvene agencije in razna podjetja, ki vodijo programe aktivne politike zaposlovanja: *Iskanje zaposlitve pa Zavod vedno bolj prenaša na zaposlitvene agencije, ki zelo bogatijo z opravljanjem umazanih poslov za podjetja, s tem da jim na primer novačijo stavkokaze. To je etično nesprejemljivo. / Država bi morala biti ščit, ki ga imamo pred brezobzirnim svetovnim kapitalom, tako pa spuščajo korporacije v državne institucije.*

Kljub splošnim kritikam Zavoda kot institucije pa je eden od vprašancev menil drugače. Po njegovem mnenju je Zavod zaveznik brezposelnih, medtem ko je izvor težav zgolj v trgu dela: *Zavod, ki naj bi bil tvoj sovražnik, je v resnici tvoj največji zaveznik. Ljudje tam so čuteči, skušajo ti pomagati, vendar pa nič ne zaleže. Ko bi bil le trg dela takšen, kot so oni, tako je pa tam sranje in neoliberalizem, ki je pokop družbene kohezije in energije ljudi.* Ni povsem jasno, zakaj uporabnik misli, da bi naj bil Zavod za zaposlovanje sovražnik brezposelnih, saj naj bi bila njegova temeljna naloga, kot jo opredeljuje konvencija MOD št. 88 o organizaciji službe zaposlovanja, pomagati delavcem, da dobijo ustrezno zaposlitev.

4.4.3. POSREDOVANJE ZAPOSLITEV

Pri iskanju zaposlitve brezposelni poudarjajo svojo samoiniciativnost: *Tisto, kar naredim, da bi dobila službo, naredim sama. / Kar delajo oni, lahko delam tudi sam. Ne potrebujem nobenega načrta, da bom službo iskal, ker jo bom tudi brez tega iskal.*

Sicer pa večina uporabnikov in uporabnic meni, da Zavod svoje funkcije posredovanja zaposlitev ne opravlja dobro. Nezadovoljni so s slabo informiranostjo Zavoda o prostih delovnih mestih in z dejstvom, da objavljajo delovna mesta, ki so že oddana: *Veliko delodajalcev že ima svoje ljudi, razpis pa je metanje peska v oči. / Jezi me tudi, ker imajo delodajalci, ki objavljajo razpise, že vnaprej nekoga izbranega. Glede tega niso korektni, ne bi smeli objavljati že oddanih delovnih mest, ker si ti potem po nepotrebnem delaš stroške*.) in da jih poredko napotijo na kakšen razgovor: *Nisem pa od njih dobil 10 napotnic, v zadnje pol leta samo eno ali dve.* Dogaja se, da so delovna mesta, kamor jih napotijo, slabo plačana (*Nisem zadovoljna, ker te pošiljajo na delovno mesto za krajši delovni čas, zaslužila bi 280 evrov.*) ali pa ne ustrezajo zdravstvenemu stanju posameznika: *Pa za varilca so me poslali. Ne vem, ali so se zmotili ali kaj. Pa javna dela, obiranje jabolk, hmelja, krompirja. To so naporna dela. Ne da mi je izpod časti, ampak imam omejitev zaradi hrbtenice.* Na vprašanje, kaj meni, zakaj je temu tako, je uporabnica odgovorila, da pač poskušajo, ker se hočejo znebiti ljudi.

4.4.4. PRAVILA

Večina uporabnikov in uporabnic je s pravili, ki se jih na Zavodu morajo držati, nezadovoljna, zdijo se jim neprimerna, nerealna (*Glede vožnje te že delodajalec ne bo vzel, ker ti ne bo hotel plačati potnih stroškov. / Javljanje na razpise na zavodu nima nobenega smisla. Že to je, da je razpisanih mest veliko več kot brezposelnih in če potem še odšteješ tista, ki so že oddana…*), zavajajoča (*Vse to je zavajajoče, v skladu s tem, da brezposelni nočejo delati.*) in krivična: *Ne zdi se mi prav, da denarno nadomestilo pogojujejo z vključitvijo v delavnice, saj je nadomestilo moja pravica, za katero sem plačevala prispevke. / Ne zdi se mi prav, da ti postavljajo pogoje, da ne smeš zavrniti službe, ker včasih obstajajo dejavniki, zaradi katerih ne moreš delati. Če si na zavodu, moraš biti nula, odprt za vse. Kot da se nisi za to šolal, da boš delal, kar te veseli. Izobrazba tu nič ne pomeni, pošteno bi bilo, da bi ti pustili iskati v tvojem poklicu in da te ne zajebavajo.[…]Rada bi delala, kar me veseli, ne pa da moraš sprejeti nekaj, kar ti ne odgovarja in te po dveh mesecih delodajalec skensla.*

Prihaja tudi do absurdne situacije, ko pravila, ki se jih brezposelni morajo držati, ovirajo posameznike in posameznice v njihovih preživitvenih strategijah: *Je pa to zabluz, ker moram delati, saj se s socialno ne morem preživeti. Jaz ne živim urejenega življenja. Vem, da se človek nekih pravil mora držati, vendar pa ta pravila niso realna.*

Ena od intervjuvank je dejala, da pravila nanjo delujejo kot pritisk, saj se boji, da jo bodo izbrisali iz evidence brezposelnih, kar bi imelo za posledico izgubo denarne socialne pomoči: *Pod pritiskom si. Res si. Ne da mi je težko, ampak imaš en strah. Bojim se, da bi me skenslali, ker zdaj to delajo, potem pa šest mesecev nisi do ničesar upravičen.*

En intervjuvanec in ena intervjuvanka pa sta izpostavila tudi pozitivne vidike pravil, kot so povrnjeni stroški za priporočene pošiljke in avtobusno vozovnico, kadar se uporabnik oziroma uporabnica udeleži razgovora za zaposlitev in programov aktivne politike zaposlovanja, pa tudi dejstvo, da se v praksi pravila vendarle prilagajajo posamezniku: *Imaš pravico odklonit kakšno delo, sprašujejo te, kakšne so tvoje delovne izkušnje, niso ozki in strogi.*

4.5. ZADOVOLJSTVO Z AKTIVNO POLITIKO ZAPOSLOVANJA

4.5.1. SVETOVANJE IN POMOČ PRI ISKANJU ZAPOSLITVE

4.5.1.1. Zaposlitveno svetovanje

V zaposlitveno svetovanje je bila vključena samo ena intervjuvanka, ki pa je bila prizadeta ob nestrokovnem odnosu strokovnih delavcev, ki so ob tej priložnosti nastopali kot eksperti za njeno življenje: *15 let mlajši me je učil, kaj bi bilo zame dobro. Zame je to ponižujoče.* Uporabnica je rešila tudi inteligenčni test, katerega rezultatov pa ji strokovni delavci niso hoteli izdati: *Pa ne morejo oni to vedeti in ti ne povedati! Grozno je, da vedo o tebi nekaj, kar ti ne veš.*

4.5.1.2. Zaposlitvene delavnice

V zaposlitvene delavnice je bilo vključenih kar precej mojih sogovornikov in sogovornic. Tudi tu bi glede na izjave uporabnikov in uporabnic lahko govorila o pozitivnih in negativnih vidikih. Uporabniki in uporabnice so bili zadovoljni zlasti s predavateljicami, ki so bile prijazne, ter z dejstvom, da so lahko delili svoje občutke z drugimi soudeleženci (*Všeč mi je bilo tudi, kar smo se med sabo pogovarjali, delili občutke. / V delavnicah mi je bilo pa všeč, ker smo se dobro razumeli, nihče ni nikogar obsojal.*) Ena od uporabnic je dejala, da ji je

program nekoliko olajšal psihično stisko. Uporabniki in uporabnice so bili nezadovojni z dejstvom, da jim program ni pomagal pri iskanju zaposlitve in da so jih v učili veščin, ki so jih že prej obvladali. Zadnje mnenje se je pojavljalo tudi najpogosteje: *Sicer smo delali neke miselne vzorce kot neko pot, ki te privede do zaposlitve, toda nič takega, kar bi jaz še ne vedela. / Pri svojih letih bom pa menda ja vedela, kako se išče služba. / Kako naj si službo iščem. Jaz to znam in tega ne potrebujem.* Ena od sogovornic pa je dejala, da je bila delavnica tudi predolga: *Sediš tam šest ur brez veze, ko bi bili dve uri čisto dovolj.*

4.5.1.3. Klub iskalcev zaposlitve

Tudi v klub iskalcev zaposlitve je bilo vključeno dosti mojih sogovornikov in sogovornic. Mnenja so zelo podobna mnenjem o zaposlitvenih delavnicah. Uporabnikom in uporabnicam so bile všeč predavateljice, kot pozitiven vidik pa so navajali tudi socialne stike. Ena od uporabnic poroča, da je v klubu dobila malo več volje in motivacije. Kot negativni vidik pa so navajali dejstvo, da so jih v klubu učili veščine, ki so jih znali že od prej. Tako kot v zaposlitvenih delavnicah je šlo tudi tukaj za učenje iskanja zaposlitve: *Klub je ponižujoč, jaz namreč znam napisati prošnjo in telefon vrtet. / Saj jaz sama znam napisati prošnjo in poklicati delodajalca. / Na primer job klub, ki je smešen. Mene, ki sem od 15 leta delal kot novinar, so učili, kako se išče zaposlitev.* Tudi učenje predstavljanja delodajalcu se eni od uporabnic zdi nerealno: *In potem te učijo, kako se moraš predstaviti delodajalcu v najlepši luči. Pred 20 leti, ko smo mi iskali službo, si enostavno prišel tja in povedal po pravici, zdaj se moraš pa pretvarjati. Mi je čisto mimo. Učijo te lagat, kar je neživljenjski pristop.* Ena od uporabnic je dejala, da se je imela občutek, da je obravnavana kot bolnik: *Počutim se, kakor da bi hodila k psihiatru.* Po mnenju te uporabnice je klub iskalcev zaposlitve kratko malo zapravljanje časa in denarja in bi bilo bolje, da bi ta denar dali uporabnikom in uporabnicam samim.

Klub iskalcev zaposlitve pa so v času referenduma o malem delu izrabljali tudi za politično propagando: *Poleg tega so nas prepričevali, naj glasujemo za malo delo, ker naj bi tako lažje prišli do zaposlitve.*

4.5.2. USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE

4.5.2.1. Splošno

Kar se tiče usposabljanja in izobraževanja, najbolj izstopa velika pripravljenost in želja uporabnikov in uporabnic po izobraževanju. Moji sogovorniki in sogovornice so k svojim svetovalkam velikokrat prišli s svojimi predlogi v zvezi s tem, vendar so bili zavrnjeni: *Že leta jih prosim, naj mi plačajo tečaj angleščine, pa ni nič iz tega. / Klicala sem, da bi šla v tečaj za vzgojiteljico, pa mi je svetovalka rekla, da ni denarja. / Ko sem jih pa spraševal za izobraževanje za pedagoške poklice, kjer se vidim, mi pa tega niso hoteli financirati.* V nekaj primerih pa je bilo uporabnikom in uporabnicam rečeno, da sicer financirajo izobraževanje, vendar le pod določenimi pogoji: *So rekli, da celotnega študija ne plačajo, samo nekaj dajo zraven, pa še to le za določene smeri, na primer strojništvo. / Predlagala sem poklicno prekvalifikacijo za socialno oskrbovalko, vendar nimam pogojev, ker moraš prej 5 let opravljati to delo. Enostavno ne dobiš prilike.*

4.5.2.2. Tečaji

Tečaji, v katere so bili vključeni udeleženci in udeleženke moje raziskave, so bili večinoma računalniški, pa tudi jezikovni, enemu uporabniku pa je zavod plačal tečaj ZUP.

Mnenja o tečajih so bila pri uporabnikih in uporabnicah deljena. Nekaj uporabnikov in uporabnic je navedlo pozitivne vidike tečajev. Ena od uporabnic je dejala, da je bil tečaj, ki se ga je udeležila, usklajen z njeno potrebo: *Prvi [računalniški] tečaj je bil v redu, ker sem to potrebovala.* Drug uporabnik je dejal, da ga je motiviralo, ker mu je zavod to omogočil, in da bo znanje lahko uporabil, čeprav resda še ne ve, kje. Kot negativni vidik tečajev pa so uporabniki navajali predvsem nizko raven tečajev (*Glede tečajev sem si sama plačala osnovni tečaj strojepisja, vendar je bila to čista osnova, ki jo že skoraj vsi znajo. Za nadaljevalni tečaj pa denarja nisem imela in sem prosila zavod. Vendar pa nadaljevalnega tečaja ne krijejo. Samo osnovnega. / Zastavljeni so dokaj osnovno, ker ni denarja. Vse je zreducirano*.). Tudi uporabnico, ki je opravila začetni tečaj računalništva, so potem še enkrat poslali na takšen tečaj: *Drugi [računalniški] tečaj je bil pa spet začetni in sem že vse znala in sem potem druge učila. Zato sem po dveh dneh nehala hoditi.* Kot negativne vidike so uporabniki in uporabnice navajali še odsotnost preverjanja znanja in dejstvo, da tečaji ne dajejo nobene uradno priznane kompetence. Nekateri uporabniki in uporabnice pa kljub želji po vključitvi v tečaje te priložnosti niso dobili.

4.5.2.3. Poklicna prekvalifikacija

Samo ena intervjuvanka je bila vključena v program poklicne prekvalifikacije, s katerim je bila zelo zadovoljna: *Drugače pa je poklicna prekvalifikacija ena res dobra stvar, ki mi jo je zavod omogočil.*

Kot negativni vidik je navedla slabo sodelovanje med Zavodom in izvajalcem glede nakazil, kar je uporabnico zelo obremenjevalo.

4.5.3. PROGRAMI ZA POVEČEVANJE SOCIALNE VKLJUČENOSTI

4.5.3.1. Javna dela

V javna dela sta bila vključena dva moja intervjuvanca. Zanimivo, da sta bila oba zadovoljna z delom, ki sta ga opravljala. Intervjuvanka je kot pozitiven vidik navedla tudi omilitev finančne stiske.

Kot negativen vidik pa je intervjuvanka navedla dejstvo, da ni bilo prehoda v redno zaposlitev, saj izvajalci javna dela ves čas izkoriščajo ter diskriminacijo: *Delala sem pa več kot eden, ki je bil tam redno zaposlen.* Intervjuvanec navaja tudi superioren odnos ostalih zaposlenih do javnega delavca: *Tam si zadnja rupa na svirali. Najbolje ti bom ilustriral, če ti povem, da sem moral prehoditi dvoje nadstropij, ker je zgoraj kustosinja hotela, da zaprem ena vrata in eno okno. Gre za dinamiko "sem več kot ti, in lahko delam s tabo, kar hočem."* Oba uporabnika sta imela v javnih delih izkušnje s slabimi odnosi na delovnem mestu: *Šef je ves čas izvajal mobing, počutil se je ogroženega, vse je hotel nadzorovati, manipuliral, se drl nad nami. / Vsako jutro sem se morala psihično pripravljati, da sem šla v službo. Tam so me res napsihirali. / Tudi sicer je bilo okolje zelo stresno. Ko sta dve uslužbenki izvedeli, da se vrača bivša šefica, je šla ena takoj v bolniško, druga pe je začela jemati antidepresive.* Slabi odnosi so tudi botrovali tudi odločitvi uporabnika, da bo raje delal honorarno, kakor da bi sprejel redno zaposlitev: *Zdelo se jim je samo po sebi umevno, da bom sprejel stalno zaposlitev, jaz pa sem se odločil, da bom raje honorarec, kakor da bi delal v takem kolektivu.*

4.5.3.2. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja

Ena od intervjuvank je dejala, da delodajalci subvencije, ki jih dobivajo od Zavoda za zaposlovanje za zaposlitev brezposelne osebe, navadno izkoriščajo: *Zavod daje subvencije, tako da se reši brezposelnega za eno leto. Delodajalci pa ne znajo ceniti dobrega delavca. Ko poteče čas, vzamejo drugega.*

Dve intervjuvanki sta se o samozaposlovanju pozanimali na zavodu za zaposlovanje, vendar sta prišli le do ugotovitve, da so pogoji za samozaposlitev zanju prezahtevni: *Predlagali so mi samozaposlitev, vendar moraš denar, ki ti ga dajo, vračati. Pa tudi zagonska sredstva rabiš, jaz jih pa nimam. / Ampak za samozaposlitev da zavod premalo, potem moraš pa še vračati. Če bi dali več, bi lahko odprla optiko.*

4.6. ZADOVOLJSTVO S CENTROM ZA SOCIALNO DELO

4.6.1. ODNOS STROKOVNIH DELAVCEV

Uporabnike in uporabnice bi v tem pogledu lahko razdelila na tiste, ki so bili z odnosom strokovnih delavcev in delavk zadovoljni, in tiste, ki se jim je zdel odnos le-teh neprimeren.

Uporabniki in uporabnice, ki poročajo o primernem odnosu, kot argumente navajajo prijaznost, empatijo in razumevajoč odnos: *Zelo sem zadovoljna s socialno delavko. Je prijazna, poklepeta z mano, me vpraša, če je kaj novega. Topel, človeški odnos. / Čuteči, empatični ljudje. Če bi bili ljudje povsod taki, bi družba ne imela nobenih problemov. Nekateri so sicer malo bolj odprti, drugi manj, gnide pa nisem med njimi zasledil še nobene. Jaz bi bil gnida, če bi rekel karkoli drugega.*

Uporabniki in uporabnice, ki so izrazili nezadovoljstvo, pa so večinom govorili o pomanjkanju empatije (*Morali bi imeti vsaj kanček empatije, prideš tja s sramom, ponižen, kot da bi si to sam izbral, kot da ne prideš samo prosit za denar, s katerim niti preživeti ne moreš.*), birokratskem odnosu (*Gre pa vse na hitro, uradno, da se te čim prej znebi.*), zasliševanju (*Spraševala me je tudi, kje so zaposleni moji starši, kar se je res ne tiče.*) ter slabem informiranju: *Moti me tudi, da mi veliko stvari pove nerazločno, je ne razumem […] želela bi več podrobnosti.*

4.6.2. DENARNA SOCIALNA POMOČ

Mojim sogovornikom in sogovornicam se zdijo pogoji za pridobitev denarne socialne pomoči strogi (*Ne zdi se mi prav, da lahko za denarno pomoč zaprosiš šele po treh mesecih po prenehanju delovnega razmerja. To je grozno. Če se recimo zaposliš za tri mesece, nisi po izteku upravičen niti do nadomestila niti do socialne pomoči. Lahko crkneš.)* in premalo usmerjeni na posameznika (*Moj brat pa na primer še socialne ni dobil, ker je bil poročen. / Odkar sem se poročila, mi nič ne pripada.*), same pomoči pa nizke, saj ne omogočajo

preživetja: *Zatiskajo si oči, če mislijo, da lahko preživiš s tako vsoto. Mesečna košarica stane več, kje so pa potem še ostali stroški. / Premajhna za preživet, sploh če imaš otroka dijaka. 160 evrov te pridejo samo položnice, pa tudi avto moraš tankat, ga rabiš, če imaš 10 km do prve trgovine. / Jaz sicer živim v socialnem stanovanju, ki pa je še vedno predrago, da bi lahko shajala s socialno podporo.*

Ena od uporabnic pa pravice do denarne socialne pomoči sploh ni uveljavljala, saj živi pri starših, s pomočjo katerih lahko zadovolji osnovne življenjske potrebe, in glede na stroge kriterije za pridobitev denarne socialne pomoči dvomi, da bi bila upravičena do nje: *Ne vem, če bi bila upravičena do pomoči. Vprašali bi me, kjer živim in ker imam življenjske potrebe rešene, se mi ne zdi, da bi hodila tja. Nisem toliko v stiski.*

Postavlja se vprašanje, kako brezposelni vendarle uspejo preživeti kljub nizki denarni socialni pomoči. Odgovor se skriva v drugih razdelkih, zlasti tistem, ki govori o stiskah in deprivacijah, ko brezposelni navajajo svojo odvisnost od bližnjih in prisiljenost delati v sivi ekonomiji. Pomoč pa iščejo tudi pri humanitarnih organizacijah.

4.7. TEŽAVE Z NEKATERIMI SLUŽBAMI, S KATERIMI PRIHAJAJO V STIK BREZPOSLENI

Nekateri intervjuvanci in intervjuvanke so pripovedovali tudi o diskriminaciji drugih služb, s katerimi so prihajali v stik: *Si ožigosan, recimo na banki. Tam niso zainteresirani, da imaš transakcijski račun, če si prejemnik denarne socialne pomoči in imaš neporavnane obveznosti, ker si ne morejo zaračunavati provizije, saj je socialna pomoč nedotakljiva.*

Ena od intervjuvank pa je doživljala diskriminacijo na Rdečem križu: *Meni so na RK rekli, da nimajo denarja za plačilo elektrike, ko je pa čez 14 dni prišla neka druga oseba, so ga pa imeli.*

Druga intervjuvanka pa je imela tudi težave pri vključitvi v obvezno zdravstveno zavarovanje, kjer so ji dejali, da se lahko vključi šele po treh mesecih od prejema zadnjega denarnega nadomestila. Tri mesece si je torej morala obvezno zdravstveno zavarovanje plačevati sama.

4.8. PREDLOGI BREZPOSELNIH GLEDE INSTITUCIJ, STROKOVNJAKOV IN PROGRAMOV

4.8.1. PREDLOGI GLEDE ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE

Predloge glede Zavoda za zaposlovanje bi lahko razdelila na splošne predloge, predloge glede strokovnjakov, predloge glede programov, predloge glede posredovanja zaposlitev ter predloge v zvezi s sodelovanjem z delodajalci.

4.8.1.1. Splošni predlogi

Eden od uporabnikov je predlagal, da bi na Zavodu za zaposlovanje morali delati kritične raziskave, ki bi pripomogle k spremembam za uporabnike neugodnega stanja. Drug uporabnik je dejal, da bi Zavod, če že ne more pomagati uporabnikom do zaposlitve, vsaj ne smel zavajati in bi brezposelne naj ozaveščal o sistemskih in strukturnih razlogih za brezposelnost: *Ker z zaposlovanjem nimajo veze in so kar se mene tiče zavod za brezposelne in ne zavod za zaposlovanje, bi pričakoval, da bi nas vsaj osveščali o situaciji brezposelnosti.[…] Da gre za cikle, da nekateri službo imajo, nekateri pa zaradi manj vez ne, da je večina razpisanih delovnih mest že oddanih in podobno. Da ne bi zavajali.*

Ena od uporabnic je predlagala, da bi na zavodu za zaposlovanje uporabniki imeli dostop do interneta: *Meni bi se zdelo prav, da bi imeli na zavodu dostop do interneta, kdor ga nima doma. Sicer greš lahko v knjižnico, toda tam si lahko gor samo pol ure, to pa je premalo, če si hočeš razpise res dobro pogledati.*

4.8.1.2. Predlogi v zvezi s strokovnimi delavci

V zvezi s strokovnimi delavci bi si uporabniki želeli več pomoči pri iskanju zaposlitve in večje poznavanje domačih razmer: *Predlagal bi strokovnjake za slovenske razmere, ker je vse uvoženo od drugod in skušajo to aplicirati na našo družbo*. Poleg tega od strokovnih delavcev nekateri pričakujejo več empatije (*Kanček empatije. Vem, da je to zanje služba, ni pa prav, da se imajo za bogove, ki so nedotakljivi. Imajo delo, ne znajo se pa s tabo pomeniti kot s človekom. […] Da bi me vsaj malo razumeli, ne pa tisti hladen ton, brez občutka.*) in psihološke opore: *Da bi delali bolj na tem, da se mi ne bi toliko obremenjevali s stresom in depresijo.*

4.8.1.3. Predlogi v zvezi s programi

Veliko uporabnikov in uporabnic želi, da bi jim Zavod finančno pomagal pri nadaljevanju šolanja ali omogočil vsaj kakšno drugo izobraževanje ali tečaj, ki bi jim koristil na trgu dela. Pri tem se uporabniki in uporabnice zavedajo, da izobrazba ni več zagotovilo za zaposlitev, vendar pa menijo, da bi imeli tako vsaj večjo samozavest in kljub vsemu večje možnosti: *Da bi človek lahko študiral vsaj zaradi lastnega dobrega občutka, če tega že ni mogoče zaviti v paket dela. / Jaz bi šla v šolo, ekonomsko na primer. Ali pa za pedikerja. Vem, da so tudi ti brez službe, a večje možnosti bi vendarle imela.*

Uporabniki in uporabnice si želijo tudi programov, ki bi dajali uradno priznano znanje in višji nivo tečajev: *Rada bi možnost, da se bolj izpilim v kakšni stvari, vendar so vsi tečaji, tudi na primer jezikovni, samo osnovni, to je pa premalo. Na tem bi morali delati, da bi ljudem, ki imajo željo in nek potencial, omogočili, da to izpilijo, takoj bi imeli večje možnosti ali vsaj večjo samozavest. / Na primer nadaljevalni jezikovni in računalniški tečaji, ki so pomembni, da si najdeš nišo. Če se naučiš samo tisto, kar znajo že tudi drugi enako dobro, si pač zamenljiv. Da bi bili na primer jezikovni tečaji tako intenzivni, da bi te usposobili za prevajanje tekstov iz tega jezika v slovenskega.*

Eden od mojih intervjuvancev je predlagal tudi vodenje programov s strani samih brezposelnih (*Mar bi dali ta denar meni, pa bi jaz vodil seminarje*.), druga intervjuvanka, ki ima očitno občutek, da programi niso enako dostopni za vse, pa je opozorila tudi na enakost možnosti pri dostopu do programov: *Da bi prišla tudi jaz zraven, da ne bi o tem povedali samo določenim.* Nekateri uporabniki in uporabnice pa si želijo tudi srečanj, druženja in izmenjave izkušenj ter več javnih del ter usposabljanja na delovnem mestu.

4.8.1.4. Predlogi glede sodelovanja z delodajalci

Eden od intervjuvancev je dejal, da program usposabljanja na delovnem mestu sam po sebi ni slab, da pa bi moral zavod kontrolirati delodajalce, da brezposelnih, ki so vključeni v ta program, ne bi izkoriščali, prav tako pa bi ta program moral preiti v redno zaposlitev. Ena od uporabnic je predlagala, da bi se med Zavodom in delodajalci vzpostavila povezava glede prostovoljnega pripravništva: *Lahko bi se vzpostavila povezava med Zavodom in delodajalci glede volonterskega pripravništva. Če ga v mojem poklicu nimaš, ne moreš opravljati strokovnega izpita. Na zavodu ti rečejo, da moraš pripravništvo iskati sam, da nimajo oni nič*

s tem. Ja zakaj pa ne bi imeli? Kot ustanova so močnejši kot jaz sama. Naj pač naredijo take programe.

Ena od uporabnic je dejala, da naj bi zavod za zaposlovanje tudi kultiviral delodajalce: *Na zavodu bi morali delodajalce naučiti, naj vsaj odgovorijo na prošnjo, ne pa da čakaš kot budala.* Nekateri uporabniki in uporabnice pa so menili, da bi moral zavod poizvedovati direktno pri delodajalcih o morebitnih prostih delovnih mestih: *Da bi bili bolj povezani z delodajalci, mislim, da so tu premalo angažirani, da bi se obračali na podjetja in preverjali stanje glede zaposlovanja.*

4.8.1.5. Posredovanje zaposlitev

Glede posredovanja zaposlitev si uporabniki in uporabnice želijo boljše obveščanje o prostih delovnih mestih (*Da bi obveščali o kakšnih delovnih mestih. Kljub spremljanju včasih nisi pozoren in ti lahko kaj uide. Potem ti pa kasneje povedo, da so tam pa tam iskali. / Lahko bi te obvestili o prostem delovnem mestu, preden je razpis. Ne mi reči, da ne vedo zanje.*) Zadnja izjava kaže na to, da uporabnica meni, da zavod za nekatera prosta delovna mesta ve, vendar informacij o njih ne posreduje uporabnikom in uporabnicam. Moji sogovorniki in sogovornice pa bi želeli tudi več napotitev na razgovor.

4.8.2. PREDLOGI GLEDE CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Predlogi glede centra za socialno delo so se večinoma tikali denarne socialne pomoči, ki bi po mnenju uporabnikov in uporabnic morala biti višja: *Podpora bi morala biti taka, da bi se lahko preživel. Plače pa bi morale biti višje. / Morala bi biti bistveno višja. / […] enkratna denarna pomoč je mišljena samo za osnovne življenjske potrebščine, ampak danes potrebuješ tudi telefon in internet, brez tega ne moreš iskati službe.* Nekateri so predlagali tudi univerzalni temeljni dohodek: *Jaz sem za univerzalni temeljni dohodek, da bi vsak nekaj dobil. / Ni slaba ideja, da bi se denarna socialna pomoč zamenjala z univerzalnim temeljnim dohodkom, ki bi moral znašati okoli 500 evrov. Tako bi dobil varnost in priliko, da se usedeš in zamisliš, kaj boš počel, in počakaš na delo, ki bi ga rad opravljal.*

Ena od uporabnic je dejala, da bi moral center za socialno delo bolj sodelovati z dobrodelnimi organizacijami: *CSD bi moral bolj sodelovati z dobrodelnimi organizacijami, jih obveščati o tvoji situaciji, ne pa da moraš spet vse papirje, ki si jih odnesel že na CSD, odnesti še tja. Tebe fotokopiranje stane. Obnašajo se, kot da bi imel 1000 evrov pomoči.*

4.9. TRG DELA

Čeprav tega področja sprva nisem nameravala raziskovati in sogovornikom in sogovornicam nisem postavljala tovrstnih vprašanj, so mi kljub temu v odgovorih na druga vprašanja povedali toliko na to temo, da sem se odločila vključiti tudi ta sklop, saj po mojem mnenju veliko prispeva h kompleksni sliki situacije brezposlenosti.

Nekateri udeleženci in udeleženke raziskave so še vedno obremenjeni s slabimi izkušnjami z delodajalci na nekdanjih delovnih mestih. Te izkušnje so deloma povezane z dejstvom, da je šlo za tako imenovane fleksibilne oblike zaposlovanja: *Prisiljen si delat fleksi delo, obskurno plačano, da komaj preživiš, nimaš ne časa ne energije za prostočasne dejavnosti. Uničen si fizično in psihično.* / *Sem prilagodljiva, trudim se, nisem na bolniški, delam deljeno, sem prijazna, vendar nihče od delodajalcev tega ni znal ceniti. Povsod so vzeli drugega, mene pa so dali stran. Tako te počasi mine, izgubiš voljo. Misliš, da si boš z delom prislužil, da te bodo cenili, vendar tega ni.* Eden od intervjuvancev, ki je trenutno zaposlen, se je bil zaradi zavrnjene vloge za denarno socialno pomoč, prisiljen zaposliti na prav takem delovnem mestu: *Zato zdaj delam na mestu, ki zahteva več stopenj nižjo izobrazbo. To je eno tistih delovnih mest, ki jih nihče noče, ker so pogoji dela preslabi (hrup, umetna vlaga). To so edina mesta, ki jih še lahko najdeš, vendar nihče ne zdrži dolgo. Takšno delo se splača samo tujim delavcem, ki jih plačilo še nekako stimulira.*

Brezposelni so veliko govorili tudi o izkušnjah, ki se nanašajo na slabe odnose na delovnem mestu: *V službi pride potem do razdora, to dosežejo delodajalci. To namensko počenjajo. Če vidijo, da se ljudje razumejo, najdejo luknjo, da ni več solidarnosti.* / *Šef se dere in hoče, da bi takoj vse znal. Bom znal, ampak po določenem času. Pod takim pritiskom delam s polovično zmožnostjo.* / *Danes ni pomembna pridnost, kakor so mene učili, pač pa uspevajo ljudje, ki to sploh še niso postali. Človek bi se moral odpovedati svojim vrednotam, če bi se hotel na delovnem mestu dobro počutiti.* / *Pri njem [bivšem delodajalcu] sem bila ves čas pod pritiskom. Vsak večer je klical, če je bilo kaj prometa, in ko je izvedel, da je slabo, se je drl in preklinjal.*

Slabih izkušenj pa nimajo samo brezposelni sami, temveč v primeru ene od mojih sogovornic tudi njihovi bližnji: *Nekateri ljudje, ki so mi blizu, niso dobili plače in je verjetno tudi nikoli ne bodo ali pa jim niso plačevali prispevkov.*

Intervjuvanci in intervjuvanke so govorili tudi o izkušnjah, ki jih imajo pri iskanju zaposlitve. Menijo, da je veliko delovnih mest že oddanih, kar sem navedla že v razdelku o posredovanju zaposlitev. Srečujejo se z nekorektnim odnosom delodajalcev pri potegovanju za prosto delovno mesto (*Norčujejo se iz tebe. Kličeš, pa ti rečejo, da pokliči kasneje, potem se ne oglasijo ali prekinejo.*), diskriminacijo pri potegovanju za delovno mesto (*Zadnjič mi je delodajalka na razgovoru rekla, da sem prestara. Sama pa ima 50 let. Kot da sem za na odpad.*) ter velikimi zahtevami delodajalcev: *Šefica mi je rekla, da je pri njih treba v desetih minutah prodati dvoja očala. Ženski Hitler. Imaš občutek, da se delajo norca iz tebe. / V enem razpisu so napisali, da se od kandidata pričakuje "nadpovprečno pripravljenost delati." Mi lahko poveš, kaj je to "nadpovprečna pripravljenost"?*

Če upoštevamo slabe izkušnje na bivših delovnih mestih ter velike zahteve delodajalcev, tako ne čudi, da se nekateri moji sogovorniki in sogovornice včasih srečujejo z ambivalentnimi občutki pri iskanju zaposlitve: *Pri iskanju zaposlitve si skeptičen, ne upaš si. / Ne vem, če bi še šla nazaj [k bivšemu delodajalcu]*. Podobno čuti tudi uporabnik, ki ima težave zaradi zadolženosti: *Če bi me zaposlili, bi mi davkarija večino vzela in bi ostal na istem, kot je socialna. Finančne stimulacije definitivno ni. Ne bi pa dela odklonil, če bi bil izbran.*

Ena od intervjuvank, ki je imela težave z duševnim zdravjem, bi želela delati za polovični delovni čas, vendar pa takšnih delovnih mest po njenem primanjkuje. Pri iskanju zaposlitve pa občuti tudi strah pred stigmatizacijo s strani delodajalca: *Če bi me delodajalec vprašal, zakaj bi delala 4 ure, in bi mu povedala, bi že zaradi tega lahko bila ob službo. Tudi na zdravniških pregledih za službo se bojim, da bi zdravnik rekel, da nisem sposobna za delo, čeprav vem, da tega ne sme.*

Zanimivo, da omenjeno uporabnico, ki je sicer dejala, da je imela na preteklih delovnih mestih tudi dobre izkušnje, okolica prepričuje, naj si raje uredi invalidsko pokojnino, ker normalnih delovnih mest ni in večina zaposlenih jemlje tablete, da lahko zdržijo. Takšna stališča so v določenem neskladju s siceršnjim izražanjem prepričanja širše okolice, da je dela dovolj in da lahko dobi zaposlitev vsakdo, ki to želi.

4.10. SAMOPODOBA

Večina intervjuvancev in intervjuvank mi je govorilo o slabi samopodobi: *Nisem zadovoljna s sabo. Vse mi gre na živce. Včasih se nimam volje niti urediti.* Nekateri svojo slabo

samopodobo neposredno povezujejo z brezposelnostjo: *Gotovo da brezposelnost vpliva nate. Imaš slabšo moralo, ker nisi družbeno koristen. / Brez službe je samopodoba slabša. Nisi v stiku z ljudmi, pade ti motivacija, umsko stagniraš.* Ena od intervjuvank je dejala, da je njena samopodoba že tako slaba, brezposelnost pa jo je le še poslabšala: *Že itak imam slabo samopodobo, zdaj je pa še toliko slabše. Sprejela bi delo pod svojimi zmožnostmi, tudi v proizvodnjo sem poslala prošnjo, pa me niso niti poklicali. Tudi za majhen denar bi delala, da bi se počutila boljše.* Tudi intervjuvanec, ki samega sebe sicer označuje kot osebnostno trdnega, ne more zanikati, da brezposelnost negativno vpliva na njegovo samopodobo: *Čeprav sem trmast in zato nimam posebnih težav, vendarle nisem čisto imun na vpliv brezposelnosti. Zdi se mi za malo, ker mislim, da sem bistveno bolj sposoben od marsikoga glede znanja in učljivosti.*

Dve sogovornici sta dejali, da bi se počutili boljše, če bi bili zaposleni: *Več energije bi imela, če bi bila zaposlena. / Vem, da bi se lahko počutila boljše, če bi imela službo, razen če bi me tam napsihirali.* Zadnji stavek pa kaže tudi na to, da zaposlitev ne izboljša nujno samopodobe, kar lahko spet povežem s slabimi izkušnjami, ki jih ima uporabnica na nekdanjih delovnih mestih.

Nekateri intervjuvanci in intervjuvanke poročajo o občasno slabši samopodobi (*Pride dan, ko se počutim manjvredno. Pri sebi moram razčiščevati, da ima tudi to, da sem doma, pozitivne učinke, predvsem glede otroka. Moraš si nekako poštimati v glavi, biti pozitiven.*) oziroma pravijo, da je samopodoba odvisna tudi od stopnje aktivnosti: *Bolj kot sem aktivna, boljše je.*

En intervjuvanec mi je odgovoril bolj na splošno, češ da se zaveda svojih dobrih in svojih slabih lastnosti, samo eden pa je dejal, da nima težav s samopodobo, pa še ta dopušča možnost, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja: *Nimam kakih problemov s tem, čeprav je to morda samo obrambni mehanizem, ker ni mogoče, da to ne bi vplivalo nate.*

Zanimivo je, da imajo slabo samopodobo tudi osebe, ki so v prejšnjih razdelkih povedale tudi marsikaj pozitivnega o sebi (*Jaz sem v bistvu pridna kot mravlja. / Sem prilagodljiva, trudim se, nisem na bolniški, delam deljeno, sem prijazna…*) ali pa so poudarjale pomen neplačanih del. Tu se jasno pokaže, da je norma o plačani zaposlitvi v okviru rednega delovnega razmerja še vedno globoko vsidrana v zavest posameznika in vpliva na njegovo samovrednotenje.

4.11. VIRI MOČI

Brezposelni črpajo svojo moč iz različnih virov, največkrat pa so kot vire moči navedli druženje z ljudmi in pozitivno naravnanost: *Da rečeš, da je kozarec napol poln in ne napol prazen. / Poskušam pozitivno razmišljati in še vedno upam, da se bo situacija obrnila. Moram pa reči, da je zelo težko.* Nekateri sogovorniki in sogovornice so veseli, da so vsaj zdravi. Veliko jim pomeni podpora bližnjih ter razne aktivnosti: *Iščem zaposlitev, ukvarjam se z ročnim delom.* Ena intervjuvanka je dejala, da ji vir moči predstavlja razpoložljivost otroku: *Meni osebno otrok, ker sem ji ves čas na razpolago, jo poslušam in ji pomagam pri šolskih obveznostih. To me vleče iz depresije.* Moč brezposelni črpajo tudi iz zavesti o svojih pozitivnih lastnostih in iz zavesti, da se s situacijo uspešno spopadajo: *Mislim, da je to občutek, da sem zdržala teh deset let, živela od lastnih idej in iskala službo, pri tem pa še gospodinjila in skrbela za otroka. / Ker situacija gotovo vpliva name in je možno, da sem celo nekoliko depresiven, sem vesel, da še vedno normalno funkcioniram in da, kdorkoli me pogleda, ne bi mogel reči, da mi kaj manjka.*

Eden od intervjuvancev pa je kot vir moči navedel izobraževanje, ki mu pomaga tudi pri razjasnitvi lastne situacije: *Knjige, zlasti psihološke, ki ti malo odprejo pogled na to, da nisi sam kriv, da so zunanji faktorji. Osebno izobraževanje, širjenje obzorja.*

Samo ena intervjuvanka pa mi je odgovorila, da trenutno moči nima od kod črpati.

4.12. VIZIJA PRIHODNOSTI

Pri nobenem vprašanju med mojimi sogovorniki in sogovornicami ni obstajal večji konsenz kot pri viziji prihodnosti, saj vsi uporabniki in uporabnice v svojo vizijo prihodnosti vključujejo zaposlitev oziroma samozaposlitev. Res pa je, da sta dve sogovornici, ki sta sicer dejali, da ne vidita nobene prihodnosti oziroma nimata pozitivne vizije, to navedli šele, ko sem ju prosila, naj mi povesta, kako si svojo prihodnost predstavljata, če bi se stvari vendarle dobro iztekle.

Nekateri intervjuvanci in intervjuvanke so izrecno poudarili pomen dela: *Človek mora delati, ne moreš biti brezposeln. / Hočem biti ustvarjalna, kolikor je možno v situaciji, v kateri pač sem. Ker če ne delaš, se razčlovečiš, ker je človek ustvarjalno in socialno bitje. / Nekaj moraš delati, se vpeljati v kolesje družbe.*

Intervjuvanci in intervjuvanke so večinoma povedali tudi, kakšno zaposlitev si želijo. To naj bi bila dostojno plačana zaposlitev (*Želim si, da bi dobila službo in kolikor toliko spodobno plačilo za svoje delo. / Da bi našla službo, kjer bi dobila plačo, s katero bi preživela*.) , zaposlitev v lastni stroki (*Rada bi se zaposlila v službi, ki bi me veselila, saj sem zato vložila trud v šolo. / Moj cilj je dobiti službo. Bila bi vesela, če bi se lahko zaposlila v svoji stroki, saj sem v to nekaj vložila*.) in varna zaposlitev: *Želim si delati nekje, kjer bi potem spet ne rekli, da bodo zaprli. Kjer bi se počutila varno.* Nekateri si želijo predvsem zaposlitve, ki bi bila v skladu z njihovimi izkušnjami ali pa si želijo redno zaposliti na delu, ki ga zdaj opravljajo honorarno ali na črno: *Upam, da se bo sistem spremenil. Da bodo ljudi, ki delajo honorarno in na črno, redno zaposlili.* Drugi sogovorniki in sogovornice so poudarili, da bi radi opravljali delo, ki bi jih veselilo: *Da bi lahko delal, kar me veseli in bi mi ne bilo treba sklepati gnilih kompromisov. Služba mora biti strast, se pokrivati s tvojim življenjskim vodilom. Pomembno je zadovoljstvo, da delaš, kar želiš.* Ena intervjuvanka ima celo predstavo o svoji sanjski službi: *Moja sanjska služba pa je delo v knjižnici.*

Udeleženci in udeleženke raziskave pa so pripravljeni tudi na sklepanje kompromisov: *Sprejela bi tudi kakšno drugo službo, predvsem zaradi boljše samozavesti. / Opravljal bi več različnih honorarnih služb ali del na črno, da bi se z njimi lahko preživel.* Zadnja izjava pripada sogovorniku, ki si redne zaposlitve sicer želi, vendar meni, da jo je iluzorno pričakovati.

4.13. PREDLOGI V ZVEZI S TEM, KAR BI BREZPOSELNI SAMI LAHKO STORILI ZA IZBOLJŠANJE SVOJEGA POLOŽAJA IN OVIRE PRI TEM

Na koncu pogovora sem vsakega sogovornika oziroma sogovornico vprašala, kaj menijo, da bi brezposelni še lahko sami naredili za izboljšanje svojega položaja. Odgovore bi lahko razvrstila v dve skupini, saj so sogovorniki in sogovornice razmišljali tako na individualni kot na skupinski ravni.

4.13.1. DELOVANJE NA INDIVIDUALNI RAVNI

Na individualni ravni sogovorniki in sogovornice vidijo sredstvo za izboljšanje položaja zlasti v opravljanju del v sivi ekonomiji (*Razmišljal sem pa tudi, da bi hodil po firmah in se sam ponudil za kakšno priložnostno delo. / Priložnostno delo, delo na črno.)* ter v osebni promociji

pri delodajalcih *(Mogoče da bi se bolj osebno promoviali pred delodajalcih. Osebni stik je nekaj čisto drugega kot prošnje*). Možnost pa nekateri vidijo tudi v samozaposlovanju, vendar bi tu potrebovali finančno podporo. Ponovno je bilo omenjeno izobraževanje: *Ali pa da bi se izobraževala. / Tudi ko bom diplomirala, bom imela večje možnosti.*

4.13.2. DELOVANJE NA SKUPINSKI RAVNI IN OVIRE PRI TEM

Kar se tiče delovanja na skupinski ravni so brezposelni dajali zanimive predloge. Predlagali so organiziranje tečajev s strani brezposelnih samih, saj vsak od njih kaj zna, in vzajemno pomoč: *Lahko bi kaj proizvajali ločeno od trga dela. Da bi na primer drug drugemu prodajali čas v smislu, če jaz nekaj znam, lahko pomagam tebi, ti pa meni s svojim znanjem.* Nekateri so predlagali tudi združevanje, bodisi v obliki združenj brezposelnih (*Lahko bi ustanovili združenje brezposelnih in bi delodajalci pošiljali ponudbe nam samim.*), strank, cehov ali nekakšnih sindikatov brezposelnih ter družbeno angažiranost v obliki demonstracij: *[Lahko bi] demonstrirali, jaz bi bila v prvi vrsti. Ne vem, kaj ti Slovenci vse požirajo, oni na vladi se pa norce delajo. Slovenci raje kot da bi se uprli, sami sebe trpinčimo. / V vseh mestih bi lahko bile demonstracije. Ni vrag, da ne bi nekaj naredili, če bi ljudje šli na ulice, če bi vse zastalo.)* in drugih oblik opozarjanja na obstoj in problematiko brezposelnih: *Da bi opozorili nase, zmanjšali črno piko, ki jo imamo v družbi.*

Eden od mojih sogovornikov je pri tem opozoril tudi na to, da družbeno sprejete norme in vrednote niso nekaj samo po sebi umevnega in bi jih bilo potrebno prevprašati*: Lahko bi spremenili matriko razmišljanja […]Poti do samega sebe ne bi iskali samo preko zaposlitve in ostalih družbeno sprejetih norm.* Sem bi lahko uvrstila tudi izjavo svoje sogovornice: *Ni res, da lahko vsakdo zase poskrbi, ker človek ni preračunljiv in so še druge stvari, ki vplivajo na odločitve posameznikov. Če bi na primer meni denar veliko pomenil, bi mogoče tudi drugače razmišljala, vendar je meni denar potreben samo za varnost, sicer sem pa skromna in sem vesela že, če si kje zunaj privoščim kavico. Odvisno, v kaj verjameš.*

Udeleženci in udeleženke raziskave pa so opozorili tudi na ovire, ki onemogočajo delovanje na skupinski ravni. Nekateri so menili, da ne brezposelni ne morejo nič narediti, saj so brez vpliva: *Smo brez vpliva. Tisti, ki ga imajo, bi morali pomagati. Nihče pa se danes ne bori za človekove pravice.* Kot težavo pa so izpostavljali tudi nepovezanost med posamezniki: *Težko kaj spremenimo, saj je vsak v svojem osamljenem svetu. Si nemočen, tuje zgodbe te*

prizadenejo, rad bi pomagal, a sam rabiš pomoč. / Ampak danes ni več enotnosti, ni več tistega duha.

Eden od mojih intervjuvancev pa ključni problem vidi v egoizmu posameznika in je svoje mnenje tudi zelo slikovito artikuliral: *Vendar pa smo ljudje egoisti in imamo glavo v riti. Samo jaz pa jaz. Po naši naravi je moje podrejeno našemu. Če bi to gojili, če bi nam bilo sveto, bi boljše živeli. Tako smo pa skupek egoistov in raje životarimo, kakor da bi kaj naredili.*

5. RAZPRAVA

Raziskava je pokazala, da brezposelni doživljajo številne stiske in deprivacije, ki se kažejo na finančnem, socialnem in psihičnem področju.

Na socialnem področju brezposelni navajajo zlasti pomanjkanje socialnih stikov, s čimer potrjujejo trditve Fagina in Littla (v Haralambos in Holborn 1995), ter izogibanje socialnim stikom zaradi občutka lastne neustreznosti.

Na finančnem področju se stiske in deprivacije kažejo kot finančna stiska, relativna revščina, odvisnost od bližnjih in prisiljenost v delo v sivi ekonomiji. Ti rezultati se skladajo s trditvami Sherra (v Zorc Maver 2007), da brezposelnost vodi v relativno in absolutno revščino ter Kavar Vidmarjeve (v Poljšak-Škraban 2008), ki opozarja, da brezposelni trpijo zaradi odvisnosti od drugih. Prav tako lahko potrdim Jordanova (1995) opažanja, da so se brezposelni in revni v stiski prisiljeni oprijemati strategij, ki niso vedno legalne. Vir stiske pa je lahko tudi nezmožnost zadovoljevanja otrokovih potreb.

Na psihičnem področju moji sogovorniki in sogovornice doživljajo občutke manjvrednosti, zapostavljenosti in nekoristnosti. Občutljivi so na pokroviteljski odnos okolice in na besede bližnjih, tudi take, ki niso mišljene slabo. To potrjuje Pačnikovo (1995) trditev, da se brezposelni nagibajo k večji občutljivosti in ranljivosti, zaradi katere včasih postanejo celo negativno naravnani nasproti drugim ljudem, jih doživljajo kot grožnjo in se vedno bolj odtujujejo od njih. Občutki manjvrednosti in zapostavljenosti pa so lahko tudi posledica pomanjkanja socialnega priznanja, na kar opozarja že Kavar Vidmarjeva (v Poljšak-Škraban 2008). Avtorica opozarja tudi na problem depresije, ki je prav tako prisotna pri nekaterih mojih sogovornikih oziroma sogovornicah.

Stiske pa moji sogovorniki in sogovornice doživljajo tudi pri delu v sivi ekonomiji, v katero so nekateri prisiljeni. V zvezi s tem navajajo psihično izčrpanost, omalovaževanje redno zaposlenih, pomanjkanje prostega časa in dejstvo, da lahko tudi honorarno delo človek izgubi, zaradi česar je spet prizadet.

Moji sogovorniki in sogovornice potrjujejo ugotovitve Flakerja in sodelavcev (2008), da ljudje, ki ne hodijo v službo, počnejo marsikaj koristnega, za kar pač niso plačani. Moji sogovorniki in sogovornice namreč opravljajo številna neplačana dela, kot so gospodinjska dela, skrb za otroke ter druga domača dela, kot svoje aktivnosti pa navajajo tudi razna slabo plačana dela, zlasti priložnostna dela ali dela v sivi ekonomiji, s katerimi se ne morejo preživeti. Pogosto se tudi izobražujejo. Nekateri med njimi se tudi zavedajo pomena

neplačanih del, ki so po njihovem mnenju podcenjena. Večinoma zazanavajo nestrpnost s strani medijev in politikov, glede domačih pa so izkušnje različne: nekateri doživljajo nestrpnost tudi s te strani, medtem ko drugi poročajo o strpnem odnosu domačih. Srečujejo se predvsem s stališči, da brezposelni nočejo delati, da si ne prizadevajo dovolj, da bi morali sprejeti vsako delo, ki se jim ponuja ne glede na delovne pogoje. Eni od sogovornic je bivša sodelavka celo dejala, da bi takšne, ki nočejo delati, nagnala kopat jarke. Ideja je skoraj identična s tisto, na katero so prišli v dobi demografske eksplozije v Franciji, ko so berače vklenili in prisilili v dela na mestni kanalizaciji (Foucault 1997), in kaže na to, da se javno mnenje še vedno oklepa najstarejših konceptov brezposelnosti. Dela, ki jih brezposelni opravljajo doma, okolica enači z nedelom, kar se povsem sklada s trditvijo Giddensa (1997), da je gospodinjstvo nevidno delo, in Illicha (1978), ki ugotavlja, da se na delo, ki je opravljeno izven sfere plačanega dela, gleda zviška ali pa je spregledano.

Najpogosteje so brezposelni ob takih pripombah prizadeti, pojavljajo pa se tudi občutki manjvrednosti, odrinjenosti, jeze in ogroženosti. Z očitki se ne strinjajo, dostikrat nestrpnost pripisujejo nepoznavanju situacije ter menijo, da tisti, ki situacije ne poznajo, ne bi smeli obsojati, medtem ko politiki ne bi smeli obsojati, če ne ukrepajo. Za negativnim označevanjem brezposelnih pa nekateri prepoznavajo tudi politično manipulacijo. Največkrat se konfrontirajo s posamezniki, ki izražajo nestrpnost, pri čemer navajajo argumente, zavračajo trditve kot neresnične ter skušajo obrazložiti, da krivda ni na njihovi strani. Kot reakcije pa navajajo tudi molk, umik in izogibanje konfliktom.

Brezposelni, ki sem jih intervjuvala, v glavnem niso zadovoljni z institucijo Zavoda za zaposlovanje, saj jo imajo za nekoristno, birokratsko ustanovo, ki bolj kot uporabnikom in uporabnicam služi tistim, ki so tam zaposleni, ter umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti. Še največji ugled uživajo svetovalke zaposlitve, s katerimi so nekateri uporabniki in uporabnice navezali zaupljiv odnos. Nekateri uporabniki in uporabnice hvalijo njihovo prijaznost ter realističen odnos v smislu upoštevanja zmožnosti in preživitvenih strategij posameznikov in posameznic. Uporabnice in uporabniki se tudi zavedajo, da so možnosti svetovalk omejene. Kot negativne lastnosti svetovalk pa uporabniki in uporabnice navajajo birokratski odnos in dejstvo, da jim svetovake ne pomagajo pri iskanju zaposlitve. Pravila, ki se jih sicer morajo držati na zavodu za zaposlovanje, se zdijo uporabnikom in uporabnicam neprimerna, nerealna, krivična in včasih prihajajo v nasprotje z njihovimi preživitvenimi strategijami.

Moji sogovorniki in sogovornice izražajo veliko željo po izobraževanju in v zvezi s tem prihajajo na zavod za zaposlovanje s številnimi predlogi, ki pa so večinoma zavrnjeni, argument pa naj bi bil pomanjkanje denarja. Na drugi strani pa so prisiljeni v programe, v katerih ne vidijo koristi in v katerih se učijo veščin, ki jih znajo že od prej. Zato se uporabnikom ti programi dostikrat zdijo smešni, ponižujoči ali pa kratko malo zapravljanje časa in denarja. Eden od sogovornikov mi je povedal, da so v času referenduma klub iskalcev zaposlitve izrabljali tudi za politično propagando, kar potrjuje moj sum, da so brezposelni v programih aktivne politike zaposlovanja deležni indoktrinacije v smislu fleksibilnega trga dela, katerega rezultat pa so manjše pravice iz dela.

Videti je, da bolj kot so programi intenzivni in bolj kot ponujajo neko novo, konkretno znanje, bolj so uporabniki in uporabnice zadovoljni z njimi. Tako so najmanj priljubljene različne delavnice in klubi iskalcev zaposlitve, katerih edini pozitivni vidik je po mnenju uporabnikov in uporabnic druženje, izmenjava izkušenj in prijaznost predavateljic, sicer pa v njih ne slišijo nič novega. Nekoliko večje je zadovoljstvo s tečaji, saj so nekateri uporabniki in uporabnice v njih pridobili znanje, ki so ga potrebovali ali jim bo koristilo, na primer znanje računalniških programov in jezikovno znanje. Vendar pa veliko uporabnikov in uporabnic tudi meni, da so tečaji na prenizki ravni in jim zato ne morejo odločilno pomagati do boljše pozicije na trgu dela. Poleg tega pa je tečajev vedno manj, baje zaradi pomanjkanja sredstev.

Zelo zadovoljna pa je bila uporabnica, ki ji je zavod omogočil poklicno prekvalifikacijo, čeprav se je tu potem zataknilo pri iskanju zaposlitve, kjer pa ji zavod, ki uporabnicam in uporabnikom tudi sicer redno sporoča, da je iskanje zaposlitve zgolj skrb njih samih, ni nudil pomoči.

V programih socialne vključenosti pa se uporabniki in uporabnice srečujejo s superiornim odnosom drugih zaposlenih, slabimi odnosi na delovnem mestu, in dejstvom, da programi ne preidejo v redno zaposlitev.

Tudi na centrih za socialno delo strokovni delavci uživajo določen ugled, nekateri uporabniki hvalijo njihovo prijaznost, empatijo in razumevajoč odnos, drugi pa pogrešajo empatijo in boljše informiranje. Uporabniki in uporabnice se strinjajo, da so denarne socialne pomoči premajhne za preživetje, ostajajo odvisni od pomoči bližnjih ali pa se zatekajo v sivo ekonomijo oziroma h karitativnim organizacijam. Nekateri pa do denarne socialne pomoči niso upravičeni, saj so kriteriji za pridobitev strogi. Zadnje dejstvo nekatere uporabnice in uporabnike, ki bi bili do pomoči sicer morda upravičeni, odvrača od tega, da bi zanjo sploh

zaprosili. Tako lahko potrdim Dragoševa (v Marn, 2010) opozorila, da zlorabe niso glavni problem obstoječega sistema ampak je problem bolj v tem, da veliko ljudi teh pravic kljub upravičenosti ne uveljavlja. Eden od mojih sogovornikov pa se je po zavrnitvi vloge za denarno socialno pomoč zaposlil na delovnem mestu, ki zahteva več stopenj nižjo izobrazbo, plačilo pa je stimulativno le za tuje delavce. To pričevanje potrjuje trditev Vesne Leskošek (2008), da je cilj boja proti socialni državi zagotoviti čim več ljudi, ki bodo na voljo za izkoriščanje. Lahko bi rekli, da je omenjeni sogovornik postal eden od teh ljudi.

Kar se tiče predlogov glede Zavoda za zaposlovanje, so brezposelni, ki so bili vključeni v mojo raziskavo, predlagali finančno pomoč pri nadaljevanju izobraževanja ali kakšno drugo koristno izobraževanje, na primer poklicno prekvalifikacijo v socialno oskrbovalko oziroma pomočnico vzgojiteljice ali pa tečaje za turistične vodiče.

Izobraževanje tudi po mnenju Pačnika (1995) zavzema pomembno vlogo med blažilci stresa, Grgič Lackovičeva (v Žorga in Poljšak- Škraban 2008) pa ga predstavlja kot zelo koristnega za krepitev samozavesti in zadovoljstva z življenjem. Poleg izobraževanja pa brezposelni predlagajo tudi več sodelovanja z delodajalci, boljšo obveščenost o prostih delovnih mestih, več informiranja in napotitev na razgovor, več javnih del, usposabljanja na delovnem mestu, več sodelovanja z delodajalci. Nekateri bi si od strokovnjakov želeli tudi več empatije in psihološke opore.

Predlogi centru za socialno delo so bili večinoma glede socialnih transferjev, ki bi morali biti večji in bolj usmerjeni na posameznika. Nekaj uporabnikov je tako predlagalo univerzalni temeljni dohodek.

Veliko sogovornikov in sogovornic se še vedno obremenjuje s slabimi izkušnjami z nekdanjih delovnih mest, ki so deloma povezane s fleksibilnimi oblikami zaposlitev, deloma pa z odnosi na delovnem mestu. Pri potegovanju za zaposlitev pa se srečujejo z nekorektnim odnosom in velikimi zahtevami delodajalcev, diskriminacijo in dejstvom, da je večina razpisanih mest že oddana, medtem ko pri pridobitvi zaposlitve po mnenju mojih sogovornic in sogovornikov prevladujejo "veze in poznanstva". Tako ni čudno, da imajo nekateri pri iskanju zaposlitve ambivalentne občutke in kažejo morda celo že neko tendenco po umiku s trga dela. V tem smislu moja raziskava podpira trditev Boštjana Nedoha (2006), da ljudi od zaposlovanja ne odvračajo socialni transferji, ampak slabe izkušnje, negotovost ter pomanjkanje stimulacije v finančnem smislu.

Večina sogovornic in sogovornikov trpi za trajno ali občasno slabo samopodobo ali pa negativnega vpliva brezposelnosti vsaj ne morejo zanikati. Najpogostejši viri moči so pozitivno razmišljanje in socialni stiki, uporabniki in uporabnice pa navajajo še različne aktivnosti, podporo bližnjih, izobraževanje in zadovoljstvo, ker so zdravi in ker svojo situacijo relativno dobro prenašajo. Tudi tu moja raziskava potrjuje Pačnikova (1995) opažanja, da so brezposelnim v pomoč razne dejavnosti, neplačana dela, izobraževanje, ter socialna spodbuda.

Vsi moji sogovorniki in sogovornice se v prihodnosti želijo zaposliti oziroma samozaposliti. Kljub temu, da so nekateri pripravljeni na kompromise, pa bi si vendarle želeli bodisi dostojno plačane zaposlitve, bodisi zaposlitve v svoji stroki oziroma dela, ki bi jim nudilo zadovoljstvo. Zaskrbljujoče je, da dostojno plačilo ni samoposebiumevno.

Glede strategij, ki bi jim lahko pomagale pri izboljšanju njihovega položaja, brezposelni razmišljajo tako na individualni kot skupinski ravni. Na individualni ravni razmišljajo o delu v sivi ekonomiji in o izobraževanju. Takšna razmišljanja napovedujejo, da se bo v prihodnosti v odsotnosti legalnih praks vedno več ljudi zatekalo k sivi ekonomiji. Na skupinski ravni pa so sogovorniki razmišljali o združevanju, vzajemni pomoči in večji družbeni angažiranosti v obliki demonstracij ali kakšnega drugačnega opozarjanja na svoj obstoj in problematiko. Glede vzajemne pomoči je moj sogovornik predlagal, da bi brezposelni drug drugemu prodajali čas, kar kaže na to, da verjetno pozna idejo o socialni valuti, o kateri piše Rifkin (2007) v svoji knjigi. Nekateri brezposelni pa so prišli tudi do ugotovitve, da družbene norme in vrednote niso nekaj samoumevnega in bi jih bilo potrebno prevprašati.

Ovire za delovanje na skupinski ravni pa slej ko prej ostajajo pomanjkanje vpliva, nepovezanost in egoizem posameznika. V tem moja raziskava potrjuje Beckovo tezo o pomanjkanju razredne zavesti (2009).

Brezposelnost je zelo kompleksna situacija, populacija brezposelnih pa zelo heterogena glede izobrazbe, osebnostnih značilnosti, socialnega položaja, socialne mreže, vrednot, preteklih izkušenj in še marsičesa drugega, zato svojih ugotovitev ne morem posplošiti na celotno populacijo. Predvsem velja to za željo po izobraževanju, saj mojo populacijo sestavljajo predvsem sogovorniki in sogovornice z dokončano peto stopnjo izobrazbe, zato je ta njihova želja razumljiva in pri ljudeh z drugačno stopnjo izobrazbe morda ni tako izrazita.

Moji sogovornice in sogovorniki se nahajajo v starostnem intervalu od 27 do 47 let in so različno dolgo prijavljeni na zavodu za zaposlovanje. Možno je, da mlajši brezposelni drugače

gledajo na svojo situacijo kot moji sogovorniki in sogovornice, saj niso bili prisotni na trgu dela, ko tam situacija še ni bila tako zaostrena in se jim zato zdi obstoječe stanje bolj "normalno", saj so bolj ponotranjili družbene vrednote, ki prevladujejo v zadnjem času, predvsem neoliberalizem in individualizacijo. Obenem pa utegne biti njihova situacija še bolj brezperspektivna, saj še vedno iščejo prvo zaposlitev.

Uporabniki, ki so dlje prijavljeni na zavodu za zaposlovanje, so imeli možnost vključevati se v oblike aktivne politike zaposlovanja, ki se ta trenutek zaradi zapovedanega varčevanja morda ne prakticirajo. V nekatere oblike, zlasti javna dela, poklicno svetovanje in poklicno prekvalifikacijo pa je bilo vključenih malo mojih sogovornikov in je seveda možno, da imajo nekateri drugi uporabniki in uporabnice tudi drugačne izkušnje.

Moji sogovorniki in sogovornice so zavzeli različne preživitvene strategije. Nekateri so odvisni od bližnjih, drugi se ukvarjajo s sivo ekonomijo ali pa je pri njih prisotna kombinacija obojega. Pomoč pa iščejo tudi na centru za socialno delo in pri humanitarnih organizacijah. V mojo raziskavo niso zajeti brezposelni, ki se ukvarjajo s kriminalom ali pa klošarijo, ter tisti, ki naj bi tudi po mnenju mojih sogovornikov državo izkoriščali, čeprav sama nisem čisto prepričana v obstoj te zadnje kategorije. Prav tako niso vključene nezaposlene osebe, ki niso registrirane kot take, bodisi da so bile izbrisane iz evidence bodisi se na zavod sploh niso prijavile, ker v tem niso videle koristi.

Nekaj mojih sogovornikov je precej osveščenih o sistemskih razlogih za brezposelnost in o dejstvu, da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom. Zavedajo se tudi pomena neplačanih del in nepoznavanja situacije, ki v veliki meri botruje nestrpnosti. Brezposelni , ki tega vpogleda nimajo, svojo situacijo verjetno še težje prenašajo.

Moja raziskava tako ni reprezentativna, pač pa poizvedovalna in ugotavlja predvsem, kako določeni brezposelni doživljajo svojo situacijo.

6. SKLEPI:

- Moji sogovorniki in sogovornice ne živijo lagodnega življenja, kot se pogosto domneva za brezposelne, ampak doživljajo številne stiske in deprivacije na finančnem, socialnem in psihičnem področju ali pa so te stiske povezane z delom v sivi ekonomiji, v katero so nekateri prisiljeni
- Prav tako moja raziskava ne podpira stereotipa o brezposelnosti kot stanju brezdelnosti, saj moji sogovorniki in sogovornice opravljajo številna neplačana ali pa slabo plačana dela, s katerimi ne morejo preživeti. Pogosto se tudi izobražujejo.
- Brezposelni v glavnem zaznavajo nestrpnost, zlasti v medijih in politiki ter v širši okolici. Najpogostejši občutek ob tem je prizadetost. Brezposelni si nestrpnost najpogosteje razlagajo z nevednostjo, nekateri pa se tudi zavedajo, da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom.
- Institucija Zavoda za zaposlovanje pri mojih sogovornikih in sogovornicah ne uživa posebnega ugleda, saj jo imajo večinoma za nekoristno, birokratsko ustanovo. Edini, ki uživajo v tej instituciji določen ugled, so svetovalci in svetovalke zaposlitve. Pri opravljanju svoje funkcije posredovanja zaposlitev Zavod po mnenju brezposelnih ni dovolj aktiven, saj se saj se njihove informacije o prostih delovnih mestih začenjajo in končujejo pri razpisih, pojavlja pa se tudi sum, da Zavod za prosta delovna mesta ve že pred izidom razpisa, vendar pa informacij o njih ne posreduje uporabnikom in uporabnicam. Uporabnike motijo tudi redke napotitve na razgovore za prosta delovna mesta, napotitve na slabo plačana delovna mesta in takšna, ki ne ustrezajo zdravstvenemu stanju posameznika.
- Kljub temu, da se brezposelni želijo izobraževati, je aktivna politika zaposlovanja v zadnjem času zreducirana na delavnice in klube iskalcev zaposlitve, v katerih pa uporabniki in uporabnice nič ne pridobijo. Tečajev je malo in so po mnenju nekaterih uporabnikov in uporabnic na prenizki ravni. Uporabnik in uporabnica, ki sta bila vključena v javna dela, sta bila zadovoljna s samim delom, ki sta ga opravljala, zelo nezadovoljna pa sta bila z odnosi na delovnem mestu. Programe javnih del pa delodajalci večkrat izkoriščajo, saj so javni delavci zanje poceni delovna sila.

Nekaj mojih uporabnikov in uporabnic se želi samozaposliti, vendar so za to potrebna finančna sredstva, ki jih nimajo.

Če upoštevam vse zgoraj naštete ugotovitve raziskave, lahko trdim, da tudi aktivna politika zaposlovanja brezposelne postavlja na obrobno in podrejeno mesto, ki ga imajo že sicer v družbi. Zdi se, da pri tem ne gre za pridobivanje veščin, ampak za produciranje zamenljivih ljudi, ki jih fleksibilen trg dela potrebuje.

- Na centru za socialno delo imajo brezposelni tako pozitivne kot negativne izkušnje s strokovnimi delavci. Pogoji za dodelitev denarne socialne pomoči so po njihovem mnenju prestrogi, same pomoči pa prenizke.
- Uporabniki in uporabnice bi želeli več empatije strokovnjakov in več možnosti za izobraževanje. Glede posredovanja zaposlitev čutijo potrebo po večjem informiranju glede prostih delovnih mest, več napotitev na razgovor ali programov javnih del in usposabljanja na delovnem mestu, vendar pa bi ti programi morali biti bolj pod nadzorom zavoda za zaposlovanje, kar bi delodajalcem onemogočalo izkoriščanje vključenih oseb. Uporabniki in uporabnice predlagajo tudi višje denarne socialne pomoči oziroma univerzalni temeljni dohodek ter več sodelovanja med CSD in karitativnimi organizacijami.
- Večina uporabnikov in uporabnic poroča o slabi samopodobi ali pa vsaj menijo, da brezposelnost negativno vpliva nanjo. Eden od razlogov je tudi ta, da je norma o rednem delovnem razmerju še vedno globoko vsidrana v njihovo zavest in vpliva na njihovo samovrednotenje.
- Največkrat vire moči uporabniki in uporabnice vidijo v socialnih stikih in pozitivnem razmišljanju, navajajo pa še razne aktivnosti, podporo bližnjih, zdravje, dejstvo, da so bolj razpoložljivi otroku, izobraževanje in svoje pozitivne lastnosti.
- Vsi sogovorniki in sogovornice se v prihodnosti želijo zaposliti ali samozaposliti, v glavnem pa si želijo dostojno plačane zaposlitve in po možnosti delo, za katero so se izobraževali in ki bi jih veselilo. Zaradi omejenih možnosti pa so nekateri pripravljeni tudi na kompromise kot je sprejemanje slabše plačane zaposlitve pod svojimi zmožnostmi ali delo v sivi ekonomiji.
- Na trgu dela ima veliko mojih sogovornikov in sogovornic slabe izkušnje, najprej glede udeleženosti v fleksibilnih oblikah zaposlovanja, nekaj pa glede slabih odnosov na delovnem mestu. Slabe izkušnje pa so se jim nabrale tudi pri iskanju dela, saj se srečujejo z diskriminacijo ter nerealno velikimi zahtevami delodajalcev, pri čemer je veliko delovnih mest, za katera se potegujejo, že oddanih ali pa pri izbiri kandidata prevladujejo zveze.
- Na vprašanje, kaj bi sami še lahko storili za izboljšanje svojega položaja, so brezposelni razmišljali tako na individualni kot skupinski ravni. Na individualni so znova poudarili pomen

izobraževanja ter dela v sivi ekonomiji, na skupinski ravni pa razmišljajo o združevanju, organiziranju, medsebojni pomoči, prevpraševanju družbenih norm in vrednot ter opozarjanju na svoj obstoj in problematiko. Ovire za takšno ravnanje pa so po njihovem premajhna povezanost, pomanjkanje vpliva in egoizem posameznika.

7. PREDLOGI:

- Vsi strokovni delavci, ki delajo z brezposelnimi, bi morali biti seznanjeni s strukturnimi in sistemskimi razlogi za brezposelnost ter posledicami, ki jih ima brezposelnost za posameznika. Superioren, pokroviteljski in vzvišen odnos do uporabnikov ne sodi v socialno delo. S takšnim odnosom imajo uporabniki dovolj opraviti že v medijih, pri politikih, v širši okolici, nekateri pa tudi pri svojih domačih. Poleg tega trpijo za slabo samopodobo in so v veliki meri ponotranjili prevladujoče norme in vrednote. Zato bi potrebovali zagovornike in mediatorje, prve v odnosu do medijev, politike ter javnosti nasploh, druge v odnosu do delodajalcev in drugih služb in karitativnih organizacij.
- Če je brezposelne že potrebno nadzorovati, je to delo za uradnike, ne pa za strokovne delavce, ki so zaposleni v službah, ki naj bi brezposelnim pomagale, saj jim to onemogoča vzpostaviti delovni odnos, v katerem naj bi bil socialni delavec spoštljiv in odgovoren sogovornik ter partner uporabnika, uporabnik pa ekspert za svoje življenje. Šele v takšnem odnosu bi uporabnik dobil možnost spregovoriti o svojih stiskah in ovirah pri iskanju zaposlitve in o tem, kaj bi potreboval, da bi jih odpravil oziroma kaj je že sam naredil v tej smeri. Tako bi lahko socialno delo podprlo uporabnike in uporabnice pri aktivnostih, v katerih sami vidijo smisel, pa tudi v strategijah, ki so se jih že sami oprijeli.
- Pristop do uporabnikov in uporabnic bi moral biti bolj individualiziran, saj je populacija zelo heterogena in vsak uporabnik oziroma uporabnica potrebuje nekaj drugega. Tako se ne bi moglo dogajati, da bi denimo neka uporabnica zaman iskala delo za polovični delovni čas, medtem ko bi se druga uporabnica jezila, ker jo pošiljajo na prav tako delovno mesto. Uporabniki in uporabnice se v programih aktivne politike zaposlovanja tudi ne bi učili veščin, ki jih že obvladajo.
- Uporabnikom in uporabnicam ne bi smela biti kršena pravica do proste izbire zaposlitve ter pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev. Sprejemanje slabo plačanih del oziroma del za krajši delovni čas bi moralo biti izključno prostovoljno. Moja raziskava je pokazala, da nekateri/nekatere zaradi boljšega občutka oziroma zdravstvenih težav iščejo tudi taka dela.
- Aktivna politika zaposlovanja bi morala biti bolj usmerjena v konkretno, intenzivno izobraževanje, ki bi uporabnikom in uporabnicam izboljšalo njihove možnosti na trgu dela. Veliko uporabnikov in uporabnic se želi izobraževati ali pa to počnejo, zato menim, da bi jih bilo v tem potrebno podpreti, in sicer ne samo zato, ker bi imeli potem več možnosti na trgu

dela, pač pa tudi zato, ker izobrazba dokazano prispeva k večji samozavesti, boljši samopodobi in večjemu življenjskemu zadovoljstvu. Vse našteto pa gotovo spet poveča samozavest in prodornost posameznikov in posameznic na trgu dela. Programi, ki imajo za cilj učenje iskanja dela, so med uporabniki in uporabnicami nepriljubljeni, saj jih večina zna napisati prošnjo in vzpostaviti telefonski stik z delodajalcem. Takšne programe uporabniki in uporabnice doživljajo kot nesmiselne, smešne in ponižujoče, kot zapravljanje časa in denarja. Tistim pa, ki tega ne znajo, lahko to pokaže svetovalka na rednem javljanju. Edino, kar je uporabnikom in uporabnicam všeč pri teh programih, je druženje in izmenjava izkušenj z drugimi brezposelnimi, zato mislim, da bi prišle v poštev skupine za samopomoč, mogoče glede na stopnjo ali vrsto izobrazbe. Skupine za samopomoč bi lahko vodile socialne delavke na zavodu za zaposlovanje ali na centru za socialno delo. Vključitev v skupino za samopomoč pa bi morala biti prostovoljna.

- Zavod za zaposlovanje bi moral bolj sodelovati z delodajalci. V programih socialne vključenosti bi delodajalci denimo morali prevzeti svoj del odgovornosti za to, zakaj se je oseba, ki je bila vključena v program, morala vsako jutro psihično pripravljati, da je lahko šla na delo, zakaj je uporabnik raje izbral honorarno delo, kakor da bi delal v takšnem kolektivu in podobno. Cilj takšnih programov bi morala biti redna zaposlitev. Tudi v primerih, ko do prehoda v redno zaposlitev ne bi prišlo, bi morali delodajalci podati svoje razloge za to. Zavod za zaposlovanje, delodajalci in vključene osebe bi morale skupaj evalvirati program. Če bi se v programu izkazalo, da brezposelni osebi manjkajo določena znanja in veščine, bi jih tako lahko korigirali z aktivno politiko zaposlovanja. Programi socialnega vključevanja pa v nobenem primeru ne bi smeli biti še ena slaba izkušnja v življenju uporabnika oziroma uporabnice.

Na podoben način bi moral Zavod sodelovati z delodajalci tudi v primeru subvencioniranih zaposlitev.

Zavod za zaposlovanje bi moral biti občutljiv na kršenje pravic brezposelnih pri iskanju zaposlitve in reagirati na diskriminacijo in nekorekten odnos delodajalcev.

- Predlagala bi, da bi se uporabniki in uporabnice vključevali v že obstoječe tečaje, v katere se vključuje tudi druga populacija, in da ne bi zanje organizirali posebnih, segregiranih oblik izobraževanja ali pa bi uporabnikom in uporabnicam lahko dali v smislu neposrednega financiranja denar, da se sami vključijo v kakšen tečaj, si plačajo del študija ali kupijo kakšno literaturo. Uporabnici, ki si je na primer sama plačala tečaj strojepisja, bi lahko povrnili

stroške ali pa ji vsaj priznali ta tečaj v smislu aktivnost za izboljšanja lastnega položaja. Isto bi moralo veljati tudi za prizadevanja mojega sogovornika in sogovornice, ki dokončujeta diplomo.

- Kadar Zavod za zaposlovanje financira izobraževanje uporabniku oziroma uporabnici, bi bilo smiselno, da ga po dokončanem izobraževanju še naprej podpira v tej smeri in mu pomaga tudi pri iskanju zaposlitve. Uporabnik oziroma uporabnica, ki se je izobraževal, pa znanja more uporabiti v praksi, se je v marsikaterem pogledu izobraževal zaman.
- Vsi uporabniki in uporabnice bi morali biti seznanjeni z možnostjo, da bi lahko sami vodili kakšno izobraževanje, če bi to želeli. S tem bi si izboljšali samozavest in dobili občutek, koristnosti, povrnjena pa bi jim bila tudi moč, ki so jo v svoji situaciji v veliki meri izgubili.
- Uporabniki in uporabnice bi morali imeti na zavodu za zaposlovanje dostop do interneta, saj nekateri nimajo računalnika in si ga zaradi finančne šibkosti tudi ne morejo privoščiti.
- Po mojem bi morale denarne socialne pomoči omogočati preživetje in biti bolj usmerjene na posameznika. Prav je, da osebe, ki živijo same, prejmejo večji znesek kot tiste, ki živijo v zakonski zvezi ali izvenzakonski skupnosti, vendar pa bi vsi posamezniki in posameznice brez prejemkov morali dobiti nek minimalen znesek, kar bi zmanjšalo njihovo odvisnost in podrejenost in s tem posledično povečalo samozavest in prodornost na trgu dela.

Univerzalni temeljni dohodek bi bil po mojem sicer pravičen, saj mislim, da ima vsak človek pravico do dostojnega življenja. Kljub temu pa sem skeptična glede njegove uvedbe pri nas, saj je pogojen z državljanstvom ali vsaj dovoljenjem za bivanje, to pa je v naši državi očitno nevarna tema glede na izkušnjo z izbrisanimi ter zbiranjem podpisov za odvzem državljanstev, ki je že nekoč potekalo.

- Centri za socialno delo bi morali izmenjevati informacije s humanitarnimi organizacijami, da se vloge, ki jih morajo izpolnjevati prosilci/prosilke, ne bi podvajale.
- Politika zaposlovanja temelji na predpostavki, da ima vsakdo priložnost udeležiti se plačanega dela, kar pa ne ustreza realnosti. Čas je za drugačno vrednotenje dela, po katerem bi bile upoštevane in vsaj do neke mere nagrajene tudi neplačane oblike le-tega. Na to dejstvo bi morale službe, ki se ukvarjajo z brezposelnimi, stalno opozarjati in se pri tem sklicevati na izsledke raziskav, ki bi jih opravljale.
- Glede na to, da moja raziskava prikazuje situacijo zgolj skozi oči uporabnikov in uporabnic in da strokovni delavci v njej niso imeli glasu, bi predlagala še kakšno raziskavo o tem, kako strokovni delavci/delavke doživljajo svoje stike z brezposelnimi.

- Zelo zanimive bi bile tudi raziskave o odnosih na delovnem mestu. Glede na to, da so moji sogovorniki in sogovornice veliko govorili o tem, ne da bi bili izrecno vprašani, se sprašujem, kaj bi šele povedali, če bi bila raziskava usmerjena zgolj na to področje.

8. VIRI

The abolition of work. http://en.wikipedia.org/wiki/The_Abolition_of_Work, 31.3. 2011

Anžič, S. (2004), *Skrb za uboge v deželi Kranjski. Socialna politika na Kranjskem od srede 18. Stoletja do leta 1918.* Ljubljana: Zgodovinski arhiv

Auster, C. J. (1996), *The sociology of work: Concepts and cases.* Thousand Oaks: Pine Forge Press

Barry, B. (2004), UTD in delovna etika. V: Pribac, I.(ur.), *Brezplačno kosilo za vse? Predlog univerzalnega temeljnega dohodka.* Ljubljana: Krtina (67-73)

Beck, U., (2009), *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno.* Ljubljana: Krtina

Breznik, M. (2005), Umazano delo, umazano ljudstvo. V: Leskošek (ur.), *Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem.* Ljubljana: Mirovni inštitut

Britovšek, Z. (2007), *Kako pravice brezposelnih vplivajo na duševno zdravje samskih žensk:* diplomsko delo

Brozina, R. (2007), *Aktivna politika zaposlovanja v praksi:* diplomsko delo

Bubnov Škoberne, A., Strban, G. (2010): *Pravo socialne varnosti.* Ljubljana: GV založba

Dore, R. (2004), Dostojanstvo in njegova odtegnitev. V: Pribac, I.(ur.), *Brezplačno kosilo za vse? Predlog univerzalnega temeljnega dohodka.* Ljubljana: Krtina (83-86)

Dragoš, S. (2005). Multikulturalizem – rešitev ali problem . V: Leskovšek (ur.), *Mi in oni Nestrpnost na Slovenskem.* Ljubljana: Mirovni inštitut (41 – 80)

- (2004), Metadiskurz o UTD V: Pribac, I.(ur.), 2004: *Brezplačno kosilo za vse?Predlog univerzalnega temeljnega dohodka.* Ljubljana: Krtina (129-137)

- (2007), *Skupnostno socialno delo.* Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Evropska socialna listina (spremenjena) (1996), *Ur. l. RS* št. 24/1996 – MP, št. 7/99

Evropski kodeks o socialni varnosti. *Ur. l. RS* – MP, št. 29/2003

Flaker, V, Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba. Očrt potreb in odgovorov nanje.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Foucault, M. (1984), *Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora.* Ljubljana: Delavska enotnost

- (1998), *Zgodovina norosti v času klasicizma.* Ljubljana: Založba/cf*

Galbraith, J. K. (2010), *Ekonomika nedolžne prevare. Resnica našega časa*. Ljubljana: Mladina: Družba piano

Geremek, B. (1996), *Usmiljenje in vislice. Zgodovina revščine in milosrčnosti.* Ljubljana: Studia Humanitatis

Giddens, A. (1997), *Sociology.* Oxford: Polity press

Glazer, J., Hazel, V. (2002), Službe za zaposlovanje. V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.), *Politika zaposlovanja.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (200-227)

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966). Http//www.varuh-rs.si/index.php?id=103, 18.4.2011

Haralambos, M., Holborn, M., (1995), *Sociologija.* Teme in pogledi. Ljubljana: DZS

Illich, I. (1978), *The right to useful unemployment and its professional enemies*. London: Marion Boyards

Jordan, B. (1996), *A theory of poverty and social exclusion*: Cambridge: Polity Press

Katedra-on.net (maj 2010), *Demontaža socialne države* (2010), Intervju z dr. Srečom Dragošem.

Http://www.katedraon.net/index.php?option=com_conternt&task=view&id=278&Itemid=77, 18.4.2011

Konvencija št. 2 o brezposelnosti. *Sl. Novine Kr. SHS* št. 95/XII z dne 30.4. 1927

Konvencija št. 88 o organizaciji službe zaposlovanja. *Ur. l. FLRJ* – MP, št. 9/58

Konvencija št. 122 o politiki zaposlovanja. *Ur. l. SFRJ* – MP, št. 34/71

Konvencija št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti. *Ur. l. FLRJ* – MP, št. 1/55

Kopač, A. (2002), Pasivna politika zaposlovanja – sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti. V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.), *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (144-198)

Križanič, F. (2002), Politika zaposlovanja in gospodarska politika. V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.), *Politika zaposlovanja.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (96-114)

Kovačič, G. (2008), Vpliv individualizacije in internalizacije na razredno zavest. V: Močnik, R., Lukič, G. : *Sindikalno gibanje odpira nove poglede.* Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov (117-134)

Leskošek, V. (2005a), Globalne neenakosti. *Socialno delo,* 44/4-5: 241 - 250

- (2005b), Sovražni govor kot dejanje nasilja. V: Leskošek (ur.), *Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem*, Ljubljana: Mirovni inštitut (81 – 95)

- (2005c), Izključevalska socialna politika nove vlade. V: Autor, S., Kuhar, R.(ur.), *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 04.* Ljubljana: Mirovni inštitut
- (2008), Zaposleni revni. V: Močnik, R., Lukič, G. : *Sindikalno gibanje odpira nove poglede.* Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov 11-22
- (2010), *Vpliv zmanjševanja socialnih pravic (krčenja socialne države) na eksistenčno odvisnost od trga.* Predavanje v klubu Gromka. http://sound cloud.com/dpu-6/vesna-lesko-ek-vpliv-zmanj, 18.4.2011
Marn, U. (2010): *Ali smo še socialna država?* Mladina, 12.11.2010 (19-23)
- intervju z Ivanom Svetlikom, Mladina, 18.2.2011
Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu III.* Študijsko gradivo.
- (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*, Ljubljana: Visoka šola za socialno delo
Nedoh, B. (2006), Lenuhi kot idejno jedro postfordistične ideologije. V: Kuhar, R., Autor, S. (ur.), *Poročilo skupine za spemljanje nestrpnosti 05* (212-231). Ljubljana: Mirovni inštitut
Novak, M., Končar, P., Bubnov Škoberne, A. (ur.) (2006): *Konvencije mednarodne organizacije dela s komentarjem.* Ljubljana: GV založba
Offe, C. (2004), Poti od tod. V: Pribac, I.(ur.), *Brezplačno kosilo za vse? Predlog univerzalnega temeljnega dohodka.* Ljubljana: Krtina (111-115)
Pačnik, T. (1995), *Kaj storim, ko ostanem brez službe?* Ljubljana: Ara
Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007 - 2013. Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/apz_2007_2013. pdf, 18.4.2011
Radej, B. (2004), Univerzalni temeljni dohodek. Subvencionirati lenobo? V: Pribac, I.(ur.), *Brezplačno kosilo za vse? Predlog univerzalnega temeljnega dohodka.* Ljubljana: Krtina (143-152)
Rifkin, J. (2007): *Konec dela. Zaton svetovne delavske sile in nastop posttržne dobe.* Ljubljana: Krtina
Splošna deklaracija človekovih pravic (1948). Http//www.varuh-rs.si/index.php?id=102, 18.4.2011
Svetlik, I., (1985), *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost
Svetlik, I., Batič, M. (2002): Aktivna politika zaposlovanja V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.), *Politika zaposlovanja.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (174-226)

Ule, M. (2005), Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V: Leskošek (ur.), *Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem.* Ljubljana: Mirovni inštitut

Unemployment. http://en.wikipedia.org/wiki/Unemployment, 31.3.2011

Ustava Republike Slovenije. *Ur. l. RS*, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004 in 68/2006

Šentjurc, A. (2006), *Gospodinjenje – neplačano delo:* diplomsko delo

Van Parijs P. (2004), Temeljni dohodek za vse. V: Pribac, I.(ur.), *Brezplačno kosilo za vse? Predlog univerzalnega temeljnega dohodka.* Ljubljana: Krtina (19-37)

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Ur. l. RS* št. 109/2006 – UPB4 in nasl.

Zakon o socialnem varstvu. *Ur. l. RS,* 3/2007 – UPB2 in nasl.

Zakon o socialnovarstvenih prejemkih. *Ur. l. RS,* št. 61/2010

Zakon o urejanju trga dela. *Ur. l. RS,* št. 80/2010

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. *Ur. l. RS*, št. 107/2006 – UPB1 in nasl.

Zorc Maver, D., (2007), Socialna pedagogika in družba dela. V: Dekleva, B. Rapuš Pavel, J., Zorc Maver, D (ur.), *Prehodi v svet dela- izbira ali nuja* (10-18)

Zorn, J. (2005a), Univerzalni temeljni dohodek ali selektivne denarne pomoči? *Dialogi,* letnik 41, št. 10: 8-23

- recenzija Zygmund Bauman: Work, consumering and the new poor. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, *Socialno delo*, letnik 44, št. 4-5: 8-23

Žagar, M. (2008): *Matere samohranilke, prejemnice denarne socialne pomoči:* diplomsko delo

Žorga, S., Poljšak-Škraban, O. (2007), Nezaposlenost, stres in zdravje. V: Dekleva, B. Rapuš Pavel, J., Zorc Maver, D (ur.): *Prehodi v svet dela- izbira ali nuja* (19-31)

9. PRILOGE

PRILOGA 1: Vprašalnik

1. Se počutite prikrajšani, ker niste zaposleni, in če da, v čem?
2. Kakšne so vaše dnevne aktivnosti?
3. Ali zaznavate kakšne sovražnosti/nestrpnost s strani domačih, širšega okolja, medijev, politike, na primer v smislu, da so brezposelni lenuhi? Kakšni so vaši občutki ob tem? Vaša stališča? Kako reagirate?
4. Kako ste zadovoljni z Zavodom za zaposlovanje (odnos svetovalke, pravila, pomoč)?
5. Ste bili vključeni v kakšne programe APZ? Če da, kaj vam je bilo v njih všeč, kaj ne?
6. Ali prihajate v zvezi z vašo brezposelnostjo v stik s CSD? Če da, kakšne so vaše izkušnje (odnos socialne delavke, pomoč)?
7. Kaj bi predlagali v zvezi z institucijami, strokovnjaki in programi (Zavod za zaposlovanje, CSD)?
8. Kateri so vaši viri moči?
9. Kakšna je vaša samopodoba?
10. Kakšna je vaša vizija prihodnosti?
11. Kaj bi lahko brezposelni po vaše sami naredili za izboljšanje svojega položaja?

PRILOGA 2: Zapis intervjujev s podčrtanimi relevantnimi deli besedila

Anja, 27 let, gimnazijska maturantka ter pomočnica vzgojiteljice, 4 leta na zavodu, prejemnica denarne socialne pomoči

Spraševalka: Ali se počutiš prikrajšano, ker nimaš zaposlitve, in če da, v čem?
Anja: Najbolj sem prikrajšana glede druženja s sodelavci, več si doma, nimaš socialnih stikov. Počutim se manjvredno, ker ne dobivam pohval, priznanja. Hudo je tudi glede denarja, to te še dodatno potre.

Spraševalka: Kakšne so tvoje dnevne aktivnosti?
Anja: Predvsem skrb za otroka. Vodim jo v vrtec in hodim ponjo, veliko se družim oziroma igram z njo, nabavljam in skrbim za dom. Vendar pa mi povej, kdo danes ceni takšno delo.
Skrbim pa tudi za telesno aktivnost, spremljam objave, iščem zaposlitev.

Spraševalka: Praviš, da gospodinjskega dela in ukvarjanja z otrokom nihče ne ceni. Pa ga ti sama ceniš?
Anja: Ti povem, da se večkrat sprašujem, kako bi bilo, če vsega tega ne bi počela, kako bi stvari tekle. Tako pa se vse smatra za samoumevno.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšne sovražnosti oziroma nestrpnost glede brezposelnosti pri domačih, v medijih, politiki?
Anja: Mediji izpostavljajo, koliko ljudi je na cesti, ne vprašajo se pa, zakaj je tako. Pa tudi v družbi dobiš včasih mogoče tak občutek. Določeni ljudje imajo poglede v smislu, da se ne trudim dovolj, čeprav to ni res. Danes je težko dobiti delo v poklicu, kjer bi rad delal.

Spraševalka: Kakšni so tvoji občutki, kadar slišiš ljudi tako govoriti?
Anja: Ti komentatorji me užalijo, ker ni prav, da tako govorijo, ker želim delati, iščem službo in sem se v ta namen tudi usposabljala. Tisti, ki ima službo, lahko govori.

Spraševalka: Kako pa potem reagiraš?

Anja: Branim se, da to ni res. Če bi bilo, bi me bolj prizadelo, ni mi pa vseeno, ko govorijo »si doma, zabušavaš, nič ne delaš..«

Spraševalka: Kako pa si zadovoljna s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?
Anja: Do zdaj je bila zelo v redu, zadnje čase pa je začela izvajati pritisk nad mano.

Spraševalka: V kakšnem smislu?
Anja: Da bom morala začeti iskati delo bolj široko, na večih področjih, če ne, me lahko izbriše iz evidence. Ne zdi se mi prav, da mi grozi, ker ve, da se trudim. Da bo treba iskati tudi drugje, pa tako sama vem. Jaz mislim, da ji je moral kdo od nadrejenih kaj reči, da je spremenila pristop.

Spraševalka: Kaj pa na splošno meniš o režimu za Zavodu, denimo obveznost javljanja, pisanja prošenj, sprejemanja dela za nižjo strokovno izobrazbo…
Anja: Ne zdi se mi prav, da ti postavljajo pogoje, da ne smeš zavrniti službe, ker včasih obstajajo dejavniki, zaradi katerih ne moreš delati. Če si na Zavodu, moraš biti nula, odprt za vse. Kot da se nisi za to šolal, da boš delal, kar te veseli. Izobrazba tu nič ne pomeni, pošteno bi bilo, da bi ti pustili iskati v tvojem poklicu in da te ne zajebavajo. Zakaj bi moral iti nekam delat za vsako ceno? Oni bi se morali tudi malo potruditi v tej smeri, saj so me končno sami poslali na usposabljanje. Rada bi delala, kar me veseli, ne pa da moraš sprejeti nekaj, kar ti ne odgovaja in te po dveh mesecih delodajalec skensla.

Spraševalka: Si bila vključena v kakšne programe APZ?
Anja: Ja, plačali so mi poklicno prekvalifikacijo, bila pa sem tudi v delavnici »Poti do dela in zaposlitve.«

Spraševalka: Kaj ti je bilo v teh dveh programih všeč, kaj ne?
Anja: Pri poklicini prekvalifikaciji nisem bila zadovoljna s samo ustanovo, ker stvari niso gladko stekle med zavodom in Ljudsko univerzo glede nakazil. To me je kar obremenjevalo.
Drugače pa je poklicna prekvalifikacija ena res dobra stvar, ki mi jo je Zavod omogočil.
V delavnici mi je bilo pa všeč, ker smo se dobro razumeli, nihče ni nikogar obsojal, predavateljica je bila prijazna, dajala je dobre napotke. Nič ni bilo slabega.

Spraševalka: Kakšno pomoč bi še predlagala s strani zavoda, kakšne programe?
Anja: Bolj bi se morali osredotočiti na posameznika, če se zavzeto trudi. Da bi obveščali o kakšnih delovnih mestih . Kljub spremljanju včasih nisi pozoren in ti lahko kaj uide. Potem ti pa kasneje povedo, da so tam pa tam iskali.
Jezi me tudi, ker imajo delodajalci, ki objavljajo razpise, že vnaprej nekoga izbranega.Glede tega niso korektni, ne bi smeli objavljati že oddanih delovnih mest, ker si ti potem po nepotrebnem delaš stroške.
Lahko bi se vzpostavila povezava med Zavodom in delodajalci glede volenterskega pripravništva. Če ga v mojem poklicu nimaš, ne moreš opravljati strokovnega izpita. Na zavodu ti rečejo, da si moraš pripravništvo iskati sam, da nimajo oni nič s tem. Ja zakaj pa ne bi imeli? Kot ustanova so močnejši kot jaz sama. Naj pač naredijo take programe.

Spraševalka: Kot prejemnica denarne socialne pomoči prihajaš v stik s CSD. Kakšne so tvoje izkušnje?
Anja: Zelo sem zadovoljna s socialno delavko. Je prijazna, poklepeta z mano, me vpraša, če je kaj novega. Topel, človeški odnos.

Spraševalka: Kaj pa višina same denarne socialne pomoči?
Anja:Premajhna, ne moreš preživeti čez mesec. Ostajam odvisna od pomoči drugih. Življenje se draži, uskladitev pa ni omembe vredna. Ni realno.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?

Anja: Pride dan, ko se počutim manjvredno. Pri sebi moram razčiščevati, da ima tudi to, da sem doma, pozitivne učinke, predvsem glede otroka, ker sem več z njo. Moraš si nekako poštimati v glavi, biti pozitiven.

Spraševalka: Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Anja: Podpora partnerja, družine.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Anja: Rada bi se zaposlila v službi, ki bi me veselila, saj sem zato vložila trud v šolo. Sprejela pa bi tudi kakšno drugo službo, predvsem zaradi boljše samozavesti.

Spraševalka: Kaj bi brezposelni sami lahko storili za izboljšanje svojega položaja?
Anja: Mogoče da bi se boj osebno promovirali pri delodajalcih. Osebni stik je nekaj čisto drugega kot prošnje. Ali pa da bi se grupirali in izpostavili pred širšo družbo, ustanovili združenje brezposelnih in bi delodajalci pošiljali potrebe nam samim. Da bi opozorili nase, zmanjšali črno piko, ki jo imamo v družbi.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Bruno, 31 let, gimnazijski maturant, 4 leta na Zavodu, prejemnik denarne socialne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšanega, ker nisi zaposlen, in če da, v čem?
Bruno: Ja, počutim se prikrajšanega. Za preživetje sicer imam, ker sem špartanski tip in če nekaj ne rabim, pač ne rabim. Ni navlake. Ne morem pa si privoščiti nobenega luksuza. Ni morja, ni smučanja, ni prostočasnih aktivnosti razen tistih brezplačnih, kot je na primer hoja.

Spraševalka: Kakšne pa so tvoje dnevne aktivnosti?
Bruno: Pomoč pri domačih delih, ki jih je res ogromno. Tudi pri gospodinjskih delih, ki so podcenjena. V moji okolici je veliko žensk, zlasti vdov, ki so še v slabšem položaju kot jaz. Nikogar nimajo, ki bi jim pomagal. Imajo res nedostojanstveno starost. Pa so tiho, so fatalistke, kar je v njihovo škodo.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšno nestrpnost s strani javnosti, medijev, politike v smislu, da so brezposelni lenuhi in nočejo delati?
Bruno: Zaznavam jo s strani pragmatičnih medijev in politikov, ki iščejo krivce pri najšibkejših, takih, ki se ne morejo braniti. Vsak, ki je v margini, ga občuti. Populizem je največji drek.

Spraševalka: Kakšni pa so tvoji občutki ob tem?
Bruno: Razvil sem takšen obrambni mehanizem, da mi je vseeno. Pošiljal sem prošnje, tudi na delovna mesta, ki so bila nekaj kvalifikacijskih stopenj nižje. Ogromno je tu vez in poznanstev, indirektno jih čutiš. Dopovedal sem si, da ne morem nič spremeniti, prosil sem, agitiral pri ljudeh, ko nisem po uradni poti nič našel. Pa sem si rekel: ´Jebiga. Kaj pa boš?´

Spraševalka: Kako pa reagiraš ob nestrpnosti?
Bruno: Če vidim, da je človek vsaj malo dojemljiv, mu poskušam z navajanjem argumentov razložiti, da ni vse tako črno-belo. Pri pametnih, empatičnih to zaleže, se da razložiti. Pri bebcih pa nimam kaj iskati in grem stran. Politiki so pa zviti in to spretno izkoriščajo v svoje namene. So profil sadista in patološkega narcisa, ki mu manjka empatije in se ne zna vživeti druge in jim škoduje. Tudi sadizem in narcizem drugih ljudi politiki izkoriščajo v svoje namene.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljen s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?

Bruno: Do zdaj sem imel opravka z dvema in obe sta bili super. S prvo sva bila že napol prijatelja, z drugo se pa tudi da vse zmenit in ne teži. Je pa res, da sem tudi jaz fer do nje. Nikoli nisem bil frajerček, vedno sem se vljudno pogovarjal z njo. Frajerčkom bi pa tudi jaz dal sankcijo.

Spraševalka: Kako pa bi definiral frajerčka? Kdo je frajerček?
Bruno: Frajerčki so ljudje, ki delajo na črno in mislijo, da ne potrebujejo zakonov in da je vse samoumevno ter da se jim mora država prilagajati. Jaz mislim, da če sam nisi fer in ne skušaš izboljšati svojega položaja, si pomoči ne zaslužiš.

Spraševalka: Kaj pa meniš o pravilih, ki veljajo na zavodu, na primer obvezno javljanje,sprejemanje del, ki so pod tvojo stopnjo izobrazbe ali na katera bi se moral voziti 3 ure tja in nazaj, obvezno vključevanje v programe APZ …
Bruno: Vedno dobiš povrnjene potne stroške. Imaš pravico odklonit kakšno delo, sprašujejo te, kakšne so tvoje delovne izkušnje, niso ozki in strogi. Zavod, ki naj bi bil tvoj sovražnik, je v resnici tvoj največji zaveznik. Ljudje tam so čuteči, skušajo ti pomagati, vendar pa nič ne zaleže. Ko bi bil le trg dela takšen, kot so oni, tako je pa tam sranje in neoliberalizem, ki je pokop družbene kohezije in energije ljudi. Smo izgorela družba zaradi kapitala in bank in ostale svinjarije. Prisiljen si delat fleksi delo, obskurno plačano, da komaj preživiš, nimaš ne časa ne energije za prostočasne dejavnosti. Uničen si fizično in psihično. Razen seveda, če imaš srečo oziroma veze.

Spraševalka: Si bil vključen v kakšne programe APZ?
Bruno: Ja, velikokrat. V razne tečaje na ljudski univerzi.

Spraševalka: Kaj ti je bilo v teh programih všeč, kaj ne?
Bruno: Zastavljeni so dokaj osnovno, ker ni denarja. Vse je zreducirano. Ne dobiš pa po njih nobene uradne kompetence. Preverjanja znanja ni. V praksi nič ne pomaga. Je le nekakšna uteha, da se bolje počutiš in se sam sebi zdiš vsaj malo koristen.

Spraševalka: Kakšne programe bi pa ti predlagal?
Bruno: Sofinanciranje oziroma omogočanje formalnega izobraževanja na faksih. Vendar za to ni denarja. Priložnost bi morali dobiti tudi tisti, ki niso imeli sreče pri študiju in so opustili prvo izbiro. Saj to so državni faksi iz denarja davkoplačevalcev in jih ne bi smeli zaračunavati. Sredstva za to so Zavodu čisto sklestili.

Spraševalka: Kot prejemnik denarne socialne pomoči si prišel v stik tudi s CSD. Kakšne so tvoje izkušnje?
Bruno: Podobno kot na Zavodu. Čuteči, empatični ljudje. Če bi bili ljudje povsod taki, bi družba ne imela nobenih problemov. Nekateri so sicer malo bolj odprti, drugi manj, gnide pa nisem med njimi zasledil še nobene. Jaz bi bil gnida, če bi rekel karkoli drugega.

Spraševalka: Kaj pa meniš o višini denarne socialne pomoči?
Bruno: Ni vredno komentarja. Čisti redukcionizem. Po svoje je pa tako tudi prav, morali se bomo naučiti skromnosti. Mogoče prihaja čas, ko ne bo več Spara in Mercatorja.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Bruno: Vedno sem težil k temu, da sem se gledal takšnega, kot sem, skušal z negacijo in konfirmacijo najti vmesno točko. Skušam biti znanstven, da se tako izrazim. Nimam ekstremov, češ da sem zmagovalec, nisem pa tudi emo. Sem fer do svojih patologij, zavedam se pa tudi svojih dobrih strani.

Spraševalka: Kje vidiš svoje vire moči?
Bruno: V iskanju skladnosti med čustvi in razumom. Če prednjači razum, si hladen, če pa se pretirano vdajaš čustvom, si preveč ranljiv. Če uskladiš oboje, si pa nepremagljiv. Skušam biti proaktiven, se odzivati na stvari, kot so. Ni vse črno-belo, delovati je treba v odtenkih.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Bruno: Želel bi zaživeti zase v drugem okolju, kjer bi ljudje in živali živeli v simbiozi. Da bi lahko delal, kar me veseli in bi mi ne bilo treba sklepati gnilih kompromisov. Služba mora biti strast, se pokrivati s tvojim življenjskim vodilom. Pomembno je zadovoljstvo, da delaš, kar si želiš. Če pa se prepustiš normam trga dela, je slabo. Čim narediš takšno pogodbo, si te lastijo, v tvoje prihodke pa gre le del doseženega.

Spraševalka: Kaj bi po tvojem mnenju brezposelni lahko sami naredili za izboljšanje svojega položaja?
Bruno: Da bi se organizirali, se družbeno angažirali. Lahko bi naredili svoj ceh in networke pomoči. Lahko bi kaj proizvajali ločeno od trga dela. Da bi na primer drug drugemu prodajali čas v smislu, če jaz nekaj znam, lahko pomagam tebi, ti pa meni s svojim znanjem.
Vendar pa smo ljudje egoisti in imamo glavo v riti. Samo jaz pa jaz. Po naši naravi je moje podrejeno našemu. Če bi to gojili, če bi nam bilo sveto, bi boljše živeli. Tako smo pa skupek egoistov in raje životarimo, kakor da bi kaj naredili. Po tej logiki se nam godi čisto prav. Najprej si moraš sam pomagati.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Diana, 35 let, gimnazijska maturantka, 6 mesecev na Zavodu, ni uveljavljala pravice do denarne socialne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšano, ker si brezposelna, in če da, v čem?
Diana: Definitivno se ne počutim dobro. Mesec, dva mi je bilo všeč, ker sem se malo odpočila, potem me je pa pričelo obremenjevati. Počutim se nekoristno, nepotrebno. Skrbi me, kako bom zmogla. Imam sicer starše, ki mi omogočijo osnovno. Ne morem pa si nič privoščiti. Ne morem plačevati kredita. Nadomestilo sem prejemala samo tri mesece, kar je premalo, saj sem zato plačevala zavarovanje.

Spraševalka: Kakšne so tvoje dnevne aktivnosti?
Diana: Dejansko več kot imaš časa, manj narediš. Več lenarim, vendar pa to ni čisto sama lenoba pač pa izguba volje in motivacije, da bi karkoli počela. Trudim se doma kaj postoriti, zlasti kar se tiče gospodinjstva. Delam pa tudi za šolo. Če nič ne naredim, imam slabo vest glede svojih staršev.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšne sovražnosti oziroma nestrpnost s strani domačih, širše okolice, medijev, politike…?
Diana: Ne, to zaenkrat ne. Doma mi nihče nič ne očita. Sva se pa zapela s prijateljem, ker sem mu povedala, da se mi je na enem razgovoru direktor zdel grozen in ogaben, da tam za nobeno ceno ne bi delala. Prijatelj je rekel, da je to neumno in da moraš vzeti vse, kar ti pride pod roke.

Spraševalka: Kakšni so tvoji občutki ob takih prilikah?
Diana: Odvisno. Včasih me zelo prizadene in sem se sposobna še nekaj dni sekirati. Če sem pa boljše razpoložena, si pa rečem, da ima vsak pravico do svojega mnenja, in se nočem več sekirati, ker se že tako preveč.

Spraševalka: Kako pa reagiraš v takšni situaciji?
Diana: Dostikrat sem tiho, včasih pa rečem, da ima vsak pravico do svojega mnenja. Mislim, da ni dobro, da sem tiho, ker povedati pomeni postaviti se zase. Zaradi sebe je to dobro narediti.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljna z odnosom svetovalke na Zavodu za zaposlovanje?
Diana: Odnos je korekten, vendar pa birokratski. Si številka, ki jo mora obdelati, te popiše in se te čim prej znebi.

Spraševalka: Kaj pa pomoč Zavoda za zaposlovanje?

Diana*: Zavod za zaposlovanje se mi zdi ustanova, ki je sama sebi namen. Sama nisem imela od njega nobenih koristi razen denarnega nadomestila, ki je moja pravica, za katero sem plačevala. Je institucija, ki koristi tistim, ki so tam zaposleni, da imajo službo. Če kdo zažira družbo, jo takšne institucije. Zaposlitveni načrt je neka predloga, ki je sama sebi namen in si nimaš z njim kaj pomagati.*

Spraševalka: Si bila vključena v kakšen program APZ?
Diana: *Ponudili so mi nekaj delavnic, ki so bile popolnoma nekoristne. Kako si naj službo iščem. Jaz to znam in in tega ne potrebujem. Mislim, da tudi tisti, ki tega ne znajo, lahko najdejo koga, ki jim to pokaže. Na razgovoru ti pa itak nima kdo kaj pomagati, poveš pač svoje izkušnje, sposobnosti, čisto odvisno je, kaj kdo išče. Ne vidim ene pozitivne stvari v teh delavnicah.*

Spraševalka: Kako pa misliš, da bi ti Zavod lahko pomagal? Kakšne programe bi predlagala?
Diana: *Da bi ponudili možnost kakšnega koristnega izobraževanja, na primer za pomočnico vzgojiteljice, ali pa kak računalniški tečaj. Ali pa da bi me kam napotili na razgovor. Gotovo se delodajalci obračajo na Zavod. Osnovna vloga zavoda bi morala biti posredovanje zaposlitev. Ne vem, kako je to v tujini, mogoče bi se lahko tam zgledovali.*

Spraševalka: Zakaj pa misliš, da nisi bila ničesar od tega deležna?
Diana: Ker država nima denarja. Samo če si tečen in vztrajen, lahko kaj dosežeš. Klicala sem, da bi šla v tečaj za vzgojiteljico, pa mi je svetovalka rekla, da ni denarja. Da naj pokličem septembra, pa ne vem, ali je res ali se je samo izgovorila.

Spraševalka: Kaj pa praviš o pravilih, ki veljajo na zavodu, kot na primer sprejemanje dela, na katero te napotijo, redno javljanje, obveznost sprejemanja dela, kamor bi se morala voziti 3 ure tja in nazaj, obveznost vključevanja v APZ…
Diana: Ne zdi se mi prav, da denarno nadomestilo pogojujejo z vključitvijo v delavnice, saj je nadomestilo moja pravica, za katero sem plačevala prispevke. Zavod se ukvarja samo s statistiko in evidencami, medtem ko bi njihova osnovna vloga morala biti posredovanje zaposlitev.
Če me bodo še kdaj poslali v delavnico, pač ne bom šla in naj me izbrišejo. Saj nimam nič od njih.

Spraševalka: Si prišla v zvezi s svojo brezposelnostjo kdaj v stik s CSD?
Diana: Ne.

Spraševalka: Zakaj ne?
Diana: Ne vem, če bi bila upravičena do pomoči. Vprašali bi me, kje živim, in ker imam življenjske potrebe rešene, se mi ne zdi, da bi hodila tja. Nisem toliko v stiski. Mogoče bi bilo pa prav, da bi šla.

Spraševalka: Glede na to, da te starši po zakonu niso dolžni živeti, bi ti gotovo kaj pripadalo.
Diana: Si mi dala idejo. Bom mogoče šla. Ampak ko sem se hotela vključiti v zdravstveno zavarovanje, so rekli, da se bom lahko šele po treh mesecih od prejema zadnjega nadomestila. S socialno je pa tudi tako, da si upravičen samo, če si 3 mesece imel na računu manj kot neko določeno vsoto.

Spraševalka: Torej si si te tri mesece morala sama plačevati zdravstveno zavarovanje?
Diana: Tako je.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Diana: Ultra slaba. Velike probleme imam s tem. Že itak imam slabo samopodobo, zdaj je pa še toliko slabše. Sprejela bi delo pod svojimi zmožnostmi, tudi v proizvodnjo sem poslala prošnjo, pa me niso niti poklicali. Tudi za majhen denar bi delala, da bi se počutila boljše. Tako pa imaš čas in premišljaš, kako je tvoja eksistenca brez pomena. Morda bi bilo bolje, če bi imela vsaj svojo družino. Ker sem imela težave z duševnim zdravjem, mi je

zadnjič nekdo predlagal, da bi šla v invalidsko, glede na to, da sem zadnjo službo pustila, ker mi je bila prenaporna. Zelo me je iztirilo. Kakor da bi ne bila sposobna delat. Prepričujejo me, da ni normalnih služb, da so vsi, ki delajo na tabletah. Ni res! Jaz sem imela tudi pozitivne izkušnje.
Nekateri pravijo, da je za 4 ure full lahko dobiti službo, pa ni res . Potreba je vedno za 8 ur. Če bi me delodajalec vprašal, zakaj bi delala 4 ure in bi mu povedala, bi pa že zaradi tega lahko bila ob službo. Tudi na zdravniških pregledih za službo se bojim, da bi zdravnik rekel, da nisem sposobna za delo, čeprav vem, da tega ne sme.

Spraševalka: Kaj pa so tvoji viri moči?Kaj ti pomaga, da svojo situacijo vendarle lažje prenašaš?
Diana: To, da se skušam na različne načine zaposliti. Ali pa grem ven, na zabavo ali po kakih koristnih opravkih. Poskušam pozitivno razmišljati in še vedno upam, da se bo situacija obrnila. Moram pa reči, da je zelo težko. Poskušam, da mi ne mine dan, ne da bi kaj koristnega naredila, ker sicer se bi počutila totalno bedno.

Spraševalka: Kakšna pa je tvoja vizija prihodnosti?
Diana: Želim si najti solidno službo v smeri, kjer imam pač največ izkušenj. V smeri, ki jo študiram, se nekako ne vidim, se mi zdi, da bi znalo biti prenaporno. Moja sanjska služba pa je delo v knjižnici.

Spraševalka: Kaj pa misliš, da bi brezposelni sami lahko naredili za izboljšanje svojega položaja?
Diana: Priložnostno delo, delo na črno. Delala sem v kriznem timu in tam nekaj malega zaslužila. Prijatelj mi je dal denar, da sem mu sčistila avto. Tudi ko bom diplomirala, bom imela boljše možnosti. Ali pa da bi se izobraževala še v drugih smereh, kjer je povpraševanje.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Gregor, 32 let, absolvent kulturologije, 2 leti na zavodu, prejemnik denarne socialne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšanega, ker si brezposeln, in če da, v čem?
Gregor: Ja, se mi zdi, da sem prikrajšan. Sem hkrati nezaposlen in honorarec in delavec na črno, saj je življenje drago in ni variante, da bi brez tega pokril stanovanjske stroške, kaj šele da bi kaj pojedel. Prisiljen sem bodisi v odvisnost bodisi v delo na črno. Prikrajšan sem za svobodo, saj moram skrbeti, da se konec meseca vse izide. Še vedno sem tudi odvisen od drage mame. Pogrešam luksuz, kot je časopisje, prireditve, avto.
Moja situacija sicer ni drastična, je pa bistveno manj udobja.

Spraševalka: Kakšne pa so tvoje dnevne aktivnosti?
Gregor: Delam v lokalih kot dj, aktiven sem v kulturno-umetniških društvih in družbenih gibanjih, pišem. Sem pesnik in kreativen človek. Trenutno sem zaposlen s selitvijo, saj sem dobil priliko za honorarno delo. Dokončujem diplomo pa tudi sicer se ves čas neformalno izobražujem, berem strokovno literaturo, dnevne informacije. Učim se tudi od drugih, na primer pisati spletne strani in podobno.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšno nestrpnost v zvezi s svojo brezposelnostjo pri domačih, širši okolici, v medijih in politiki?
Gregor: V medijih in pri politikih smo sinonim za lenuhe in kradljivce denarja davkoplačevalcev. To se zelo propagira, vendar pa v mojem krogu ni prisotno. Kolegi me sicer zafrkavajo, ampak to je bolj humorno.

Spraševalka: Kakšni pa so tvoji občutki, ko poslušaš propagando medijev in politikov? Kakšne so tvoja stališča, reakcije?
Gregor: Predvsem jeza. Predsednik vlade si ne zna zamišljati, kako bi preživel z manj kot 3000 evrov na mesec. Se strinjam z njim, ampak zakaj so pa potem plače in socialne tako nizke? Morali bi poskrbeti, da se ljudem to ne bi dogajalo.

Postali smo pa tudi flexicurity družba. Prvo smo res, na drugo smo pa pozabili. Danes si zamenljiv, varnosti nimaš pa nobene. Sam nimam družine in tudi ne želim živeti na klasičen način, si pa ne zamišljam , kako lahko nekateri preživijo. Morajo gazit po sebi, po svojih prepričanjih, da lahko oblačijo otroke.
Sem izjemno jezen, kar pokažem v svojem udejstvovanju, tako da nisem pasiven udeleženec procesa.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljen s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?
Gregor: Niti ni tako slaba. Ve, da sem specifičen primer, ko sem honorano delal, sem povedal in me je pustila pri miru, samo v programe me je vključila, ker me je morala. Tudi ona je zamenljiva uslužbenka, ki se boji za svojo službo.
Sam Zavod pa je zasnovan kot nek instrument prisile za delavce, ki jim lahko grozijo, da jih bodo nadomestili brezposelni. Tako jih lahko kontrolirajo in jim kratijo pravice.
Zavod je sam sebi namen in nek način, kako nižati registrirano brezposelnost. Če te ni na sestanek ali pa prepozno sporočiš, da te ne bo, te vržejo iz evidence.

Spraševalka: Pa ti zavod nudi kakšno pomoč pri iskanju zaposlitve?
Gregor: Ne. Omogočil mi je sicer izkušnjo v javnih delih, ki bi bila lahko prijetna, izpadla pa je, kakor da sem v zaporu, pa čeprav smo ta zavod javni delavci držali pokonci, podpirali tako rekoč tri vogale, skrbeli za odnose z ljudmi...

Spraševalka: Kaj pa te je tako motilo?
Gregor: Narava kolektiva. Odnos. Tam si zadnja rupa na svirali. Najbolje ti bom ilustriral, če ti povem, da sem moral prehoditi dvoje nadstropij, ker je zgoraj kustusinja želela, da zaprem ena vrata in eno okno. Gre za dinamiko »sem več kot ti in lahko delam s tabo, kar hočem.« Tudi sicer je bilo okolje zelo stresno. Ko sta dve uslužbenki izvedeli, da se vrača bivša šefica, je ena šla takoj v bolniško, druga pa začela jemati antidepresive.
Zdelo se jim je samoposebiumevno, da bom sprejel stalno zaposlitev, jaz pa sem se odločil, da bom raje honorarec, kakor da bi delal v takem kolektivu. Je pa bilo to, preden sem hkrati izgubil 3 honorarna dela naenkrat, kar me je pa zelo demoraliziralo. Zdaj iščem alternative. Nimam pa denarja, da bi se samozaposlil.

Spraševalka: Prej si rekel, da bi bila izkušnja v javnih delih lahko prijetna. Torej je imelo to delo tudi svoje dobre strani?
Gregor: Kar sem delal, je bilo super. Ni mi pa bilo všeč tisto vmes.

Spraševalka: Kaj pa meniš o pravilih, ki veljajo na zavodu, na primer obvezno javljanje, sprejemanje ustreznega oziroma primernega dela…?
Gregor: So neumna, ampak še kar znosna v primerjavi s tujino, kjer se moraš še večkrat javiti. Birokracija, kar je tudi njihova funkcija, ki jim omogoča, da imajo toliko zaposlenih. Ne poznam človeka, ki bi mu ta institucija pomagala do primerne zaposlitve. Sam sem na zavodu izključno zaradi socialne, sicer v tem ne vidim nobenega smisla, saj vem, da si bom moral zaposlitev ustvariti sam.
Vedno več dela tudi prepuščajo podizvajalcem, tako pri izobraževanju kot pri iskanju zaposlitve. Na primer job klub, ki je smešen. Mene, ki sem od 15 leta delal kot novinar, so učili, kako se išče zaposlitev. Poleg tega so nas prepričevali, naj glasujemo za malo delo, ker naj bi tako lažje prišli do zaposlitve. Izobraževanje so izkoristili za agitacijo.
Iskanje zaposlitve pa zavod vedno bolj prenaša na zaposlitvene agencije, ki zelo bogatijo z opravljanjem umazanih poslov za podjetja s tem da jim na primer novačijo stavkokaze. To je etično nesprejemljivo.
Država bi morala biti ščit, ki ga imamo pred brezobzirnim svetovnim kapitalom, tako pa spuščajo korporacije v državne institucije. Dogaja se isto kot v Ameriki, za katero pridno capljamo.

Spraševalka: Ti je bilo v job klubu vendarle kaj všeč?
Gregor: Da sem spoznal prijetno družbo. Drugega pa nič.

Spraševalka: Si bil poleg javnih del in job kluba vključen še v kakšne programe APZ?
Gregor: Ja, še v mini varianto job kluba in neke seminarje, ki so bili ništrc. Ko sem jih pa spraševal za izobraževanje za pedagoške poklice, kjer se vidim, mi pa tega niso hoteli financirati.

Spraševalka: Kakšne pa bi ti predlagal v zvezi s strokovnjaki in programi?
Gregor: Predlagal bi strokovnjake za slovenske razmere, ker je vse uvoženo od drugod in skušajo to aplicirati na našo družbo. Pogrešam obvladovanje lokalne specifike, kritične raziskave. Potrebno je obilo resne kritike, da se bi zadeve spremenile. Država bi morala omogočiti tudi varnost ne le fleksibilnost.
Glede programov bi pa predlagal napredna izobraževanja, ki jih zdaj režejo, ostaja pa samo tisto, kar je samo sebi namen, pa še to dajejo v roke podizvajalcem, ki jih zanima samo profit.

Spraševalka: Kaj misliš z naprednimi izobraževanji?
Gregor: Na primer nadaljevalni jezikovni in računalniški tečaji, ki so pomembni, da si najdeš nišo. Če se naučiš samo tisto, kar znajo že tudi drugi enako dobro, si pač zamenjliv. Da bi bili na primer jezikovni tečaji tako intenzivni, da bi te usposobil za prevajanje tekstov iz tega jezika v slovenskega. Da bi dobil tudi certifikat.
Zanimivi bi bili tudi tečaji za turistične vodiče, ki pa so menda predragi.

Spraševalka: Ali prihajaš v zvezi s svojo brezposelnostjo v stik s CSD?
Gregor: Ne, vlogo oddam po pošti, imam minimalno komunikacijo z njimi. V tistih nekaj primerih, ko sem bil tam, so pa pokazali veliko razumevanja in so mi šli na roko. Mislim, da svoje delo vršijo v redu. Vsaj kar se mojih potreb tiče, za ostalo pa ne vem.

Spraševalka: Kaj pa višina denarne socialne pomoči?
Gregor: Morala bi biti bistveno višja. Ni slaba ideja, da bi se denarna socialna pomoč zamenjala z univerzalnim temeljnim dohodkom, ki bi moral znašati okoli 500 evrov. Tako bi dobil varnost in priliko, da se usedeš in zamisliš, kaj boš počel, in počakaš na delo, ki bi ga rad opravljal.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Gregor: Čeprav sem trmast in zato nimam posebnih težav, vendarle nisem čisto imun na vpliv brezposelnosti. Zdi se mi za malo, ker mislim, da sem bistveno bolj sposoben od marsikoga glede znanja in učljivosti. Mislim tudi, da se v vseh nas, ki smo že nekaj časa brez zaposlitve, razvije kultura revščine: ne štediš, denar, ki ga dobiš, takoj zapraviš, živiš za danes, ker veš, da bo jutri še slabše. Ni prihodnosti.

Spraševalka: Kateri pa so tvoji viri moči? Kje jemlješ moč, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Gregor: V trmi in in prepričanju, da sem sposoben, pameten človek.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Gregor: Kratkoročno najprej selitev, skušal si bom najti delo programskega vodje v kaki kulturni ustanovi. Spet se nameravam spustiti v medije, čeprav imam slabo izkušnjo. Ali pa bom poskušal igrati video igre za denar ali biti komentator. Opravljal bi več različnih honorarnih služb ali del na črno, da bi se z njimi lahko preživel.
Seveda bi si želel stalne zaposlitve, kjer bi imel reden dohodek, mislim pa, da je to iluzorno pričakovati. Rad bi tudi ustanovil podjetje, kjer bi deloval v okviru svojih prepričanj, to je, da bi skušal pomagati ljudem ali pa razbremeniti zemljo v ekološkem smislu.

Spraševalka: Kaj pa bi po tvojem brezposelni sami še lahko naredili za izboljšanje svojega položaja?
Gregor: Da bi se organizirali in začeli vršiti pritisk na vseh nivojih družbe. Razmišljal sem že o sindikatu brezposelnih, o demonstracijah za delo. Organizirali bi lahko politično stranko.

Igor, 32, diplomant visokošolskega študija družboslovne smeri, začasno (1 mesec) dela kot nekvalificiran delavec v proizvodnji, prej 1 leto na zavodu, neupravičen do denarne socialne pomoči

Spraševalka: Ali se počutiš prikrajšanega, ker nimaš primerne zaposlitve, in če da, v čem?
Igor: Ja, v vsem.

Spraševalka: Kaj bi izpostavil?
Igor: Da nimam priložnosti, ki jih drugi imajo. Da imam manj odprta vrata za pridobitev delovnih izkušenj kot nekateri. Danes obstajajo omejeni zaprti krogi družinskih članov, ti pa ne dobiš priložnosti nikjer, kamor pošlješ prošnjo. Vse je na vezah in poznanstvih.

Spraševalka: Zdaj delaš. Kako pa si preživljal dneve, ko si bil še brez zaposlitve?
Igor: Ob kavi in knjigah. Izkoristil sem priložnost za razširitev znanja, ki je širši pojem kot tisto ozko šolsko znanje.

Spraševalka: Kako si mislil tisto s kavo?
Igor: No ja, ne moreš biti izoliran, moraš iti v družbo, da greš na kavo, pa je najcenejši način, da prideš med ljudi, kamor te vleče.

Spraševalka: Ali opažaš kakšne sovražnosti v zvezi s svojo brezposelnostjo med bližnjimi, v medijih, pri politikih?
Igor: Ne, tega ni, da bi mi kdo rekel, da ne delam, ne vem pa, kaj govorijo za mojim hrbtom. Kakšnega politika boš pa slišal, da brezposelni nočejo delati, bodo neki pritiski.

Spraševalka: Kakšna so tvoja stališča, občutki v zvezi s tem?
Igor: Smešni se mi zdijo, ker vem, da tako samo nabirajo glasove. Meni je jasno, da ne more od množice brezposelnih vsak dobiti službe. Ko bodo kaj spremenili v smislu dodajanja delovnih mest, bodo pa lahko govorili.

Spraševalka: Kako si zadovoljen s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?
Igor: Ona pač tam sedi in moje prepričanje je, da ji omogočam službo, pa se mi za to nikoli ne zahvali. Kar delajo oni, lahko delam sam. Ne potrebujem nobenega načrta, da bom službo iskal, ker jo bom tudi brez tega iskal. Oni nimajo veze z zaposlovanjem.
Pomoč pa so kvečjemu kakšno izobraževanje, programi.

Spraševalka: V katere programe si že bil vključen?
Igor: Zavod mi je plačal ECDL[6] in ZUP.

Spraševalka: Kaj ti je bilo všeč pri programih, kaj ne?
Igor: Všeč mi je, da plačajo in da mi to omogočijo. Motivacijsko dosti pomeni. Lahko boš uporabil pa ne veš, kje. Kakšne kritike pa ne bi imel.

Spraševalka: Kaj pa osebni pristop svetovalke do tebe?
Igor: To pa nimam kaj reči. V redu.

Spraševalka: Kaj pa praviš na pravila zavoda, kot je obvezno javljanje, dokazila, obveznost sprejeti službo, kamor bi se moral 3 ure voziti?
Igor: Jaz bi sprejel tako službo, ampak tako daleč te tako ne bi vzeli, ker bi bili preveliki potni stroški. Tako ti pa rečejo, da ti krijejo do 50 km, ostalo pa sam. Vse to je zavajajoče, v skladu s tem, da brezposelni nočejo delati. Kot da bi bila prilika za vse in ne le za nekatere.

[6] European Computer Driving Licence – mednarodna izobraževalna iniciativa, namenjena širjenju primerljive računalniške pismenosti po vsem svetu

Javljanje na razpise na zavodu nima nobenega smisla. Že to je, da je razpisanih mest veliko manj kot brezposelnih, in če potem še odšteješ tiste, ki so že oddana…Jaz sem do zdaj še vse službe dobil po vezah.

Spraševalka: Kakšne pa so tvoje izkušnje s CSD?
Igor: Vloga, odgovor. Hladen, birokratski odnos. Zadnja izkušnja je bila zanimiva. Napisali so mi, da nisem upravičen do pomoči, ker imam motor,katerega vrednost mi omogoča preživetje, čeprav piše v zakonu, da imaš lahko avto, ki je vreden 8000 evrov, pri meni pa avto in motor skupaj nista vredna toliko. Poleg tega so mi precenili vrednost motorja, ker niso upoštevali, da je udarjen.
Zato zdaj delam na mestu, ki zahteva več stopenj nižjo izobrazbo. To je eno od tistih delovnih mest, ki jih nihče noče, ker so pogoji dela preslabi (hrup, umetna vlaga). To so edina mesta, ki jih še lahko najdeš, vendar nihče ne zdrži dolgo. Takšno delo se splača samo tujim delavcem, ki jih plačilo še nekako stimulira. Tudi jaz ne vem, kako dolgo bom zdržal. Šef se dere in hoče, da bi takoj vse znal. Bom znal, ampak po določenem času. Pod takim pritiskom delam s polovično zmožnostjo.
Danes ni pomembna pridnost, kot so mene učili, pač pa uspevajo ljudje, ki sploh še niso postali ljudje. Človek bi se moral odpovedati svojim vrednotam, če bi se hotel na delovnem mestu dobro počutiti.
Kljub temu delu se imam še vedno za brezposelnega in iščem službo.

Spraševalka: Kaj bi pričakoval od CSD?
Igor: Da ti dajo denarno pomoč.

Spraševalka: Kaj pa od Zavoda za zaposlovanje? Kakšne programe bi še predlagal?
Igor: Ker z zaposlovanjem nimajo veze in so, kar se mene tiče, zavod za brezposelne in ne zavod za zaposlovanje, bi pričakoval, da bi nas vsaj osveščali o situaciji brezposelnosti.

Spraševalka: V kakšnem smislu?
Igor: Tako na splošno. Da gre za cikle, da nekateri službo imajo, nekateri pa zaradi manj vez ne, da je večina razpisanih delovnih mest že oddanih in podobno. Da ne bi zavajali. Zavod prikriva, da je zaposlitev danes odvisna od socialnega položaja in mreže in ni toliko povezana s sposobnostjo posameznika. Da veš, v kakšni situaciji si in kje so dejanske možnosti. Tudi ko ti pošljejo napotnico, je delovno mesto že oddano. Oni pa to pošiljajo 200 ljudem. In to je njihovo delo. Dan za dnem. Škoda papirja. Zavod za brezposelne.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Igor: Nisem vpleten v družbeno dogajanje. Ker imaš več časa razmišljati, priplavajo na dan tudi določene subjektivne stvari iz preteklosti, ker si na tleh, si temu bolj podvržen. Se zaležiš in si v luknji, iz katere ne vidiš priložnosti. Nekaj moraš delati, se vpeljati v kolesje družbe.

Spraševalka: Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Igor: Knjige, zlasti psihološke, ki ti malo odprejo pogled na to, da nisi sam kriv, da so zunanji faktorji. Osebno izobraževanje, širjenje obzorja.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Igor: Pozitivna. Da bo vse v redu. Da bom dobil delo, v katerem se bom našel in mi bo omogočalo preživetje. S plačo, ki mi bo dajala motivacijo. Dela je dosti, mi pa potrebujemo plačano delo.

Spraševalka: Misliš, da bi lahko brezposelni sami kaj naredili za izboljšanje svojega položaja?
Igor: Lahko bi spremenili matriko razmišljanja.

Spraševalka: Kakšna bi bila nova matrika?
Igor: Poti do samega sebe ne bi iskali samo preko zaposlitve in ostalih družbeno sprejetih norm.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Katarina, 48 let, frizerka, 7 mesecev na Zavodu, prejemnica denarne socialne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšano, ker nisi zaposlena, in če da, v čem?
Katarina: Seveda sem prikrajšana. Prikrajšana sem, ker si marsikaj ne morem privoščiti, kar si lahko privoščijo tisti, ki imajo veliko. Na vsak evro moram gledati.

Spraševalka: Kakšne so tvoje dnevne aktivnosti?
Katarina: Skrbim za vrt, za psičko, ukvarjam se z ročnimi deli, s kuhanjem, peko, pa seveda pospravljanjem in čiščenjem.

Spraševalka: Zaznavaš kakšno nestrpnost s strani domačih, širše okolice, politike, medijev, mislim v smislu, da so brezposelni lenuhi ?
Katarina: Politiki sigurno mislijo, da nočemo delati. Sin je pa tudi živčen, ker sem doma in vidi, da nisem v pravem elementu. Ne morem mu tudi omogočiti stvari, ki so finančno pogojene.

Spraševalka: Kakšni so tvoji občutki ob tem, kar si pravkar povedala?
Katarina: Res se počutiš manjvrednega. Ko iščeš službo, te delodajalci zavrnejo ali pa te sploh ne pokličejo. Drugače je, če delaš za svoj denar in ti ni treba živeti v strahu, kdaj se ti bo socialna na kaj usedla. Drugače je, če imaš svoj denar.

Spraševalka: Kako pa reagiraš, če je kdo nestrpen do tebe?
Katarina: Povem mu, da nismo mi krivi, da bi bilo treba tudi delodajalce malo pogledati, saj delajo z nami, kakor da smo ničvredni ljudje.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljna z odnosom svetovalke na Zavodu za zaposlovanje?
Katarina: Glede pogovora je v redu, tu nimam kaj reči. Vendar pa pravi, da je zaposlitev moja skrb. Pa tudi z direktorjem nisem zadovoljna, ker sem morala vrniti denar za izobraževanje, jaz pa šole nisem mogla dokončati, ker zaradi poškodbe roke nisem mogla opravljati prakse. Imela sem izvide, pa ni nič pomagalo. Morala sem vrniti denar. Hotela sem se dogovoriti, da bi šla na komisijo, kjer bi ugotovili, da prakse res nisem mogla opravljati, pa nisem niti enkrat mogla priti do direktorja, čeprav sem uporabila vse načine, pisno, ustno, klicala po telefonu. Kakor da ga ni.

Spraševalka: Kaj pa svetovalka, ti ni pri tem nič pomagala?
Katarina: Ne, rekla je, da s tem nima nič, da je za to zadolžena neka druga sodelavka, ta je pa spet rekla, da je to stvar direktorja. Izgovarjajo se eden na drugega.

Spraševalka: Ti Zavod za zaposlovanje sicer kaj pomaga pri iskanju zaposlitve?
Katarina: Ne. Nič.

Spraševalka: Te napotijo na kakšen razgovor, te obveščajo o prostih delovnih mestih?
Katarina: Ne. Nič.

Spraševalka: Zakaj je po tvoje tako?
Katarina: Svetovalka mi je obrazložila, da si moramo službo sami iskati, da zdaj ni več tako kot nekoč. Najlažji možni odgovor. Ne vem, zakaj potem sploh obstajajo. Ne rečem, saj iščeš, ampak lahko bi te obvestili o prostem delovnem mestu, preden je razpis. Ne mi reči, da ne vedo zanj.

Spraševalka: Kaj pa meniš o samih pravilih, na primer obveznem javljanju, sprejemanju del, tudi takih, kamor bi se moral voziti tri ure v obe smeri..
Katarina: Glede vožnje te že delodajalec ne bo vzel, ker ti ne bo hotel plačati potnih stroškov. Pravila pa naj bodo za take, ki si ne iščejo, zame bi pa moralo biti dovolj, da jim vsake toliko časa dostavim kopijo prijav na razpis, ne pa da se moram javljati.

Spraševalka: Si bila vključena v kakšen program APZ?
Katarina: Imela sem delavnico, kako se išče zaposlitev. Vprašali so me, kako iščem zaposlitev. Povedala sem jim, da iščem preko razpisa, hodim po firmah, telefoniram. Vendar pa ko je razpis, ali človeka že imajo ali si od predaleč, vedno najdejo nekaj, da te zavrnejo. Mislim, da so glavne veze.

Spraševalka: Kaj ti je bilo sicer všeč v programu, kaj ne?
Katarina: Ta program je za tiste, ki si prvič iščejo službo. Nekaterim je svetovalka dala res dobre nasvete. Zame pa to ni. Pri svojih letih pa bom menda ja vedela, kako se išče služba. Sediš tam šest ur brez veze, ko bi bili dve uri čisto dovolj.

Spraševalka: Kakšne programe bi pa ti predlagala?
Katarina: Meni bi se zdelo prav, da bi imeli na zavodu dostop do Interneta, kdor ga nima doma. Sicer greš lahko v knjižnico, toda tam si lahko gor samo pol ure, to pa je premalo, če si hočeš razpise res dobro pogledati.
Na Zavodu pa bi morali tudi naučiti delodajalce, naj vsaj odgovorijo na prošnjo, ne pa da čakaš kot budala. Da vsaj veš, pri čem si. Norčujejo se iz tebe. Kličeš, pa ti rečejo, da pokliči kasneje, potem se ne oglasijo ali pa prekinejo.

Spraševalka: Kot prejemnica denarne socialne pomoči prihajaš v stik s CSD? Kakšne so tvoje izkušnje?
Katarina: Več slabega kot dobrega. Dostikrat se ne znajo pogovarjati, ti prisluhniti. Lahko bi ti kaj svetovali. Vedo, kam se lahko človek obrne s kakšno prošnjo. Lahko bi posredovali pri Rdečem križu ali Karitasu, jih obvestili, da dobivaš pomoč in da boš prišel tudi k njim. Meni so na RK rekli, da nimajo denarja za plačilo elektrike, ko je pa čez 14 dni prišla neka druga oseba, so ga pa imeli. Verjetno spet veze.
CSD bi moral bolj sodelovati z dobrodelnimi organizacijami, jih obveščati o tvoji situaciji, ne pa da moraš spet vse papirje, ki si jih odnesel že na CSD, odnesti še tja. Tebe fotokopiranje stane. Obnašajo se, kakor da bi dobival 1000 evrov pomoči.

Spraševalka: Kaj pa meniš o višini denarne socialne pomoči?
Katarina: Premajhna za preživet, sploh če imaš otroka dijaka. 160 evrov te pridejo samo položnice, pa tudi avto moraš tankat, ga rabiš, če imaš 10 km do prve trgovine.

Spraševalka: Kako doživljaš sebe v dani situaciji? Kakšna je tvoja samopodoba? Si zadovoljna s sabo, se sprejemaš takšno, kot si?
Katarina: Več energije bi imela, če bi bila zaposlena. Na srečo sem pozitiven človek, čeprav me tolče bolezen. Iščem zaposlitev, ukvarjam se z ročnim delom, iščem stike z ljudmi in jim pomagam.

Spraševalka: Kakšni so tvoji viri moči? Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Katarina: Druženje z ljudmi, ročno delo. In pa moja psička.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Katarina: Pri tej vladi nikakršna, dokler ne bodo začeli drugače razmišljati in ne sprejemati nekih zakonov na vrat na nos ali pa se ukvarjati s problemi izpred petih let. Nimam pozitivne vizije.

Spraševalka: Pa vendarle, česa bi si želela v prihodnosti?
Katarina: Da bi našla službo, kjer bi dobila plačo, s katero bi preživela. Pa zdravja.

Spraševalka: Imaš kakšno idejo, kaj bi brezposelni sami lahko naredili za izboljšanje svojega položaja?
Katarina: Če bi jaz bila politik, bi vlagala v uspešne, ne pa propadle firme in odpirala nova delovna mesta. In kontrolirala bi delodajalce, da bi plačevali prispevke. Ampak politiki gledajo samo na svoj žep. Kar napiši, da prej smo bili hlapci drugim, zdaj smo pa svojim ljudem.
Da bi se narod zbunil, pa ne. Mi rečejo, da ne moremo iti vsi v Ljubljano. Saj ni treba, da bi šli v Ljubljano. V vseh mestih bi lahko bile demonstracije. Ni vrag, da ne bi nekaj naredili, če bi ljudje šli na ulice, če bi vse zastalo. Ampak danes ni več enotnosti, ni več tistega duha.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Luka, 43 let, tržnik, 3 leta na zavodu, prejemnik denarne socialne pomoči

Spraševalka: Ali se počutiš prikrajšanega, ker si brezposeln, in če da, v čem?
Luka: Sam se nimam za klasičen primer brezposelnega. Imel sem s.p., ki pa sem ga dal dol, ker sem bil neresen in nisem plačeval prispevkov. Tiste čase te je davčna v takem primeru blokirala, vzela ti je ves denar in te onemogočila. Dolg bi lahko poplačal s kreditom, ki pa mi ga banka ni odobrila, ker sem imel neporavnane obveznosti na davčni. Začaran krog. Sami so mi predlagali stečaj, ker bi se potem dolgovi zbrisali. Vendar se niso.
V začetku se nisem niti prijavil na Zavod, ker mi ni šlo v račun, da bi lahko dobival nadomestilo. Potem so me drugi prepričali, tudi zaradi socialne. Moj brat na primer pa še socialne ni dobival, dokler je bil poročen.
Ne, jaz se ne počutim prikrajšanega. Mogoče boš rekla, da si lažem, da zanikam, in mogoče je to res. Ampak moje videnje je tako.
No, prikrajšani smo na primer v tem, da ne moremo potovati oziroma si privoščiti nadstandarda, ki pa danes niti ni več nadstandard, saj si veliko ljudi to lahko privošči.

Spraševalka: Kakšne pa so tvoje dnevne aktivnosti?
Luka: Kar se mene tiče, nisem še nobenega dela odklonil, niti uradno niti prijateljske pomoči. Vozil sem taksi, pomagal prijateljem.

Spraševalka: Ali doživljaš oziroma zaznavaš kakšne sovražnosti oz. nestrpnost s strani medijev, politike, širšega okolja v smislu, da so brezposelni lenuhi in izkoriščevalci davkoplačevalcev?
Luka: Jaz tega ne občutim kot sovražnost, mislim, da gre za nepoznavanje situacije. Ljudje se ne zavedajo, kako je. Če pa se najde kakšen pameten, ki govori, de ne delam, da nočem delati, mu pa rečem, naj me zaposli. Politiki pa nimajo pojma, ampak počasi le dojemajo. Nekateri to res zlorabljajo, jaz pa se ne počutim tako. Sem pa že pomislil, da to počnem zato, ker počnejo tudi drugi. Vedno več ljudi tako razmišlja.
Politiki si ne predstavljajo, kako je živeti z 230 evri. Potem pa govorijo, da ni denarja za socialne. Postaviti je treba standard in ga skušati doseči. Ustvariti, da bo. Oni pa imajo najcenejšo kavo in kosilo za dva evra, pa s tremi tisoči se ne morejo preživeti. Jaz mislim, da politiki nimajo vpogleda in se ne srečujejo z ljudmi.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljen s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?
Luka: Je prijazna. Trudim se biti prijazen in potem je tudi ona takšna do mene. Sem neresen, včasih ne pridem na sestanek ali zamujam, pa se vendar še da skomunicirati. So življenjski.

Spraševalka: Kaj pa sama pomoč pri iskanju zaposlitve?
Luka: Zaposlitvene cilje smo sicer opredelili, nisem pa dobil od njih 10 napotnic, v zadnje pol leta samo eno ali dve.
Jaz bi to uredil uredil drugače. Kot direktor bi vsakega svetovalca poklical in vprašal, kolikim je uredil službo.

Spraševalka: Pa si bil zadovoljen s tem, kam so te napotili?

Luka: V bistvu sem z vsemi podjetji že delal, ker gre za isti foh, tako da so se pogovori začenjali in končevali prijateljsko. Če bi me zaposlili, bi mi davkarija večino vzela in bi ostal na istem, kot je socialna. Finančne stimulacije definitivno ni. Ne bi pa dela odklonil, če bi bil izbran.

Spraševalka: Kakšna se ti pa zdijo pravila, kot so obveznost sprejemanja primerne zaposlitve, vključevanje v aktivno politiko zaposlovanja in podobno?
Luka: So kar regularna, izogibam se pa klubu iskalcev zaposlitve, kamor me svetovalka že ves čas želi napotiti. Ne želim v klub, ker sem bil tržnik in vse to znam. Mar bi dali meni denar in bi jaz vodil seminarje.

Spraševalka: Si bil sicer vključen v kak program APZ?
Luka: Ne.

Spraševalka: Kakšne programe pa bi predlagal?
Luka: Svetovalke bi lahko hodile od firme do firme, jim predlagale, naj zaposlijo človeka za 3 mesece, s tem da zavod krije stroške in bi ga potem po 3 mesecih zaposlili, če bi videli, da si z njim lahko kako pomagajo. Saj to na nek način že počnejo s tem usposabljanjem na delovnem mestu, samo da nihče ne hodi kontrolirat delodajalcev, da tega človeka ne izkoriščajo.
Včasih je zavod plačeval tudi študij. To v zadnjem času pogrešam. Da bi človek lahko študiral vsaj zaradi lastnega dobrega občutka, če tega že ni mogoče zaviti v paket dela.

Spraševalka: Kakšne izkušnje pa imaš na Centru za socialno delo? Kakšen se ti zdi odnos?
Luka: Popolnoma enak kot na zavodu. Se da zmenit.

Spraševalka: Kaj pa sama višina denarne socialne pomoči?
Luka: Zatiskajo si oči, če mislijo, da lahko preživiš s tako vsoto. Mesečna košarica stane več, kje so pa potem še ostali stroški.

Spraševalka: Prej si omenil, da tvoj brat ni dobival socialne pomoči, ker je bil poročen. Nekateri menijo, da bi bilo tu potrebno izhajati iz finančnega položaja posameznika in ne družine. Kakšno je tvoje stališče?
Luka: Ja, iz posameznikovega. Državljanski dohodek, o čemer so že nekoč govorili. Te zadeve se bodo morale urediti.
Obstaja pa denimo tudi diskriminacija s strani drugih služb. Si ožigosan, recimo na banki. Tam niso zainteresirani, da imaš transakcijski račun, če si prejemnik socialne pomoči in imaš neporavnane obveznosti, ker si ne morejo zaračunavati provizije, saj je socialna pomoč nedotakljiva.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji ?
Luka: Nimam kakih problemov s tem, čeprav je to morda samo obrambni mehanizem, ker ni mogoče, da to ne bi vplivalo nate. No ja, včasih občutim zadrego, ker mi ljudje častijo pijačo, jaz je pa njim ne morem. Ampak ljudje, s katerimi se družim, poznajo mojo situacijo in to sprejemajo.

Kaj bi lahko rekel, da so tvoji viri moči?
Luka: Ker situacija gotovo vpliva name in je možno, da sem celo nekoliko depresiven, sem vesel, da še vedno normalno funkcioniram in da kdorkoli me pogleda, ne bi mogel reči, da mi kaj manjka. Vesel sem tudi, da sem zdrav in da poznam Nives.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Luka: Da bom rešil problem z davčno in se spet samozaposlil.

Spraševalka: Kaj bi lahko brezposelni sami storili za izboljšanje svojega položaja?

Luka: Pridobili več veljave, na primer ustanovili stranko. Si izborili kakšno olajšavo. Enkratna denarna pomoč je mišljena samo za osnovne življenjske potrebščine, ampak danes potrebuješ tudi telefon in internet, brez tega ne moreš iskati službe.
Razmišljal sem pa tudi že o tem, da bi hodil po firmah in se sam ponudil za kakšno priložnostno delo.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Manja, 33 let, ekonomski tehnik, 1 leto brez zaposlitve, prejemnica denarne socialne pomoči

Spraševalka: Ali se počutiš prikrajšano, ker si brezposelna, in če da, v čem?
Manja: Najhuje je to socialno, tu se izgubiš. Predvsem začetek je naporen, takrat sem zelo trpela, potem se privadiš. Izogibaš se ljudem, ker misliš, da je s tabo nekaj narobe, s tem pa ti manjka kontakt pri iskanju službe, kjer so pomembna poznanstva. Izogibam se celo svojim bližnjim, se zapiram, ni komunikacije. Druga plat je pa finančno. S socialno je samo prebijanje, še za osnovno ni, toliko, da plačaš položnice.

Spraševalka: Kaj počneš čez dan? Kakšne so tvoje aktivnosti?
Manja: Dan mi hitro mine,veliko se ukvarjam z otrokom. Hčerki se maksimalno posvečam, veliko časa preživiva skupaj, bereva, delava za šolo. To mi je v moji situaciji tudi edini plus, tako samo sebe pomirim,da preživim kvaliteten čas z njo. Včasih pa tudi gledam televizijo in berem.

Spraševalka: Kaj pa gospodinjenje?
Manja: Seveda. Je tudi delo. Pospravljanje, kuhanje. Opažam pa, da sem včasih, ko sem bila zaposlena, v tej smeri več naredila, zlasti pri pospravljanju. Kuham pa zdaj več, prej nisem.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšne sovražnosti ali nestrpnost s strani domačih, medijev, okolice?
To vsekakor obstaja, že v medijih in v okolici, če se s kom pogovarjaš. Jaz tega ne čutim toliko, ker imam pri sebi ljudi, ki vedo, kako je to, če nimaš službe.
Te pa ljudje sprašujejo, kako da nisi našel službe, saj je danes dovolj dela. Službe so pa tudi take, da ne veš, kaj je bolje – biti doma z otrokom ali delati v nemogočih pogojih. Nekateri ljudje,ki so mi blizu, niso dobili plače in je verjetno tudi nikoli ne bodo ali pa jim niso plačevali prispevkov. Pri iskanju zaposlitve si skeptičen, ne upaš si. Le peščica je delodajalcev, pri katerih dobiš denar za to, kar oddelaš. Delodajalec misli, da je motivacija za delo v tem, da ti niža plačo in ti grozi. Zame osebno ni. Motivacija je plača, stimulacija, nagrada.
V službi pride potem do razdora, to dosežejo delodajalci. To namensko počenjajo. Če vidijo, da se ljudje razumejo, najdejo luknjo, da ni več solidarnosti.

Spraševalka: Govori se, da so brezposelni lenuhi.
Manja: Jaz ne, ker imam voljo in željo delati. Eni res iščejo krivine, jaz pa službo intenzivno iščem, pošiljam prošnje, pa ni odgovora.

Spraševalka: Kaj pa občutiš, ko poslušaš takšne izjave?
Manja: Prizadelo me je, ko je mama rekla: »Sem mislila, da boš našla delo.« Sicer ni tako mislila, ampak tisti, ki je zaposlen, pač ne razume. Me pa tudi prizadene, ko pridem v kakšen krog, kjer je kdo nastrojen:«Doma je po cele dneve, pa dobi socialno.« In to govorijo taki, ki imajo dobro plačo. Bodi še ti brezposeln pa se preživi.

Spraševalka: Kako pa reagiraš v takem primeru?
Manja: Izrazim mnenje, kakšna je situacija, naj on stopi v mojo kožo. Kako je, če dobiš 300 evrov na mesec in moraš preživeti. Jaz pa bi bila z veseljem na njegovem mestu. Najlažje je govoriti, obsojati. Tisti, ki imajo strogo mnenje, ga bodo spremenili šele, ko bodo sami to okusili.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljna s svojo svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?

Manja: Je prijazna, ni nesramna, kot slišim o nekaterih drugih. Ona pač opravlja svojo papirologijo, vedno mi postavlja ista vprašanja, na vsakem javljanju isto, vse napiše in to je to. Ni mi v nobeno pomoč. Tisto, kar naredim, da bi dobila službo, naredim sama.

Spraševalka: Kaj pa misliš o režimu na Zavodu za zaposlovanje, na primer obveznemu javljanju, sprejemanju del, ki jih določijo, obveznosti vključevanja v njihove programe?
Manja: Meni to ni všeč. Delajo pač svojo papirologijo. Svetovalka mi je sama povedala, da imajo procentualno določeno, koliko ljudi je treba spraviti z zavoda, ker se ne javljajo ali zavrnejo kakšno službo. Iščejo tiste, ki jih bodo spravili dol. Sama birokracija.

Spraševalka: Kot prejemnica denarne socialne pomoči imaš tudi stike s CSD. Kakšne izkušnje imaš od tam?
Manja: Tam je še slabše kot na Zavodu. Socialna delavka je brezbrižna, freh. Enkrat sem dala vlogo, pa odločbe ni bilo mesec dni. Šla sem vprašat, če je kaj narobe pa mi je rekla: »Jaz bi morala biti v bolniški, pa delam, ker nas je 5 premalo, ne gre tako hitro.« To se mene nič ne tiče. Morali bi imeti vsaj kanček empatije, prideš tja s sramom, ponižen, kot da bi si to sam izbral, kot da ne prideš samo prosit za denar, s katerim niti preživeti ne moreš.

Spraševalka: Si bila s strani zavoda vključena v kakšne programe aktivne politike zaposlovanja?
Manja: V trodnevno delavnico.

Spraševalka: Kaj ti je bilo v njej všeč, kaj ne?
Manja: Všeč mi je bilo, da je delavnico vodila psihologinja z Zavoda za zaposlovanje, ki je bila človek z občutkom, kako se pogovarjati z nami. Vedela je, da ni lahko tako živeti, čutila je našo stisko. Všeč mi je bilo tudi, ker smo se med sabo pogovarjali, delili občutke. Vsi smo imeli podobne izkušnje: občutimo sram, depresijo, včasih si malo bolj veder, včasih je spet slabše.
Drugače sem pa šla tja, ker sem morala. Ta program mi ni v pomoč pri iskanju zaposlitve. Sicer smo delali neke miselne vzorce kot neko pot, ki te privede do zaposlitve, toda nič takega, kar bi jaz še ne vedela. Psihično stisko mi je res malo olajšal, toda jaz potrebujem program, ki bi mi pomagal najti zaposlitev.

Spraševalka: Kakšne programe pa bi ti predlagala?
Manja: Imam srednjo izobrazbo in bi šla študirat, čeprav vem, da tudi veliko število visoko izobraženih ne dobi službe. Na Zavodu sem jim omenila. Rekli so, da celotnega študija ne plačajo, samo nekaj dajo zraven, pa še to le določene smeri, na primer strojništvo. Vendar pa ljudje danes trpijo in bi potrebovali tudi psihologe, ljudi v zdravstvu, socialne oskrbovalke…Predlagala sem poklicno prekvalifikacijo za socialno oskrbovalko, vendar nimam pogojev, ker moraš prej 5 let opravljati to delo. Enostavno ne dobiš prilike.
Glede tečajev sem si sama plačala osnovni tečaj strojepisja, vendar je bila to čista osnova, ki jo že skoraj vsi znajo. Za nadaljevalni tečaj pa denarja nisem imela in sem prosila Zavod. Vendar nadaljevalnega tečaja ne krijejo. Samo osnovnega.
Rada bi možnost, da se bolj izpilim v kakšni stvari, vendar so vsi tečaji, tudi na primer jezikovni samo osnovni, to je pa premalo. Na tem bi morali delati, da bi ljudem, ki imajo željo in nek potencial omogočili, da to izpilijo, takoj bi imeli več možnosti ali pa vsaj večjo samozavest. Ne pa da te pod mus forsirajo nekje, kjer ni koristi, in te še bolj dol tiščijo.

Spraševalka: Kaj pa bi pričakovala od strokovnjakov v odnosu do tebe kot brezposelne osebe?
Manja: Kanček empatije. Vem, da je to zanje služba, ni pa prav, da se imajo za bogove, ki so nedotakljivi. Imajo delo, ne znajo se pa pomeniti s tabo kot s človekom. Oni bi potrebovali izobraževanje. Da bi delali bolj na tem, da se mi ne bi toliko obramenjevali s stresom in depresijo, tako te pa samo še bolj dol tiščijo. Padeš v pesimizem, tudi tisti, ki so sicer močni. Doživljaš hude skrbi. Jaz bi z njihove strani res videla kvečjemu to.
Da bi me vsaj malo razumeli, ne pa tisti hladen ton, brez občutka.

Spraševalka: Kako pa gledaš nase v svoji situaciji? Kakšna je tvoja samopodoba?
Manja: Sem tak človek, da čutim, da se poneumljam, ker se ničesar ne učim.
Sicer skušam brati kakšne knjige, ker hočem sama sebe prepričat, ni pa prave volje, me tepe iskanje zaposlitve, rada bi delala.
Imam pa slabe izkušnje. Sem prilagodljiva, trudim se, nisem v bolniški, delam deljeno, sem prijazna, vendar nihče od delodajalcev tega ni znal ceniti. Povsod so vzeli drugega, mene pa so dali stran. Tako te počasi mine, izgubiš voljo. Misliš, da si boš z delom prislužil,da te bodo cenili, vendar tega ni.

Spraševalka: Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Manja: Meni osebno otrok, ker sem ji res ves čas na razpolago, jo poslušam in ji pomagam pri šolskih obveznostih. To me vleče iz depresije. Že danes se obremenjujem, kako bo, če bom morala delati na izmene, hoditi pozno domov in se mi bo spet dogajalo, kakor se mi je že, da cel teden praktično nisem videla otroka.
Zadnjič sem brala tudi zanimivo knjigo, ki te uči, da drugače pogledaš na stvari. Da rečeš, da je kozarec napol poln in ne napol prazen. Težko ti razložim, vendar pa sama razumem.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Manja: Težko vprašanje, čeprav bi moralo biti lahko. Človek mora delati, ne moreš biti brezposeln. Želim si, da bi dobila službo in kolikor toliko spodobno plačilo za svoje delo. Upam, da se bo kaj spremenilo, zdaj je sama korupcija, ki nikamor ne vodi. Država spodbuja delodajalce, da kršijo osnovne pravice malih ljudi, nihče ni za to kaznovan. Zavod daje subvencije, tako da se reši brezposelnega za eno leto. Delodajalci pa ne znajo ceniti dobrega delavca. Ko poteče čas, vzamejo drugega. Samo krivine iščejo, sami pa imajo zelo velike zahteve. V enem razpisu so napisali, da se od kandidata pričakuje »nadpovprečno pripravljenost delati«. Mi lahko poveš, kaj je to »nadpovprečna pripravljenost«?

Spraševalka: Bi morda brezposelni sami lahko kaj naredili za izboljšanje svojega položaja?
Manja: Ne vidim, da bi lahko. Smo brez vpliva. Tisti, ki ga imajo, bi morali pomagati. Nihče pa se danes ne bori za človekove pravice. Lahko bi bilo drugače, vendar je preveč pohlepa. Človek je plenilec, ki bo sam sebe iztrebil. Mogoče je najbolje, da na zemlji ostanejo samo še živali, pri katerih obstaja pač življenjski krog, sovraštva pa vendarle ne poznajo.
Upanje pa seveda še vedno obstaja, normalno, da obstaja, saj si živ.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Nives, upravni tehnik, 37 let, 5 let na zavodu, prejemnica denarne socialne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšano, ker si brez službe in če da, v čem?
Nives: Če nimaš službe, si v badu. Nimaš občutka varnosti, nobenega finančnega zaledja. Nimaš motivacije, nimaš niti za kaj zjutraj vstati. Brezposelnost prinese občutke neke manjvrednosti, pomanjkanja. Doživljam stiske, ker je to boj, saj je socialna premajhna, da bi se preživela, in moram izkoristiti vsako možnost dodatnega zaslužka. Stres, ki pa že ni več stres, ker si v to prisiljen.

Spraševalka: Kako preživljaš dneve? Kaj počneš?
Nives: Izkoristim priliko za vsak dodaten zaslužek. Ves čas sem na preži za delo, aktivna, samoiniciativna. Doma pa tudi čistim in pospravljam. Mislim, da je gospodinjsko delo podcenjeno. Jaz sem za to, da bi ženska dobila dodatek za to delo.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšne sovražnosti ali nestrpnost s strani domačih, znancev, medijev, politikov v zvezi s svojo brezposelnostjo?
Nives: Ne!

Spraševalka: Nikoli ne slišiš koga govoriti, da so brezposelni lenuhi in da lagodno živijo na račun davkoplačevalcev?
Nives: *Ne, je pa res, da ne gledam televizije. Načrtno sem se odločila, da je ne bom, ker sama ne morem nič spremeniti, da mi bodo pa še energijo jemali, da se me bo to dotikalo in se bom sekirala in obremenjevala…Jaz potrebujem energijo za druge stvari. Če bi meni kdo rekel, da sem lenuh, bi me to ne prizadelo, ker vem, da imam svojo resnico, da bi rada delala. Drugi tega ne razumejo in to ozko, površno dojemajo. Ne moreš obsojati, če ne poznaš ozadja.*
Je pa res, da za ene to, kar si rekla, tudi drži. Okej, eni so zadržani in se ne znajdejo, ne mislim teh, ampak tiste, ki se načrtno odločijo, da bodo na socialni, in ne dajo nič od sebe.
Če veš, da ti ni treba, boš vseeno manj naredil. Jaz pa včasih tudi nimam več energije, ker sem psihično utrujena in se mi včasih res več ne da, se prepustim. Včasih sem res že na meji tega, da se mi fučka.

Spraševalka: Kako si zadovoljna s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?
Nives: Zelo sem zadovoljna, ker je življenjska in ji lahko zaupam. Imam srečo.

Spraševalka: Pa ti kaj pomaga pri iskanju zaposlitve?
Nives: V okviru svojih zmožnosti. Opozarja me na prosta delovna mesta, kam naj pošljem prošnjo, vendar se izkaže, da sem jo že napisala, da sem jo prehitela.

Spraševalka: Kakšna se ti zdijo pravila, ki vladajo na zavodu, na primer obvezno javljanje, obveznost sprejemanja zaposlitve z nižjo izobrazbo, obveznost vključevanja v programe ipd.?
Nives: Odvisno, kako te stvari vzameš. Jaz se s tem ne obremenjujem. Niti enkrat nisem tega resno vzela. Je pa to zabluz, ker moram delati, saj se s socialno ne moreš preživeti. Jaz ne živim urejenega življenja. Vem, da se človek nekih pravil mora držati, vendar pa ta pravila niso realna.

Spraševalka: Kakšne izkušnje imaš na Centru za socialno delo?
Nives: V redu, vsaj zaenkrat. So prijazni.

Spraševalka: Praviš pa, da je socialna pomoč premajhna.
Nives: Vsekakor, saj naj bi se s tem preživel. Jaz sicer živim v socialnem stanovanju, ki pa je še vedno predrago, da bi lahko shajala s socialno podporo. Podpora bi morala biti taka , da bi se lahko preživel. Plače pa bi morale biti višje.

Spraševalka: Si bila vključena v kakšen program APZ?
Nives: Ja, večkrat sem bila v javnih delih.

Spraševalka: Kakšne so tvoje izkušnje?
Nives: Dvakrat sem bila na splošno zadovoljna, ker mi je delo odgovarjalo, čeprav pa ni bilo možnosti zaposlitve. Delodajalci javna dela ves čas izkoriščajo.
Tretjič pa nisem bila zadovoljna, ker naj bi institucija, v kateri sem delala, pomagala ljudem, v resnici se vodilni sami okoriščajo. Šef je ves čas izvajal mobing, počutil se je ogroženega, vse je hotel nadzorovati, manipuliral, se drl nad nami. Delala sem pa več kot eden, ki je bil tam redno zaposlen.
Zdržala sem tam zaradi denarja, drugače bi po enem tednu šla. Vsako jutro sem se morala psihično pripravljati, da sem šla v službo. Tam so me res napsihirali.

Spraševalka: Si bila vključena še v kak drug program APZ?
Nives: Ja, v dva računalniška tečaja in v klub iskalcev zaposlitve. Prvi tečaj je bil v redu, ker sem to potrebovala. Drugi tečaj je bil pa spet začetni in sem že vse znala in sem potem druge učila. Zato sem po dveh dneh nehala hoditi.

Klub mi je bil všeč samo zaradi predavateljic, ker se je dalo z njimi vse zmenit. Malo volje ti dajo, malo motivacije. Ampak, kar tam slišiš, že vse sam veš.

Spraševalka: Kakšne programe bi predlagala?
Nives: Ne vem. Take, ki bi bili uporabni v praksi. Morali bi imeti drug sistem, več stika z delodajalci. Več informacij o delovnih mestih. Zavod pa bi se moral bolj potrudit, za razpise ne vedo oni nič bolje kot mi. Veliko delodajalcev že ima svoje ljudi, razpis pa je metanje peska v oči.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Nives: Sigurno da brezposelnost vpliva nate. Imaš slabšo moralo, ker nisi družbeno koristen. Vem, da bi se lahko boljše počutila, če bi imela službo, razen če bi me tam napsihirali.

Spraševalka:Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Nives: Pozitivne knjige, pozitivno razmišljanje. Imam srečo, da sem zdrava. Veliko se družim z ljudmi, ohranjam stike. Nisem taka kot nekateri, ki se doma zapirajo.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Nives: Da bom dobila službo, kjer bom srečna in uspešna.

Spraševalka: Ali misliš, da bi lahko brezposelni sami kaj naredili za izboljšanje svojega položaja?
Nives: Lahko bi demonstrirali, jaz bi bila v prvi vrsti.Ne vem, kaj ti Slovenci vse požirajo, oni na vladi se pa norce delajo. Slovenci raje kot da bi se uprli, sami sebe trpinčimo. Strah nas je ali kaj.

Spraševalka: Mogoče so nas pa prepričali, da smo sami krivi .
Nives: Danes si itak za vse sam kriv. Ni res, da lahko vsakdo zase poskrbi, ker človek ni preračunljiv in so še druge stvari, ki vplivajo na odločitve posameznikov. Če bi na primer meni denar veliko pomenil, bi mogoče tudi drugače razmišljala, vendar je meni denar potreben samo za varnost, sicer sem pa skromna in sem vesela že, če si kje zunaj privoščim kavico. Odvisno, v kaj verjameš.

Spraševalka: Najlepša hvala za razgovor.

Snežana, 40 let, gimnazijska maturantka, 10 let na zavodu, neupravičena do denarne socialne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšano, ker si brezposelna, in če da, v čem?
Snežana: Trenutno niti ne, ker se veliko ukvarjam z otrokom in občasno honorarno kaj napišem. So pa obdobja, ko se počutim ponižano, manjvredno, neizpolnjeno, neuspešno….Bolj kot sem aktivna, manj je teh občutkov.

Spraševalka: Kaj je po tvojem bistven element tvoje prikrajšanosti?
Snežana: Da nisem polnopravni član družbe.

Spraševalka: Kaj pa bi zate pomenilo biti polnopravni član družbe?
Snežana: Med drugim tudi plačevati davke. Postati brezposeln je, kakor da si se na novo preselil v neko vas in se moraš bolj truditi kot nekdo, ki je že od nekdaj tam. Dlje kot si brez službe, težje jo najdeš in vedno manj si je želiš.

Spraševalka: Omenila si, da se veliko ukvarjaš z otrokom in da občasno opravljaš honorarno delo. Kaj še počneš?
Snežana: Opravljam gospodinjska dela, iščem poti do zaposlitve. Berem članke, knjige, se sama izobražujem…

Spraševalka: Ali doživljaš kakšne sovražnosti s strani domačih , znancev medijev, ker ne hodiš v službo?
Snežana: Da. Ljudje tvojega profila, ki so v rednem delovnem razmerju, gledajo zviška nate, te omalovažujejo zaradi tvojega statusa. V medijih pa sovražnosti ne zaznavam.

Spraševalka: V medijih in politiki je veliko govora o tem, da so brezposelni lenuhi. Kakšno je tvoje stališče o tem?
Snežana: Jaz nisem lena. V sorodstvu mi kdo reče, da nič ne delam, da lahko spim, jaz pa se ukvarjam z otrokom. Tudi intelektualno delo se smatra za nobeno delo. Večina ljudi ne razume, da se izobražuješ. Sorodniki rečejo: »Tebi je lahko, če si doma.« Kot da je nekaj vredno samo, če si obuješ visoke petke in greš v službo.

Spraševalka: Kako pa reagiraš na takšne besede?
Snežana: S selekcioniranjem socialnih stikov, odnosov. Vedno manj pa sem agresivna, predvsem napram staršem.

Spraševalka: Kako pa si kaj zadovoljna s svetovalko na Zavodu za zaposlovanje in s pravili, ki tam vladajo?
Snežana: S svetovalko sem zadovoljna,ker sem seznanjena z njenimi omejitvami. Zavedam se, da več kot naredi, ne more. Je prijazna.
Nisem pa zadovoljna z Zavodom za zaposlovanje. Že leta jih prosim, da mi plačajo tečaj angleščine, pa ni nič iz tega.

Spraševalka: Zakaj misliš, da je to tako?
Snežana: Ker to ni aktivna politika zaposlovanja. Pravila so neprimerna. Če te ni, te izključijo, potem se pa hvalijo, da so zmanjšali brezposelnost.
Želela sem si, da bi mi plačali visoko ali vsaj višjo šolo, pa niso hoteli. Ponujali so mi pa prekvalifikacijo v frizerja. Zavod ne služi svojemu namenu, je le sam sebi namen. Pravzaprav ne vem, čemu je namenjen, mogoče informiranju, ampak neučinkovito. Ne poznam nikogar, ki bi tam dobil sebi primerno zaposlitev.

Spraševalka: Pa si bila kdaj vključena v kakšen program APZ?
Snežana: Zadnjič sem sodelovala na inteligenčnem testu, da bi ugotovili, kam me velja usmeriti. Šla sem predvsem zato, ker me je zanimalo, kakšne so moje umske sposobnosti. Potem smo se pogovarjali, kakšna prekvalifikacija bi bila možna. 15 let mlajši me je učil, kaj bi bilo zame dobro. Zame je to ponižujoče. In niso mi hoteli povedati rezultatov inteligenčnega testa. Pa ne morejo oni to vedeti in ti ne povedati! Grozno je, da vedo o tebi nekaj, kar ti ne veš.
Hoteli so me tudi dati v klub iskalcev zaposlitve, pa nisem hotela. Klub je ponižujoč, jaz namreč znam napisati prošnjo in telefon vrtet. In potem te učijo, kako se moraš predstaviti delodajalcu v najlepši luči. Pred 20 leti, ko smo mi iskali službo, si enostavno prišel tja in povedal po pravici, zdaj se moraš pa pretvarjati. Mi je to čisto mimo. Učijo te lagat, kar je neživljenjski pristop. Gotovo, da ne mislim na razgovorih delat slabega vtisa, a več kot to od človeka ne morejo pričakovati.
Predlagali so mi samozaposlitev, vendar moraš denar, ki ti ga dajo, vračati. Pa tudi zagonska sredstva rabiš, jaz jih pa nimam. Zavoda ne jemljem resno, grem pač tja na pol leta, ko imam datum. Vedno pa vprašam za tečaj angleščine in za profile, ki mene zanimajo. Pravzaprav razmišljam, da bi se sama odjavila iz evidence.
Če te vržajo z zavoda in se lahko po določenem času spet prijaviš, moraš iti na predavanje. In tam nam je neka ženska rekla: »Če boste v redu, boste mogoče nekoč kot jaz.« Kakor da smo omejeni, zaostali, bolni. Totalna diskriminacija. Prizadelo me je.

Spraševalka: Kakšne programe bi ti predlagala?
Snežana: Kakšna srečanja, druženje, izmenjavanje izkušenj. Pa jezikovne in računalniške tečaje.

Spraševalka: Pa saj računalniški tečaji obstajajo.
Snežana: Sem izrazila željo, pa nisem dobila.

Spraševalka: Kaj bi spremenila pri strokovnjakih?
Snežana: Da bi bili bolj povezani z delodajalci, mislim da so tu premalo angažirani, da bi se obračali na podjetja in preverjali stanje glede zaposlovanja.

Spraševalka: Si prišla v zvezi s svojo brezposelnostjo v stik s CSD?
Snežana: Pred leti, ko še nisem bila poročena. Tam je odvisno, na koga naletiš. Eni so prijazni, drugi pa vzvišeni. CSD da vsaj denar. Odkar sem se poročila, mi nič ne pripada. Honorarno delam, vendar se s tistim, kar dobim, ne bi mogla preživeti. Lahko kvečjemu kaj prispevam.

Spraševalka: Kaj pa meniš o tem, da te je po zakonu dolžan živeti mož?
Snežana: Jaz sem za univerzalni dohodek, da bi vsak nekaj dobil.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Snežana: Kakor kdaj. Bolj kot sem aktivna, boljše je. Sicer pa po tolikih letih dobiš nekak kostanten občutek lastne vrednosti, ki ti ga okolica več ne more omajati.

Spraševalka: Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Snežana: To je pa edino res dobro vprašanje. Zame je ključno. Kako ob začaranem krogu nenehnih poskusov dobiti zaposlitev narediti si življenje znosno in ohraniti zdravo pamet. Mislim, da je to občutek, da sem zdržala teh deset let, živela od lastnih idej in iskala službo, pri tem pa še gospodinjila in skrbela za otroka. Tako se utrdiš, čeprav si spremenjen. Osamiš se, vendar ti je v tolažbo zavest, da si vse preizkušnje nekako prestal. Zaposlenim je lažje, ker jih nič ne omaja.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Snežana: Hočem biti ustvarjalna, kolikor je to možno v situaciji, v kateri pač sem. Ker če ne delaš, se razčlovečiš, ker je človek ustvarjalno in socialno bitje. Ti je pa včasih hudo, ker nimaš rednih dohodkov in si ne moreš organizirati prostega časa. Pa tudi še za enega otroka bi se odločila, če bi imela redno službo. Upam, da se bo sistem spremenil. Da bodo ljudi, ki delajo honorarno in na črno, redno zaposlili. Morda vsaj za krajši delovni čas.Potem bomo lahko plačevali davke in prispevali v proračun, dobili pa tudi občutek varnosti.

Spraševalka: Bi prezposelni sami lahko kaj spremenili?
Snežana*: Težko kaj spremenimo, ker je vsak v svojem osamljenem svetu. Si nemočen, tuje zgodbe te prizadenejo, rad bi pomaga, a sam rabiš pomoč.*

Spraševalka: Prej si predlagala, da bi se srečevali.
Snežana: Ja, bi bila za to. In pa da bi sami organizirali kakšne tečaje, saj vsak od nas kaj zna.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Tinkara, 29 let, komercialistka, 1 leto na Zavodu, prejemnica denarne socialne pomoči

Spraševalka: Ali se počutiš prikrajšano, ke nimaš zaposlitve, in če da, v čem?
Tinkara: Ja, omejena sem pri možnosti napredovanja, se ne razvijam, ker sem doma med štirimi stenami. Rada bi bila tudi bolj neodvisna.

Spraševalka:Kakšne so tvoje dnevne aktivnosti?
Tinkara: Kot vidiš, pričakujem otroka. Urejam stanovanje za prihod novega družinskega člana, pripravljam se na porod. Opravljam gospodinjska dela, hodim na sprehode v naravo.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšne sovražnosti oziroma nestrpnost s strani domačih, širšega okolja, medijev, politike?
Tinkara: Ja, v medijih govorijo, da si ne prizadevamo dovolj. Pa tudi mojemu prijatelju ni ravno prav, da sem doma. Ko prideš na CSD, te gledajo zviška, češ še eden na novo.

Spraševalka: Kakšni so tvoji občutki, tvoje reakcije v zvezi s tem?
Tinkara: Me prizadene, potlači.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljna s svojo svetovalko na Zavodu za zaposlovanje?
Tinkara: Zelo. Trudi se, da bi mi priskrbela službo, me obvešča, kam naj pošljam prošnjo, da bom med prvimi. Vzame si čas, ne priganja.

Spraševalka: Kaj pa pravila, ki veljajo na Zavodu, na primer obveznost sprejemanja zaposlitve, ki zahteva nižjo izobrazbo od tvoje sli pa se nahaja v kraju, ki je dve uri vožnje oddaljeno, obvezno javljanje…?
Tinkara: Ta pravila mi res niso všeč. Se ne strinjam z njimi. So omejena, ozka. Mi je pa všeč, da mi povrnejo stroške za priporočene pošiljke in avtobusno vozovnico.

Spraševalka: Si bila vključena v kakšne programe APZ?
Tinkara: Ja, v računalniški tečaj in pred leti v tečaj jezika in delavnico poti do zaposlitve.

Spraševalka: Kaj ti je bilo v teh programih všeč, kaj ne?
Tinkara: Tečaja [računalniški in jezikovni] sta bila oba zelo v redu. V delavnici pa smo delali tisto, kar sem že znala. Mogoče je fino, da malo obnoviš, ni pa nič novega.

Spraševalka: Imaš kakšne predloge glede programov in Zavoda za zaposlovanje nasploh?
Tinkara: Želela bi, da bi bilo več javnih del ali usposabljanja na delovnem mestu. Da bi prišla tudi jaz zraven, da ne bi o tem povedali samo določenim. Več možnosti za tiste, ki to želijo.

Spraševalka: Zakaj pa misliš, da imajo določeni prednost?
Tinkara: Ne vem.

Spraševalka: Ko sva govorili o nestrpnosti, si omenila vzvišen odnos socialne delavke na CSD. Bi še kaj dodala v zvezi z njenim odnosom do tebe?
Tinkara: Spraševala me je tudi, kje so zaposleni moji starši, kar se je res ne tiče. Moti me tudi, da mi veliko stvari pove nerazločno, je ne razumem. Želela bi več podrobnosti. Tako gre pa vse na hitro,uradno, da te čim prej odslovi.

Spraševalka: Kaj pa višina denarne socialne pomoči?
Tinkara: Prenizka. Mislim, da to vsi vemo.

Spraševalka: Kakšna je tvoja samopodoba v dani situaciji?
Tinkara: Brez službe je samopodoba slabša. Nisi v stiku z ljudmi, pade ti motivacija, umsko stagniraš.

Spraševalka: Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Tinkara: Podpora prijatelja, družine.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Tinkara: Moj cilj je dobiti službo. Bila bi vesela, če bi se lahko zaposlila v svoji stroki, saj sem v to nekaj vložila.

Spraševalka: Kaj bi lahko brezposelni sami storili glede izboljšanja svojega položaja?

Tinkara: Od drugih res nimamo kaj pričakovati. Sami bi morali vzeti stvari v svoje roke, vendar ti zdajle ne vem povedati, kako.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

Vanesa, 38 let, 6 mesecev na Zavodu, optik prodajalec, prejemnica izredne denarne pomoči

Spraševalka: Se počutiš prikrajšano, ker si brezposelna, in če da, v čem?
Vanesa: Se, moti me. Že zaradi sebe. Počutim se manjvredno. Manj je denarja, najbolj pa pogrešam stike z ljudmi in pa samozadovoljstvo, da sem za nekaj koristna.

Spraševalka: Kakšne so tvoje dnevne aktivnosti?
Vanesa: Trenutno hodim v klub iskalcev zaposlitve, sicer pa hodim teč, čeprav trenutno nimam volje. Ukvarjam se s hčerko, pomagam ji pri nalogah. Kuham, perem. Jaz sem v bistvu pridna kot mravlja.

Spraševalka: Ali zaznavaš kakšne sovražnosti s strani domačih, medijev, politike?
Vanesa: Ja. Očitki. Starši mi govorijo, naj si čim prej najdem službo. Lahko je to reči. Eden, ki ga poznam, mi je rekel:«Zdaj si pa brez službe«. Pa je tudi sam brez nje.
Zadnjič sem govorila z bivšo sodelavko in je rekla, da bi takšne, ki nočejo delati, nagnala kopat jarke.

Spraševalka: Kakšni pa so tvoji občutki ob tem?
Vanesa: Odrinjen si. Sem tak človek, da se sekiram in to ni dobro. So pa tudi taki, ki delajo na črno in res nočejo sprejeti zaposlitve. Mislim, da je imela bivša sodelavka tudi po svoje prav.

Spraševalka: Kako pa reagiraš?
Vanesa: Povem jim nazaj, nisem tiho. Da iščem službo.

Spraševalka: Kako pa si zadovoljna z odnosom svoje svetovalke na Zavodu za zaposlovanje?
Vanesa: Se kar da zmenit z njo, je človeška. Zadnjič mi je poslala sporočilo, da iščejo človeka za kruh prodajat. Povedala sem ji, da zaradi hrbtenice za fizično delo nisem sposobna in se je dalo zmenit, da je to umaknila.

Spraševalka: Kaj pa sama pomoč s strani Zavoda?
Vanesa: Pošiljajo mi sporočila, naj pošljem vlogo ali da naj pokličem za razgovor. Nisem zadovoljna, ker te pošiljajo na delovno mesto za krajši delovni čas, zaslužila bi 280 evrov. Pa za varilca so me poslali. Ne vem, ali so se zmotili ali kaj. Pa javna dela, obiranje jabolk, hmelja, krompirja. To so naporna dela. Ne da mi je izpod časti, ampak imam omejitev zaradi hrbtenice.

Spraševalka: Zakaj misliš, da te pošiljajo na takšna dela, če vedo za tvojo omejitev?
Vanesa: Probajo pač, ker se hočejo znebiti ljudi, da bi se število brezposelnih zmanjšalo. Zadnjič sem bila na razgovoru na mestu, kjer ljudi neprestano menjavajo. Šefica mi je rekla, da je pri njih treba v desetih minutah prodati dvoja očala. Ženski Hitler. Imaš občutek, da se delajo norca iz tebe. Moral bi se razjokati, da bi službo dobil ali kaj. Zadnjič pa mi je delodajalka na razgovoru rekla, da sem prestara. Sama ima pa 50 let. Ko da sem za na odpad.

Spraševalka: Kakšna pa se ti zdijo pravila, ki vladajo na Zavodu, na primer obvezno javljanje, sprejemanje primernega oziroma ustreznega dela, sprejemanje dela v kraju, kamor bi se morala 3 ure voziti…?
Vanesa: Pod pritiskom si. Res si. Ne da mi je težko, ampak imaš en strah. Bojim se, da bi me skenslali, ker zdaj to delajo, potem pa 6 mesecev nisi upravičen do ničesar.

Spraševalka: Praviš, da si vključena v klub iskalcev zaposlitve. Kaj ti je v tem programu všeč, kaj ne?

Vanesa: Počutim se, kakor da bi hodila k psihiatru. Saj jaz sama vem, kako napisati prošnjo in poklicati delodajalca. Zapravljanje časa in denarja. Bi raje ta denar nam dali. Vendar je pa res, da sem svetovalki sama rekla, naj me kam da, da grem med ljudi. Sem tak tip, da se rada pogovarjam.

Spraševalka: Kakšne programe bi pa ti predlagala?
Vanesa: Jaz bi šla v šolo, ekonomsko, na primer. Ali pa za pedikerja. Vem, da so tudi ti brez službe, a večje možnosti bi vendarle imela. In pa da bi me večkrat napotili na razgovor.

Spraševalka: Kot prejemnica izredne denarne pomoči si prišla v stik s CSD. Kakšne so tvoje izkušnje?
Vanesa: Zelo dobre. Zelo prijazna ženska. Rekla mi je, da nisem edina in da bo še slabše. Da se ji ljudje prihajajo jokat.

Spraševalka: Kaj pa sama višina denarne pomoči?
Vanesa: Zdi se mi premalo, ampak bom morala s tem shajati. Ne jem veliko, nisem izbirčna, hči pa ima kosilo v šoli. Ne zdi se mi prav, da lahko za denarno pomoč zaprosiš šele po treh mesecih po prenehanju delovnega razmerja. To je grozno. Če se recimo zaposliš za tri mesece, nisi po izteku upravičen niti do nadomestila niti do socialne pomoči. Lahko crkneš.
Šla sem po hrano na Karitas, nič me ni bilo sram.

Spraševalka: Kaj bi predlagala strokovnjakom na CSD?
Vanesa: Oni pač dajo, kolikor lahko. Ena mi je rekla »se boste že znašli«. Pa ni tako lahko.

Spraševalka: Kako gledaš nase v dani situaciji? Kakšna je tvoja samopodoba?
Vanesa: Nisem zadovoljna s sabo. Vse mi gre na živce. Včasih se nimam volje niti urediti. Jezi me, ker sem se ves čas trudila, šef pa ni naredil nič, da bi posel obstal. Pri njem sem bila ves čas pod pritiskom. Vsak večer je klical, če je bilo kaj prometa in ko je izvedel, da je slabo, se je drl in preklinjal. Naredil ni pa nič, da bi bilo drugače. Ne vem, če bi še šla nazaj.

Spraševalka: Kateri so tvoji viri moči? Kaj ti pomaga, da svojo situacijo lažje prenašaš?
Vanesa: Zdajle nič. Tudi s prijateljem sva se začela kregati. Očita mi, da sem bila živčna prej, ko sem bila v službi, zdaj sem pa spet živčna.
Mislim, da bi morala začeti spet teči, bi se bolje počutila.

Spraševalka: Kakšna je tvoja vizija prihodnosti?
Vanesa: Ne vidim nobene, živiš od danes na jutri.

Spraševalka: Če pa bi se vendarle dobro izteklo zate, kako bi bilo?
Vanesa: Želim si delati nekje, kjer bi potem spet ne rekli, da bodo zaprli. Kjer bi se počutila varno.

Spraševalka: Kaj bi po tvoje brezposelni lahko sami storili za izboljšanje svojega položaja?
Vanesa: Ne vem, kaj bi lahko naredili. Da bi se samozaposlovali. Ampak za samozaposlitev da zavod premalo, potem moraš pa še vračati. Če bi dali več, bi lahko odprla optiko. Ali pa da bi se izobraževala, se naučila merit dioptrijo. Večje možnosti bi imela. Delodajalec mi je obljubljal izobraževanje, a iz tega ni bilo nič.

Spraševalka: Hvala za pogovor.

PRILOGA 3: Odprto kodiranje

A1: Najbolj sem prikrajšana glede druženja s sodelavci, več si doma, nimaš socialnih stikov. / **pomanjkanje socialnih stikov**
A2: Počutim se manjvredno, ker ne dobivam pohval, priznanja. / **občutki manjvrednosti**
A3: Hudo je tudi glede denarja, to te še dodatno potre. / **finančna stiska**
A4: Predvsem skrb za otroka. Vodim jo v vrtec in hodim ponjo, veliko se družim oziroma igram z njo / **skrb za otroka**
A5: nabavljam in skrbim za dom / **gospodinjsko delo**
A6: Vendar pa mi povej, kdo danes ceni takšno delo[…]Ti povem, da se večkrat sprašujem, kako bi bilo, če vsega tega ne bi počela, kako bi stvari tekle. Tako pa se vse smatra za samoumevno. / **prepričanje, da je gospodinjsko delo podcenjeno**
A7: Skrbim pa tudi za telesno aktivnost / **prostočasne dejavnosti**
A8: spremljam objave, iščem zaposlitev / **iskanje dela**
A9: Mediji izpostavljajo, koliko ljudi je na cesti, ne vprašajo se pa, zakaj je tako. / **nekritično pisanje medijev**
A10: Določeni ljudje imajo poglede v smislu, da se ne trudim dovolj, čeprav to ni res. / **prepripričanje okolice, da si brezposelni ne prizadevajo dovolj**
A11: Ti komentatorji me užalijo / **prizadetost**
A12: ni prav, da tako govorijo, ker želim delati, iščem službo in sem se v ta namen tudi usposabljala. / **nestrinjanje z očitki**
A13: Tisti, ki ima službo, lahko govori. / **prepričanje, da kdor ne pozna situacije, ne bi smel obsojati**
A14: Branim se, da to ni res. / **zavračanje očitkov kot neresničnih**
A15: govorijo »si doma, zabušavaš, nič ne delaš..« / **enačenje domačega dela z nedelom**
A16: Do zdaj je bila zelo v redu, zadnje čase pa je začela izvajati pritisk nad mano.[…] Da bom morala začeti iskati delo bolj široko, na večih področjih, če ne, me lahko izbriše iz evidence. Ne zdi se mi prav, da mi grozi, ker ve, da se trudim. / **vršenje pritiska**
A17: Jaz mislim, da ji je moral kdo od nadrejenih kaj reči, da je spremenila pristop. / **možnosti svetovalke so omejene**
A18: Ne zdi se mi prav, da ti postavljajo pogoje, da ne smeš zavrniti službe, ker včasih obstajajo dejavniki, zaradi katerih ne moreš delati. Če si na Zavodu, moraš biti nula, odprt za vse . Kot da se nisi za to šolal, da boš delal, kar te veseli. Izobrazba tu nič ne pomeni, pošteno bi bilo, da bi ti pustili iskati v tvojem poklicu in da te ne zajebavajo. […] Rada bi delala, kar me veseli, ne pa da moraš sprejeti nekaj, kar ti ne odgovaja in te po dveh mesecih delodajalec skensla. / **krivičnost pravil**
A19: Pri poklicni prekvalifikaciji nisem bila zadovoljna s samo ustanovo, ker stvari niso gladko stekle med zavodom in Ljudsko univerzo glede nakazil. To me je kar obremenjevalo. / **slabo sodelovanja med zavodom in izvajalcem**
A20: Drugače pa je poklicna prekvalifikacija ena res dobra stvar, ki mi jo je Zavod omogočil. / **zadovoljstvo s programom poklicne prekvalifikacije**
A21: V delavnici mi je bilo pa všeč, ker smo se dobro razumeli, nihče ni nikogar obsojal. / **podpora soudeležencev**
A22: predavateljica je bila prijazna, dajala je dobre napotke. / **zadovoljstvo s predavateljico v zaposlitveni delavnici**
A23: Da bi obveščali o kakšnem delovnih mestih . Kljub spremljanju včasih nisi pozoren in ti lahko kaj uide. Potem ti pa kasneje povedo, da so tam pa tam iskali. / **boljše obveščanje o prostih delovnih mestih**
A24: Jezi me tudi, ker imajo delodajalci, ki objavljajo razpise, že vnaprej nekoga izbranega. Glede tega niso korektni, ne bi smeli objavljati že oddanih delovnih mest, ker si ti potem po nepotrebnem delaš stroške. / **objavljanje že oddanih delovnih mest**
A25:Lahko bi se vzpostavila povezava med Zavodom in delodajalci glede volenterskega pripravništva. Če ga v mojem poklicu nimaš, ne moreš opravljati strokovnega izpita. Na Zavodu ti rečejo, da si moraš pripravništvo

iskati sam, da nimajo oni nič s tem. Ja zakaj pa ne bi imeli? Kot ustanova so močnejši kot jaz sama. Naj pač naredijo take programe./ **sodelovanje z delodajalci pri prostovoljnem pripravništvu**
A26: Zelo sem zadovoljna s socialno delavko. Je prijazna, poklepeta z mano, me vpraša, če je kaj novega. Topel, človeški odnos. / **prijaznost strokovnih delavk in delavcev na CSD**
A27: Premajhna, ne moreš preživeti čez mesec. / **nizke denarne socialne pomoči**
A28: Ostajam odvisna od pomoči drugih. / **odvisnost od bližnjih**
A29: Pride dan, ko se počutim manjvredno. Pri sebi moram razčiščevati, da ima tudi to, da sem doma, pozitivne učinke, predvsem glede otroka, ker sem več z njo. Moraš si nekako poštimati v glavi, biti pozitiven. / **občasno slaba samopodoba**
A30: Podpora partnerja, družine. / **podpora bližnjih**
A31: Rada bi se zaposlila v službi, ki bi me veselila, saj sem zato vložila trud v šolo. / **zaposlitev v svoji stroki**
A32: Sprejela pa bi tudi kakšno drugo službo, predvsem zaradi boljše samozavesti. / pripravljenost sprejeti tudi manj zaželeno službo
A33: Mogoče da bi se bolj osebno promovirali pri delodajalcih. Osebni stik je nekaj čisto drugega kot prošnje. / **osebna promocija pri delodajalcih**
A34: da bi se grupirali in izpostavili pred širšo družbo, ustanovili združenje brezposelnih in bi delodajalci pošiljali potrebe nam samim. / **ustanovitev združenja**
A35: Da bi opozorili nase, zmanjšali črno piko, ki jo imamo v družbi. / **opozarjanje na obstoj in problematiko brezposelnih**
B1: Za preživetje sicer imam, ker sem špartanski tip in če nekaj ne rabim, pač ne rabim. Ni navlake. Ne morem pa si privoščiti nobenega luksuza. Ni morja, ni smučanja, ni prostočasnih aktivnosti razen tistih brezplačnih. / **relativna revščina**
B2: Pomoč pri domačih delih, ki jih je res ogromno. / **druga domača dela**
B3: [pomagam]Tudi pri gospodinjskih delih / **gospodinjsko delo**
B4: [gospodinjska dela]so podcenjena. V moji okolici je veliko žensk, zlasti vdov, ki so še v slabšem položaju kot jaz. Nikogar nimajo, ki bi jim pomagal. Imajo res nedostojanstveno starost. / **prepričanje, da je gospodinjsko delo podcenjeno**
B5:iščejo krivce pri najšibkejših, takih, ki se ne morejo braniti. / **zavest, da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom**
B6: Razvil sem takšen obrambni mehanizem, da mi je vseeno. Pošiljal sem prošnje, tudi na delovna mesta, ki so bila nekaj kvalifikacijskih stopenj nižje.[…] Dopovedal sem si, da ne morem nič spremeniti, prosil sem, agitiral pri ljudeh, ko nisem po uradni poti nič našel.[…] Pa sem si rekel: ´Jebi ga. Kaj pa boš?´/ **ravnodušnost ob posluževanju obrambnega mehanizma racionalizacije**
B7: Ogromno je tu vez in poznanstev, indirektno jih čutiš. / **prepričanje, da pri pridobitvi zaposlitve prevladujejo zveze**
B8: Če vidim, da je človek vsaj malo dojemljiv, mu poskušam z navajanjem argumentov razložiti, da ni vse tako črno belo. / **navajanje argumentov**
B9: Pri bebcih pa nimam kaj iskat in grem stran . / **umik**
B10: [politiki]So profil sadista in patološkega narcisa, ki mu manjka empatije, in se ne zna vživeti druge in jim škoduje. / **prepričanje, da je nestrpnost posledica pomanjkanja empatije**
B11: Tudi sadizem in narcizem drugih ljudi politiki izkoriščajo v svoje namene. / **zavest, da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom**
B12: Do zdaj sem imel opravka z dvema in obe sta bili super. S prvo sva bila že napol prijatelja, z drugo se pa tudi da vse zmenit in ne teži. / **odnos zaupanja**
B13: Je pa res, da sem tudi jaz fer do nje. Nikoli nisem bil frajerček, vedno sem se vljudno pogovarjal z njo. / **odnos svetovalke je odvisen od odnosa uporabnika**
B14: Frajerčki so ljudje, ki delajo na črno in mislijo, da ne potrebujejo zakonov in da je vse samoumevno ter da se jim mora država prilagajati. / **prepričanost o obstoju ljudi, ki državo res izkoriščajo**
B15: Vedno dobiš povrnjene potne stroške. / **povrnitev stroškov**

B16: Imaš pravico odklonit kakšno delo, sprašujejo te, kakšne so tvoje delovne izkušnje, niso ozki in strogi. / **prilagajanje pravil posamezniku**
B17: Zavod, ki naj bi bil tvoj sovražnik, je v resnici tvoj največji zaveznik. Ljudje tam so čuteči, skušajo ti pomagati, vendar pa nič ne zaleže. Ko bi bil le trg dela takšen, kot so oni, tako je pa tam sranje in neoliberalizem, ki je pokop družbene kohezije in energije ljudi. / **zavod je zaveznik brezposelnih**
Bruno18: Prisiljen si delat fleksi delo, obskurno plačano, da komaj preživiš, nimaš ne časa ne energije za prostočasne dejavnosti. Uničen si fizično in psihično. / **izkušnje s fleksibilnimi oblikami zaposlitve**
B19: Zastavljeni so dokaj osnovno, ker ni denarja. Vse je zreducirano. / **nizka raven tečajev**
B20: Preverjanja znanja ni. / **odsotnost preverjanja znanja**
B21: Ne dobiš pa po njih nobene uradne kompetence. / **tečaji ne dajejo uradno priznane kompetence**
B22: V praksi nič ne pomaga. / **neuporabnost tečajev v praksi**
B23: Sofinanciranje oziroma omogočanje formalnega izobraževanja na faksih. Vendar za to ni denarja. Priložnost bi morali dobiti tudi tisti, ki niso imeli sreče pri študiju in so opustili prvo izbiro. / **finančna pomoč pri nadaljnem izobraževanju**
B24: Čuteči, empatični ljudje. Če bi bili ljudje povsod taki, bi družba ne imela nobenih problemov. Nekateri so sicer malo bolj odprti, drugi manj, gnide pa nisem med njimi zasledil še nobene. Jaz bi bil gnida, če bi rekel karkoli drugega. / **empatija**
B25: Ni vredno komentarja. Čisti redukcionizem. / **nizke denarne socialne pomoči**
B26: Nimam ekstremov, češ da sem zmagovalec, nisem pa tudi emo. Sem fer do svojih patologij, zavedam se pa tudi svojih dobrih strani. / **realen, uravnotežen pogled nase**
B27: Skušam biti proaktiven, se odzivati na stvari, kot so. Ni vse črno belo, delovati je treba v odtenkih. / **pozitivna naravnanost**
B28: Da bi lahko delal, kar me veseli, in bi mi ne bilo treba sklepati gnilih kompromisov. Služba mora biti strast, se pokrivati s tvojim življenjskim vodilom. Pomembno je zadovoljstvo, da delaš, kar si želiš. / **delo, ki bi prinašalo zadovoljstvo**
B29: Lahko bi naredili svoj ceh. / **ustanovitev ceha**
B30: Lahko bi kaj proizvajali ločeno od trga dela. Da bi na primer drug drugemu prodajali čas v smislu, če jaz nekaj znam, lahko pomagam tebi, ti pa meni s svojim znanjem. / **vzajemna pomoč**
B31: Vendar pa smo ljudje egoisti in imamo glavo v riti. Samo jaz pa jaz. Po naši naravi je moje podrejeno našemu. Če bi to gojili, če bi nam bilo sveto, bi boljše živeli. Tako smo pa skupek egoistov in raje životarimo, kakor da bi kaj naredili. / **egoizem posameznika**
D1: Počutim se nekoristno, nepotrebno. / **občutek nekoristnosti**
D2: Skrbi me, kako bom zmogla. / **zaskrbljenost**
D3: Imam sicer starše, ki mi omogočijo osnovno / **odvisnost od bližnjih**
D4: ne morem pa si nič privoščiti / **relativna revščina**
D5: Ne morem plačevati kredita. / **finančna stiska**
D6:Več lenarim, vendar pa to ni čisto sama lenoba, pač pa izguba volje in motivacije, da bi karkoli počela./ **»lenarjenje«**
D7: Trudim se doma kaj postoriti, zlasti kar se tiče gospodinjstva. / **gospodinjsko delo**
D8: Delam pa tudi za šolo. / **izobraževanje**
D9: Če nič ne naredim, imam slabo vest glede svojih staršev. / **slaba vest v odnosu do bližnjih ob pasivnosti**
D10: Doma mi nihče nič ne očita. / **strpnost bližnjih**
D11: Sva se pa zapela s prijateljem, ker sem mu povedala, da se mi je na enem razgovoru direktor zdel grozen in ogaben, da tam za nobeno ceno ne bi delala. Prijatelj je rekel, da je to neumno in da moraš vzeti vse, kar ti pride pod roke. / **prepričanje, da bi brezposleni morali sprejti delo pod vsakršnimi pogoji**
D12: Včasih me zelo prizadene in sem se sposobna še nekaj dni sekirati. / **prizadetost**
D13: Če sem pa boljše razpoložena, si pa rečem, da ima vsak pravico do svojega mnenja in se nočem več sekirati, ker se že tako preveč. / **samodopovedovanje, da ima vsakdo pravico do lastnega mnenja**
D14: Dostikrat sem tiho [..]Mislim, da ni dobro, da sem tiho, ker povedati pomeni postaviti se zase. Zaradi sebe je to dobro narediti. / **molk**

D15: včasih pa rečem, da ima vsak pravico do svojega mnenja. / **izražanje stališča, da ima vsakdo pravico do svojega mnenja**
D16: Odnos je korekten, vendar pa birokratski. Si številka, ki jo mora obdelati, te popiše in se te čim prej znebi. / **birokratski odnos svetovalke zaposlitve**
D17: Zavod za zaposlovanje se mi zdi ustanova, ki je sama sebi namen. Sama nisem imela od njega nobenih koristi razen denarnega nadomestila, ki je moja pravica, za katero sem plačevala. / **zavod je nekoristna, birokratska ustanova**
D18: Je institucija, ki koristi tistim,k i so tam zaposleni, da imajo službo. / **zavod koristi le tistim, ki so tam zaposleni**
D19:Zavod se ukvarja samo s statistiko in evidencami, medtem ko bi njihova osnovna vloga morala biti posredovanje zaposlitev. / **zavod je nekoristna, birokratska ustanova**
D20: Če kdo zažira družbo, jo takšne institucije. / **zavod je nekoristna, birokratska ustanova**
D21: Kako si naj službo iščem. Jaz to znam in in tega ne potrebujem. / **v delavnici učijo veščine, ki jih uporabniki že obvladajo**
D22: Da bi ponudili možnost kakšnega koristnega izobraževanja, na primer za pomočnico vzgojiteljice, ali pa kak računalniški tečaj. / **drugo izobraževanje**
D23: da bi me kam napotili na razgovor/ **napotitve na razgovor**
D24: Klicala sem, da bi šla v tečaj za vzgojiteljico, pa mi je svetovalka rekla, da ni denarja. / **zavrnitev predlogov uporabnikov in uporabnic**
D25: Ne zdi se mi prav, da denarno nadomestilo pogojujejo z vključitvijo v delavnice, saj je nadomestilo moja pravica, za katero sem plačevala prispevke. / **krivičnost pravil**
D26: Ne vem, če bi bila upravičena do pomoči. Vprašali bi me, kje živim, in ker imam življenjske potrebe rešene, se mi ne zdi, da bi hodila tja. Nisem toliko v stiski. / **neuveljavljanje pravice do denarne socialne pomoči**
D27: ko sem se hotela vključiti v zdravstveno zavarovanje, so rekli, da se bom lahko šele po treh mesecih od prejema zadnjega nadomestila. / **strogi kriteriji pri vključitvi v obvezno zdravstveno zavarovanje**
D28: S socialno je pa tudi tako, da si upravičen samo, če si 3 mesece imel na računu manj kot neko določeno vsoto. / **strogi kriteriji za pridobitev denarne socialne pomoči**
D29: Velike probleme imam s tem. Že itak imam slabo samopodobo, zdaj je pa še toliko slabše. Sprejela bi delo pod svojimi zmožnostmi, tudi v proizvodnjo sem poslala prošnjo, pa me niso niti poklicali. Tudi za majhen denar bi delala, da bi se počutila boljše. / **slaba samopodoba**
D30: imaš čas in premišljaš, kako je tvoja eksistenca brez pomena. / **depresija**
D31: Ker sem imela težave z duševnim zdravjem, mi je zadnjič nekdo predlagal, da bi šla v invalidsko, glede na to, da sem zadnjo službo pustila, ker mi je bila prenaporna. Zelo me je iztirilo. Kakor da bi ne bila sposobna delat. / **prizadetost zaradi pokroviteljskega, podcenjujočega odnosa okolice**
D32: Prepričujejo me, da ni normalnih služb, da so vsi, ki delajo, na tabletah. Ni res! Jaz sem imela tudi pozitivne izkušnje. / **prepričevanje okolice, da normalnih služb ni**
D33: Nekateri pravijo, da je za 4 ure ful lahko dobiti službo, pa ni res . Potreba je vedno za 8 ur. / **pomanjkanje služb za polovičen delovni čas**
D34: Če bi me delodajalec vprašal, zakaj bi delala 4 ure, in bi mu povedala, bi pa že zaradi tega lahko bila ob službo. Tudi na zdravniških pregledih za službo se bojim, da bi zdravnik rekel, da nisem sposobna za delo, čeprav vem, da tega ne sme. / **strah pred stigmatizacijo s strani delodajalca**
D35: Poskušam, da mi ne mine dan, ne da bi kaj koristnega naredila, ker sicer se bi počutila totalno bedno./ **aktivnost**
D36: Poskušam pozitivno razmišljati in še vedno upam, da se bo situacija obrnila. Moram pa reči, da je zelo težko. / **pozitivna naravnanost**
D37: grem ven, na zabavo / **socialni stiki kot vir moči**
D38: Želim si najti solidno službo v smeri, kjer imam pač največ izkušenj. /**zaposlitev v skladu z izkušnjami**
D39: Moja sanjska služba pa je delo v knjižnici. / **konkretna zaposlitev kot sanjska**
D40: Priložnostno delo, delo na črno. / **delo v sivi ekonomiji**

D41: Delala sem v kriznem timu in tam nekaj malega zaslužila. / **opravljanje priložnostnih del**
D42: Prijatelj mi je dal denar, da sem mu sčistila avto. / **opravljanje priložnostnih del**
D43: Tudi ko bom diplomirala, bom imela boljše možnosti. Ali pa da bi se izobraževala še v drugih smereh, kjer je povpraševanje. /**izobraževanje kot strategija za izboljšanje lastnega položaja**
G1: Sem hkrati nezaposlen in honorarec in delavec na črno, saj je življenje drago in ni variante, da bi brez tega pokril stanovanjske stroške, kaj šele da bi kaj pojedel. / **prisiljenost v zaposlovanje v sivi ekonomiji**
G2: Prikrajšan sem za svobodo, saj moram skrbeti, da se konec meseca vse izide/ pomanjkanje prostega časa
G3: Še vedno sem tudi odvisen od drage mame. / **odvisnost od bližnjih**
G4: Pogrešam luksuz, kot je časopisje, prireditve, avto. Moja situacija sicer ni drastična, je pa bistveno manj udobja. / **relativna revščina**
G5: Delam v lokalih kot dj. / **opravljanje priložnostnih del**
G6: aktiven sem v kulturno-umetniških društvih in družbenih gibanjih, pišem. Sem pesnik in kreativen človek. / **kulturno umetniško udejstvovanje**
G7: Dokončujem diplomo pa tudi sicer se ves čas neformalno izobražujem, berem strokovno literaturo, dnevne informacije. Učim se tudi od drugih, na primer pisati spletne strani in podobno. / **izobraževanje**
G8: V medijih in pri politikih smo sinonim za lenuhe in kradljivce denarja davkoplačevalcev. / **stališče, da so brezposelni lenuhi in izkoriščevalci davkoplačevalcev**
G9: v mojem krogu ni prisotno. / **strpen odnos bližnjih**
G10: Predvsem jeza. / **jeza**
G11: Danes si zamenljiv, varnosti nimaš pa nobene. / **izkušnje v fleksibilnih oblikah zaposlovanja**
G12: Sem izjemno jezen, kar pokažem v svojem udejstvovanju. / **konstruktivno izražanje jeze**
G13: Niti ni tako slaba. Ve, da sem specifičen primer, ko sem honorano delal, sem povedal in me je pustila pri miru. / **realističen odnos**
G14: v programe me je vključila, ker me je morala. Tudi ona je zamenljiva uslužbenka, ki se boji za svojo službo. / **možnosti svetovalke so omejene**
G15: Sam zavod pa je zasnovan kot nek instrument prisile za delavce, ki jim lahko grozijo, da jih bodo nadomestili brezposelni. Tako jih lahko kontrolirajo in jim kratijo pravice. / **zavod je instrument discipliniranja delovne sile**
G16: Zavod je sam sebi namen in nek način, kako nižati registrirano brezposelnost. Če te ni na sestanek ali pa prepozno sporočiš, da te ne bo, te vržejo iz evidence. / **zavod služi umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti**
G17: Tam si zadnja rupa na svirali. Najbolje ti bom ilustriral, če ti povem, da sem moral prehoditi dvoje nadstropij, ker je zgoraj kustusinja želela, da zaprem ena vrata in eno okno. Gre za dinamiko »sem več kot ti in lahko delam s tabo, kar hočem.«/ **superioren odnos drugih zaposlenih**
G18: Tudi sicer je bilo okolje zelo stresno. Ko sta dve uslužbenki izvedeli, da se vrača bivša šefica, je ena šla takoj v bolniško, druga pa začela jemati antidepresive. / **slabi odnosi v javnih delih**
G19: Zdelo se jim je samoposebiumevno, da bom sprejel stalno zaposlitev, jaz pa sem se odločil, da bom raje honorarec kakor da bi delal v takem kolektivu. / **slabi odnosi v javnih delih**
G20: sem hkrati izgubil 3 honorarna dela naenkrat, kar me je pa zelo demoraliziralo. / **prizadetost zaradi izgube honorarnega dela**
G21: Kar sem delal, je bilo super. / **zadovoljstvo s samim delom v javnih delih**
G22: Nimam pa denarja, da bi se samozaposlil. / **strogi pogoji za samozaposlitev**
G23: So neumna. / **neprimernost pravil**
G24: Birokracija, kar je tudi njihova funkcija, ki jim omogoča, da imajo toliko zaposlenih. / **stališče, da zavod omogoča zaposlitve strokovnjakom**
G25: Sam sem na zavodu izključno zaradi socialne, sicer v tem ne vidim nobenega smisla, saj vem, da si bom moral zaposlitev ustvariti sam. / **samoiniciativnost pri iskanju zaposlitve**
G26: Vedno več dela tudi prepuščajo podizvajalcem, tako pri izobraževanju kot pri iskanju zaposlitve. / **prepuščanje dela podizvajalcem**

G27: Na primer job klub, ki je smešen. Mene, ki sem od 15 leta delal kot novinar, so učili, kako se išče zaposlitev. / **v klubu iskalcev zaposlitve učijo veščine, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo**
G28: Poleg tega so nas prepričevali, naj glasujemo za malo delo, ker naj bi tako lažje prišli do zaposlitve. / **zlorabljanje kluba za politično propagando**
G29: Iskanje zaposlitve pa zavod vedno bolj prenaša na zaposlitvene agencije, ki zelo bogatijo z opravljanjem umazanih poslov za podjetja, s tem da jim na primer novačijo stavkokaze. To je etično nesprejemljivo. / **prepuščanje dela podizvajalcem**
G30: Država bi morala biti ščit, ki ga imamo pred brezobzirnim svetovnim kapitalom, tako pa spuščajo korporacije v državne institucije. / **prepuščanje dela podizvajalcem**
G31: Da sem spoznal prijetno družbo. / **socialni stiki kot pozitiven vidik kluba iskalcev zaposlitve**
G32: Ko sem jih pa spraševal za izobraževanje za pedagoške poklice, kjer se vidim, mi pa tega niso hoteli financirati. / **zavrnitev predlogov uporabnikov in uporabnic**
G33: Predlagal bi strokovnjake za slovenske razmere, ker je vse uvoženo od drugod in skušajo to aplicirati na našo družbo. / **poznavanje domačih razmer**
G34: [predlagal bi] kritične raziskave. Potrebno je obilo resne kritike, da se bi zadeve spremenile. / **kritične raziskave**
G35: Na primer nadaljevalni jezikovni in računalniški tečaji, ki so pomembni, da si najdeš nišo. Če se naučiš samo tisto, kar znajo že tudi drugi enako dobro, si pač zamenjliv. Da bi bili na primer jezikovni tečaji tako intenzivni, da bi te usposobil za prevajanje tekstov iz tega jezika v slovenskega. / **višja raven tečajev**
G36: Da bi dobil tudi certifikat. / **uradno priznano izobraževanje**
G37: Zanimivi bi bili tudi tečaji za turistične vodiče, ki pa so menda predragi. / **drugo izobraževanje**
G38: V tistih nekaj primerih, ko sem bil tam, so pa pokazali veliko razumevanja in so mi šli na roko. / **razumevajoč odnos strokovnih delavcev na CSD**
G39: Morala bi biti bistveno višja. / **višje denarne socialne pomoči**
G40: Ni slaba ideja, da bi se denarna socialna pomoč zamenjala z univerzalnim temeljnim dohodkom, ki bi moral znašati okoli 500 evrov. Tako bi dobil varnost in priliko, da se usedeš in zamisliš, kaj boš počel, in počakaš na delo, ki bi ga rad opravljal. / **univerzalni temeljni dohodek**
G41: Čeprav sem trmast in zato nimam posebnih težav, vendarle nisem čisto imun na vpliv brezposelnosti .Zdi se mi za malo, ker mislim, da sem bistveno bolj sposoben od marsikoga glede znanja in učljivosti. / **kljub osebni trdnosti brezposelnost negativno vpliva na samopodobo**
G42: Mislim tudi, da se v vseh nas, ki smo že nekaj časa brez zaposlitve, razvije kultura revščine: ne štediš, denar, ki ga dobiš, takoj zapraviš, živiš za danes, ker veš, da bo jutri še slabše. Ni prihodnosti. / **razvoj kulture revščine**
G43: [vir moči je] v trmi/ **trma kot vir moči**
G44: [vir moči je] v prepričanju, da sem sposoben, pameten človek. / **zavest o lastnih pozitivnih lastnostih kot vir moči**
G45: Opravljal bi več različnih honorarnih služb ali del na črno, da bi se z njimi lahko preživel. / **honorarno delo, delo na črno**
G46: Seveda bi si želel stalne zaposlitve, kjer bi imel reden dohodek, mislim pa, da je to iluzorno pričakovati. / **želja po redni zaposlitvi, a hkrati prepričanje, da jo je iluzorno pričakovati**
G47 Rad bi tudi ustanovil podjetje, kjer bi deloval v okviru svojih prepričanj, to je, da bi skušal pomagati ljudem ali pa razbremeniti zemljo v ekološkem smislu. / **samozaposlitev**
G48: Razmišljal sem že o sindikatu brezposelnih / **ustanovitev sindikata brezposelnih**
G49:[razmišljal sem] o demonstracijah za delo. / **demonstracije**
G50: Organizirali bi lahko politično stranko. / **ustanovitev politične stranke**
I1:. Da nimam priložnosti, ki jih drugi imajo. Da imam manj odprta vrata za pridobitev delovnih izkušenj kot nekateri. / **občutek zapostavljenosti**
I2: Danes obstajajo omejeni zaprti krogi družinskih članov, ti pa ne dobiš priložnosti nikjer, kamor pošlješ prošnjo. Vse je na vezah in poznanstvih. / **prepričanje, da pri pridobitvi zaposlitve prevladujejo zveze**
I3: Izkoristil sem priložnost za razširitev znanja, ki je širši pojem kot tisto ozko šolsko znanje. / **izobraževanje**

I4: No ja, ne moreš biti izoliran, moraš iti v družbo, da greš na kavo, pa je najcenejši način, da prideš med ljudi, kamor te vleče. / **iskanje socialnih stikov**

I5: Kakšnega politika boš pa slišal, da brezposelni nočejo delati, bodo neki pritiski. / **stališče politikov, da brezposelni nočejo delati**

I6: Smešni se mi zdijo, ker vem, da tako samo nabirajo glasove. / **zavest, da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom**

I7: Meni je jasno, da ne more od množice brezposelnih vsak dobiti službe. / **zavest o strukturnih razlogih za brezposelnost**

I8:Ko bodo kaj spremenili v smislu dodajanja delovnih mest, bodo pa lahko govorili. / **stališče, da politiki ne bi smeli obsojati, dokler ne ukrepajo**

I9: Ona [mišljena je svetovalka] pač tam sedi in moje prepričanje je, da ji omogočam službo, pa se mi za to nikoli ne zahvali. / **zavod koristi le tistim, ki so tam zaposleni**

I10: Kar delajo oni, lahko delam sam. Ne potrebujem nobenega načrta, da bom službo iskal, ker jo bom tudi brez tega iskal. / **samoiniciativnost pri iskanju zaposlitve**

I11: Oni nimajo veze z zaposlovanjem. / **ni pomoči pri iskanju zaposlitve**

I12: Všeč mi je, da plačajo [računalniški tečaj in tečaj ZUP] in da mi to omogočijo. Motivacijsko dosti pomeni. /motivacija

I13: Lahko boš uporabil, pa ne veš, kje. / **uporabnost tečajev**

I14: Jaz bi sprejel tako službo, ampak tako daleč te tako ne bi vzeli, ker bi bili preveliki potni stroški. /**nerealnost pravil**

I15: Vse to je zavajajoče, v skladu s tem, da brezposelni nočejo delati. Kot da bi bila prilika za vse in ne le za nekatere. / **pravila so zavajajoča**

I16: Javljanje na razpise na zavodu nima nobenega smisla. Že to je, da je razpisanih mest veliko manj kot brezposelnih, in če potem še odšteješ tiste, ki so že oddana… / **nerealnost pravil**

I17: Hladen, birokratski odnos. / **birokratski odnos strokovnih delavcev na CSD**

I18: Napisali so mi, da nisem upravičen do pomoči, ker imam motor,katerega vrednost mi omogoča preživetje, čeprav piše v zakonu, da imaš lahko avto, ki je vreden 8000 evrov, pri meni pa avto in motor skupaj nista vredna toliko. Poleg tega so mi precenili vrednost motorja, ker niso upoštevali, da je udarjen. / **strogi kriteriji za pridobitev denarne socialne pomoči**

I19: Zato [ker nisem dobil denarne socialne pomoči] zdaj delam na mestu, ki zahteva več stopenj nižjo izobrazbo. To je eno od tistih delovnih mest, ki jih nihče noče, ker so pogoji dela preslabi (hrup, umetna vlaga). To so edina mesta, ki jih še lahko najdeš, vendar nihče ne zdrži dolgo. Takšno delo se splača samo tujim delavcem, ki jih plačilo še nekako stimulira. / **izkušnje v fleksibilnih oblikah zaposlovanja**

I20: Šef se dere in hoče, da bi takoj vse znal. Bom znal, ampak po določenem času. Pod takim pritiskom delam s polovično zmožnostjo. / **izkušnje s slabimi odnosi na delovnem mestu**

I21: Danes ni pomembna pridnost, kot so mene učili, pač pa uspevajo ljudje, ki sploh še niso postali ljudje. Človek bi se moral odpovedati svojim vrednotam, če bi se hotel na delovnem mestu dobro počutiti. / **izkušnje s slabimi odnosi na delovnem mestu**

I22: Ker z zaposlovanjem nimajo veze in so kar se mene tiče zavod za brezposelne in ne zavod za zaposlovanje, bi pričakoval, da bi nas vsaj osveščali o situaciji brezposelnosti. […] Da gre za cikle, da nekateri službo imajo, nekateri pa zaradi manj vez ne, da je večina razpisanih delovnih mest že oddanih in podobno. Da ne bi zavajali. / **ozaveščanje o sistemskih in strukturnih razlogih za brezposelnost**

I23: Zavod prikriva, da je zaposlitev danes odvisna od socialnega položaja in mreže in ni toliko povezana s sposobnostjo posameznika. / **prikrivanje sistemskih razlogov za brezposelnost**

I24: Tudi ko ti pošljejo napotnico, je delovno mesto že oddano. / **napotitve na že oddana delovna mesta**

I25: Nisem vpleten v družbeno dogajanje. / **pomanjkanje socialnih stikov**

I26: Ker imaš več časa razmišljati, priplavajo na dan tudi določene subjektivne stvari iz preteklosti, ker si na tleh, si temu bolj podvržen. Se zaležiš in si v luknji, iz katere ne vidiš priložnosti. / **depresija**

I27: Nekaj moraš delati, se vpeljati v kolesje družbe. / **poudarjanje pomena dela**

I28: Knjige, zlasti psihološke, ki ti malo odprejo pogled na to, da nisi sam kriv, da so zunanji faktorji. Osebno izobraževanje, širjenje obzorja. / **izobraževanje kot vir moči**
I29: Da bom dobil delo, v katerem se bom našel in mi bo omogočalo preživetje. S plačo, ki mi bo dajala motivacijo. / **dostojno plačana zaposlitev**
I30: Lahko bi spremenili matriko razmišljanja. […]Poti do samega sebe ne bi iskali samo preko zaposlitve in ostalih družbeno sprejetih norm. / **prevpraševanje družbeno sprejetih norm**
K1: Na vsak evro moram gledati. / **finančna stiska**
K2: Skrbim za vrt, za psičko, ukvarjam se z ročnimi deli, / **druga domača dela**
K3: s kuhanjem, peko, pa seveda pospravljanjem in čiščenjem / **gospodinjsko delo**
K4: Politiki sigurno mislijo, da nočemo delati. / **stališče politikov, da brezposelni nočejo delati**
K5: Sin je pa tudi živčen, ker sem doma in vidi, da nisem v pravem elementu. / **napeti odnosti z bližnjimi**
K6: Ne morem mu tudi omogočiti stvari, ki so finančno pogojene. / **omejenost pri zadovoljevanju otrokovih potreb**
K7: Res se počutiš manjvrednega. / **občutki manjvrednosti**
K8: Drugače je, če delaš za svoj denar ti ni treba živeti v strahu, kdaj se ti bo socialna na kaj usedla. / **občutek ogroženosti**
K9: Povem mu, da nismo mi krivi, da bi bilo treba tudi delodajalce malo pogledati, saj delajo z nami, kakor da smo ničvredni ljudje. / **navajanje argumentov**
K10: Glede pogovora je v redu, tu nimam kaj reči. / **prijaznost svetovalke zaposlitve**
K11: Svetovalka mi je obrazložila, da si moramo službo sami iskati, da zdaj ni več tako kot nekoč. Najlažji možni odgovor. Ne vem, zakaj potem sploh obstajajo. / **svetovalka ne nudi pomoči pri iskanju zaposlitve**
K12: sem morala vrniti denar za izobraževanje, jaz pa šole nisem mogla dokončati, ker zaradi poškodbe roke nisem mogla opravljati prakse. Imela sem izvide, pa ni nič pomagalo. Morala sem vrniti denar. Hotela sem se dogovoriti, da bi šla na komisijo, kjer bi ugotovili, da prakse res nisem mogla opravljati, pa nisem niti enkrat mogla priti do direktorja, čeprav sem uporabila vse načine, pisno, ustno, klicala po telefonu. Kakor da ga ni. / **neobčutljivost za stisko uporabnice**
K13: lahko bi te obvestili o prostem delovnem mestu, preden je razpis. Ne mi reči, da ne vedo zanj. / **boljše obveščanje o prostih delovnih mestih**
K14: Glede vožnje te že delodajalec ne bo vzel, ker ti ne bo hotel plačati potnih stroškov. / **nerealnost pravil**
K15: Pravila pa naj bodo za take, ki si ne iščejo, zame bi pa moralo biti dovolj, da jim vsake toliko časa dostavim kopijo prijav na razpis, ne pa da se moram javljati. / **neprimernost pravil**
K16: Mislim, da so glavne veze. / **prepričanje, da pri pridobitvi zaposlitve prevladujejo zveze**
K17: Pri svojih letih pa bom menda ja vedela, kako se išče služba. / **v delavnicah učijo veščin, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo**
K18: Sediš tam šest ur brez veze, ko bi bili dve uri čisto dovolj. / **predolga delavnica**
K19: Meni bi se zdelo prav, da bi imeli na zavodu dostop do Interneta, kdor ga nima doma. Sicer greš lahko v knjižnico, toda tam si lahko gor samo pol ure, to pa je premalo, če si hočeš razpise res dobro pogledati. / **dostop do Interneta**
K20: Na zavodu pa bi morali tudi naučiti delodajalce, naj vsaj odgovorijo na prošnjo, ne pa da čakaš kot budala. / **kultiviranje delodajalcev**
K21: Norčujejo se iz tebe. Kličeš pa ti rečejo, da pokliči kasneje, potem se ne oglasijo ali pa prekinejo. / **nekorekten odnos delodajalcev do kandidata za prosto delovno mesto**
K22: Dostikrat se ne znajo pogovarjati, ti prisluhniti. / **pomanjkanje empatije**
K23: Lahko bi ti kaj svetovali. Vedo, kam se lahko človek obrne s kakšno prošnjo. / **slabo informiranje**
K24: Meni so na RK rekli, da nimajo denarja za plačilo elektrike, ko je pa čez 14 dni prišla neka druga oseba, so ga pa imeli. / **diskriminacija drugih služb**
K25: CSD bi moral bolj sodelovati z dobrodelnimi organizacijami, jih obveščati o tvoji situaciji, ne pa da moraš spet vse papirje, ki si jih odnesel že na CSD, odnesti še tja. Tebe fotokopiranje stane. Obnašajo se, kakor da bi dobival 1000 evrov pomoči. / **sodelovanje z dobrodelnimi organizacijami**

K26: Premajhna za preživet, sploh če imaš otroka dijaka. 160 evrov te pridejo samo položnice, pa tudi avto moraš tankat, ga rabiš, če imaš 10 km do prve trgovine. / **nizke denarne socialne pomoči**
K27: Več energije bi imela, če bi bila zaposlena. / **prepričanje, da bi zaposlitev izboljšala samopodobo**
K28: Na srečo sem pozitiven človek, čeprav me tolče bolezen. / **pozitivna naravnanost**
K29: druženje z ljudmi / **socialni stiki kot vir moči**
K30: ročno delo / **aktivnost**
K31: moja psička / **domače živali**
K32: Da bi našla službo, kjer bi dobila plačo, s katero bi preživela. / **dostojno plačana zaposlitev**
K33: V vseh mestih bi lahko bile demonstracije. Ni vrag, da ne bi nekaj naredili, če bi ljudje šli na ulice, če bi vse zastalo. / **demonstracije**
K34: Ampak danes ni več enotnosti, ni več tistega duha. / **nepovezanost med ljudmi**
L1: Sami so mi predlagali stečaj [s.p.-ja], ker bi se potem dolgovi zbrisali. Vendar se niso. /**f inančna stiska**
L2: Moj brat na primer pa še socialne ni dobival, dokler je bil poročen. / **premajhna usmerjenost na posameznika**
L2: Ne, jaz se ne počutim prikrajšanega. Mogoče boš rekla, da si lažem, da zanikam, in mogoče je to res. Ampak moje videnje je tako. / **odsotnost občutka prikrajšanosti, vendar dopuščanje možnosti, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja**
L3: No, prikrajšani smo na primer v tem, da ne moremo potovati oziroma si privoščiti nadstandarda, ki pa danes niti ni več nadstandard, saj si veliko ljudi to lahko privošči. / **relativna revščina**
L4: Vozil sem taksi/ opravljanje priložnostnih del
L5: pomagal [sem] prijateljem / **pomoč prijateljem**
L6: Jaz tega ne občutim kot sovražnost, mislim, da gre za nepoznavanje situacije. Ljudje se ne zavedajo, kako je. / **prepričanje, da je nestrpnost posledica nerazumevanja**
L7: Če pa se najde kakšen pameten, ki govori, de ne delam, da nočem delati, mu pa rečem, naj me zaposli. / **ponudba za zaposlitev**
L8: Nekateri to res zlorabljajo, / **prepričanost o obstoju ljudi, ki državo res izkoriščajo**
L9: Sem pa že pomislil, da to počnem zato, ker počnejo tudi drugi. / **sum, da ne bi bil prejemnik denarne socialne pomoči, če bi to ne bila pogosta praksa**
L10:Politiki si ne predstavljajo, kako je živeti z 230 evri. / **prepričanje, da je nestrpnost posledica nepoznavanja situacije**
L11: Jaz mislim, da politiki nimajo vpogleda in se ne srečujejo z ljudmi. / **nestrpnost je posledica nepoznavanja situacije**
L12: Je prijazna. / **prijaznost svetovalke zaposlitve**
L13: Trudim se biti prijazen in potem je tudi ona takšna do mene. / **odnos svetovalke je odvisen od odnosa uporabnika**
L14: Sem neresen, včasih ne pridem na sestanek ali zamujam, pa se vendar še da skomunicirati. So življenjski. / **realističen odnos**
L15: nisem pa dobil od njih 10 napotnic, v zadnje pol leta samo eno ali dve. / **redke napotitve na razgovor**
L16: Kot direktor bi vsakega svetovalca poklical in vprašal, kolikim je uredil službo. / **pomoč pri iskanju zaposlitve**
L17: Če bi me zaposlili, bi mi davkarija večino vzela in bi ostal na istem, kot je socialna. Finančne stimulacije definitivno ni. Ne bi pa dela odklonil, če bi bil izbran. / **ambivalentni občutki ob iskanju zaposlitve**
L18: Ne želim v klub, ker sem bil tržnik in vse to znam. / **v klubu iskalcev zaposlitve učijo veščine, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo**
L19: Mar bi dali meni denar in bi jaz vodil seminarje. / **vodenje programov s strani brezposelnih**
L20: Svetovalke bi lahko hodile od firme do firme, jim predlagale, naj zaposlijo človeka za 3 mesece, s tem da zavod krije stroške in bi ga potem po 3 mesecih zaposlili, če bi videli, da si z njim lahko kako pomagajo. Saj to na nek način že počnejo s tem usposabljanjem na delovnem mestu, samo da nihče ne hodi kontrolirat delodajalcev, da tega človeka ne izkoriščajo. / **usposabljanje na delovnem mestu ob prehodu v redno zaposlitev in kontroli zavoda**

L21: Da bi človek lahko študiral vsaj zaradi lastnega dobrega občutka, če tega že ni mogoče zaviti v paket dela. / **finančna pomoč pri nadaljnem izobraževanju**
L22: Se da zmenit. / **razumevajoč odnos strokovnih delavcev na CSD**
L24: Zatiskajo si oči, če mislijo, da lahko preživiš s tako vsoto. Mesečna košarica stane več, kje so pa potem še ostali stroški. / **nizke denarne socialne pomoči**
L23: Državljanski dohodek, o čemer so že nekoč govorili. / **univerzalni temeljni dohodek**
L24: Si ožigosan, recimo na banki. Tam niso zainteresirani, da imaš transakcijski račun, če si prejemnik socialne pomoči in imaš neporavnane obveznosti, ker si ne morejo zaračunavati provizije, saj je socialna pomoč nedotakljiva. / **diskriminacija drugih služb**
L25: Nimam kakih problemov s tem, čeprav je to morda samo obrambni mehanizem, ker ni mogoče, da to ne bi vplivalo nate. / **dobra samopodoba, vendar dopuščanje možnosti, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja**
L26: Ker situacija gotovo vpliva name in je možno, da sem celo nekoliko depresiven, sem vesel, da še vedno normalno funkcioniram in da kdorkoli me pogleda, ne bi mogel reči, da mi kaj manjka. / **zavest o uspešnem spopadanju s situacijo**
L27: Vesel sem tudi, da sem zdrav. / **zdravje**
L28: [vesel sem], da poznam Nives. / **podpora prijateljev**
L29: Da bom rešil problem z davčno in se spet samozaposlil. / **samozaposlitev**
L30: [lahko bi] Pridobili več veljave, na primer ustanovili stranko. / **ustanovitev stranke**
L31: [lahko bi] Si izborili kakšno olajšavo. / **izboritev olajšav**
L32: Enkratna denarna pomoč je mišljena samo za osnovne življenjske potrebščine, ampak danes potrebuješ tudi telefon in internet, brez tega ne moreš iskati službe. / **nizke denarne socialne pomoči**
L33: Razmišljal sem pa tudi že o tem, da bi hodil po firmah in se sam ponudil za kakšno priložnostno delo. / **delo v sivi ekonimiji**
M1:Najhuje je to socialno, tu se izgubiš. / **pomanjkanje socialnih stikov**
M2: Izogibaš se ljudem, ker misliš, da je s tabo nekaj narobe […]izogibam se celo svojim bližnjim se zapiram, ni komunikacije. / **izogibanje socialnim stikom zaradi občutka lastne neustreznosti**
M3: S socialno je samo prebijanje, še za osnovno ni, toliko, da plačaš položnice. / **finančna stiska**
M4: Hčerki se maksimalno posvečam, veliko časa preživiva skupaj, bereva, delava za šolo. / **skrb za otroka**
M5: Včasih pa tudi gledam televizijo in berem. / **prostočasne dejavnosti**
M6: Pospravljanje, kuhanje. / **gospodinjska dela**
M7: Jaz tega ne čutim toliko, ker imam pri sebi ljudi, ki vedo, kako je to, če nimaš službe. / **strpen odnos bližnjih**
M8: Te pa ljudje sprašujejo, kako da nisi našel službe, saj je danes dovolj dela. / **stališče okolice, da brezposelni nočejo delati**
M9: Službe so pa tudi take, da ne veš, kaj je bolje – biti doma z otrokom ali delati v nemogočih pogojih. / **ambivalentni občutki ob iskanju zaposlitve**
M10: Nekateri ljudje, ki so mi blizu, niso dobili plače in je verjetno tudi nikoli ne bodo ali pa jim niso plačevali prispevkov. / **izkušnje bližnjih s kršenjem delavskih pravic**
M11: Pri iskanju zaposlitve si skeptičen, ne upaš si. / **ambivalentni občutki pri iskanju zaposlitve**
M12: Le peščica je delodajalcev, pri katerih dobiš denar za to, kar oddelaš. Delodajalec misli, da je motivacija za delo v tem, da ti niža plačo in ti grozi. Zame osebno ni. Motivacija je plača, stimulacija, nagrada. / **izkušnje v fleksibilnih oblikah zaposlitve**
M13: V službi pride potem do razdora, to dosežejo delodajalci. To namensko počenjajo. Če vidijo, da se ljudje razumejo, najdejo luknjo, da ni več solidarnosti. / **izkušnje s slabimi odnosi na delovnem mestu**
M14: Jaz ne [nisem lenuh], ker imam voljo in željo delati. […]Službo intenzivno iščem, pošiljam prošnje pa ni odgovora. / **nestrinjanje z očitki**
M15: Eni res iščejo krivine, / **prepričanost o obstoju ljudi, državo res izkoriščajo**
M16: Prizadelo me je, ko je mama rekla: »Sem mislila, da boš našla delo.« Sicer ni tako mislila, ampak tisti, ki je zaposlen, pač ne razume. / **občutljivost na besede bližnjih, ki niso mišljene slabo**

M17: Me pa tudi prizadene / **prizadetost**
M18: pridem v kakšen krog, kjer je kdo nastrojen:«Doma je po cele dneve, pa dobi socialno.«/ **enačenje domačega dela z nedelom**
M19: In to govorijo taki, ki imajo dobro plačo. Bodi še ti brezposeln pa se preživi. / **prepričanje, da kdor ne pozna situacije, ne bi smel obsojati**
M20: Izrazim mnenje, kakšna je situacija, naj on stopi v mojo kožo. Kako je, če dobiš 300 evrov na mesec in moraš preživeti. / **navajanje argumentov**
M21: Najlažje je govoriti, obsojati. Tisti, ki imajo strogo mnenje, ga bodo spremenili šele, ko bodo sami to okusili. / **prepričanje, da kdor ki ne pozna situacije, ne bi smel obsojati**
M22: Je prijazna, ni nesramna, kot slišim o nekaterih drugih. / **prijaznost svetovalke zaposlitve**
M23: Ona pač opravlja svojo papirologijo, vedno mi postavlja ista vprašanja, na vsakem javljanju isto, vse napiše in to je to. / **birokratski odnos svetovalke zaposlitve**
M24: Ni mi v nobeno pomoč. / **svetovalka ne nudi pomoči pri iskanju zaposlitve**
M25: Tisto, kar naredim, da bi dobila službo, naredim sama. / **samoiniciativnost pri iskanju zaposlitve**
M26: Delajo pač svojo papirologijo. / **zavod je birokratska ustanova**
M27: Svetovalka mi je sama povedala, da imajo procentualno določeno, koliko ljudi je treba spraviti z zavoda, ker se ne javljajo ali zavrnejo kakšno službo. Iščejo tiste, ki jih bodo spravili dol. / **zavod služi umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti**
M28: Socialna delavka je brezbrižna, freh. / **pomanjkanje empatije**
M29: Morali bi imeti vsaj kanček empatije, prideš tja s sramom, ponižen, kot da bi si to sam izbral, kot da ne prideš samo prosit za denar, s katerim niti preživeti ne moreš. / **pomanjkanje empatije**
M30: Všeč mi je bilo, da je delavnico vodila psihologinja z Zavoda za zaposlovanje, ki je bila človek z občutkom, kako se pogovarjati z nami. / **zadovoljstvo s predavateljico v zaposlitveni delavnici**
M31: Všeč mi je bilo tudi, ker smo se med sabo pogovarjali, delili občutke. / **podpora soudeležencev in soudeleženk**
M32: Ta program mi ni v pomoč pri iskanju zaposlitve. / **nekoristnost delavnice pri iskanju zaposlitve**
M33: Sicer smo delali neke miselne vzorce kot neko pot, ki te privede do zaposlitve, toda nič takega, kar bi jaz še ne vedela. / **v zaposlitvenih delavnicah učijo veščine, ki jih uporabnice in uporabniki že obvladajo**
M34: Psihično stisko mi je res malo olajšal. / **lajšanje psihične stiske**
M35: Imam srednjo izobrazbo in bi šla študirat, čeprav vem, da tudi veliko število visoko izobraženih ne dobi službe. / **finančna pomoč pri nadaljnjem izobraževanju**
M36: Rekli so, da celotnega študija ne plačajo, samo nekaj dajo zraven, pa še to le določene smeri, na primer strojništvo. / **strogi pogoji za financiranje izobraževanja**
M37: Predlagala sem poklicno prekvalifikacijo za socialno oskrbovalko, vendar nimam pogojev, ker moraš prej 5 let opravljati to delo. Enostavno ne dobiš prilike. / **strogi pogoji za financiranje izobraževanja**
M38: Glede tečajev sem si sama plačala osnovni tečaj strojepisja, vendar je bila to čista osnova, ki jo že skoraj vsi znajo. Za nadaljevalni tečaj pa denarja nisem imela in sem prosila Zavod. Vendar nadaljevalnega tečaja ne krijejo. Samo osnovnega. / **nizka raven tečajev**
M39: Rada bi možnost, da se bolj izpilim v kakšni stvari, vendar so vsi tečaji, tudi na primer jezikovni samo osnovni, to je pa premalo. Na tem bi morali delati, da bi ljudem, ki imajo željo in nek potencial omogočili, da to izpilijo, takoj bi imeli več možnosti ali pa vsaj večjo samozavest. / **višja raven tečajev**
M40: Kanček empatije. Vem, da je to zanje služba, ni pa prav, da se imajo za bogove, ki so nedotakljivi. Imajo delo, ne znajo se pa pomeniti s tabo kot s človekom. […] Da bi me vsaj malo razumeli, ne pa tisti hladen ton, brez občutka. / **več empatije**
M41: Da bi delali bolj na tem, da se mi ne bi toliko obremenjevali s stresom in depresijo. /**psihološka opora**
M42: padeš v pesimizem, tudi tisti, ki so sicer močni. / **pesimizem**
M43: Doživljaš hude skrbi. / **zaskrbljenost**
M44: Sem tak človek, da čutim, da se poneumljam, ker se ničesar ne učim. / **slaba samopodoba**

M45: Sem prilagodljiva, trudim se, nisem v bolniški, delam deljeno, sem prijazna, vendar nihče od delodajalcev tega ni znal ceniti. Povsod so vzeli drugega, mene pa so dali stran. Tako te počasi mine, izgubiš voljo. Misliš, da si boš z delom prislužil,da te bodo cenili, vendar tega ni. / **izkušnje v fleksibilnih oblikah zaposlitev**

M46: Meni osebno otrok, ker sem ji res ves čas na razpolago, jo poslušam in ji pomagam pri šolskih obveznostih. / **razpoložljivost otroku**

M47: Že danes se obremenjujem, kako bo, če bom morala delati na izmene, hoditi pozno domov in se mi bo spet dogajalo, kakor se mi je že, da cel teden praktično nisem videla otroka. / **ambivalenten odnos do zaposlitve**

M48: Da rečeš, da je kozarec napol poln in ne napol prazen. / **pozitivna naravnanost**

M49: Človek mora delati, ne moreš biti brezposeln. / **poudarjanje pomena dela**

M50: Želim si, da bi dobila službo in kolikor toliko spodobno plačilo za svoje delo. / **dostojno plačana zaposlitev**

M51: Zavod daje subvencije, tako da se reši brezposelnega za eno leto. Delodajalci pa ne znajo ceniti dobrega delavca. Ko poteče čas, vzamejo drugega. / **izkoriščanje subvencij s strani delodajalcev**

M52: sami pa imajo zelo velike zahteve. V enem razpisu so napisali, da se od kandidata pričakuje »nadpovprečno pripravljenost delati«. Mi lahko poveš, kaj je to »nadpovprečna pripravljenost«? / **velike zahteve delodajalcev**

M53: Smo brez vpliva. Tisti, ki ga imajo, bi morali pomagati. Nihče pa se danes ne bori za človekove pravice. / **pomanjkanje vpliva**

N1: Nimaš občutka varnosti, nobenega finančnega zaledja. / **pomanjkanje občutka varnosti**

N2: Nimaš motivacije, nimaš niti za kaj zjutraj vstati. / **pomanjkanje motivacije**

N3: Brezposelnost prinese občutke neke manjvrednosti/ **občutki manjvrednosti**

N4: Doživljam stiske, ker je to boj, saj je socialna premajhna, da bi se preživela, in moram izkoristiti vsako možnost dodatnega zaslužka. Stres, ki pa že ni več stres, ker si v to prisiljen. / **prisiljenost v zaposlovanje v sivi ekonomiji**

N5: Ves čas sem na preži za delo, aktivna, samoiniciativna. / **iskanje dela**

N6: Doma pa tudi čistim in pospravljam. / **gospodinjsko delo**

N7: Mislim, da je gospodinjsko delo podcenjeno. Jaz sem za to, da bi ženska dobila dodatek za to delo. / **prepričanje, da je gospodinjsko delo podcenjeno**

N8: Ne, je pa res, da ne gledam televizije. Načrtno sem se odločila, da je ne bom, ker sama ne morem nič spremeniti, da mi bodo pa še energijo jemali, da se me bo to dotikalo in se bom sekirala in obremenjevala…Jaz potrebujem energijo za druge stvari. / **nezaznavanje nestrpnosti ob načrtnem ignoriranju medijev**

N9: Če bi meni kdo rekel, da sem lenuh, bi me to ne prizadelo, ker vem, da imam svojo resnico, da bi rada delala. / **nestrinjanje z očitki**

N10: Drugi tega ne razumejo in to ozko, površno dojemajo. / **prepričanje, da je nestrpnost posledica nepoznavanja situacije**

N11: Ne moraš obsojati, če ne poznaš ozadja. / **prepričanje, da kdor ne pozna situacije, ne bi smel obsojati**

N12: Je pa res, da za ene to, kar si rekla, tudi drži.[…] se načrtno odločijo, da bodo na socialni, in ne dajo nič od sebe. / **prepričanost v obstoj ljudi, ki državo res izkoriščajo**

N13: Jaz pa včasih tudi nimam več energije, ker sem psihično utrujena in se mi včasih res več ne da , se prepustim. / **psihična izčrpanost**

N14: Zelo sem zadovoljna, ker je življenjska in ji lahko zaupam. Imam srečo. / **odnos zaupanja**

N15: [pomaga mi]V okviru svojih zmožnosti. / **možnosti svetovalke so omejene**

N16: Opozarja me [mišljena je svetovalka zaposlitve] na prosta delovna mesta, kam naj pošljem prošnjo, vendar se izkaže, da sem jo že napisala, da sem jo prehitela. / **samoiniciativnost pri iskanju zaposlitve**

N17: Je pa to zabluz, ker moram delati, saj se s socialno ne moreš preživeti. Jaz ne živim urejenega življenja. Vem, da se človek nekih pravil mora držati, vendar pa ta pravila niso realna. / **nerealnost pravil**

N18: So prijazni. / **prijaznost strokovnih delavcev in delavk na CSD**

N19: Jaz sicer živim v socialnem stanovanju, ki pa je še vedno predrago, da bi lahko shajala s socialno podporo. / **nizke denarne socialne pomoči**

N20: Podpora bi morala biti taka , da bi se lahko preživel. Plače pa bi morale biti višje. / **višje denarne socialne pomoči**
N21: Dvakrat sem bila na splošno zadovoljna, ker mi je delo odgovarjalo. / **zadovoljstvo s samim delom v javnih delih**
N22: ni bilo možnosti zaposlitve. Delodajalci javna dela ves čas izkoriščajo. / **ni prehoda v redno zaposlitev**
N23: Šef je ves čas izvajal mobing, počutil se je ogroženega, vse je hotel nadzorovati, manipuliral, se drl nad nami. / **slabi odnosi v javnih delih**
N24: Delala sem pa več kot eden, ki je bil tam redno zaposlen. / **diskriminacija v javnih delih**
N25: Zdržala sem tam zaradi denarja, drugače bi po enem tednu šla. / **omilitev finančne stiske**
N26: Vsako jutro sem se morala psihično pripravljati, da sem šla v službo. Tam so me res napsihirali. / **slabi odnosi v javnih delih**
N27: Prvi [računalniški] tečaj je bil v redu, ker sem to potrebovala. / **usklajenost s potrebo**
N28: Drugi [računalniški] tečaj je bil pa spet začetni in sem že vse znala in sem potem druge učila. Zato sem po dveh dneh nehala hoditi. / **nizka raven tečajev**
N29: Klub mi je bil všeč samo zaradi predavateljic, ker se je dalo z njimi vse zmenit. / **zadovoljstvo s predavateljico**
N30: Malo volje ti dajo, malo motivacije. / **motivacija kot pozitiven vidik kluba iskalcev zaposlitve**
N31: Ampak, kar tam slišiš, že vse sam veš. / **v klubu učijo veščine, ki jih uporabnice in uporabniki že obvladajo**
N32: Morali bi imeti drug sistem, več stika z delodajalci. Več informacij o delovnih mestih. / **več informacij o prostih delovnih mestih**
N33: Zavod pa bi se moral bolj potrudit, za razpise ne vedo oni nič bolje kot mi. / **slaba informiranost zavoda o prostih delovnih mestih**
N34: Veliko delodajalcev že ima svoje ljudi, razpis pa je metanje peska v oči. / **objavljanje že oddanih delovnih mest**
N35: Sigurno da brezposelnost vpliva nate. Imaš slabšo moralo, ker nisi družbeno koristen. / **slaba samopodoba**
N36: Vem, da bi se lahko boljše počutila, če bi imela službo, razen če bi me tam napsihirali. / **prepričanje, da bi služb izboljšala samopodobo**
N37: Pozitivne knjige, pozitivno razmišljanje. / **pozitivna naravnanost**
N38: Imam srečo, da sem zdrava. / **zdravje**
N39: Veliko se družim z ljudmi, ohranjam stike. Nisem taka kot nekateri, ki se doma zapirajo.
/ **socialni stiki kot vir moči**
N40: Da bom dobila službo, kjer bom srečna in uspešna. / **zaposlitev, ki bi nudila zadovoljstvo**
N41: Demonstrirali, jaz bi bila v prvi vrsti. Ne vem, kaj ti Slovenci vse požirajo, oni na vladi se pa norce delajo. Slovenci raje kot da bi se uprli, sami sebe trpinčimo. Strah nas je ali kaj. / **demonstracije**
N42: Ni res, da lahko vsakdo zase poskrbi, ker človek ni preračunljiv in so še druge stvari, ki vplivajo na odločitve posameznikov. Če bi na primer meni denar veliko pomenil, bi mogoče tudi drugače razmišljala, vendar je meni denar potreben samo za varnost, sicer sem pa skromna in sem vesela že, če si kje zunaj privoščim kavico. Odvisno, v kaj verjameš. / **prevpraševanje norm in vrednot**
S1: Trenutno niti ne, ker se veliko ukvarjam z otrokom in občasno honorarno kaj napišem. / **trenutno ni občutka prikrajšanosti zaradi visoke stopnje aktivnosti**
S2: So pa obdobja, ko se počutim ponižano, manjvredno, neizpolnjeno, neuspešno. / **občutki manjvrednosti**
S3: Postati brezposeln je, kakor da si se na novo preselil v neko vas in se moraš bolj truditi kot nekdo, ki je že od nekdaj tam. / **občutki zapostavljenosti**
S4: Da nisem polnopravni član družbe. / **občutki manjvrednosti**
S5: Opravljam gospodinjska dela / **gospodinjska dela**
S6: iščem poti do zaposlitve / **iskanje dela**
S7: Berem članke, knjige, se sama izobražujem / **izobraževanje**
S8: Ljudje tvojega profila, ki so v rednem delovnem razmerju, gledajo zviška nate, te omalovažujejo zaradi tvojega statusa. / **omalovažujoč odnos redno zaposlenih**

S9: Jaz nisem lena. / **nestrinjanje z očitki**
S10: V sorodstvu mi kdo reče, da nič ne delam, da lahko spim, jaz pa se ukvarjam z otrokom. Tudi intelektualno delo se smatra za nobeno delo. Večina ljudi ne razume, da se izobražuješ. Sorodniki rečejo: »Tebi je lahko, če si doma.« Kot da je nekaj vredno samo, če si obuješ visoke petke in greš v službo. / **enačenje domačega dela z nedelom**
S11: [reagiram] s selekcioniranjem socialnih stikov, odnosov. / **umik**
S12: Vedno manj pa sem agresivna, predvsem napram staršem. / **izogibanje konfliktom**
S13: S svetovalko sem zadovoljna, ker sem seznanjena z njenimi omejitvami. Zavedam se, da več kot naredi, ne more. / **možnosti svetovalke so omejene**
S14: Je prijazna. / **prijaznost svetovalke zaposlitve**
S15: Že leta jih prosim, da mi plačajo tečaj angleščine, pa ni nič iz tega. / **zavračanje predlogov uporabnikov in uporabnic**
S16: Pravila so neprimerna. / **neprimernost pravil**
S17: Če te ni, te izključijo, potem se pa hvalijo, da so zmanjšali brezposelnost. / **zavod služi umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti**
S18: Želela sem si, da bi mi plačali visoko ali vsaj višjo šolo, pa niso hoteli. / **zavračanje predlogov uporabnikov in uporabnic**
S19: Zavod ne služi svojemu namenu, je le sam sebi namen. / **zavod je nekoristna, birokratska ustanova**
S20: 15 let mlajši me je učil, kaj bi bilo zame dobro. Zame je to ponižujoče. In niso mi hoteli povedati rezultatov inteligenčnega testa. Pa ne morejo oni to vedeti in ti ne povedati! Grozno je, da vedo o tebi nekaj, kar ti ne veš. / **nestrokoven odnos**
S21: Klub je ponižujoč, jaz namreč znam napisati prošnjo in telefon vrtet. / **v klubu iskalcev zaposlitve učijo veščine, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo**
S22: In potem te učijo, kako se moraš predstaviti delodajalcu v najlepši luči. Pred 20 leti, ko smo mi iskali službo, si enostavno prišel tja in povedal po pravici, zdaj se moraš pa pretvarjati. Mi je to čisto mimo. Učijo te lagat, kar je neživljenjski pristop. / **učenje nerealnega predstavljanja pred delodajalcem**
S23: Predlagali so mi samozaposlitev, vendar moraš denar, ki ti ga dajo, vračati. Pa tudi zagonska sredstva rabiš, jaz jih pa nimam. / **zahtevni pogoji za samozaposlitev**
S24: Če te vržajo z zavoda in se lahko po določenem času spet prijaviš, moraš iti na predavanje. In tam nam je neka ženska rekla: »Če boste v redu, boste mogoče nekoč kot jaz.« Kakor da smo omejeni, zaostali, bolni. Totalna diskriminacija. Prizadelo me je. / **superioren odnos strokovnjakov**
S25: Kakšna srečanja, druženje, izmenjavanje izkušenj./ **druženje in izmenjevanje izkušenj**
S26: jezikovne in računalniške tečaje / **tečaji**
S27: Sem izrazila željo [po tečaju], pa nisem dobila. / **zavračanje predlogov uporabnikov in uporabnic**
S28: Da bi bili bolj povezani z delodajalci, mislim, da so tu premalo angažirani, da bi se obračali na podjetja in preverjali stanje glede zaposlovanja. / **poizvedovanje o prostih delovnih mestih**
S29: Honorarno delam, vendar se s tistim, kar dobim, ne bi mogla preživeti. / **nizko plačilo**
S30: Odkar sem se poročila, mi nič ne pripada. / **premajhna usmerjenost na posameznika**
S31: Jaz sem za univerzalni dohodek, da bi vsak nekaj dobil. / **univerzalni temeljni dohodek**
S32: Kakor kdaj. Bolj kot sem aktivna, boljše je. / **odvisnost samopodobe od stopnje aktivnosti**
S33: Mislim, da je to občutek, da sem zdržala teh deset let, živela od lastnih idej in iskala službo, pri tem pa še gospodinjila in skrbela za otroka. / **zavest o uspešnem spopadanju s situacijo**
S34: Hočem biti ustvarjalna, kolikor je to možno v situaciji, v kateri pač sem. Ker če ne delaš, se razčlovečiš, ker je človek ustvarjalno in socialno bitje. / **poudarjanje pomena dela**
S35: si ne moreš organizirati prostega časa/ **pomanjkanje prostega časa**
S36: Upam, da se bo sistem spremenil. Da bodo ljudi, ki delajo honorarno in na črno, redno zaposlili. / **prehod honorarne v redno zaposlitev**
S37: Težko kaj spremenimo, ker je vsak v svojem osamljenem svetu. Si nemočen, tuje zgodbe te prizadenejo, rad bi pomagal a sam rabiš pomoč. / **izoliranost posameznika**
S38: da bi sami organizirali kakšne tečaje, saj vsak od nas kaj zna. / **organizacija tečajev s strani brezposelnih**

T1: Ja, omejena sem pri možnosti napredovanja, se ne razvijam, ker sem doma med štirimi stenami. / **občutek zapostavljenosti**
T2: Rada bi bila tudi bolj neodvisna. / **odvisnost od drugih**
T3: Urejam stanovanje za prihod novega družinskega člana, pripravljam se na porod. / **skrb za otroka**
T4: Opravljam gospodinjska dela / **gospodinjska dela**
T5: hodim na sprehode v naravo / **prostočasne dejavnosti**
T6: Ja, v medijih govorijo, da si ne prizadevamo dovolj. / **stališče, da si brezposelni ne prizadevajo dovolj**
T7: Pa tudi mojemu prijatelju ni ravno prav, da sem doma. / **napeti odnosti z bližnjimi**
T8: Ko prideš na CSD, te gledajo zviška, češ še eden na novo. / **zaznavanje nestrpnosti s strani uslužbencev na CSD**
T9: Me prizadene, potlači. / **prizadetost**
T10: Trudi se, da bi mi priskrbela službo, me obvešča, kam naj pošljam prošnjo, da bom med prvimi. Vzame si čas, ne priganja. / **pomoč pri iskanju zaposlitve kot pozitivna lastnost svetovalke zaposlitve**
T11: Ta pravila mi res niso všeč. Se ne strinjam z njimi. So omejena, ozka. / **neprimernost pravil**
T12: Mi je pa všeč, da mi povrnejo stroške za priporočene pošiljke in avtobusno vozovnico. / **povrnitev stroškov**
T13: Tečaja sta bila oba zelo v redu. / **splošno zadovoljstvo s tečajem**
T14: V delavnici pa smo delali tisto, kar sem že znala. Mogoče je fino, da malo obnoviš, ni pa nič novega. / **v delavnicah učijo veščine, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo**
T15: Želela bi, da bi bilo več javnih del ali usposabljanja na delovnem mestu. / **več javnih del, več usposabljanja na delovnem mestu**
T16: Da bi prišla tudi jaz zraven, da ne bi o tem povedali samo določenim. / **enak dostop do programov za vse**
T17: Spraševala me je tudi, kje so zaposleni moji starši, kar se je res ne tiče. / **zasliševanje**
T18: Moti me tudi, da mi veliko stvari pove nerazločno, je ne razumem. Želela bi več podrobnosti. / **slabo informiranje**
T19: Tako gre pa vse na hitro,uradno, da te čim prej odslovi. / **birokratski odnos**
T20: Prenizka. / **nizke denarne socialne pomoči**
T21: Brez službe je samopodoba slabša. Nisi v stiku z ljudmi, pade ti motivacija, umsko stagniraš. / **slaba samopodoba**
T22: Podpora prijatelja, družine. / **podpora bližnjih kot vir moči**
T23: Moj cilj je dobiti službo. Bila bi vesela, če bi se lahko zaposlila v svoji stroki, saj sem v to nekaj vložila. / **zaposlitev v svoji stroki**
V1: Počutim se manjvredno. / **občutki manjvrednosti**
V2: Manj je denarja / **finančna stiska**
V3: najbolj pa pogrešam stike z ljudmi / **pomanjkanje socialnih stikov**
V4: [pogrešam] samozadovoljstvo, da sem za nekaj koristna. / **občutek nekoristnosti**
V5: Ukvarjam se s hčerko, pomagam ji pri nalogah. / **skrb za otroka**
V6: Kuham, perem. Jaz sem v bistvu pridna kot mravlja. / **gospodinjska dela**
V7: Očitki. Starši mi govorijo, naj si čim prej najdem službo. / **napeti odnosi z bližnjimi**
V8: Eden, ki ga poznam, mi je rekel: «Zdaj si pa brez službe«. Pa je tudi sam brez nje. / **pripombe ostalih brezposelnih**
V9: Zadnjič sem govorila z bivšo sodelavko in je rekla, da bi takšne, ki nočejo delati, nagnala kopati jarke. / **stališče, da brezposelni nočejo delati**
V10: Odrinjen si. / **občutek odrinjenosti**
V11: Sem tak človek, da se sekiram in to ni dobro. / **prizadetost**
V12: So pa tudi taki, ki delajo na črno in res nočejo sprejeti zaposlitve. / **prepričanost o obstoju ljudi, ki državo res izkoriščajo**
V13: Povem jim nazaj, nisem tiho. Da iščem službo. / **zavračanje očitkov kot neresničnih**

V14: Se kar da zmenit z njo, je človeška. Zadnjič mi je poslala sporočilo, da iščejo človeka za kruh prodajat. Povedala sem ji, da zaradi hrbtenice za fizično delo nisem sposobna, in se je dalo zmenit, da je to umaknila. / **realističen odnos**

V15: Nisem zadovoljna, ker te pošiljajo na delovno mesto za krajši delovni čas, zaslužila bi 280 evrov. / **napotitve na slabo plačana delovna mesta**

V16: Pa za varilca so me poslali. Ne vem, ali so se zmotili ali kaj. Pa javna dela, obiranje jabolk, hmelja, krompirja. To so naporna dela. Ne da mi je izpod časti, ampak imam omejitev zaradi hrbtenice. / **napotive na razgovor za delovna mesta, ki ne ustrezajo zdravstvenemu stanju uporabnika**

V17: Probajo pač, ker se hočejo znebiti ljudi, da bi se število brezposelnih zmanjšalo. / **prepričanje, da zavod služi umetnemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti**

V18: Šefica mi je rekla, da je pri njih treba v desetih minutah prodati dvoja očala. Ženski Hitler. Imaš občutek, da se delajo norca iz tebe. / **velike zahteve delodajalcev**

V19: Zadnjič pa mi je delodajalka na razgovoru rekla, da sem prestara. Sama ima pa 50 let. Kot da sem za na odpad. / **diskriminacija pri potegovanju za zaposlitev**

V20: Pod pritiskom si. Res si. Ne da mi je težko, ampak imaš en strah. Bojim se, da bi me skenslali, ker zdaj to delajo, potem pa 6 mesecev nisi upravičen do ničesar. / **pravila povzročajo pritisk**

V21: Počutim se, kakor da bi hodila k psihiatru. / **občutek, da si obravnavan kot bolnik**

V22: Saj jaz sama vem, kako napisati prošnjo in poklicati delodajalca. / **v klubu učijo veščine, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo**

V23: Zapravljanje časa in denarja. Bi raje ta denar nam dali. / **zapravljanje časa in denarja**

V24: Vendar je pa res, da sem svetovalki sama rekla, naj me kam da, da grem med ljudi. Sem tak tip, da se rada pogovarjam. / **socialni stiki kot pozitiven vidik kluba iskalcev zaposlitve**

V25: Jaz bi šla v šolo, ekonomsko na primer. Ali pa za pedikerja. Vem, da so tudi ti brez službe, a večje možnosti bi vendarle imela. / **finančna pomoč pri nadaljnem izobraževanju**

V26: da bi me večkrat napotili na razgovor. / **več napotitev na razgovor**

V27: Zelo prijazna ženska. Rekla mi je, da nisem edina in da bo še slabše. Da se ji ljudje prihajajo jokat. / **prijaznost strokovne delavke na CSD**

V28: Zdi se mi premalo, ampak bom morala s tem shajati. Ne jem veliko, nisem izbirčna, hči pa ima kosilo v šoli. / **nizke denarne socialne pomoči**

V29: Ne zdi se mi prav, da lahko za denarno pomoč zaprosiš šele po treh mesecih po prenehanju delovnega razmerja. To je grozno. Če se recimo zaposliš za tri mesece, nisi po izteku upravičen niti do nadomestila niti do socialne pomoči. Lahko crkneš. Šla sem po hrano na Karitas , nič me ni bilo sram. / **strogi kriteriji za pridobitev denarne socialne pomoči**

V30: Nisem zadovoljna s sabo. Vse mi gre na živce. Včasih se nimam volje niti urediti. / **slaba samopodoba**

V31: Pri njem [pri delodajalcu] sem bila ves čas pod pritiskom. Vsak večer je klical, če je bilo kaj prometa, in ko je izvedel, da je slabo, se je drl in preklinjal. / **izkušnje s slabimi odnosi na delovnem mestu**

V32: Ne vem, če bi še šla nazaj [k bivšemu delodajalcu]. / **ambivalentni občutki pri iskanju zaposlitve**

V33: Zdajle nič. / **trenutno ni virov moči**

V34: Tudi s prijateljem sva se začela kregati. / **napeti odnosi z bližnjimi**

V35: Želim si delati nekje, kjer bi potem spet ne rekli, da bodo zaprli. Kjer bi se počutila varno. / **varna zaposlitev**

V36: Da bi se samozaposlovali. / **samozaposlovanje**

V37: Ampak za samozaposlitev da zavod premalo, potem moraš pa še vračati. Če bi dali več, bi lahko odprla optiko. / **zahtevni pogoji za samozaposlitev**

V38: Ali pa da bi se izobraževala. / **izobraževanje kot strategija za izboljšanje svojega položaja**

V39: Delodajalec mi je obljubljal izobraževanje, a iz tega ni bilo nič. / **izkušnje v fleksibilnih oblikah zaposlovanja**

Priloga 4: Razvrščanje pojmov v kategorije in podkategorije

1. STISKE IN DEPRIVACIJE

1.1. Stiske in deprivacije na socialnem področju

Pomanjkanje socialnih stikov

M1: Najhuje je to socialno, tu se izgubiš.

A1: Najbolj sem prikrajšana glede druženja s sodelavci, več si doma, nimaš socialnih stikov.

V3: najbolj pa pogrešam stike z ljudmi

I25: Nisem vpleten v družbeno dogajanje.

Izogibanje socialnim stikom zaradi občutka lastne neustreznosti

M2: Izogibaš se ljudem, ker misliš, da je s tabo nekaj narobe […]izogibam se celo svojim bližnjim se zapiram, ni komunikacije

1.2. Stiske in deprivacije na finančnem področju

Finančna stiska

M3: S socialno je samo prebijanje, še za osnovno ni, toliko, da plačaš položnice.

A3: Hudo je tudi glede denarja, to te še dodatno potre.

V2: Manj je denarja

K1: Na vsak evro moram gledati.

L1: Sami so mi predlagali stečaj, ker bi se potem dolgovi zbrisali. Vendar se niso.

D5: Ne morem plačevati kredita.

Pomanjkanje občutka varnosti

N1: Nimaš občutka varnosti, nobenega finančnega zaledja.

Omejenost pri zadovoljevanju otrokovih potreb

K6: Ne morem mu [sinu] tudi omogočiti stvari, ki so finančno pogojene.

Razvoj kulture revščine

G41: Mislim tudi, da se v vseh nas, ki smo že nekaj časa brez zaposlitve, razvije kultura revščine: ne štediš, denar, ki ga dobiš, takoj zapraviš, živiš za danes, ker veš, da bo jutri še slabše. Ni prihodnosti.

Relativna revščina

L3: No, prikrajšani smo na primer v tem, da ne moremo potovati oziroma si privoščiti nadstandarda, ki pa danes niti ni več nadstandard, saj si veliko ljudi to lahko privošči.

B1: Za preživetje sicer imam, ker sem špartanski tip, in če nekaj ne rabim, pač ne rabim. Ni navlake. Ne morem pa si privoščiti nobenega luksuza. Ni morja, ni smučanja, ni prostočasnih aktivnosti razen tistih brezplačnih.

D4: Ne morem pa si nič privoščiti.

G4: Pogrešam luksuz, kot je časopisje, prireditve, avto. Moja situacija sicer ni drastična, je pa bistveno manj udobja.

Odvisnost od bližnjih

D3: Imam sicer starše, ki mi omogočijo osnovno.

G3: Še vedno sem tudi odvisen od drage mame.

A28: Ostajam odvisna od pomoči bližnjih.

T2: Rada bi bila tudi bolj neodvisna.

Prisiljenost v zaposlovanje v sivi ekonomiji

G1: Sem hkrati nezaposlen in honorarec in delavec na črno, saj je življenje drago in ni variante, da bi brez tega pokril stanovanjske stroške, kaj šele, da bi kaj pojedel.

N4: Doživljam stiske, ker je to boj, saj je socialna premajhna, da bi se preživela, in moram izkoristiti vsako možnost dodatnega zaslužka. Stres, ki pa že ni več stres, ker si v to prisiljen.

1.3. Stiske in deprivacije na psihičnem področju

Občutki manjvrednosti

S2: So pa obdobja, ko se počutim ponižano, manjvredno, neizpolnjeno, neuspešno.

N3: Brezposelnost prinese občutke neke manjvrednosti

A2: Počutim se manjvredno, ker ne dobivam pohval, priznanja.

V1: Počutim se manjvredno.
S4: Da nisem polnopravni član družbe.

Občutki zapostavljenosti

I1: Da nimam priložnosti, ki jih drugi imajo. Da imam manj odprta vrata za pridobitev delovnih izkušenj kot nekateri.
T1: Omejena sem pri možnosti napredovanja, se ne razvijam, ker sem doma med štirimi stenami.
S3: Postati brezposeln je, kakor da si se na novo preselil v neko vas in se moraš bolj truditi kot nekdo, ki je že od nekdaj tam.

Depresija

I26: Ker imaš več časa razmišljati, priplavajo na dan tudi določene subjektivne stvari iz preteklosti, ker si na tleh, si temu bolj podvržen. Se zaležiš in si v luknji, iz katere ne vidiš priložnosti.
D30: imaš čas in premišljaš, kako je tvoja eksistenca brez pomena.

Občutek nekoristnosti

V4: [pogrešam]samozadovoljstvo, da sem za nekaj koristna
D1: Počutim se nekoristno, nepotrebno.

Zaskrbljenost

D2: Skrbi me, kako bom zmogla.
M43: Doživljaš hude skrbi.

Pesimizem

M42: Padeš v pesimizem, tudi tisti, ki so sicer močni.
Pomanjkanje motivacije
N2: Nimaš motivacije, nimaš niti za kaj zjutraj vstati.

Psihična izčrpanost

N13: Jaz pa včasih tudi nimam več energije, ker sem psihično utrujena in se mi včasih res več ne da, se prepustim.

Prizadetost zaradi pokroviteljskega odnosa okolice

D31: Ker sem imela težave z duševnim zdravjem, mi je zadnjič nekdo predlagal, da bi šla v invalidsko, glede na to, da sem zadnjo službo pustila, ker mi je bila prenaporna. Zelo me je iztirilo. Kakor da bi ne bila sposobna delat.

Občutljivost na nezlonamerne besede bližnjih

M16: Prizadelo me je, ko je mama rekla: »Sem mislila, da boš našla delo.« Sicer ni tako mislila, ampak tisti, ki je zaposlen, pač ne razume.

1.5.Stiske in deprivacije, povezane s honorarnim delom in delom sivi ekonomiji

Omalovaževanje s strani redno zaposlenih

S8: Ljudje tvojega profila, ki so v rednem delovnem razmerju, gledajo zviška nate, te omalovažujejo zaradi tvojega statusa.

Nizki dohodki

S29: Honorarno delam, vendar se s tistim, kar dobim, ne bi mogla preživeti.

Pomanjkanje prostega časa

S35: si ne moreš organizirati prostega časa
G2: Prikrajšan sem za svobodo, saj moram skrbeti, da se konec meseca vse izide.

Prizadetost zaradi izgube honorarnega dela

G20: sem hkrati izgubil 3 honorarna dela naenkrat, kar me je pa zelo demoraliziralo

1.6. Ni občutka prikrajšanosti

Ni občutka prikrajšanosti, vendar dopuščanje možnosti, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja

L2: Ne, jaz se ne počutim prikrajšanega. Mogoče boš rekla, da si lažem, da zanikam in mogoče je to res. Ampak moje videnje je tako.

Ni občutka prikrajšanosti zaradi visoke stopnje aktivnosti

S1: Trenutno niti ne, ker se veliko ukvarjam z otrokom in občasno honorarno kaj napišem.

2. DNEVNE AKTIVNOSTI

2.1. Neplačana dela

Skrb za otroka

M4: Hčerki se maksimalno posvečam, veliko časa preživiva skupaj, bereva, delava za šolo.

A4: Predvsem skrb za otroka. Vodim jo v vrtec in hodim ponjo, veliko se družim oziroma igram z njo.

T3: Urejam stanovanje za prihod novega družinskega člana, pripravljam se na porod.

V5: Ukvarjam se s hčerko, pomagam ji pri nalogah.

Gospodinjska dela

M6: Pospravljanje, kuhanje

S5: Opravljam gospodinjska dela

N6: Doma pa tudi čistim in pospravljam.

A5: nabavljam in skrbim za dom

T4: Opravljam gospodinjska dela

V6: Kuham, perem. Jaz sem v bistvu pridna kot mravlja.

K3: [ukvarjam se] s kuhanjem, peko, pa seveda pospravljanjem in čiščenjem.

B3: [pomagam]Tudi pri gospodinjskih delih

D7: Trudim se doma kaj postoriti, zlasti kar se tiče gospodinjstva.

Prepričanje, da je gospodinjsko delo podcenjeno

N7: Mislim, da je gospodinjsko delo podcenjeno. Jaz sem za to, da bi ženska dobila dodatek za to delo.

A6: Vendar pa mi povej, kdo danes ceni takšno delo[…]Ti povem, da se večkrat sprašujem, kako bi bilo, če vsega tega ne bi počela, kako bi stvari tekle. Tako pa se vse smatra za samoumevno.

B4: [gospodinjska dela]so podcenjena. V moji okolici je veliko žensk, zlasti vdov, ki so še v slabšem položaju kot jaz. Nikogar nimajo, ki bi jim pomagal. Imajo res nedostojanstveno starost.

Druga domača dela

K2: Skrbim za vrt, za psičko, ukvarjam se z ročnimi deli

B2: Pomoč pri domačih delih, ki jih je res ogromno.

Pomoč prijateljem

L5: pomagal [sem]prijateljem

2.2. Ostale dejavnosti

Opravljanje priložnostnih del

D41: Delala sem v kriznem timu in tam nekaj malega zaslužila.

L4: Vozil sem taksi.

G5: Delam v lokalih kot dj.

Iskanje dela

S6: iščem poti do zaposlitve

A8: spremljam objave, iščem zaposlitev

N5: Ves čas sem na preži za delo, aktivna, samoiniciativna.

Izobraževanje

D8: Delam pa tudi za šolo.

S7: Berem članke, knjige, se sama izobražujem

G7: Dokončujem diplomo pa tudi sicer se ves čas neformalno izobražujem, berem strokovno literaturo, dnevne informacije. Učim se tudi od drugih, na primer pisati spletne strani in podobno.

I3: Izkoristil sem priložnost za razširitev znanja, ki je širši pojem kot tisto ozko šolsko znanje.

Kulturno umetniško udejstvovanje

G6: aktiven sem v kulturno-umetniških društvih in družbenih gibanjih, pišem. Sem pesnik in kreativen človek.

Prostočasne dejavnosti

A7: Skrbim pa tudi za telesno aktivnost

M5:Včasih pa tudi gledam televizijo in berem.

T5: hodim na sprehode v naravo

Iskanje socialnih stikov

I4: da greš na kavo pa je najcenejši način, da prideš med ljudi, kamor te vleče.

2.6. Pasivnost

»Lenarjenje«

D6: Več lenarim, vendar pa to ni čisto sama lenoba, pač pa izguba volje in motivacije, da bi karkoli počela.

Slaba vest v odnosu do bližnjih ob pasivnosti

D9: Če nič ne naredim, imam slabo vest glede svojih staršev.

3. NESTRPNOST DO BREZPOSELNIH

3.1. Zaznavanje nestrpnosti

3.1.1. Politika in mediji

Stališče politikov, da brezposelni nočejo delati

I5: Kakšnega politika boš pa slišal, da brezposelni nočejo delati, bodo neki pritiski.

K4: Politiki sigurno mislijo, da nočemo delati.

Stališče medijev, da si brezposelni ne prizadevajo dovolj

T6: Ja, v medijih govorijo, da si ne prizadevamo dovolj.

Nekritično pisanje medijev

A9: Mediji izpostavljajo, koliko ljudi je na cesti, ne vprašajo se pa, zakaj je tako.

Stališče medijev in politikov, da so brezposelni lenuhi in izkoriščevalci davkoplačevalcev

G8: V medijih in pri politikih smo sinonim za lenuhe in kradljivce denarja davkoplačevalcev.

3.1.2. Zaznavanje nestrpnosti v širši okolici

Prepričanje okolice, da brezposelni nočejo delati

M8: Te pa ljudje sprašujejo, kako da nisi našel službe, saj je danes dovolj dela.

V9: Zadnjič sem govorila z bivšo sodelavko in je rekla, da bi takšne, ki nočejo delati, nagnala kopat jarke.

Prepričanje okolice, da si brezposelni ne prizadevajo dovolj

A10: Določeni ljudje imajo poglede v smislu, da se ne trudim dovolj, čeprav to ni res.

Prepričanje, da bi brezposelni morali sprejeti delo pod vsakršnimi pogoji

D11: Sva se pa zapela s prijateljem, ker sem mu povedala, da se mi je na enem razgovoru direktor zdel grozen in ogaben, da tam za nobeno ceno ne bi delala. Prijatelj je rekel, da je to neumno in da moraš vzeti vse, kar ti pride pod roke.

Enačenje domačega dela z nedelom

S10: V sorodstvu mi kdo reče, da nič ne delam, da lahko spim, jaz pa se ukvarjam z otrokom. Tudi intelektualno delo se smatra za nobeno delo. Večina ljudi ne razume, da se izobražuješ. Sorodniki rečejo: »Tebi je lahko, če si doma.« Kot da je nekaj vredno samo, če si obuješ visoke petke in greš v službo.

M18: pridem v kakšen krog, kjer je kdo nastrojen:«Doma je po cele dneve, pa dobi socialno.«

A15: govorijo »si doma, zabušavaš, nič ne delaš..«

Pripombe ostalih brezposelnih

V8: Eden, ki ga poznam, mi je rekel:«Zdaj si pa brez službe«. Pa je tudi sam brez nje.

3.1.3. Zaznavanje nestrpnosti s strani strokovnih delavcev

Vzvišen odnos strokovnih delavcev na CSD

T8: Ko prideš na CSD, te gledajo zviška, češ še eden na novo.

3.1.4. Zaznavanje nestrpnosti s strani bližnjih

Napeti odnosi z bližnjimi

T7: Pa tudi mojemu prijatelju ni ravno prav, da sem doma.

V7: Očitki. Starši mi govorijo, naj si čim prej najdem službo.

K5: Sin je pa tudi živčen, ker sem doma in vidi, da nisem v pravem elementu.

3.2. Nezaznavanje nestrpnosti

Strpen odnos bližnjih

M7: Jaz tega ne čutim toliko, ker imam pri sebi ljudi, ki vedo, kako je to, če nimaš službe.

D10: Doma mi nihče nič ne očita.

G9: v mojem krogu ni prisotno

Nezaznavanje nestrpnosti ob načrtnem ignoriranju medijev

N8: Ne, je pa res, da ne gledam televizije. Načrtno sem se odločila, da je ne bom, ker sama ne morem nič spremeniti, da mi bodo pa še energijo jemali, da se me bo to dotikalo in se bom sekirala in obremenjevala…Jaz potrebujem energijo za druge stvari.

3.2. Občutki ob nestrpnosti

Prizadetost

T9: Me prizadene, potlači.

M17: Me pa tudi prizadene

D12: Včasih me zelo prizadene in sem se sposobna še nekaj dni sekirati.

A11: Ti komentatorji me užalijo.

V11: Sem tak človek, da se sekiram, in to ni dobro.

Občutek odrinjenosti

V10: Odrinjen si.

Občutek manjvrednosti

K7: Res se počutiš manjvrednega.

Jeza

G10: Predvsem jeza.

Občutek ogroženosti

K8: Drugače je, če delaš za svoj denar in ti ni treba živeti v strahu, kdaj se ti bo socialna na kaj usedla.

Ravnodušnost ob posluževanju obrambnega mehanizma racionalizacije

B6: Razvil sem takšen obrambni mehanizem, da mi je vseeno. Pošiljal sem prošnje, tudi na delovna mesta, ki so bila nekaj kvalifikacijskih stopenj nižje.[…] Dopovedal sem si, da ne morem nič spremeniti, prosil sem, agitiral pri ljudeh, ko nisem po uradni poti nič našel.[…] Pa sem si rekel: ´Jebiga. Kaj pa boš?´

3.3. Stališča v zvezi z nestrpnostjo

Nestrinjanje z očitki

M14: Jaz ne [nisem lenuh], ker imam voljo in željo delati[…] Službo intenzivno iščem, pošiljam prošnje, pa ni odgovora.

S9: Jaz nisem lena.

A12: ni prav, da tako govorijo, ker želim delati, iščem službo in sem se v ta namen tudi usposabljala.

N9: Če bi meni kdo rekel, da sem lenuh, bi me to ne prizadelo, ker vem, da imam svojo resnico, da bi rada delala.

Prepričanje, da je nestrpnost posledica nepoznavanja situacije

N9: Drugi tega ne razumejo in to ozko, površno dojemajo.

L6: Jaz tega ne občutim kot sovražnost, mislim, da gre za nepoznavanje situacije. Ljudje se ne zavedajo, kako je.

L10: Politiki si ne predstavljajo, kako je živeti z 230 evri.

L11: Jaz mislim, da politiki nimajo vpogleda in se ne srečujejo z ljudmi.

Prepričanje, da je nestrpnost posledica pomanjkanja empatije

B10: So [mišljeni so politiki] profil sadista in patološkega narcisa, ki mu manjka empatije in se ne zna vživeti v druge in jim škoduje

Prepričanje, da kdor ne pozna situacije, ne bi smel obsojati

M19: In to govorijo taki, ki imajo dobro plačo. Bodi še ti brezposeln, pa se preživi.

M21: Najlažje je govoriti, obsojati. Tisti, ki imajo strogo mnenje, ga bodo spremenili šele, ko bodo sami to okusili.

A13: Tisti, ki ima službo, lahko govori.

N11:Ne moraš obsojati, če ne poznaš ozadja.

Prepričanje, da politiki ne bi smeli obsojati, dokler ne ukrepajo

I8: Ko bodo kaj spremenili v smislu dodajanja delovnih mest, bodo pa lahko govorili.

Zavest, da negativno označevanje brezposelnih služi političnim namenom

I6: Smešni se mi zdijo, ker vem, da tako samo nabirajo glasove.

B5: iščejo krivce pri najšibkejših, takih, ki se ne morejo braniti.
B11: Tudi sadizem in narcizem drugih ljudi politiki izkoriščajo v svoje namene.
Zavest o sistemskih razlogih za brezposelnost
I7: Meni je jasno, da ne more od množice brezposelnih vsak dobiti službe.
Prepričanost v obstoj ljudi, ki državo res izkoriščajo
M15: Eni res iščejo krivine
N12: Je pa res, da za ene to, kar si rekla, tudi drži.[…] se načrtno odločijo, da bodo na socialni in ne dajo nič od sebe.
L8: Nekateri to res zlorabljajo
V12: So pa tudi taki, ki delajo na črno in res nočejo sprejeti zaposlitve.
B14: Frajerčki so ljudje, ki delajo na črno in mislijo, da ne potrebujejo zakonov in da je vse samoumevno ter da se jim mora država prilagajati.
Sum, da ne bi bil prejemnik denarne socialne pomoči, če bi to ne bila pogosta praksa
L9: Sem pa že pomislil, da to počnem zato, ker počnejo tudi drugi.

3.4. Reakcije na nestrpnost
3.4.1.Konfrontacija
Navajanje argumentov
M20: Izrazim mnenje, kakšna je situacija, naj on stopi v mojo kožo. Kako je, če dobiš 300 evrov na mesec in moraš preživeti.
B8: Če vidim, da je človek vsaj malo dojemljiv, mu poskušam z navajanjem argumentov razložiti, da ni vse tako črno-belo.
K9: Povem mu, da nismo mi krivi, da bi bilo treba tudi delodajalce malo pogledati, saj delajo z nami, kakor da smo ničvredni ljudje.
Zavračanje očitkov kot neresničnih
A14: Branim se, da to ni res.
V13: Povem jim nazaj, nisem tiho. Da iščem službo.
Izražanje stališča, da ima vsak pravico do svojega mnenja
D13:včasih pa rečem, da ima vsak pravico do svojega mnenja.
Ponudba za zaposlitev
L7: Če pa se najde kakšen pameten, ki govori, de ne delam, da nočem delati, mu pa rečem, naj me zaposli.
3.4.1. Drugo
Molk
D14: Dostikrat sem tiho [..]Mislim, da ni dobro, da sem tiho, ker povedati pomeni postaviti se zase. Zaradi sebe je to dobro narediti.
Samodopovedovanje, da ima vsakdo pravico do lastnega mnenja
D15: Če sem pa boljše razpoložena, si pa rečem, da ima vsak pravico do svojega mnenja in se nočem več sekirati, ker se že tako preveč.
Umik
B9: Pri bebcih pa nimam kaj iskat in grem stran.
S11: [Reagiram]s selekcioniranjem socialnih stikov
Izogibanje konfliktom
S12: Vedno manj pa sem agresivna, predvsem napram staršem.
Konstruktivno izražanje jeze
G12: Sem izjemno jezen, kar pokažem v svojem udejstvovanju.

4. ZADOVOLJSTVO Z ZAVODOM ZA ZAPOSLOVANJE
4.1.Svetovalka zaposlitve
4.1.1.Pozitivne plati
Prijaznost svetovalke zaposlitve

S14: Je prijazna.
L1: Je prijazna.
M22: Je prijazna, ni nesramna, kot slišim o nekaterih drugih
K10: Glede pogovora je v redu, tu nimam kaj reči.

Odnos zaupanja

B12: Do zdaj sem imel opravka z dvema in obe sta bili super. S prvo sva bila že napol prijatelja, z drugo se pa tudi da vse zmenit in ne teži.
N14: Zelo sem zadovoljna, ker je življenjska in ji lahko zaupam. Imam srečo.

Pomoč pri iskanju zaposlitve

T10: Trudi se, da bi mi priskrbela službo, me obvešča, kam naj pošljam prošnjo, da bom med prvimi. Vzame si čas, ne priganja.

Realističen odnos

G13: Niti ni tako slaba. Ve, da sem specifičen primer, ko sem honorano delal, sem povedal in me je pustila pri miru.
L14: Sem neresen, včasih ne pridem na sestanek ali zamujam, pa se vendar še da skomunicirati. So življenjski.
V14: Se kar da zmenit z njo, je človeška. Zadnjič mi je poslala sporočilo, da iščejo človeka za kruh prodajat. Povedala sem ji, da zaradi hrbtenice za fizično delo nisem sposobna, in se je dalo zmenit, da je to umaknila.

4.1.2. Negativne plati

Birokratski odnos svetovalke zaposlitve

M23: Ona pač opravlja svojo papirologijo, vedno mi postavlja ista vprašanja, na vsakem javljanju isto, vse napiše in to je to. Ni mi v nobeno pomoč.
D16: Odnos je korekten, vendar pa birokratski. Si številka, ki jo mora obdelati, te popiše in se te čim prej znebi

Izvajanje pritiska

A16: Do zdaj je bila zelo v redu, zadnje čase pa je začela izvajati pritisk nad mano.[…] Da bom morala začeti iskati delo bolj široko, na večih področjih, če ne, me lahko izbriše iz evidence. Ne zdi se mi prav, da mi grozi, ker ve, da se trudim.

Svetovalka ne nudi pomoči pri iskanju zaposlitve

M24: Ni mi v nobeno pomoč.
K11: Svetovalka mi je obrazložila, da si moramo službo sami iskati, da zdaj ni več tako kot nekoč. Najlažji možni odgovor. Ne vem, zakaj potem sploh obstajajo.

4.1.3. Nekatere okoliščine, ki vplivajo na odnos svetovalke

Možnosti svetovalke so omejene

S13: S svetovalko sem zadovoljna, ker sem seznanjena z njenimi omejitvami. Zavedam se, da več kot naredi, ne more.
N15: [pomaga mi]V okviru svojih zmožnosti.
A17: Jaz mislim, da ji je moral kdo od nadrejenih kaj reči, da je spremenila pristop.
G14: v programe me je vključila, ker me je morala. Tudi ona je zamenljiva uslužbenka, ki se boji za svojo službo

Odnos svetovalke je odvisen od odnosa uporabnika

L13: Trudim se biti prijazen in potem je tudi ona takšna do mene.
B13: Je pa res, da sem tudi jaz fer do nje. Nikoli nisem bil frajerček, vedno sem se vljudno pogovarjal z njo

4.2. Zavod kot institucija

Zavod je nekoristna, birokratska ustanova

M26: Delajo pač svojo papirologijo.
D17: Zavod za zaposlovanje se mi zdi ustanova, ki je sama sebi namen. Sama nisem imela od njega nobenih koristi razen denarnega nadomestila, ki je moja pravica, za katero sem plačevala.
D20: Če kdo zažira družbo, jo takšne institucije.
S17: Zavod ne služi svojemu namenu, je le sam sebi namen.

D19: Zavod se ukvarja samo s statistiko in evidencami, medtem ko bi njihova osnovna vloga morala biti posredovanje zaposlitev.

Zavod daje koristi le tistim, ki so tam zaposleni

I9: Ona [svetovalka] pač tam sedi in moje prepričanje je, da ji omogočam službo, pa se mi za to nikoli ne zahvali.

D18: Je institucija, ki koristi tistim, ki so tam zaposleni, da imajo službo.

G24: Birokracija, kar je tudi njihova funkcija, ki jim omogoča, da imajo toliko zaposlenih.

Zavod služi umetnemu zmanševanju registrirane brezposelnosti

M27: Svetovalka mi je sama povedala, da imajo procentualno določeno, koliko ljudi je treba spraviti z zavoda, ker se ne javljajo ali zavrnejo kakšno službo. Iščejo tiste, ki jih bodo spravili dol.

S17: Če te ni, te izključijo, potem se pa hvalijo, da so zmanjšali brezposelnost.

G16: Zavod je sam sebi namen in nek način, kako nižati registrirano brezposelnost. Če te ni na sestanek ali pa prepozno sporočiš, da te ne bo, te vržejo iz evidence.

Zavod prikriva sistemske razloge za brezposelnost

I22: Zavod prikriva, da je zaposlitev danes odvisna od socialnega položaja in mreže in ni toliko povezana s sposobnostjo posameznika.

Zavod je instrument discipliniranja delavcev

G15: Sam zavod pa je zasnovan kot nek instrument prisile za delavce, ki jim lahko grozijo, da jih bodo nadomestili brezposelni. Tako jih lahko kontrolirajo in jim kratijo pravice.

Problematičnost prepuščanja dela podizvajalcem

G26: Vedno več dela tudi prepuščajo podizvajalcem, tako pri izobraževanju kot pri iskanju zaposlitve

G29: Iskanje zaposlitve pa zavod vedno bolj prenaša na zaposlitvene agencije, ki zelo bogatijo z opravljanjem umazanih poslov za podjetja, s tem da jim na primer novačijo stavkokaze. To je etično nesprejemljivo.

G30: Država bi morala biti ščit, ki ga imamo pred brezobzirnim svetovnim kapitalom, tako pa spuščajo korporacije v državne institucije.

Superioren odnos strokovnjakov

S24: Če te vržajo z zavoda in se lahko po določenem času spet prijaviš, moraš iti na predavanje. In tam nam je neka ženska rekla: »Če boste v redu, boste mogoče nekoč kot jaz.« Kakor da smo omejeni, zaostali, bolni. Totalna diskriminacija. Prizadelo me je.

Neobčutljivost na stisko posameznika

K12: sem morala vrniti denar za izobraževanje, jaz pa šole nisem mogla dokončati, ker zaradi poškodbe roke nisem mogla opravljati prakse. Imela sem izvide, pa ni nič pomagalo. Morala sem vrniti denar. Hotela sem se dogovoriti, da bi šla na komisijo, kjer bi ugotovili, da prakse res nisem mogla opravljati, pa nisem niti enkrat mogla priti do direktorja, čeprav sem uporabila vse načine, pisno, ustno, klicala po telefonu. Kakor da ga ni.

Zavod je zaveznik brezposelnih

B17: Zavod, ki naj bi bil tvoj sovražnik, je v resnici tvoj največji zaveznik. Ljudje tam so čuteči, skušajo ti pomagati, vendar pa nič ne zaleže. Ko bi bil le trg dela takšen, kot so oni, tako je pa tam sranje in neoliberalizem, ki je pokop družbene kohezije in energije ljudi.

4.4. Posredovanje zaposlitev

Samoiniciativnost brezposelnih oseb

M25: Tisto, kar naredim, da bi dobila službo, naredim sama.

I10: Kar delajo oni, lahko delam sam. Ne potrebujem nobenega načrta, da bom službo iskal, ker jo bom tudi brez tega iskal.

N16: Opozarja me [mišljena je svetovalka] na prosta delovna mesta, kam naj pošljem prošnjo, vendar se izkaže, da sem jo že napisala, da sem jo prehitela.

G25: Sam sem na zavodu izključno zaradi socialne, sicer v tem ne vidim nobenega smisla, saj vem, da si bom moral zaposlitev ustvariti sam.

Slaba informiranost o prostih delovnih mestih

N33: Zavod bi se moral pa bolj potrudit, za razpise ne vedo oni nič bolje kot mi.

Objavljanje že oddanih delovnih mest

A24: Jezi me tudi, ker imajo delodajalci, ki objavljajo razpise, že vnaprej nekoga izbranega. Glede tega niso korektni, ne bi smeli objavljati že oddanih delovnih mest, ker si ti potem po nepotrebnem delaš stroške.
N34: Veliko delodajalcev že ima svoje ljudi, razpis pa je metanje peska v oči.

Napotovanje na razgovor za že oddana delovna mesta

I23: Tudi ko ti pošljejo napotnico, je delovno mesto že oddano.

Napotovanje na razgovor za slabo plačana delovna mesta

V15: Nisem zadovoljna, ker te pošiljajo na delovno mesto za krajši delovni čas, zaslužila bi 280 evrov.

Napotovanje na delovna mesta, ki ne ustrezajo zdravstvenemu stanju posameznika

V16: Pa za varilca so me poslali. Ne vem, ali so se zmotili ali kaj. Pa javna dela, obiranje jabolk, hmelja, krompirja. To so naporna dela. Ne da mi je izpod časti, ampak imam omejitev zaradi hrbtenice.

Redke napotitve na razgovor

L15: nisem pa dobil od njih 10 napotnic, v zadnje pol leta samo eno ali dve

4.4. Pravila

4.4.1. Nezadovoljstvo s pravili

Neprimernost pravil

S16: Pravila so neprimerna.
T11: Ta pravila mi res niso všeč. Se ne strinjam z njimi. So omejena, ozka.
K15: Pravila pa naj bodo za take, ki si ne iščejo [službe], zame bi pa moralo biti dovolj, da jim vsake toliko časa dostavim kopijo prijav na razpis, ne pa da se moram javljati.
G23: So neumna.

Nerealnost pravil

N17: Je pa to zabluz, ker moram delati, saj se s socialno ne moreš preživeti. Jaz ne živim urejenega življenja. Vem, da se človek nekih pravil mora držati, vendar pa ta pravila niso realna.
K14: Glede vožnje te že delodajalec ne bo vzel, ker ti ne bo hotel plačati potnih stroškov.
I14: Jaz bi sprejel tako službo [ki bi bila oddaljena 3 ure vožnje v obe smeri], ampak tako daleč te tako ne bi vzeli, ker bi bili preveliki potni stroški.
I16: Javljanje na razpise na zavodu nima nobenega smisla. Že to je, da je razpisanih mest veliko manj kot brezposelnih in če potem še odšteješ tiste, ki so že oddana…

Krivičnost pravil

D25: Ne zdi se mi prav, da denarno nadomestilo pogojujejo z vključitvijo v delavnice, saj je nadomestilo moja pravica, za katero sem plačevala prispevke.
A18: Ne zdi se mi prav, da ti postavljajo pogoje, da ne smeš zavrniti službe, ker včasih obstajajo dejavniki, zaradi katerih ne moreš delati. Če si na Zavodu, moraš biti nula, odprt za vse . Kot da se nisi za to šolal, da boš delal, kar te veseli. Izobrazba tu nič ne pomeni, pošteno bi bilo, da bi ti pustili iskati v tvojem poklicu in da te ne zajebavajo. […] Rada bi delala, kar me veseli, ne pa da moraš sprejeti nekaj, kar ti ne odgovaja in te po dveh mesecih delodajalec skensla.

Pravila so zavajajoča

I15: Vse to je zavajajoče, v skladu s tem, da brezposelni nočejo delati.
Pravila delujejo kot pritisk
V20: Pod pritiskom si. Res si. Ne da mi je težko, ampak imaš en strah. Bojim se, da bi me skenslali, ker zdaj to delajo, potem pa 6 mesecev nisi upravičen do ničesar.

4.4.3. Pozitivni vidiki pravil

Povrnitev stroškov

T12: Mi je pa všeč, da mi povrnejo stroške za priporočene pošiljke in avtobusno vozovnico.
B15: Vedno dobiš povrnjene potne stroške.

Prilagajanje pravil posamezniku

B16: Imaš pravico odklonit kakšno delo, sprašujejo te, kakšne so tvoje delovne izkušnje, niso ozki in strogi.

5. ZADOVOLJSTVO Z AKTIVNO POLITIKO ZAPOSLOVANJA

5.1. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve

5.1.1. Zaposlitveno svetovanje

Nestrokoven odnos strokovnih delavcev

S20: 15 let mlajši me je učil, kaj bi bilo zame dobro. Zame je to ponižujoče. In niso mi hoteli povedati rezultatov inteligenčnega testa. Pa ne morejo oni to vedeti in ti ne povedati! Grozno je, da vedo o tebi nekaj, kar ti ne veš.

5.1.2.Delavnice

5.1.2.1. Pozitivni vidiki

Zadovoljstvo s predavateljicami v delavnicah

M30: Všeč mi je bilo, da je delavnico vodila psihologinja z Zavoda za zaposlovanje, ki je bila človek z občutkom, kako se pogovarjati z nami.

A22: predavateljica je bila prijazna, dajala je dobre napotke.

Podpora soudeležencev

M31: Všeč mi je bilo tudi, ker smo se med sabo pogovarjali, delili občutke.

A21: V delavnici mi je bilo pa všeč, ker smo se dobro razumeli, nihče ni nikogar obsojal.

Lajšanje psihične stiske

M34: Psihično stisko mi je res malo olajšal.

5.1.2.2. Negativni vidiki

Nekoristnost pri iskanju zaposlitve

M32: Ta program mi ni v pomoč pri iskanju zaposlitve.

V delavnicah učijo vsebine, ki jih uporabnik oziroma uporabnica že obvlada

M33: Sicer smo delali neke miselne vzorce kot neko pot, ki te privede do zaposlitve, toda nič takega, kar bi jaz še ne vedela.

K17: Pri svojih letih pa bom menda ja vedela, kako se išče služba.

D21: Kako si naj službo iščem. Jaz to znam in in tega ne potrebujem.

T14: V delavnici pa smo delali tisto, kar sem že znala. Mogoče je fino, da malo obnoviš, ni pa nič novega.

Predolga delavnica

K18: Sediš tam šest ur brez veze, ko bi bili dve uri čisto dovolj.

5.1.3. Klub iskalcev zaposlitve

5.1.3.1.Pozitivni vidiki

Zadovoljstvo s predavateljicami v klubu iskalcev zaposlitve

N29: Klub mi je bil všeč samo zaradi predavateljic, ker se je dalo z njimi vse zmenit.

Motivacija

N30: Malo volje ti dajo, malo motivacije.

Socialni stiki kot pozitiven vidik kluba iskalcev zaposlitve

V24: Vendar je pa res, da sem svetovalki sama rekla, naj me kam da, da grem med ljudi. Sem tak tip, da se rada pogovarjam.

G31: Da sem spoznal prijetno družbo.

5.1.3.2. Negativni vidiki

V klubu učijo vsebine, ki jih uporabniki in uporabnice že obvladajo

L18: Ne želim v klub, ker sem bil tržnik in vse to znam.

S21: Klub je ponižujoč, jaz namreč znam napisati prošnjo in telefon vrtet.

V22: Saj jaz sama vem, kako napisati prošnjo in poklicati delodajalca.

G27: Na primer job klub, ki je smešen. Mene, ki sem od 15 leta delal kot novinar, so učili, kako se išče zaposlitev.

N31: Ampak, kar tam slišiš, že vse sam veš.

Občutek, da si obravnavan kot bolnik

V21: Počutim se, kakor da bi hodila k psihiatru.

Zlorabljanje kluba za politično propagando

G28: Poleg tega so nas prepričevali, naj glasujemo za malo delo, ker naj bi tako lažje prišli do zaposlitve.

Učenje nerealnega predstavljanja pred delodajalcem

S22: In potem te učijo, kako se moraš predstaviti delodajalcu v najlepši luči. Pred 20 leti, ko smo mi iskali službo, si enostavno prišel tja in povedal po pravici, zdaj se moraš pa pretvarjati. Mi je to čisto mimo. Učijo te lagat, kar je neživljenjski pristop.

Zapravljanje časa in denarja

V23: Zapravljanje časa in denarja. Bi raje ta denar nam dali.

5.2. Usposabljanje in izobraževanje

5.2.1.Splošno

Zavračanje predlogov uporabnikov

S15: Že leta jih prosim, da mi plačajo tečaj angleščine, pa ni nič iz tega.

S18: Želela sem si, da bi mi plačali visoko ali vsaj višjo šolo, pa niso hoteli.

D24: Klicala sem, da bi šla v tečaj za vzgojiteljico, pa mi je svetovalka rekla, da ni denarja.

G32: Ko sem jih pa spraševal za izobraževanje za pedagoške poklice, kjer se vidim, mi pa tega niso hoteli financirati.

S27: Sem izrazila željo [po vključitvi v računalniški tečaj], pa nisem dobila.

Strogi pogoji za financiranje izobraževanja

M36: Rekli so, da celotnega študija ne plačajo, samo nekaj dajo zraven, pa še to le določene smeri, na primer strojništvo.

M37: Predlagala sem poklicno prekvalifikacijo za socialno oskrbovalko, vendar nimam pogojev, ker moraš prej 5 let opravljati to delo. Enostavno ne dobiš prilike.

5.2.2. Tečaji

5.2.2.1. Pozitivni vidiki tečajev

Splošno zadovoljstvo s tečajem

T13: Tečaja sta bila oba zelo v redu.

Motivacija

I12: Všeč mi je, da plačajo in da mi to omogočijo. Motivacijsko dosti pomeni.

Uporabnost

I13: Lahko boš uporabil, pa ne veš, kje.

Usklajenost s potrebo

N27: Prvi tečaj je bil v redu, ker sem to potrebovala.

5.2.2.2. Negativni vidiki tečajev

Nizka raven tečajev

B19: Zastavljeni so dokaj osnovno, ker ni denarja. Vse je zreducirano.

N28: Drugi tečaj je bil pa spet začetni in sem že vse znala in sem učila druge. Zato sem po dveh dneh nehala hoditi.

M38: Glede tečajev sem si sama plačala osnovni tečaj strojepisja, vendar je bila to čista osnova, ki jo že skoraj vsi znajo. Za nadaljevalni tečaj pa denarja nisem imela in sem prosila Zavod. Vendar nadaljevalnega tečaja ne krijejo. Samo osnovnega.

Odsotnost preverjanja znanja

B20: Preverjanja znanja ni.

Tečaji ne dajejo uradno priznane kompetence

B21: Ne dobiš pa po njih nobene uradne kompetence.

5.2.3. Poklicna prekvalifikacija

5.2.3.1. Pozitivni vidiki

Zadovoljstvo s samim programom poklicne prekvalifikacije

A20: Drugače pa je poklicna prekvalifikacija ena res dobra stvar, ki mi jo je Zavod omogočil.

5.2.3.2. Negativni vidiki

Slabo sodelovanje med zavodom in izvajalcem

A19: Pri poklicni prekvalifikaciji nisem bila zadovoljna s samo ustanovo, ker stvari niso gladko stekle med zavodom in Ljudsko univerzo glede nakazil. To me je kar obremenjevalo.

5.3. Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja

Izkoriščanje subvencij s strani delodajalcev

M51: Zavod daje subvencije, tako da se reši brezposelnega za eno leto. Delodajalci pa ne znajo ceniti dobrega delavca. Ko poteče čas, vzamejo drugega.

Zahtevni pogoji za samozaposlitev

S23: Predlagali so mi samozaposlitev, vendar moraš denar, ki ti ga dajo, vračati. Pa tudi zagonska sredstva rabiš, jaz jih pa nimam.

V37: Ampak za samozaposlitev da zavod premalo, potem moraš pa še vračati.

G22: Nimam pa denarja, da bi se samozaposlil.

5.4. Programi za povečevanje socialne vključenosti

5.4.1. Javna dela

5.4.1.1.Pozitivni vidiki javnih del

Zadovoljstvo s samim delom v javnih delih

N21: Dvakrat sem bila na splošno zadovoljna, ker mi je delo odgovarjalo.

G21: Kar sem delal, je bilo super.

Omilitev finančne stiske

N25: Zdržala sem tam zaradi denarja, drugače bi po enem tednu šla./ omilitev finančne stiske

5.4.1.2.Negativni vidiki javnih del

Ni prehoda v redno zaposlitev

N22: ni bilo možnosti zaposlitve. Delodajalci javna dela ves čas izkoriščajo.

Superioren odnos drugih zaposlenih

G17: Tam si zadnja rupa na svirali. Najbolje ti bom ilustriral, če ti povem, da sem moral prehoditi dvoje nadstropij, ker je zgoraj kustusinja želela, da zaprem ena vrata in eno okno. Gre za dinamiko »sem več kot ti in lahko delam s tabo, kar hočem.«

Diskriminacija v javnih delih

N24: Delala sem pa več kot eden, ki je bil tam redno zaposlen.

Slabi odnosi v javnih delih

N23: Šef je ves čas izvajal mobing, počutil se je ogroženega, vse je hotel nadzorovati, manipuliral, se drl nad nami.

N26: Vsako jutro sem se morala psihično pripravljati, da sem šla v službo. Tam so me res napsihirali.

G18: Tudi sicer je bilo okolje zelo stresno. Ko sta dve uslužbenki izvedeli, da se vrača bivša šefica, je šla ena takoj v bolniško, druga pa je začela jemati antidepresive.

G19: Zdelo se jim je samoposebiumevno, da bom sprejel stalno zaposlitev, jaz pa sem se odločil, da bom raje honorarec, kakor da bi delal v takem kolektivu.

6.ZADOVOLJSTVO BREZPOSELNIH S CENTROM ZA SOCIALNO DELO

6.1. Odnos strokovnih delavcev

6.1.1.Zadovoljstvo z odnosom strokovnih delavcev

Prijaznost strokovnih delavcev in delavk na CSD

N18: So prijazni.

A26: Zelo sem zadovoljna s socialno delavko. Je prijazna, poklepeta z mano, me vpraša, če je kaj novega. Topel, človeški odnos.

V27: Zelo prijazna ženska. Rekla mi je, da nisem edina in da bo še slabše. Da se ji ljudje prihajajo jokat.

Empatija

B24: Čuteči, empatični ljudje. Če bi bili ljudje povsod taki, bi družba ne imela nobenih problemov. Nekateri so sicer malo bolj odprti, drugi manj, gnide pa nisem med njimi zasledil še nobene. Jaz bi bil gnida, če bi rekel karkoli drugega.

Razumevajoč odnos

G37: V tistih nekaj primerih, ko sem bil tam, so pa pokazali veliko razumevanja in so mi šli na roko.

6.1.2. Nezadovoljstvo z odnosom strokovnih delavcev

Pomanjkanje empatije

M28: Socialna delavka je brezbrižna, freh.

M29: Morali bi imeti vsaj kanček empatije, prideš tja s sramom, ponižen, kot da bi si to sam izbral, kot da ne prideš samo prosit za denar, s katerim niti preživeti ne moreš.

K22: Dostikrat se ne znajo pogovarjati, ti prisluhniti.

Birokratski odnos

I17: Hladen, birokratski odnos.

T19: Gre pa vse na hitro, uradno, da te čim prej odslovi.

Zasliševanje

T17: Spraševala me je tudi [mišljena je strokovna delavka], kje so zaposleni moji starši, kar se je res ne tiče.

Slabo informiranje

T18: Moti me tudi, da mi veliko stvari pove nerazločno, je ne razumem. Želela bi več podrobnosti.

K23: Lahko bi ti kaj svetovali. Vedo, kam se lahko človek obrne s kakšno prošnjo.

6.2. Denarna socialna pomoč

Strogi kriteriji za pridobitev denarne socialne pomoči

I18: Napisali so mi, da nisem upravičen do pomoči, ker imam motor, katerega vrednost mi omogoča preživetje, čeprav piše v zakonu, da imaš lahko avto, ki je vreden 8000 evrov, pri meni pa avto in motor skupaj nista vredna toliko. Poleg tega so mi precenili vrednost motorja, ker niso upoštevali, da je udarjen.

V29: Ne zdi se mi prav, da lahko za denarno pomoč zaprosiš šele po treh mesecih po prenehanju delovnega razmerja. To je grozno. Če se recimo zaposliš za tri mesece, nisi po izteku upravičen niti do nadomestila niti do socialne pomoči. Lahko crkneš. Šla sem po hrano na Karitas, nič me ni bilo sram.

D28: S socialno je pa tudi tako, da si upravičen samo, če si 3 mesece imel na računu manj kot neko določeno vsoto.

Premajhna usmerjenost denarnih socialnih pomoči na posameznika

L2: Moj brat na primer pa še socialne ni dobival, dokler je bil poročen.

S30: Odkar sem se poročila, mi nič ne pripada.

Nizke denarne socialne pomoči

L24:: Zatiskajo si oči, če mislijo, da lahko preživiš s tako vsoto. Mesečna košarica stane več, kje so pa potem še ostali stroški.

K26: Premajhna za preživet, sploh če imaš otroka dijaka. 160 evrov te pridejo samo položnice, pa tudi avto moraš tankat, ga rabiš, če imaš 10 km do prve trgovine.

A27: Premajhna, ne moreš preživeti čez mesec.

B25: Ni vredno komentarja. Čisti redukcionizem.

N19: Jaz sicer živim v socialnem stanovanju, ki pa je še vedno predrago, da bi lahko shajala s socialno podporo.

V28:: Zdi se mi premalo, ampak bom morala s tem shajati. Ne jem veliko, hčerka pa ima kosilo v šoli.

Neuveljavljanje pravice do denarne socialne pomoči

D26: Ne vem, če bi bila upravičena do pomoči. Vprašali bi me, kje živim, in ker imam življenjske potrebe rešene, se mi ne zdi, da bi hodila tja. Nisem toliko v stiski.

7. DRUGE SLUŽBE, S KATERIMI PRIHAJAJO V STIK BREZPOSELNI

Diskriminacija s strani drugih služb

L24: Si ožigosan, recimo na banki. Tam niso zainteresirani, da imaš transakcijski račun, če si prejemnik socialne pomoči in imaš neporavnane obveznosti, ker si ne morejo zaračunavati provizije, saj je socialna pomoč nedotakljiva.

K24: Meni so na RK rekli, da nimajo denarja za plačilo elektrike, ko je pa čez 14 dni prišla neka druga oseba, so ga pa imeli.

Strogi kriteriji za vključitev v obvezno zdravstveno zavarovanje

D27: ko sem se hotela vključiti v zdravstveno zavarovanje, so rekli, da se bom lahko šele po treh mesecih od prejema zadnjega nadomestila.

8. PREDLOGI BREZPOSELNIH

8.1. Zavod za zaposlovanje

8.1.1. Splošni predlogi

Kritične raziskave

G34: [Predlagal bi] kritične raziskave. Potrebno je obilo resne kritike, da se bi zadeve spremenile.

Ozaveščanje brezposelnih o sistemskih in strukturnih razlogih za brezposelnost

I22: Ker z zaposlovanjem nimajo veze in so, kar se mene tiče, zavod za brezposelne in ne zavod za zaposlovanje, bi pričakoval, da bi nas vsaj osveščali o situaciji brezposelnosti. […]Da gre za cikle, da nekateri službo imajo, nekateri pa zaradi manj vez ne, da je večina razpisanih delovnih mest že oddanih in podobno. Da ne bi zavajali.

Dostop do interneta

K19: Meni bi se zdelo prav, da bi imeli na zavodu dostop do Interneta, kdor ga nima doma. Sicer greš lahko v knjižnico, toda tam si lahko gor samo pol ure, to pa je premalo, če si hočeš razpise res dobro pogledati.

8.1.2. Predlogi v zvezi s strokovnimi delavci

Pomoč pri iskanju zaposlitve

L16: Kot direktor bi vsakega svetovalca poklical in vprašal, kolikim je uredil službo.

Poznavanje domačih razmer

G33: Predlagal bi strokovnjake za slovenske razmere, ker je vse uvoženo od drugod in skušajo to aplicirati na našo družbo.

Več empatije

M40: Kanček empatije. Vem, da je to zanje služba, ni pa prav, da se imajo za bogove, ki so nedotakljivi. Imajo delo, ne znajo se pa pomeniti s tabo kot s človekom. […] Da bi me vsaj malo razumeli, ne pa tisti hladen ton, brez občutka.

Psihološka opora

M41: Da bi delali bolj na tem, da se mi ne bi toliko obremenjevali s stresom in depresijo.

8.1.3. Programi

Finančna pomoč pri nadaljnem izobraževanju

M35: Imam srednjo izobrazbo in bi šla študirat, čeprav vem, da tudi veliko število visoko izobraženih ne dobi službe.

L21: Da bi človek lahko študiral vsaj zaradi lastnega dobrega občutka, če tega že ni mogoče zaviti v paket dela.

B23: Sofinanciranje oziroma omogočanje formalnega izobraževanja na faksih. Vendar za to ni denarja. Priložnost bi morali dobiti tudi tisti, ki niso imeli sreče pri študiju in so opustili prvo izbiro.

V25: Jaz bi šla v šolo, ekonomsko na primer. Ali pa za pedikerja. Vem, da so tudi ti brez službe, a večje možnosti bi vendarle imela.

Drugo izobraževanje

D22: Da bi ponudili možnost kakšnega koristnega izobraževanja, na primer za pomočnico vzgojiteljice, ali pa kak računalniški tečaj.

S26: jezikovne in računalniške tečaje

G37: Zanimivi bi bili tudi tečaji za turistične vodiče, ki pa so menda predragi.

Uradno priznano izobraževanje

G36: Da bi dobil tudi certifikat.

Višji nivo tečajev

M39: Rada bi možnost, da se bolj izpilim v kakšni stvari, vendar so vsi tečaji, tudi na primer jezikovni, samo osnovni, to je pa premalo. Na tem bi morali delati, da bi ljudem, ki imajo željo in nek potencial omogočili, da to izpilijo, takoj bi imeli več možnosti ali pa vsaj večjo samozavest.

G35: Na primer nadaljevalni jezikovni in računalniški tečaji, ki so pomembni, da si najdeš nišo. Če se naučiš samo tisto, kar znajo že tudi drugi enako dobro, si pač zamenjljiv. Da bi bili na primer jezikovni tečaj tako intenzivni, da bi te usposobil za prevajanje tekstov iz tega jezika v slovenskega.

Vodenje programov s strani brezposelnih

L19: Mar bi dali meni denar in bi jaz vodil seminarje.

Enak dostop do programov za vse

T16: da bi prišla tudi jaz zraven, da ne bi o tem povedali samo določenim.

Srečanja in izmenjava izkušenj

S25: Kakšna srečanja, druženje, izmenjavanje izkušenj.

Več javnih del in usposabljanja na delovnem mestu

T15: Želela bi več javnih del ali usposabljanja na delovnem mestu.

8.1.4. Sodelovanje z delodajalci

Usposabljanje na delovnem mestu ob kontroli zavoda in prehodu v redno zaposlitev

L20: Svetovalke bi lahko hodile od firme do firme, jim predlagale, naj zaposlijo človeka za 3 mesece, s tem da zavod krije stroške in bi ga potem po 3 mesecih zaposlili, če bi videli, da si z njim lahko kako pomagajo. Saj to na nek način že počnejo s tem usposabljanjem na delovnem mestu, samo da nihče ne hodi kontrolirat delodajalcev, da tega človeka ne izkoriščajo.

Povezava med zavodom in delodajalci pri prostovoljnem pripravništvu

A25: Lahko bi se vzpostavila povezava med Zavodom in delodajalci glede volenterskega pripravništva. Če ga v mojem poklicu nimaš, ne moreš opravljati strokovnega izpita. Na Zavodu ti rečejo, da si moraš pripravništvo iskati sam, da nimajo oni nič s tem. Ja zakaj pa ne bi imeli? Kot ustanova so močnejši kot jaz sama. Naj pač naredijo take programe.

Kultiviranje delodajalcev

K20: Na zavodu pa bi morali tudi naučiti delodajalce, naj vsaj odgovorijo na prošnjo, ne pa da čakaš kot budala.

Poizvedovanje o prostih delovnih mestih

N32: Morali bi imeti drug sistem, več stika z delodajalci. Več informacij o delovnih mestih.

S28: Da bi bili bolj povezani z delodajalci, mislim da so tu premalo angažirani, da bi se obračali na podjetja in preverjali stanje glede zaposlovanja.

8.1.4. Posredovanje zaposlitev

Boljše obveščanje o prostih delovnih mestih

A23: Da bi obveščali o kakšnih delovnih mestih. Kljub spremljanju včasih nisi pozoren in ti lahko kaj uide. Potem ti pa kasneje povedo, da so tam pa tam iskali.

K13: lahko bi te obvestili o prostem delovnem mestu, preden je razpis.

Več napotitev na razgovor

V26: Da bi me večkrat napotili na razgovor

8.2.Center za socialno delo

8.2.1. Socialni transferji

Višje denarne socialne pomoči

N20: Podpora bi morala biti taka , da bi se lahko preživel. Plače pa bi morale biti višje.

G39: Morala bi biti bistveno višja.

L32: enkratna denarna pomoč je mišljena samo za osnovne življenjske potrebščine, ampak danes potrebuješ tudi telefon in internet, brez tega ne moreš iskati službe.

Univerzalni temeljni dohodek

S31: Jaz sem za univerzalni dohodek, da bi vsak nekaj dobil.

L23: Državljanski dohodek, o čemer so že nekoč govorili.

G40: Ni slaba ideja, da bi se denarna socialna pomoč zamenjala z univerzalnim temeljnim dohodkom, ki bi moral znašati okoli 500 evrov. Tako bi dobil varnost in priliko, da se usedeš in zamisliš, kaj boš počel, in počakaš na delo, ki bi ga rad opravljal.

8.2.1. Sodelovanje med CSD in drugimi organizacijami

Sodelovanje z dobrodelnimi organizacijami

K25: CSD bi moral bolj sodelovati z dobrodelnimi organizacijami, jih obveščati o tvoji situaciji, ne pa da moraš spet vse papirje, ki si jih odnesel že na CSD, odnesti še tja. Tebe fotokopiranje stane. Obnašajo se, kot da bi imel 1000 evrov pomoči.

9. Brezposelni in trg dela

9.1. Negativne izkušnje

Izkušnje s fleksibilnimi oblikami zaposlovanja

G11: Danes si zamenljiv, varnosti nimaš pa nobene.

B18: Prisiljen si delat fleksi delo, obskurno plačano, da komaj preživiš, nimaš ne časa ne energije za prostočasne dejavnosti. Uničen si fizično in psihično.
I19: Zato [ker ni dobil denarne socialne pomoči] zdaj delam na mestu, ki zahteva več stopenj nižjo izobrazbo. To je eno od tistih delovnih mest, ki jih nihče noče, ker so pogoji dela preslabi (hrup, umetna vlaga). To so edina mesta, ki jih še lahko najdeš, vendar nihče ne zdrži dolgo. Takšno delo se splača samo tujim delavcem, ki jih plačilo še nekako stimulira.
M12: Le peščica je delodajalcev, pri katerih dobiš denar za to, kar oddelaš. Delodajalec misli, da je motivacija za delo v tem, da ti niža plačo in ti grozi. Zame osebno ni. Motivacija je plača, stimulacija, nagrada.
V39: Delodajalec mi je obljubljal izobraževanje, a iz tega ni bilo nič.
M45: Sem prilagodljiva, trudim se, nisem v bolniški, delam deljeno, sem prijazna, vendar nihče od delodajalcev tega ni znal ceniti. Povsod so vzeli drugega, mene pa so dali stran. Tako te počasi mine, izgubiš voljo. Misliš, da si boš z delom prislužil,da te bodo cenili, vendar tega ni.

Izkušnje bližnjih s kršenjem delavskih pravic

M10: Nekateri ljudje,ki so mi blizu, niso dobili plače in je verjetno tudi nikoli ne bodo ali pa jim niso plačevali prispevkov.

Izkušnje s slabimi odnosi na delovnem mestu

M13: V službi pride potem do razdora, to dosežejo delodajalci. To namensko počenjajo. Če vidijo, da se ljudje razumejo, najdejo luknjo, da ni več solidarnosti.
I20: Šef se dere in hoče, da bi takoj vse znal. Bom znal, ampak po določenem času. Pod takim pritiskom delam s polovično zmožnostjo.
I21: Danes ni pomembna pridnost, kot so mene učili, pač pa uspevajo ljudje, ki sploh še niso postali ljudje. Človek bi se moral odpovedati svojim vrednotam, če bi se hotel na delovnem mestu dobro počutiti.
V31: Pri njem [mišljen je bivši delodajalec] sem bila ves čas pod pritiskom. Vsak večer je klical, če je bilo kaj prometa, in ko je izvedel, da je slabo, se je drl in preklinjal.

9.2. Iskanje zaposlitve

Prepričanje, da pri zaposlovanju prevladujejo zveze

K16: Mislim, da so glavne veze.
B7: Ogromno je tu vez in poznanstev, indirektno jih čutiš.

Velike zahteve delodajalcev

V18: Šefica mi je rekla, da je pri njih treba v desetih minutah prodati dvoja očala. Ženski Hitler. Imaš občutek, da se delajo norca iz tebe.
M52: sami pa imajo zelo velike zahteve. V enem razpisu so napisali, da se od kandidata pričakuje »nadpovprečno pripravljenost delati«. Mi lahko poveš, kaj je to »nadpovprečna pripravljenost«?

Nekorekten odnos delodajalcev do kandidatov za prosto delovno mesto

K21: Norčujejo se iz tebe. Kličeš pa ti rečejo, da pokliči kasneje, potem se ne oglasijo ali pa prekinejo.

Diskriminacija pri potegovanju za delovno mesto

V19: Zadnjič pa mi je delodajalka na razgovoru rekla, da sem prestara. Sama pa ima 50 let. Kot da sem za na odpad.

Pomanjkanje služb za polovični delovni čas

D33: Nekateri pravijo, da je za 4 ure ful lahko dobiti službo, pa ni res . Potreba je vedno za 8 ur.

Strah pred stigmatizacijo s strani delodajalca

D34: Če bi me delodajalec vprašal, zakaj bi delala 4 ure, in bi mu povedala, bi pa že zaradi tega lahko bila ob službo. Tudi na zdravniških pregledih za službo se bojim, da bi zdravnik rekel, da nisem sposobna za delo, čeprav vem, da tega ne sme.

Ambivalentni občutki pri iskanju zaposlitve

M9: Službe so pa tudi take, da ne veš, kaj je bolje – biti doma z otrokom ali delati v nemogočih pogojih.
V32: Ne vem, če bi še šla nazaj [k bivšemu delodajalcu].
M11: Pri iskanju zaposlitve si skeptičen, ne upaš si.
M47: Že danes se obremenjujem, kako bo, če bom morala delati na izmene, hoditi pozno domov in se mi bo spet dogajalo, kakor se mi je že, da cel teden praktično nisem videla otroka.

L17: Če bi me zaposlili, bi mi davkarija večino vzela in bi ostal na istem, kot je socialna. Finančne stimulacije definitivno ni. Ne bi pa dela odklonil, če bi bil izbran.

Prepričevanje okolice, da normalnih služb ni

D32: Prepričujejo me, da ni normalnih služb, da so vsi, ki delajo, na tabletah. Ni res! Jaz sem imela tudi pozitivne izkušnje

10. BREZPOSELNOST IN SAMOPODOBA

Slaba samopodoba

M44: Sem tak človek, da čutim, da se poneumljam, ker se ničesar ne učim.

N35: Sigurno da brezposelnost vpliva nate. Imaš slabšo moralo, ker nisi družbeno koristen.

T21: Brez službe je samopodoba slabša. Nisi v stiku z ljudmi, pade ti motivacija, umsko stagniraš.

V30: Nisem zadovoljna s sabo. Vse mi gre na živce. Včasih se nimam volje niti urediti.

D29: Velike probleme imam s tem. Že itak imam slabo samopodobo, zdaj je pa še toliko slabše. Sprejela bi delo pod svojimi zmožnostmi, tudi v proizvodnjo sem poslala prošnjo, pa me niso niti poklicali. Tudi za majhen denar bi delala, da bi se počutila boljše.

Negativen vpliv brezposelnosti kljub osebni trdnosti

G41: Čeprav sem trmast in zato nimam posebnih težav, vendarle nisem čisto imun na vpliv brezposelnosti. Zdi se mi za malo, ker mislim, da sem bistveno bolj sposoben od marsikoga glede znanja in učljivosti.

Odvisnost samopodobe od stopnje aktivnosti

S32: Kakor kdaj. Bolj kot sem aktivna, boljše je.

Občasno slabša samopodoba

A29: Pride dan, ko se počutim manjvredno. Pri sebi moram razčiščevati, da ima tudi to, da sem doma, pozitivne učinke, predvsem glede otroka, ker sem več z njo. Moraš si nekako poštimati v glavi, biti pozitiven.

Prepričanje, da bi zaposlitev izboljšala samopodobo

K27: Več energije bi imela, če bi bila zaposlena.

N36: Vem, da bi se lahko boljše počutila, če bi imela službo, razen če bi me tam napsihirali.

Realen, uravnotežen pogled nase

B26: Nimam ekstremov, češ da sem zmagovalec, nisem pa tudi emo. Sem fer do svojih patologij, zavedam se pa tudi svojih dobrih strani.

Dobra samopodoba, vendar sum, da gre pri tem za obrambni mehanizem zanikanja

L25:Nimam kakih problemov s tem, čeprav je to morda samo obrambni mehanizem, ker ni mogoče, da to ne bi vplivalo nate.

11. VIRI MOČI

Razpoložljivost otroku

M46: Meni osebno otrok, ker sem ji res ves čas na razpolago, jo poslušam in ji pomagam pri šolskih obveznostih. To me vleče iz depresije.

Aktivnost

D35: Poskušam, da mi ne mine dan, ne da bi kaj koristnega naredila, ker sicer se bi počutila totalno bedno.

K30: ročno delo

Socialni stiki kot vir moči

N39: Veliko se družim z ljudmi, ohranjam stike. Nisem taka kot nekateri, ki se doma zapirajo.

K29: druženje z ljudmi

L28: Vesel sem, da poznam Nives.

D37: grem ven, na zabavo.

Podpora bližnjih

A30: Podpora partnerja, družine.

T22: Podpora prijatelja, družine.

Izobraževanje kot vir moči

I28:. Knjige, zlasti psihološke, ki ti malo odprejo pogled na to, da nisi sam kriv, da so zunanji faktorji. Osebno izobraževanje, širjenje obzorja.

Zavest o uspešnem spopadanju s situacijo

S33: Mislim, da je to občutek, da sem zdržala teh deset let, živela od lastnih idej in iskala službo, pri tem pa še gospodinjila in skrbela za otroka.

L26: Ker situacija gotovo vpliva name in je možno, da sem celo nekoliko depresiven, sem vesel, da še vedno normalno funkcioniram in da, kdorkoli me pogleda, ne bi mogel reči, da mi kaj manjka.

Zavest o lastnih pozitivnih lastnostih

G44: [Vir moči je] v prepričanju, da sem sposoben, pameten človek.

Trma

G42: [Vir moči je] V trmi

Pozitivna naravnanost

M48: Da rečeš, da je kozarec napol poln in ne napol prazen.

N37: Pozitivne knjige, pozitivno razmišljanje.

B27: Skušam biti proaktiven, se odzivati na stvari, kot so. Ni vse črno-belo, delovati je treba v odtenkih.

D36: Poskušam pozitivno razmišljati in še vedno upam, da se bo situacija obrnila.

K28: Na srečo sem pozitiven človek, čeprav me tepe bolezen.

Domače živali

K31: moja psička

Zdravje

L27: Vesel sem tudi, da sem zdrav.

N38: Imam srečo, da sem zdrava.

Odsotnost virov moči

V33: Zdajle nič.

11.VIZIJA PRIHODNOSTI

11.1. Delo

Poudarjanje pomena dela

M49: Človek mora delati, ne moreš biti brezposeln.

S34: Hočem biti ustvarjalna, kolikor je to možno v situaciji, v kateri pač sem. Ker če ne delaš, se razčlovečiš, ker je človek ustvarjalno in socialno bitje.

I27: Nekaj moraš delati, se vpeljati v kolesje družbe.

11.2. Zaposlitev

Dostojno plačana zaposlitev

M50: Želim si, da bi dobila službo in kolikor toliko spodobno plačilo za svoje delo.

I29: Da bom dobil delo, v katerem se bom našel in mi bo omogočalo preživetje. S plačo, ki mi bo dajala motivacijo.

K32: Da bi našla službo, kjer bi dobila plačo, s katero bi preživela.

Zaposlitev v svoji stroki

A31: Rada bi se zaposlila v službi, ki bi me veselila, saj sem zato vložila trud v šolo.

T23: Moj cilj je dobiti službo. Bila bi vesela, če bi se lahko zaposlila v svoji stroki, saj sem v to nekaj vložila.

Zaposlitev, ki bi nudila zadovoljstvo

N40: Da bom dobila službo, kjer bom srečna in uspešna.

B28: Da bi lahko delal, kar me veseli in bi mi ne bilo treba sklepati gnilih kompromisov. Služba mora biti strast, se pokrivati s tvojim življenjskim vodilom. Pomembno je zadovoljstvo, da delaš, kar si želiš.

Varna zaposlitev

V35: Želim si delati nekje, kjer bi potem spet ne rekli, da bodo zaprli. Kjer bi se počutila varno.

Zaposlitev v skladu z izkušnjami

D38: Želim si najti solidno službo v smeri, kjer imam pač največ izkušenj.

Konkretna zaposlitev kot sanjska

D39: Moja sanjska služba pa je delo v knjižnici.

Prehod honorarnega dela in dela na črno v redno zaposlitev

S36: Upam, da se bo sistem spremenil. Da bodo ljudi, ki delajo honorarno in na črno, redno zaposlili.

Samozaposlitev

L29: Da bom rešil problem z davčno in se spet samozaposlil.

G47: Rad bi tudi ustanovil podjetje, kjer bi deloval v okviru svojih prepričanj, to je, da bi skušal pomagati ljudem ali pa razbremeniti zemljo v ekološkem smislu.

Želja po redni zaposlitvi, a hkrati prepričanje, da jo je iluzorno pričakovati

G46: Seveda bi si želel stalne zaposlitve, kjer bi imel reden dohodek, mislim pa, da je to iluzorno pričakovati.

11.3. Sklepanje kompromisov

Pripravljenost sprejeti tudi manj zaželeno zaposlitev

A32: Sprejela pa bi tudi kakšno drugo službo, predvsem zaradi boljše samozavesti.

Honorarno delo in delo na črno

G45: Opravljal bi več različnih honorarnih služb ali del na črno, da bi se z njimi lahko preživel.

12. PREDLOGI, KAJ BI BREZPOSELNI SAMI LAHKO NAREDILI ZA IZBOLJŠANJE SVOJEGA POLOŽAJA IN OVIRE PRI TEM

12.1. Delovanje na osebni ravni

Delo v sivi ekonomiji

L33: Razmišljal sem pa tudi že o tem, da bi hodil po firmah in se sam ponudil za kakšno priložnostno delo.

D40: Priložnostno delo, delo na črno.

Osebna promocija pri delodajalcih

A33: Mogoče da bi se bolj osebno promovirali pri delodajalcih. Osebni stik je nekaj čisto drugega kot prošnje.

Samozaposlovanje

V36: Da bi se samozaposlovali.

Izobraževanje kot strategija za izboljšanje lastnega položaja

V38:: Ali pa da bi se izobraževala.

D43: Tudi ko bom diplomirala, bom imela boljše možnosti. Ali pa da bi se izobraževala še v drugih smereh, kjer je povpraševanje.

12.2.Delovanje na skupinski ravni

12.3. Organiziranje

Organiziranje tečajev

S38: da bi sami organizirali kakšne tečaje, saj vsak od nas kaj zna.

Vzajemna pomoč

B30: Lahko bi kaj proizvajali ločeno od trga dela. Da bi na primer drug drugemu prodajali čas v smislu, če jaz nekaj znam, lahko pomagam tebi, ti pa meni s svojim znanjem.

12.4. Združevanje

Ustanovitev združenja brezposelnih

A34: da bi se grupirali in izpostavili pred širšo družbo, ustanovili združenje brezposelnih in bi delodajalci pošiljali potrebe nam samim.

Ustanovitev ceha

B29: Lahko bi naredili svoj ceh.

Ustanovitev sindikata brezposelnih

G48: Razmišljal sem že o sindikatu brezposelnih.

Ustanovitev stranke

L30:[da bi]Pridobili več veljave, na primer ustanovili stranko.

G50: Organizirali bi lahko politično stranko.

12.5.Družbena angažiranost

Opozarjanje na obstoj in problematiko brezposelnih

A35: Da bi opozorili nase, zmanjšali črno piko, ki jo imamo v družbi.

Demonstracije

N41: Demonstrirali, jaz bi bila v prvi vrsti. Ne vem, kaj ti Slovenci vse požirajo, oni na vladi se pa norce delajo. Slovenci raje kot da bi se uprli, sami sebe trpinčimo. Strah nas je ali kaj.

K33: v vseh mestih bi lahko bile demonstracije. Ni vrag, da ne bi nekaj naredili, če bi ljudje šli na ulice, če bi vse zastalo.

G48: [Razmišljal sem]o demonstracijah za delo

Izboritev olajšav

L31: [lahko bi] si izborili kakšno olajšavo.

Prevpraševanje splošno sprejetih norm in vrednot

I30: Lahko bi spremenili matriko razmišljanja […]Poti do samega sebe ne bi iskali samo preko zaposlitve in ostalih družbeno sprejetih norm.

N42: Ni res, da lahko vsakdo zase poskrbi, ker človek ni preračunljiv in so še druge stvari, ki vplivajo na odločitve posameznikov. Če bi na primer meni denar veliko pomenil, bi mogoče tudi drugače razmišljala, vendar je meni denar potreben samo za varnost, sicer sem pa skromna in sem vesela že, če si kje zunaj privoščim kavico. Odvisno, v kaj verjameš.

12.6. Ovire za delovanje na skupinski ravni

Pomanjkanje vpliva

M53: Smo brez vpliva. Tisti, ki ga imajo, bi morali pomagati. Nihče pa se danes ne bori za človekove pravice.

Nepovezanost med posamezniki

S37: Težko kaj spremenimo, ker je vsak v svojem osamljenem svetu. Si nemočen, tuje zgodbe te prizadenejo, rad bi pomagal, a sam rabiš pomoč.

K34: Ampak danes ni več enotnosti, ni več tistega duha.

Egoizem posameznika

B31: Vendar pa smo ljudje egoisti in imamo glavo v riti. Samo jaz pa jaz. Po naši naravi je »moje« podrejeno »našemu«. Če bi to gojili, če bi nam bilo sveto, bi boljše živeli. Tako smo pa skupek egoistov in raje životarimo, kakor da bi kaj naredili.

10. POVZETEK

V teoretičnem delu naloge najprej razložim koncepte dela in brezposelnosti. V nadaljevanju opisujem postmoderne trende in njihov vpliv na položaj brezposelnih oseb. Povzamem vsebino pravnih aktov, pomembnih za brezposelne. Opišem politiko zaposlovanja in jo poskušam kritično ovrednotiti. Kot njeno bistveno pomanjkljivost izpostavim dejstvo, da še vedno deluje v premisah industrijske družbe in predpostavlja, da lahko delo dobi vsak za to sposoben človek. Takšno pojmovanje se kaže predvsem v tem, da se brezposelni smatrajo za neustrezne, zato jih je potrebno nadzorovati in disciplinirati. Na koncu teoretičnega dela opozorim še na problematičnost zmanjševanja socialnih pravic.

Na podlagi kvalitativne analize dvanajstih intervjujev sem želela prikazati problematiko brezposelnih z očmi prizadetih. Zanimalo me je predvsem, kakšne deprivacije doživljajo brezposelni, kakšne so njihove aktivnosti, koliko zaznavajo in kako reagirajo na negativen odnos okolice, kako so zadovoljni z institucijami, strokovnjaki in programi za brezposelne, kaj bi predlagali v zvezi z njimi, pa tudi, kakšna je njihova samopodoba, viri moči ter vizija prihodnosti.

Moja raziskava je pokazala, da so brezposelni v svoji situaciji za marsikaj prikrajšani in doživljajo številne stiske ter trpijo za slabšo samopodobo. Večinoma opravljajo neplačana dela ali pa so prisiljeni v slabo plačana dela v sivi ekonomiji.

Želijo se zaposliti, zaposlitev pa iščejo predvsem sami, saj z zavoda za zaposlovanje v tej smeri ne dobijo učinkovite pomoči. Na preteklih delovnih mestih in pri iskanju zaposlitve so si nabrali številne slabe izkušnje, kar ima pri nekaterih za posledico previdnost in ambivalentne občutke pri iskanju zaposlitve.

Čeprav bi se radi izobraževali in s tem izboljšali svoj položaj in okrepili samozavest, je aktivna politika zaposlovanja v zadnjem času pretežno sestavljena iz programov, ki uporabnikom in uporabnicam ne prinašajo koristi, saj v njih ne pridobijo kakšnega novega, uporabnega znanja.

Ker so socialni transferji majhni, pogoji za njihovo pridobitev pa strogi, ostajajo tudi kar se tiče preživetja prepuščeni svoji socialni mreži in lastni iznajdljivosti.

Brezposelni so kategorija brez vpliva in moči, zato bi v družbi potrebovali zagovornike. Pri delu z njimi pa bi bil potreben bolj individualiziran pristop, več sodelovanja med brezposelnimi, službami za zaposlovanje in delodajalci ter bolj funkcionalni programi aktivne politike zaposlovanja. Čas je tudi za prevrednotenje koncepta dela, saj je očitno, da delovnih

mest izrazito primanjkuje. Večjo veljavo bi tako morale dobiti tudi oblike dela zunaj trga dela, na primer gospodinjsko, skrbstveno, in prostovoljno delo. Pravico do socialne varnosti bi brezposelni tako lahko uveljavljali tudi na podlagi takšnih del in ne le na podlagi prijavljenosti na zavodu za zaposlovanje.